

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**SOSYAL MEDYADA SURİYELİ
SIĞINMACILARA YÖNELİK NEFRET
SÖYLEMİ: TWİTTER ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Fatma NİSAN

HAZIRLAYAN
Mehmet TOPRAK

MALATYA 2018

SOSYAL MEDYADA SURİYELİ SIĞINMACILARA YÖNELİK NEFRET SÖYLEMİ: TWİTTER ÖRNEĞİ

Mehmet TOPRAK

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

Dr. Öğr. Üyesi Fatma NİSAN

Yüksek Lisans Tezi

Malatya- 2018

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SOSYAL MEDYADA SURİYELİ SİĞİNMACILARA YÖNELİK
NEFRET SÖYLEMİ: TWİTTER ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ FATMA NİSAN

HAZIRLAYAN
MEHMET TOPRAK

Jürimiz tarafından 18-07-2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu Yüksek Lisans tezi oybirliği ile başarılı bulunarak İletişim Bilimleri Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvan Ad- Soyadı

1. Dr. Öğr. Üyesi Fatma NİSAN (Danışman)
2. Doç. Dr. Mevlüt AKYOL
3. Dr. Öğr. Üyesi Feridun NİZAM

İmzası

.....
.....
.....

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun..... tarih vesayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet KUBAT
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Dr. Öğr. Üyesi Fatma NİSAN'ın danışmanlığında, yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Sosyal Medyada Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Nefret Söylemi: Twitter Örneği” başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Mehmet Toprak

BİLDİRİM

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- O Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- O Tezimin sadece İnönü Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir
- O Tezimin bir yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

[2018]

[Mehmet TOPRAK]

SOSYAL MEDYADA SURİYELİ SİĞINMACILARA YÖNELİK NEFRET SÖYLEMİ: TWİTTER ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSAN TEZİ

Mehmet Toprak

İnönü Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Fatma NİSAN

Temmuz, 2018

ÖZET

Sosyal medya platformları özelliklerinden dolayı geleneksel medyaya göre söylem üretilmesinde, bu söylemin yaygınlaştırılmasında ve normalleştirilmesinde kolaylıklar sağlamaktadır. Sosyal medyanın sağladığı bu kolaylıklar, olumsuz içerikli söylemlerin yaygınlaşmasını sağlayarak bu mecranın kötüye kullanılmasına aracılık edebilmektedir. Bu olumsuz söylemlerden biri olan nefret söylemi, sosyal medyanın kötüye kullanmanın yollarından biridir. Sosyal medyanın ifade özgürlüğü konusunda sınır tanınamaması, nefret söyleminin bu platformda rahatça üretilip yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Nefret söyleminin çeşitli türleri bulunmaktadır. Bunlardan biri yabancılara ve göçmenlere karşı oluşturulan nefret söylemidir. Suriye krizinden dolayı kitleler halinde Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de çeşitli toplumsal, sosyal ve ekonomik sıkıntılar doğurmuştur. Bu sıkıntılar Suriyelilere karşı nefret söyleminin üretilmesine yol açmıştır. Bu nefret söylemleri çeşitli sosyal medya platformlarına da yansımıştır. Sosyal medya platformları içerisinde en çok söylem üretilen mecra olan Twitter, nefret söyleminin en çok üretildiği platformlardan biridir. Twitter'in nefret söyleminin takibi ve nefret söylemlerini kayıt altına alma konusunda sağladığı kolaylıklar, bu tez kapsamında Suriyeli sığınmacılara karşı nefret söyleminin Twitter'da incelenmesinde etkili olmuştur. Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret

söylemlerini daha iyi anlamak ve en sık üretilen nefret söylemi pratiklerini ortaya çıkarmak için Twitter’da altı aylık zaman dilimi içerisinde Suriyeli sığınmacılara yönelik popüler kategorideki bütün gönderiler incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret söylemi içeren 100 tane örnek gönderi ele alınmıştır. Bu 100 tane gönderi içerisinde 10 adet gönderi örnek vaka incelemesi olarak tez kapsamında analiz edilmiştir. Bu çalışma ile sosyal medyanın nefret söylemi üretmesindeki rolü, nefret söyleminin dinamikleri ve Suriyeli sığınmacılar meselesinin yanında Suriyeli sığınmacılara yöneltilen nefret söylemleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Suriyeli sığınmacılara karşı nefret söylemi içeren gönderiler Van Dijk’in eleştirel söylem analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda Suriyelilere karşı üretilen nefret söylemlerinin ardında yatan sosyal, ekonomik, politik ve ideolojik unsurlar ortaya çıkarılmıştır. Bunun sonucunda Suriyeli sığınmacılar üzerinden sosyal medyanın nefret söylemini üretme ve yayma konusundaki sağladığı kolaylıklar ve bu kolaylıkları sağlayan dinamikler açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Nefret Söylemi, Eleştirel Söylem Analizi, Twitter, Suriyeli Sığınmacılar

ABSTRACT

MS THESIS

Mehmet Toprak

HATE DISCOURSES AGAINST SYRIAN REFUGEES ON SOCIAL MEDIA: TWITTER AS A SAMPLE

THE GRADUATE SCHOOL OF SOCIALSCIENCE OF İNÖNÜ UNIVERSITY

THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE

IN COMMUNICATION SCIENCES

Advisor: Dr. Lecturer Fatma NİSAN

July, 2018

Social media platforms help us create a discourse and popularize and normalize this discourse more easily when they are compared to traditional media platforms. However, these simplicities that social media offers us can also cause its misuse by popularizing negative discourses. Hate discourse is one of the negative discourses and it's a way to misuse the social media. Social media creates a limitless environment to express ideas but it also causes hate discourse to be created and popularized on this platform easily. There are many types of hatred discourse. One of these is against foreigners and refugees. Refugees from Syria, who have started coming to Turkey in masses after the war in Syria, have caused many social and economical problems. These problems have caused creating a hate discourse against Syrians. These discourses have been shared on social media platforms, too. Twitter is one of the social media platforms that people create discourses and it is the platform that people create hate discourses at the highest level. Twitter provides convenience to follow and save these hate discourses which has helped a lot to observe these discourses on this platform and write this thesis. In order to have a better understanding of these hate discourses and to identify the most used ones, all the posts of hatred against Syrians in six months have been analyzed. After this analysis, ten posts on Twitter that include hate discourses have been studied. These ten posts on Twitter have been analyzed as a sample case study. Thus, social media's role in creating the hate discourse; the dynamics of this discourse; the hate discourse against Syrians besides Syrian refugee case are analyzed in this thesis.

Posts of hatred against Syrian refugees on Twitter have been analyzed by using Van Dijk's critical discourse analysis method. As a consequence of this study; social, economical, political and ideological factors underlying these hate discourses have been revealed. As a result, the way social media makes creating and spreading hate discourses easier and the dynamics that help it are tried to be explained.

Key Words: Social Media, Hate Discourse, Critical Discourse Analysis, Twitter, Syrian Refugees

TEŞEKKÜR

Bu çalışmayı yapmamda bana destek olan sadece bir hoca olarak değil aynı zamanda bir arkadaş gibi yaklaşan kıymetli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Fatma NİSAN'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu çalışmayı yaparken her an yanımda varlıklarını hissettiren ve benden hiçbir desteği esirgemeyen aileme sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
1.SOSYAL MEDYA	4
1.1. Sosyal Medya Kavramı	4
1.2. Sosyal Medyanın Gelişimi ve Tarihçesi	7
1.3. Sosyal Medyanın Özellikleri	11
1.4. Sosyal Medyanın Etkileri	15
1.4.1. Kullanım ve Doyum Sağlamasına Etkisi	15
1.4.2. İnternet Bağımlılığına Etkisi.....	17
1.4.3. Mahremiyete Etkisi.....	18
1.4.4. Kişilerarası İletişime Etkisi.....	21
1.4.5. Toplumsal Hareketlere Etkisi	23
1.4.6. Benlik Sunumuna Etkisi	25
1.4.7. Kimliğe Etkisi	26
1.4.8. İfade Özgürlüğü ve Demokrasiye Etkisi.....	27
1.4.9. Kamusal Alan ve Gündem Belirlemeye Etkisi	29
1.5. Sosyal Paylaşım Ağları	30
1.5.1. Sosyal Paylaşım Ağı Kullanım İstatistikleri.....	32
1.5.2. Sosyal Ağlarının Yapı Taşları.....	36
1.5.2.1. Kimlik	37
1.5.2.2. Sohbet	37
1.5.2.3. Paylaşım.....	38
1.5.2.4. Konum	39
1.5.2.5. İlişkiler	39
1.5.2.6. İtibar.....	40
1.5.2.7. Gruplar	40
1.5.3. Bir Sosyal Paylaşım Ağı Olarak Twitter	42

1.5.3.1. Twitter Terminolojisi	45
2.SÖYLEM VE NEFRET SÖYLEMİ	47
2.1. Nefret Kavramı	47
2.2. Söylem Kavramı.....	48
2.3. Nefret Söylemi	51
2.3.1. Nefret Söyleminin Üretildiği Bazı Pratikler	54
2.3.1.1. Stigma (Damgalama)	54
2.3.1.2. Stereotipler (Kalıpyargılar).....	55
2.3.1.3. Önyargı	56
2.3.1.4. Ayrımcılık.....	58
2.3.1.5. Homofobi.....	60
2.3.1.6. Zenofobi.....	60
2.4. Nefret Söylemi Türleri.....	61
2.4.1. Siyasal Nefret Söylemi	61
2.4.2. Kadınlara Yönelik Nefret Söylemi	63
2.4.3. Cinsel Kimlik Temelli Nefret Söylemi	64
2.4.4. İnanç ve Mezhep Temelli Nefret Söylemi	65
2.4.5. Yabancılarla ve Göçmenlere Yönelik Nefret Söylemi	65
2.5.Nefret Söylemi ve İfade Özgürlüğü	66
2.6. Sosyal Medyada Nefret Söylemi	69
3.SOSYAL MEDYADA TWİTTER ÖRNEĞİNDE SURİYELİ SİĞİNMACILARA YÖNELİK NEFRET SÖYLEMİNİN ANALİZİ	73
3.1. Suriye Krizi ve Suriyeli Sığınmacılar.....	73
3.1.1. Suriye Krizi.....	73
3.1.2. Suriye Krizinin Türkiye'ye Yansıması	75
3.1.3. Türkiye'de Suriyeli Sığınmacı Sorunu	76
3.2. Twitter'da Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Nefret Söylemi	78
3.2.1. Araştırmanın Yöntemi	78
3.2.2. Eleştirel Söylem Analizi	79
3.2.3. Eleştirel Söylem Analizi Uygulaması.....	81
SONUÇ	134
KAYNAKÇA.....	137

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1.1: Web 1.0, Web 2.0 ve Web 3.0 Karşılaştırma Tablosu	9
Tablo 3.1: Türkiye’deki Suriyelilerin Demografik Dağılımı.....	77
Tablo 3.2: Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların illere göre Dağılımı	77
Tablo 3.3: Van Dijk’in Eleştirel Söylem Analizi Modeli	81
Tablo 3.4: Tweet 1 ile İlgili Bilgiler	82
Tablo 3.5: Tweet 2 ile İlgili Bilgiler	87
Tablo 3.6: Tweet 3 ile İlgili Bilgiler	92
Tablo 3.7: Tweet 4 ile İlgili Bilgiler	97
Tablo 3.8: Tweet 5 ile İlgili Bilgiler	103
Tablo 3.9: Tweet 6 ile İlgili Bilgiler	109
Tablo 3.10: Tweet 7 ile İlgili Bilgiler	115
Tablo 3.11: Tweet 8 ile İlgili Bilgiler	119
Tablo 3.12: Tweet 9 ile İlgili Bilgiler	123
Tablo 3.13: Tweet 10 ile İlgili Bilgiler	129

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Temel Sosyal Paylaşım Ağlarının Zaman Çizelgesi.....	11
Şekil 1.2: Sosyal ağların küresel ölçekte kullanıcı sayısı.....	33
Şekil 1.3: Türkiye’deki Dijital Dünyaya Genel Bakış	34
Şekil 1.4: Türkiye’deki Yıllık Dijital Gelişme	35
Şekil 1.5: Medyada Harcanan Zaman	35
Şekil 1.6: Türkiye’de Sosyal Medya Kullanım İstatistikleri	36
Şekil 1.7: Sosyal Medya Peteği	37
Şekil 1.8: Sosyal Paylaşım Ağlarının Farklı Yapı Taşlarına göre Karşılaştırılması	41
Şekil 3.1: Türkiye’deki Suriyelilerin En Çok Olduğu İller	78
Şekil 3.2: Tweet 1 ile İlgili Görsel	82
Şekil 3.3: Tweet 2 ile İlgili Görsel	87
Şekil 3.4: Tweet 3 ile İlgili Görsel	92
Şekil 3.5: Tweet 4 ile İlgili Görsel	97
Şekil 3.6: Tweet 5 ile İlgili Görsel	102
Şekil 3.7: Tweet 6 ile İlgili Görsel	108
Şekil 3.8: Tweet 5 ile İlgili Görsel	114
Şekil 3.9: Tweet 8 ile İlgili Görsel	119
Şekil 3.10: Tweet 9 ile İlgili Görsel	123
Şekil 3.11: Tweet 10 ile İlgili Görsel	128

GİRİŞ

İnsanoğlu her çağda birbiri ile iletişim kurmanın bir yolunu bulmuştur. İnsanoğlunun tarihsel süreç içerisinde iletişim adına yaptığı gelişmeler, insanlar arasında iletişimde gittikçe etkileşimi arttırmıştır. Günümüzde gelişen iletişim teknolojileri ile bu etkileşim en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Sosyal ağların ortaya çıkması ile iletişim, mekân ve zaman sınırlılığından kurtulmuş ve daha önce birbiri ile hiç temas etmemiş insanları bir araya getirerek etkileşim sağlamasına yol açmıştır. Birbirinden izole olan bu insanlar, bu temas sonucunda birbirlerinin farklılıkları ile tanışmıştır. Bu durum küresel ölçekte insanların birbirilerini tanımalarının yanında birbirlerinin farklılıklarına yönelik söylemlerde bulunulmasına da aracılık etmiştir. Sosyal medyanın getirdiği sınırsız ifade özgürlüğü, bu insanların birbirilerine karşı öfke ve nefretlerini de dile getirmesine neden olmuştur. Ait olduğu grubun dışındakilere yönlendirilen nefret, sosyal medyada rahatlıkla dolaşıma sokulmuş ve aynı grubun mensupları tarafından yaygınlaştırılabilmiştir. Farklı toplumsal dinamiklerden beslenen bu unsurlar, sosyal medyanın sağladığı özelliklerin etkisiyle nefret söylemini ciddi boyutlara ulaştırmıştır. Bu durum bu alanda nefret söylemi ile ilgili çalışmaların artmasına da neden olmuştur. Nefret söyleminin oluşmasında etkili olan toplumsal dinamikler; sosyal medyanın ağlarının özellikleri ile birleşince, nefret söyleminin ötekilere karşı yaygınlaşmasını ve normalleşmesi sağlamıştır.

Çalışmanın Problemi

Suriye krizinin ortaya çıkmasından sonra Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelmesi ile nefret söyleminin oluşmasında etkili olan ait olunan grup ve öteki dinamiği oluşmuştur. Bu dinamik Suriyeli sığınmacılara yöneltilen nefret söylemlerinin üretilmesine ivme katmıştır. Sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yöneltilen nefret söyleminin gerek toplumda gerekse sosyal medya platformlarında dile getirilmesi bu nefret söylemlerinin ardındaki toplumsal, sosyal ve ideolojik nedenlerin araştırılması ihtiyacını doğurmuştur. Twitter, diğer sosyal medya platformları içerisinde insanların daha fazla fikir ve düşüncelerini ifade ettiği bir mecradır. Bu mecranın yapısal özelliklerinden dolayı söylem üretilmesinde ve yaygınlaştırılmasında etkili olması Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret söyleminin bu platformda ele alınmasına neden olmuştur.

Çalışmanın Amacı

Bu tez çalışmasının amacı Suriye krizi sonucunda kitlesel halde Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacıların karşılaştıkları nefret söylemlerinin ardında yatan ideolojik, toplumsal ve sosyal nedenleri incelemektir. Bu inceleme ile sosyal medyanın nefret söylemi üretilmesinde oynadığı rolü ve nefret söylemini oluşturan dinamikleri bu konuyla beraber açıklamaktır. Bu amaca ulaşabilmek için birinci bölümde, sosyal medya kavramı bütün boyutları ile incelenmiştir. İkinci bölümde nefret söylemi ile birlikte onu tamamlayıcı bileşenler ele alınmıştır. Daha sonra sosyal medyanın nefret söylemi üretmesindeki rolü ve etkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın uygulama bölümünde ise altı aylık zaman dilimi içerisinde Twitter'da popüler kategorideki Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret söylemi içeren bütün gönderiler incelenmiş, bu inceleme sonucunda tez kapsamında analiz edilmek için on tane en çok söylemi yapılan veya dile getirilen gönderiler örnek vaka incelemesi olarak analiz edilmiştir. Böylece Suriyeli sığınmacılara yöneltilen nefret söyleminin ardında yatan toplumsal, ekonomik, sosyal ve ideolojik nedenler ortaya çıkarılmıştır.

Çalışmanın Önemi

Bu araştırma gittikçe Türkiye'nin önemli bir meselesi haline gelen Suriyeli sığınmacı meselesi ile toplumda Suriyeli sığınmacılara yönelik artan nefret söylemlerinin ardındaki nedenleri anlamlandırmak açısından önemlidir. Buna ek olarak bu çalışma, nefret söyleminin üretilmesinde sosyal medyanın rolünü ve nefret söylemlerinin ardında yatan dinamikleri açıklamak açısından da önem arz etmektedir.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma kapsamında Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret söylemi içeren Twitter'ın popüler kategorideki gönderileri 1 Ekim 2017- 31 Mart 2018 tarihleri arasındaki altı aylık zaman dilimi ile sınırlandırılarak incelenmiştir. Bu tarihler arasında 100 adet örnek gönderi ele alınmış ve bu 100 örnek gönderi içerisinde 10 adet gönderi örnek vaka incelemesi olarak tez kapsamında analiz edilmek üzere seçilmiştir. Popüler kategorideki Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret söylemi içeren gönderiler incelenirken anonim hesaplardan atılan gönderiler, haber içerikli gönderiler ele alınmamıştır. Bu kapsamda popüler kategoride Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret söylemi içeren gönderiler ve örnek vaka incelemesi olarak ele alınan gönderiler

incelenirken bu gönderilerin sahiplerinin kullandığı Twitter hesaplarının gerçek hesap olmasına önem gösterilmiştir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında ele alınan Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret söylemi içeren on adet gönderi örnek vaka incelemesi olarak Van Dijk'in eleştirel söylem analizi ile incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde sosyal medya kavramı, sosyal medyanın temel özellikleri, sosyal medyanın etkileri, sosyal paylaşım ağları, sosyal paylaşım ağlarının yapı taşları ve Twitter açıklanmıştır. İkinci bölümde nefret, söylem ve nefret söylemi kavramları, nefret söyleminin türleri, nefret söyleminin ifade özgürlüğü ile ilişkisi ele alınmış daha sonra sosyal medyada nefret söylemi açıklanmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise Suriye krizi, Suriyeli sığınmacı meselesi ve araştırmada kullanılacak Van Dijk'in eleştirel söylem analizi açıklanmış ardından uygulamaya geçilerek örnek Twitter gönderilerinin incelenmesi ile sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik üretilen nefret söyleminin analizi yapılmıştır.

1. BÖLÜM

1.SOSYAL MEDYA

Bu bölümde sosyal medyanın ne olduğu ve özellikleri, sosyal medyanın geçirdiği evreler, sosyal medyanın bireysel ve toplumsal etkileri ve sosyal medya mecraları ele alınmıştır.

1.1. Sosyal Medya Kavramı

İnsanlar var oldukları zamandan bu yana, kendi aralarında iletişim kurma çabasında bulunmuşlardır. Bu çaba bazen bir kuşun gagasına konan bir not, bazen denize atılan bir şişenin içendeki kâğıt, bazen ise ateşten çıkan dumanların gönderdiği iletilerle kendini göstermiştir. Duman ile başlayan iletişim süreci mektup, telgraf, telefon ve elektronik posta ile günümüze kadar gelmiştir. İletişim teknolojilerinin gelişmesi ile değişen iletişim biçimi aynı zamanda iletişim mecralarının birbirileriyle olan mücadelesine de şahitlik etmiştir. Radyo icat edildiğinde sesli bir gazete olarak algılanmış ve yazılı basının popülerliğini azaltmıştır. Radyodan sonra ortaya çıkan televizyon işitselliğe görsellik de katarak radyonun popülerliğini gölgede bırakmıştır. Televizyondan sonra çıkan internet ise sahip olduğu özellikler ile tüm mecraları tehdit etmiştir. İnternetin yaygınlaşması ve buna paralel olarak iletişim teknolojilerinin gelişmesi en az iki yüz yıl boyunca dünyayı hâkimiyeti altına alan geleneksel medyayı kısa bir zaman diliminde dize getirmiştir. Özellikle Web 2.0 olarak adlandırılan teknolojik gelişmeler neticesinde, internette veri transferi kolaylaşarak daha önce geleneksel medyanın bize sunduğu işitsel ve görsel özellikler internet tarafından sağlanmıştır (Kuyucu, 2015: 145-146).

İnternetin Web 1.0'dan Web 2.0'a geçişi ile birlikte kullanıcılar daha çok ön plana çıkmıştır. Daha önce web üzerinde okuma ve alışveriş yapmakla sınırlı olan kullanıcıların etkinliği maksimum seviyelere yükselmiştir. Bu sayede kullanıcıların teknik bilgiye gerek kalmadan içerik oluşturmaları ve bunları paylaşımları olanaklı hale gelmiştir. İnteraktifliğe ve iletişime dayalı bilginin hızlı ve özgürce paylaşımını mümkün kılan bu yeni web konseptine, Web 2.0 adı verildi (Karahana, 2010: 13). Medya Web 2.0 öncesi dönemde birkaç büyük medya grubunun tekelindeydi. Bu büyük medya gruplarının iletişim araçları ile sunduğu enformasyon tek yönlü olarak hayatımızda yer alıyordu. Bu nedenle bir medya tüketicisi olarak sadece bize sunulan çeşitli ama sınırlı

seçeneklerden bir veya bir kaçını seçebiliyor ve üzerinde herhangi bir kontrolümüzün bulunmadığı içerikleri tketebiliyorduk (Karahana, 2010: 13-14). Web 2.0 ile beraber bu tekel kırılmış ve artık kullanıcılar bilgiyi kaynağından alma kolaylığına erişmekle birlikte fikirlerini özgürce belirterek bilgiye katkıda da bulunmuştur. Böylelikle sadece bilgiyi alan ve tüketen kullanıcılar yerine bilgiyi oluşturan kullanıcılar ve kullanıcı grupları ortaya çıkmıştır (Eldeniz, 2010: 31).

Web 2.0'ın sunduğu bu etkileşim ile birlikte sosyal ağların sayısı da her geçen gün artmıştır. Sosyal ağların hızla artması web dünyasına zenginlik ve çeşitlilik katmıştır. Bu zenginlik ve çeşitliliğin hızla benimsenmesi ile iletişim teknolojilerinin yoğun ve yaygın kullanılmasını da sağlamıştır. Bu teknolojik gelişmelere paralel olarak sosyal ağların artması ve yaygınlaşması ile beraber insanların zamanlarının çoğunu bu ağlarda geçirerek dünya genelinde ağ örüntüsünün daha da genişlemesinde etkili olmuştur. Nitekim bugün dünyada yüzlerce toplumsal paylaşım ağı ve bu ağların milyonlarca kullanıcısı mevcuttur (Toprak vd., 2014: 36).

Ülkemizde ve dünyanın birçok yerinde bulunan toplumsal paylaşım ağları arasında farklılıklar olsa da bunlar yaygın bir şekilde sosyal medya olarak adlandırılırlar (Babacan, 2017: 81). Bu nedenle sosyal medya kavramı ile sosyal ağ kavramı birbirinin içine geçmiştir. Bu kavramlar birbirinin yerine kullanılsa da aralarında bir takım farklılıklar vardır. Sosyal medya, geniş kitleler tarafından öncelikli olarak bilgi paylaşımı ve bu bilginin yayılması için kullanılan bir medya unsurudur. Sosyal ağ siteleri ise bu ağın sahip olduğu özelliklere göre ortak ilgi oluşturan insanların birbirini etkilemesi, birlikte hareket etmesi ve bu insanların bu ağlarda topluluk oluşturabilmesini sağlayan web siteleridir (Hartshorn, 26.05.2018). Yani sosyal medya bir kamusal alan görevi görürken sosyal ağlar ise o ağın özeliklerine göre iletişimin şekillendiği uygulamalardır.

Sosyal medya kavramı, sosyal ağların doğurduğu ortak bir sonuçtur. Bu nedenle sosyal medya kavramını anlamlandırmak önemlidir. Gelişen ihtiyaçlar ve değişen iletişim teknolojileri sosyal medya kavramının alanını genişletmekte ve bu kavramın yeniden güncellenmesine neden olmaktadır. Gittikçe daha fazla küçülen ve daha fazla hızlanan iletişim araçlarıyla dünyaya karşı algılarımızın yanında, kişisel alışkanlıklarımızı da değişmektedir. Mobil teknolojiler sayesinde artık nerede olursak

olalım anında bilgiye erişebilir bir ortama sahip bulunmaktayız. Bu mecra kimlik edinme ve kendini var etme kanallarının yeniden şekillendiği ve bireylerin doğrudan katılmalarına izin veren yeni bir iletişim modeli olmuştur. Sosyal medya olarak adlandırılan ve geleneksel medya uygulamalarının tam aksine sıradan bireylerin aktif katılımını sağlayan bu yeni medyadaki iletişim ortamında her şey çok daha farklı ve hızlı biçimde gerçekleşmektedir (Talimciler, 2016: 16).

Sosyal medya kavramının sağladığı çeşitli olanaklar bulunmaktadır. Sosyal medya; medyanın tekelleşmesine karşı, bireylerin haber ve iletişim içeriklerini kendileri oluşturarak bir alternatif medya görevi görmektedir (Gündüz ve Pembecioğlu, 2016: 316). Bireyler kitle iletişim kanallarından alamadığı enformasyonu daha hızlı alabilmekte ve yeri geldiğinde kitle iletişim kanallarının süzgecine takılan haberlere daha kolay ulaşabilmektedir. İçerik profesyoneller tarafından değil, olayı bizzat yaşayanlardan veya bu olayın kaynağına ulaşanlardan elde edilmektedir. Bu durum sosyal medyanın alternatif medya olarak görülmesine neden olmuştur. Bu durumdan hareketle sosyal medya; kendi gündemini kendisi belirleyen, kendine özgü kuralları ve iletişim biçimi olan, daha katılımcı ve daha hareketli bir medya türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal medya belli güçlerin müdahale etmekte zorlandığı bir sivil toplum hareketi ve sosyal sorumluluk olarak algılanmıştır. Bu nedenle sosyal medyanın bir bilinç kazandırmayı, olayları farklı ve değişik boyutlarıyla görebilmeyi, aynı olay ve olgu karşısındaki farklı tutum ve davranışları belirlemeyi amaçlayan yapısı bulunmaktadır (Gündüz ve Pembecioğlu, 2016: 319-320).

Sosyal medya yalnızlıklarını gidermek, farklılık yaratmak, bende olmak istiyorum diyen bireylerin ya da kurumların seslerini duyurmak istedikleri platformlar olarak da görülmektedir (Kuşay, 2010: 61). Bunun için insanlar sosyal medyada günlük yaşadığı şeylere karşı düşüncelerini yazmakta, bu düşünceleri başkaları ile tartışabilmekte ve yeni fikirler ortaya çıkarabilmektedirler. Ayrıca kişisel bilgilerinin yanında çeşitli fotoğraflar, videolar, paylaşabilmekte, iş arayabilmekte ve hatta bulabilmekte ayrıca sıkılmadan gerçek dünyayı sanal ortamda yaşayabilmektedirler (Vural vd., 2010).

Sosyal medyanın genel hatlarını çizdikten sonra bu mecranın doğurduğu olumsuz hususlara da değinmek gerekir. Sosyal medyanın kullanıcı içerikli yapısı bu

içeriklerin olumsuz amaçlar için kullanılmasını kolaylaştırmıştır. Sosyal medya bireylere her ne kadar bilgi ve iletişim alanında geniş özgürlükler, sınırsız hareket alanı ve imkânlar sağlasa da tehlikeli bilgilerin belli bir denetim süzgecinden geçirilmeksizin paylaşılmasına aracılık eder. Bu durum toplumsal düzen, istikrar ve güvenlik açısından büyük riskleri de beraberinde getirmektedir (Poyraz, 2016: 82). Sosyal medyada paylaşılan bu olumsuz içeriklere insanlar inanabilmekte ve yanlış algı oluşabilmektedir. Bu algı toplumsal olarak birçok olumsuz neticeyi doğurabilmektedir.

Sosyal medyanın doğurduğu olumsuz hususlardan bir diğeri ise sosyal medyanın dolaylı yoldan bir gözetim toplumu oluşturmastır. Herkes birbirinin ne yaptığından, ne söylediğinden ve nereye gittiğinden sosyal medya aracılığıyla haberdar olmaktadır. Bireylerin paylaşımları, diğer kullanıcılar tarafından takip edilmekte ve birey içine girmiş olduğu sanal ortamda sürekli gözetim altında tutulmaktadır. Burada dikkat çekilmesi gereken nokta bireyin bilinçli olarak kişisel bilgilerini sanal ortamda diğer kullanıcılara aktarmasıdır. Artık sosyal medya Jeremy Bentham'ın inşa ettiği panoptikon modelinin günümüze yansımış hali durumundadır (Büyükaslan ve Kırık, 2016: 7-8).

Son olarak insanlar bu mecraya gün geçtikçe daha bağımlı hale gelmektedir. İnternetin hızlı bir şekilde yaygınlaşması ile aşırı kullanımı yeni bir bağımlılık türü olan internet bağımlılığına neden olmuştur. Bu bağımlılık daha çok teknolojiye yatkın olan kişilerde görülmektedir. Bunlar arasında gençler ve çocuklar gelmektedir (Arısoy, 2009: 55). İnternet tabanlı sosyal ağların yarattığı bağımlılık kişiler arası ilişkileri olumsuz etkilemektedir. Bu bağımlılık insanlar arasındaki iletişimin kalitesini düşürmekte ve yüz yüze iletişimi olumsuz etkilemektedir.

1.2. Sosyal Medyanın Gelişimi ve Tarihçesi

Tarihin her döneminde insan yaşadığı toplumsal çevre içerisinde varlığını ve ilişkilerini sürdürebilmek için iletişim diline ve araçlara ihtiyaç duymuştur. Dönemden döneme insanın içinde yaşadığı zamanın gelişme düzeyine göre yapısal ve biçimsel farklılıklara sahip bu araçlar ve onların ürettiği iletişim dili de değişmektedir. Yakın tarihte kitle iletişim araçları; özellikle televizyon başta olmak üzere, baskın iletişim araçları olarak rol almaktaydılar. Günümüzde de hala etkinliğini devam ettiren gazete, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarının yanı sıra özellikle sosyal medya olarak

adlandırılan mecra, içinde yaşadığımız zamanın ruhuna daha uygun bir işlev görmektedir (Babacan, 2017: 39).

Günümüzde etkin bir mecra olan sosyal medyayı daha iyi anlamlandırabilmek için bu mecranın gelişim aşamalarına bakmak önem kazanmaktadır. Sosyal medyanın gelişimi internet ve sosyal ağların gelişmesi ile birlikte olmaktadır. Sosyal medyanın geçirdiği aşamalar sosyal ağlar ile internetin geçirdiği aşamalarla birdir. Temelde internetin gelişmesi ile başlayan bu tarihsel süreç Web 2.0 ve daha sonra sosyal ağların ortaya çıkmasıyla devam etmiştir.

1960'lı yılların başında ilk fikirleri ortaya atılan internetin temelleri ABD savunma bakanlığına bağlı Savunma İleri Düzey Araştırma Projeleri Kurumu'na (Defense Advanced Research Project Agency- DARPA) dayanır. 1969 yılında sadece dört ayrı üniversitedeki ana bilgisayarları birbirine bağlayan ARPANET'in hayata geçirilmesinden, 1991 yılından günümüze kullandığımız "www" (World Wide Web) protokolünün İsviçre'de CERN Enstitüsü'nde bulunmasına kadar daha çok teknik gelişmelere odaklanan internet tarihi, 1993 yılından itibaren grafiğe dayalı tarayıcıların ortaya çıkması ile hızla etkisini arttırmaya başladı. 1995 yılında ise servis sağlayıcısı olarak çok sayıda şirketin pazara katılmasıyla birlikte hayatımızda internet çağı başlamıştır (Kahraman, 2010: 11).

İnternet çağının başlangıç dönemi Web 1.0 olarak adlandırılmaktadır. Web 1.0, tamamen web sayfalarından oluşan ve köprülerle bağlanmış olan World Wide Web'in ilk aşamasını ifade eder. Web 1.0 dönemi genellikle etkileşimli içerik sağlamayan bir dizi statik web sitesinin olduğu bir dönem olarak düşünülmektedir. Tam olarak Web 1.0'ın bittiği ve Web 2.0'in başladığı bir milat yoktur. Web 1.0'dan Web 2.0'a geçiş internetin daha etkileşimli hale gelmesiyle zamanla aşamalı olarak gerçekleşmiştir (Techopedia, 28.05.2018). Web 1.0'dan Web 2.0'a geçiş için "Dot-com Krizi" önemli bir mihenk taşı olarak görülmektedir. Bu kriz ile bilgisayar ve internet teknolojilerine yatırım yapan şirketlerin yatırımlarının karşılığını alamamaları sonucunda hisse senetleri değer kaybetmiş ve bu durum şirketlerin sektörlerden çekilmelerine neden olmuştur. Bu balonun patlaması ile güçlü şirketler ayakta kalabilmiş ve daha sonra yenileşme çabaları ile küllerinden yenden doğmuşlardır. İnternetin sıradan insanların iletişimine açıldığı 1991 yılından; Amazon, Ebay Yahoo, Google ve Paypal gibi internet

şirketlerinin hızla düştüğü 2001 yılındaki Dot-com Krizi'ne kadar olan dönem sonradan Web'in birinci dönemi anlamında Web 1.0 olarak anılmıştır (Kuşay, 2010: 20). Web 1.0'dan Web 2.0'a geçişle bir ya da daha fazla mesajın birçok kişiye ulaştırılması olanağı sağlanmıştır. Böylece Web 1.0 döneminde tüketen konumunda olan kullanıcılar, Web 2.0 ile artık üreten konumuna geçmiştir.

Günümüzde hayatımızın büyük alanını kapsayan Google, Skype, Instagram, Twitter, Facebook gibi sosyal medya araçları, Web 2.0'ın etkileşim özelliği sayesinde ortaya çıkmıştır (Kaya, 2017: 161). Web dünyasının bu dönemleri arasındaki farklılıkları anlamlandırabilmek için Web 1.0, Web 2.0 ve Web 3.0 arasındaki karşılaştırma aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Patel, 2013: 413-414).

Tablo 1.1: Web 1.0, Web 2.0 ve Web 3.0 Karşılaştırma Tablosu

Web 1.0	Web 2.0	Web 3.0
1996	2006	2016
Web	The Sosyal Web	Semantik Web
Tim Berners Lee	Tim O'Reilly	Sir Tim Berners Lee
Sadece okuma	Okuma ve yazma	Okuma, yazma ve çalıştırma
Bilgi Paylaşımı	Etkileşim	Daldırmak
Yankı sistemi	Katılım	Kendini Anlama
Bilgiye Bağlanma	İnsanlara Bağlanma	Anlama Bağlanma
Beyin ve Göz	Beyin, Göz, kulak ve Ses	Beyin, Göz, kulak ve Ses Kollar ve bacaklar
Grafik ve Metin Tabanlı Web	2 Boyutlu Portallar	3 Boyutlu Portallar
Kişisel web siteleri	Bloglar	Semantik bloglar
İçeriğin, okuyucu ya da yayıncılar arasında gerçek bir etkileşim olmadantekeynli yayınlanması	Sosyalağ, blog, wikive etiketleme platformları aracılığıyla iki yönlü iletişim	Yapay öğrenme yardımıyla kullanıcılara kişiselleşmiş web deneyimi sunar

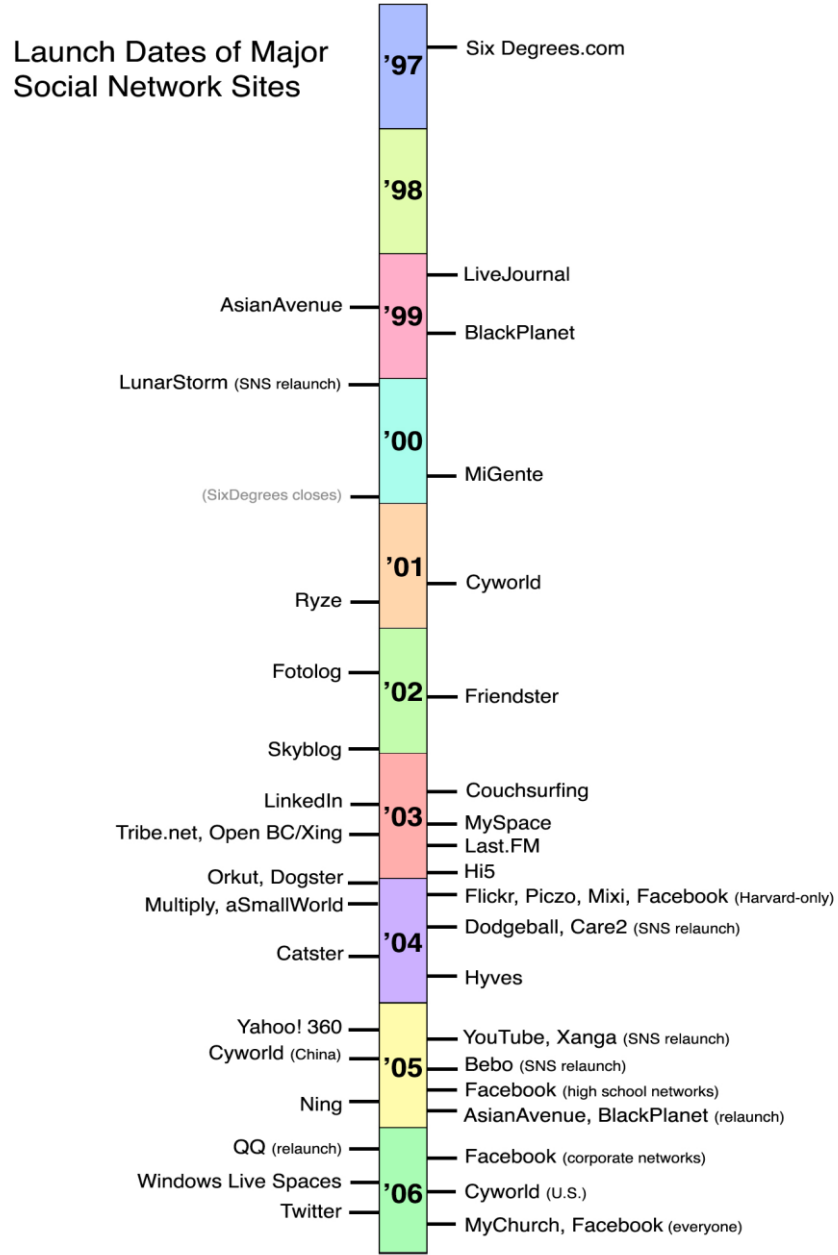
İnternet ve Web'in geçirdiği evrelere paralel olarak sosyal medya ağları da gelişim ve dönüşüm yaşamıştır. Kullanıcı temelli sosyal medyanın tarihçesi, 1979 yılında Tom Truscott ve Jim Ellis tarafından kurulan makalelerin haber gruplarına gönderildiği "Usenet'e kadar götürülebilir. Daha sonra 1988 yılında dosya ve link paylaşımını geliştiren "IRC" (Internet Relay Chat) kurulur. Ancak kullanıcının daha fazla etkili olabildiği modern sosyal medyanın tarihçesi ise 1997 yılında "SixDegrees" ile başlar. SixDegrees ile kullanıcılar profil oluşturarak arkadaşlıklar kurmuşlardır. Uygulama kısa sürede popülerleşmiş ve 2000 yılında 125 milyon dolara satılmıştır.

Ancak kendisine benzeyen sitelerin artması üzerine rekabete girememiş ve 2001 yılında kapatılmıştır. 1999 yılında kurulan “LiveJournal” sürekli yenilenebilen bloglar üzerine kurulmuştur. Böylece, bu ağ sayesinde kullanıcılar, diğerlerini takip etme, grup yaratma ve diğerleriyle etkileşim konularında etkili olmaya başlamışlardır. 1998 yılında “MoveOn”, 1999 yılında “AsianAvenue”, “Black Planet”, “Napster”, “Third Voice”, “Blogger”, “Epinions”, 2000 yılında “LunarStorm”, 2001 yılında “Cyworld”, “Ryze”, “Wikipedia”, 2002 yılında “Fotolog” uygulamaları önceki uygulamalardan cesaret alarak kurulmuştur (Hazar, 2011: 155).

Kaplan ve Heanlein’ne göre ise bugünkü anlamda sosyal medya çağı Bruce ve Susan Abelson kurduğu “Weblog” ile başlamıştır. Bruce ve Susan Abelson çevrimiçi günlük yazarlarını tek bir toplulukta bir araya getiren “Sosyal Ağ Günlüğü” adlı bir sosyal paylaşım sitesi kurmalarıyla Weblog terimi ilk kez kullanılmaya başlandı. Bir yıl sonra bir blog yazarı weblog’u blog olarak adlandırdı. Konseptin popülaritesine ilave olarak yüksek hızlı İnternet erişiminin eklenmesi, “MySpace” (2003) ve Facebook (2004) gibi sosyal paylaşım sitelerinin oluşturulmasına yol açmıştır. Bu ağlar sosyal medya kavramını ortaya çıkararak sosyal medyanın bugün sahip olduğu öneme katkıda bulundu (Kaplan ve Haenlein, 2010: 60).

Boyd ve Ellison sosyal ağ sitelerini; bireylerin sınırlı ve belli bir sistem içerisinde açık ya da yarı açık profil oluşturarak bulundukları kişi listelerine bağlantı paylaşmasına olanak tanıyan bunun yanında bireylerin bu sistem içerisinde başkalarının bağlantı listelerini görüp bu listeler arasında geçişler yapabildiği web tabanlı hizmetler olarak tanımlamışlardır (Ellison ve Boyd, 2008: 211). Bu bağlamda bu özelliklere sahip ilk sosyal paylaşım ağının 1997’de kurulan kullanıcılarına profil oluşturma, arkadaşlarını listeleme ve arkadaş listeleri arasında gezinme imkânı veren “SixDegrees.” olduğunu ifade etmişlerdir (Ellison ve Boyd, 2008: 214). Bu durumdan hareketle Boyd ve Ellison sosyal ağların tarihsel sıralamasını aşağıdaki gibi yapmıştır.

Şekil 1.1: Temel Sosyal Paylaşım Ağlarının Zaman Çizelgesi
(Ellison ve Boyd, 2008: 215-217).

1.3. Sosyal Medyanın Özellikleri

Sosyal medya uygulamalarında içeriği tamamen bireyler belirler ve bireyler birbirleri ile sürekli bu uygulamalar üzerinden etkileşime girmektedirler. Sosyal medya zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın paylaşımın, etkileşimin ve tartışmanın esas olduğu bir mecraadır. Bir mecranın bu tanımla paralel sosyal medya olabilmesi için en

temel manada yayıncıdan bağımsız kullanıcıları olması, kullanıcı kaynaklı içerikler olması, kullanıcılar arasında etkileşim olması, zaman ve mekân sınırlaması olmaması gerekir (Erkul, 2009: 100). Sosyal medyanın özellikleri düşünüldüğünde buna benzer çeşitli sınıflandırmalar yapılmaktadır. Hepsi sosyal medyanın özelliklerini tanımlamakla birlikte bu açıklamalar birbirinin de tamamlayıcısı olmaktadır.

Geniş kapsamlı bir yapıya sahip olan sosyal medya, sosyal ve ekonomik yapıyı değiştirebilecek güce sahiptir. Sosyal medya aracılığıyla kitlelere ulaşmak günümüzde çok daha kolaylaşmıştır. İnsan hayatını yeniden biçimlendirmeye başlayan, çoğu zaman yoğun ilgiye maruz kalan, üzerinde tartışmalar yürütülen yeni iletişim teknolojilerinin ürünü olan sosyal medya bazı temel özelliklere sahiptir. Blossom'a göre sosyal medyanın özellikleri aşağıdaki gibidir (Kırık, 2017: 76-77):

- Sosyal medya erişilebilir, ölçeklenebilir ve kullanışlı bir teknolojidir: Kullanıcıların istek ve talepleri sosyal medyada dikkate alınmaktadır. Bunun yanında bireysel eğilimleri, tutum ve davranışları sosyal medya aracılığıyla ölçümlemek mümkündür. İnternetin olduğu her konumdan rahatlıkla erişilebilen bu teknolojiyi birçok iletişim aracı desteklemektedir.
- Sosyal medya bireysel-kitlesele iletişim kurmayı sağlamaktadır: Sosyal medya mekân ve yer tanımsızın farklı konumlarda yer alan tanidik ya da tanidik olmayan diğer kullanıcılarla irtibat sağlayabilmektedir. Yapılan paylaşımlarda hedef kitle sınırlandırılabilenkte bu sayede içerikler sadece istenilen kullanıcılar tarafından görüntülenebilmektedir. Sosyal medya üzerinden toplu görüşmeler ve tartışmalar yapılabilmektedir. Bu noktada etkileşim unsuru devreye girmekte ve çift yönlü bir akış söz konusu olabilmektedir.
- Sosyal Medya Derin Bir Etkileme Gücüne Sahiptir: Sosyal medyanın bireyleri etkileme ve kamuoyu oluşturma gücü bulunmaktadır. Paylaşılan içerik ve görsellerle bu etki arttırılmaya çalışılmaktadır. Ancak dezenformasyonun had safhaya ulaştığı sosyal medyada bilgilerin doğru olup olmadığı her zaman bir tartışma konusudur.

Bir diğer sosyal medya özellik sıralamasını Mayfield yapmıştır. Mayfield'a göre Sosyal medya, aşağıdaki özelliklerin çoğunu veya tamamını paylaşan bir dizi yeni çevrimiçi medya grubu olarak anlaşılır (Mayfield, 2008: 6):

- **Katılım:** Sosyal medya, kullanıcıların katkı sağlamasını ve geri bildirim vermesini teşvik eder ve medya ve izleyici arasındaki çizgiyi bulanıklaştırır.
- **Açıklık:** Sosyal medya uygulamalarının çoğu geri bildirim ve katılım için herkese açıktır. Paylaşılan içeriklere erişim için herhangi bir engel bulunmamakla beraber bu içeriklere oylama, yorum ve bilgi katkısı herkes tarafından yapılabilir.
- **Konuşma:** Geleneksel medya bir kitleye tek yönlü aktarılan veya dağıtılan içerik sağlar. Sosyal medya ise iki yönlü bir konuşma sağlayarak daha iyi iletişim gerçekleştirebilmektedir.
- **Topluluk:** Sosyal medya, toplulukların hızlı bir şekilde oluşturmaya ve etkili bir şekilde iletişim kurmasına izin verir. Topluluklar, ortak ilgi alanına göre birbirileri ile etkileşime girebilir ve organize olabilirler.
- **Bağlılık:** Birçok sosyal medya uygulaması diğer siteler, kaynaklar ve insanlarla olan bağlantılardan faydalanarak, link verilmesine olanak sağlayıp bağlantılı paylaşımlar gerçekleştirebilir.

Sosyal Medya üzerine derin incelemeler yapan bir diğer araştırmacı ise Danah Boyd'dur. Boyd sosyal medyanın özelliklerini beş temel başlık altında toplamıştır:

- **Süreklilik:** Sosyal Medya birbirinden farklı insanları bir arada tutma ve bu insanlar arasında topluluk oluşturma yeterliliğine sahiptir. Sosyal paylaşım ağlarında içerik farklılıkları olsa da bu ağlarda süreklilik ön plandadır. Oluşturulan hesaplar kural ihlali yapılmadığı müddetçe kesintiye uğramamaktadır.
- **Tekrarlanabilirlik:** Sosyal medyada paylaşılan içerikler, metinler ve görseller kopyalanarak tekrar tekrar kullanılabilir. İçerikleri depolamak oldukça kolay ve bir o kadar maliyetsizdir.
- **Araştırılabilirlik:** Sosyal medya üzerinde arama ve araştırma yapma olanağı vardır. Sosyal paylaşım ağlarının çoğu kendilerine ait arama özelliğine sahiptir. Ayrıca kimi web siteleri üzerinden de sosyal paylaşım ağlarında içerik paylaşmak mümkündür.

- **Ölçeklenebilirlik:** Sosyal medya aracılığıyla veri toplamak ve ölçümlemek oldukça kolaydır. Sosyal paylaşım ağları üzerinden oluşturulan ölçüm araçları aracılığıyla sonuçlar elde edilerek farklı stratejiler geliştirilebilmektedir.
- **Konumsuzluk:** Sosyal medyaya internetin olduğu her noktadan erişim sağlanabilmektedir. Özellikle mobil araçların gelişmesiyle erişim sıkıntısı ortadan kalkmaktadır (Kırık, 2017: 77-78).

Sosyal medya geleneksel medya gibi etki altında bıraktığı topluluğu kitleleştirici özelliğe sahip değildir. Ayrıca geleneksel medyanın sunduğu eş zamanlılık sosyal medyada bulunmamaktadır. Bu ve buna benzer farklılıklar sosyal medya ile geleneksel medyanın arasının gün geçtikçe daha da açılmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda Rogers sosyal medyanın özelliklerinden bahsederken bu kavramlara değinmiştir (Geray, 2003'den aktaran Başer, 2010: 42):

- **Etkileşim:** İletişim sürecinde etkileşimin varlığı gereklidir. Bu durum sosyal medya ile geleneksel medya arasındaki en temel farklılıktır.
- **Kitlesizleştirme:** Sosyal medya büyük bir kullanıcı grubu içinde her bireyle özel mesaj değişimi yapabilmesini sağlayacak kadar kitlesizleştirici olabilmektedir.
- **Eş zamanlı olmama:** Sosyal medya birey için uygun bir zamanda mesaj gönderme veya alma yeteneklerine sahiptir. Bu durum aynı andalık gerekliliğini ortadan kaldırmaktadır.

Lerman'a göre ise sosyal medyanın dört temel özelliği vardır (Lerman, 2007: 16-17):

- Kullanıcılar çeşitli medya türlerinde içerik oluşturur veya katkıda bulunurlar.
- Kullanıcılar içeriklere etiketler ile dipnot koyabilir.
- Kullanıcılar, içeriği oylama yoluyla veya pasif olarak kullanarak etkin bir şekilde değerlendirir.
- Kullanıcılar, kişileri veya arkadaşlarıyla benzer ilgi alanlarına sahip diğer kullanıcıları belirleyerek sosyal ağlar oluşturur.

Özellikle iletişim teknolojilerinin hızlı geliştiği günümüzde sosyal medyanın kesin sınırlarını çizmek de zordur. Bu nedenle sosyal medya konusunda ortak bakış

açısına sahip olunan noktalar olduğu gibi farklılıklar da söz konusudur. Bu çeşitlilik yeni iletişim teknolojilerinin gelişmeye devam etmesiyle beraber daha da artacaktır. Sosyal medyayı onun ilk çıkış dönemlerinde bilgisayar üzerinden anlamlandırmaya çalışırken, bugün mobil cihazların da yaygınlaşmasıyla bu mecranın çizgileri genişlemiştir. Bundan dolayı sosyal medyanın özelliklerini açıklarken bu alanda çalışma yapmış farklı bakış açılarını değerlendirmek önemlidir.

1.4. Sosyal Medyanın Etkileri

Günümüzde hayatımızın bir parçası haline gelen sosyal medya bireysel ve toplumsal birçok etkiyi de doğal olarak doğurmaktadır. Hemen hemen bütün dünyanın ağ teknolojileriyle donatılması ve bu ağlara girmenin maliyetinin düşük olması insanların çoğunu bu mecrada buluşturdu. Sınırları aşan karşılıklı iletişim ile küreselleşme kavramı ivme kazandı. Toplumun dinamizmini bu kadar büyük oranda dönüştüren bu teknolojiler beraberinde birçok etki de yarattı. Sosyal medyanın kişiliklere, zamana, yere, konuya ve diğer birçok faktöre göre değişen etkileri olmaktadır. Tıpkı internette olduğu gibi sosyal medya kullanımı da sosyal etkileşimi güçlendirici, zayıflatıcı ve tamamlayıcı etkilerde bulunmaktadır. Bu olumlu ve olumsuz etkileri tek tek sıralamak zor olsa da temel konular üzerinden yarattığı etkiler ele alınabilir.

1.4.1. Kullanım ve Doyum Sağlamasına Etkisi

Tıpkı geleneksel medya da olduğu gibi sosyal medya da insanların bazı ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Katz'a göre insanların toplumsal, psikolojik kökenli ihtiyaçları vardır. İnsanlar bu ihtiyaçlarını karşılamak için bir takım girişimlerde bulunurlar. İnsanların bazı ihtiyaçlarını karşılamasının en kolay yollarından biri olan medya bu noktada devreye girer. İnsanlar medyaya maruz kalarak bu ihtiyaçlardan bazılarını gidermeye çalışırlar. Bu yaklaşıma göre insanlar bir takım ihtiyaçlarını giderebilmek için medya içeriklerini kullanırlar. Bu kullanmanın sonucunda bu insanların ihtiyacı giderilmiş dolayısıyla da medya içerikleri kullanılarak doyuma ulaşılmış olunur. (Yaylagül, 2016: 73-74). Katz'ın geleneksel medya için geliştirdiği bu kuramsal model günümüzde sosyal medya için geçerli hale gelmiştir. Tek yönlü geleneksel medyada bile kullanıcıyı aktif hale getiren bu kuramın sosyal medyaya uyarlanması sosyal medyanın doğası gereği kullanıcıları işlevsel hale getirdiğinden dolayı

kolaylaşmıştır. Kullanıcıların doyum sağladığı kategoriler şunlardır (Fiske, 2003: 197-198):

- **Oyalanma:** Bu doyum gündelik yaşamın sınırlamalarından, sorunların verdiği sıkıntılardan kaçış ve duygusal boşalma şeklinde kendini gösterir. Gündelik yaşamın sınırlarından bunalan birey sosyal medya aracılığıyla bu sınırları aşabilmekte, sorunların verdiği sıkıntıdan kaçıp kafa dağıtmak amacıyla çevirim içi işlemler yapabilmekte ve kendisini sosyal medyada ifade ederek duygusal boşalma yaşayabilmektedir.
- **Kişisel İlişkiler:** Arkadaşlık etme sosyal medyanın karşıladığı en temel doyumlardan biridir. Gerçek toplumsal ilişkilere giremeyen yalnız insanlar, arkadaşlık etmek için sosyal medyada kendilerini rahatlıkla ifade edebilmektedir. Toplumsal ya da kişisel konuları arkadaşlık gereksinimlerini gerçek yaşamda gidermesine izin vermeyen insanlar, sosyal medya aracılığıyla bu kalıpları aşip kolay bir şekilde arkadaş edinebilmektedir. Sosyal medyanın toplumsal fayda amaçlı kullanımı genellikle üzerinde konuşulacak bir şeyler sağlama biçimindedir. Sosyal medya deneyimlerin ve konuşma konularının paylaşılmasını sağlar ve böylece toplumsal etkileşim daha kolay hale gelir. Örneğin Twitter’da açılan bir hastag’in gündem olması halinde, insanlar buna kayıtsız kalmayıp konu hakkında bir şeyler söyleme gereksinimi duymaktadır.
- **Kişisel Kimlik:** Kullanıcılar gerçek yaşamlarıyla doğrudan karşılaştırma yapmak amacıyla sosyal medyayı kullanabilmektedir. Bu kıyaslama neticesinde birey kendisiyle ilgili gerçeklikleri keşfedebilmektedir. Bu durum kendi yaşamını anlamlandırmasına yardımcı olmakla birlikte çeşitli sıkıntılar da doğurabilmektedir. Böylelikle kişi ya değerini pekiştiremeyerek mutsuz ya da bunu gerçekleştirerek mutlu olur. Günümüzde sosyal medya ile bunu gerçekleştirmek zor olarak görülmektedir. Ünlülerin yaşamı ile kendi yaşamını kıyaslayan kullanıcılar mutsuz olmakta, kendi hayatını kötü görmekte ve değer pekiştirmesini yaşayamamaktadır.
- **Gözetim İşlevi:** İnsanlar içinde yaşadığı karmaşık dünya hakkında bilgi sahibi olmaya gereksinim duyar. Sosyal medya aracılığı ile birey bilgiye çok hızlı bir şekilde erişebilmekte ve bu konuda doyum sağlayabilmektedir. Bunu da birey sosyal medyada gözetleme ile elde edebilmektedir.

1.4.2. İnternet Bağımlılığına Etkisi

Sosyal medyanın kullanım alanları ve kullanım zamanı arttıkça bu mecra insanların bir uzantısı haline dönüşmüştür. Sosyal medya ihtiyacın karşılandığı bir mecra olmaktan çıkıp gereksiz yere fazla zaman harcanan bir mecra olmuştur. Bu durum gittikçe tartışma konusu olmakla beraber bu alanda çalışmalar da artmaya başlamıştır. Sosyal paylaşım ağlarının sunduğu cazip koşullar her yaştan insanı etkilemekte bireyleri gün geçtikçe sanal dünyaya bağımlı bir hale getirmektedir. Bireylerin sürekli Facebook, Twitter, Youtube, Google+, Pinterest vb. gibi sosyal paylaşım ağlarında bulunmak istemeleri, bu ağlarda çok fazla zaman harcamaları ve bu ağlara yoğun ilgi göstermeleri sosyal medya bağımlılığı olarak ifade edilmektedir. Bu bağımlılığa daha çok gençler yakalanmakta ve bu bağımlılık gençleri etkisi altına almaktadır. Bu bağımlılığın birçok nedeni olduğu gibi temelde ekonomik problemler, psikolojik sorunlar ve fiziksel eksiklikler bireylerin reel dünyadan kaçarak sanal dünyaya sığınmalarına neden olmaktadır. Bu bağımlılığın sonucunda sosyal ilişkiler bozulmakta ve bireyler gittikçe pasif hale gelmektedir. Sosyal medya bağımlısı olan birey gerçek ve sanal ayrımını kaybederek toplumsal hayattan kopuş noktasına gelmektedir (Kırık, 2017: 97).

Bireysel ve toplumsal olarak çok boyutlu bir etki yaratan sosyal medya, psikolojik ve sosyo-psikolojik boyutları ile kendisine bağımlılığı artırmaktadır. Her an ve her yerde bulunabilen bir teknoloji olarak sosyal medya, insanların psikolojik ve duygusal ihtiyacını karşılayabilen bir işleve sahiptir. Kullanımlar ve doyumları karşılaması insanların sosyal medyaya aşinalığını arttırmaktadır. Bu durum birey ve toplum yaşamında sosyal medyayı merkezi ve vazgeçilmez bir konuma yerleştirmiştir. Sosyal medyanın birey ve toplum yaşamında bir zorunluluk olarak çok farklı boyutlarıyla kendini var etmesi sürekliliğini devam ettirmektedir. Bu nedenle sosyal medya ağlarının birey ve toplumun gündelik hayatında sürekli ve vazgeçilmez oluşu üzerinden bir tür bağımlılık oluşmaktadır (Babacan, 2016: 18).

Alkolizm nedeniyle karaciğer siroza yakalanır veya artan kokain kullanımına bağlı olarak felç riski artar. Aynı şekilde internete bağımlılık da diğer bağımlılıklar gibi insanlara zarar vermektedir. İnternet bağımlılığını tanımlamada zaman doğrudan etkili bir unsurdur. Genellikle bağımlı kullanıcılar, internette haftada kırk ile seksen saat

arasında bir zaman harcamaktadır. Bazen bir oturum yirmi saate kadar çıkmaktadır. Bireyler bu bağımlılık sonucunda geç vakitlere kadar internette zaman harcayarak uyku düzenlerini bozmaktadırlar. İnternette uzun oturumlar gerçekleştirebilmek için bireyler aşırı kafein kullanılabilmektedir. Bunlar insanların yaşam kalitesini düşürerek bu insanların depresyona kapılma risklerini arttırmaktadır. Buna ek olarak internette ve sosyal medyada uzun zaman harcayan insanların solunum sistemi zayıflar ve bu insanlar hastalığa karşı savunmasız hale gelir. Ayrıca egzersiz eksikliği nedeniyle kalp hastalığı ve sırt ağrısı gibi durumlara da yol açabilir. İnterneti kullanmanın fiziksel yan etkileri kimyasal bağımlılığa göre hafif olmakla birlikte, internetin bağımlılık yaratan kullanımı ailevi, akademik ve mesleki bozukluğa yol açabilmektedir (Young, 1999: 20-21).

Sosyal medya bağımlıları rutin olarak çevrimiçi olma eğilimindedirler. Sosyal medya bağımlıları kendi çevrimiçi aktivitelerini, bu mecradaki davranışlarının kapsamını ve niteliğini gizlemek için büyük ölçüde uğraşmaktadırlar. Çevrimdışı olduğu zamanlarda bireyde çevrimiçi olma dürtüsü başlamaktadır. Çoğu zaman bu dürtü, kişiyi zorlayıcı ve kişiye gittikçe acı verici durumlara dönüşmektedir. Bu dürtü kişiyi eyleme yönelttiğinde hafiflemektedir. Örneğin, bir alkol bağımlısının içmeye yönelmesi gibi zorlayıcı davranış, altta yatan duygusal gerginliği azaltmaya ve gelecekteki davranışlar için bir ödül olmaya hizmet eder. Aynı şekilde bir internet bağımlısının bu mecrayı bir bilgi aracı olarak kullanması yerine onu hayatın problemleriyle başa çıkmak için bir kaçış olarak kullanmasına dönüşmektedir. Çevrimiçi bağımlılar çevrimdışı olduklarında bir gerilim duygusu yaşamaktadırlar (Young, 2004: 405). Bu duygu kişide stres yaratmakta ve kişiyi çevrimiçi olmaya yöneltmektedir. Bunun neticesinde kişi internet ve sosyal medyada daha fazla zaman harcamakta ve ona daha fazla bağımlı hale gelmektedir.

1.4.3. Mahremiyete Etkisi

Genel olarak özel yaşam ya da mahremiyet; kişilerin yalnız başına kalabildikleri, istedikleri gibi düşünüp davranabildikleri; başkalarıyla hangi yer, zaman ve koşullarda ne ölçüde ilişki ve iletişim kuracaklarına bizzat kendilerinin karar verebildikleri bir alan ve bu alan üzerinde sahip olunan hakkı ifade eder. İnsanın günlük yaşantısının önemli bir parçasını oluşturan mahremiyet hakkı, birilerini dışlamak veya onlarla ilişkiyi

kesmek anlamına gelmemektedir. Mahremiyet hakkı bir insanın kendi özel yaşantısı başka kimselerle ne kadar paylaşacağını belirleme hakkıdır (Yüksel, 2014: 182).

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve modern teknolojik araçlar sayesinde kişilerin özel yaşam alanlarındaki konuşmalarını ve diğer davranışlarını çok uzak mesafelerden dahi dinleyerek ve görüntüleyerek kayıt altına almak, bunları saklamak, değiştirmek ve çok geniş bir coğrafyada kitlelere yaymak oldukça kolaylaşmıştır (Yüksel, 2014: 185). Sosyal medya bu kolaylığı sağlayan en önemli mecralardan biridir. Bu teknolojik gelişmelere paralel olarak sosyal medyanın yaygınlaşması özellikle mahremiyet kavramının ihlali konusunda önemli tartışmaları ortaya çıkarmıştır. Gizliliklerin azalması ve gizlilik kavramının ölçüsünün değişmesiyle beraber sosyal medyada mahremiyetin sınırları tartışmaya açılmıştır. Bu tartışma ile kişisel bilgilerin gizliliği, insanların özel yaşamları ve sosyal medyada mahremiyetin sınırlılıkları gibi konuların üzerinde durulmuştur (Kuyucu, 2015b: 22).

İnternet ve sosyal medya bir yandan farkında olmadan kendimizle ilgili en mahrem detayları metalaştırıp rızamız dışında bu verilerin dolaşımını sağlarken diğer yandan gönüllü mahremiyet ihlalleri için de müthiş bir kitleleşme vaadi sunmaktadır. Sosyal medya, hiçbir aracıya ihtiyaç duymadan kendi özel yaşamının detaylarını ifşa etmek isteyenlere varlıklarını ortaya koymaları için olanak tanımaktadır. Sosyal medyada gittikçe yaygınlaşan panoptik ve sinoptik güç kullanımı, yaşamın tüm alanlarında mahremiyetin parçalanmasını gösteren örnekleri çoğaltmıştır. Söz konusu süreç neyin toplum yaşamıyla neyin bireysel yaşam alanıyla ilgili olduğuna ilişkin de can alıcı sorular ortaya çıkarmaktadır. Görünme ve algılanma arzusu, bir isteği ve arzuyu görünür kılmanın önüne geçmiştir (Arık, 2017: 124).

Yüksel (2014: 185-187) mahremiyete ilişkin tehditlerin üç kaynağı olduğunu belirtmiştir. Bunları; kendini ifşa etme, merak ve gözetleme olarak açıklamıştır. Mahremiyete yönelik birinci tehdit kaynağı, kişinin kendisini ifşa etmesidir. Mahremiyet çoğu zaman başkalarının ihlal ettiği bir alan gibi görülse de bu alan bizzat kişinin kendisi tarafından da ihlal edilebilmektedir. Kişiler, çevrelerinde bulunan kimselere, kendileri hakkında yaptıkları ifşalarla özel yaşam alanlarını oldukça sınırlandırabilmektedirler. Özellikle günümüzde bireyler bunu gönüllü olarak yapmakta kendisi ile ilgili her şeyi sosyal medya aracılığıyla paylaşmaktadır.

İkinci tehdit kaynağı olarak merak, kişilerin herhangi bir sosyal çevrede nelerin meydana geldiğini, kişinin özel yaşam alanında veya mahrem alanında nelerin gizli kaldığını bilme isteğini ifade eder. Radyolar, televizyonlar, gazeteler, dergiler ve kitaplar yoluyla merakı tatmin etmeye yönelik etkinlikler, medya dünyasında önemli bir yer tutar (Yüksel, 2014: 185-187). Özellikle magazin kültürünün ürünü olan ünlülerin yaşamları ile ilgili merak, bunun en temel örneğidir. Günlük hayatta insanlar başkalarının özel hayatını merak etmekte ve onunla ilgili detayları öğrenmeye çalışmaktadır.

Mahremiyete dönük tehdit kaynaklarından üçüncüsü olan gözetleme, temel sosyal kontrol araçlarından biridir. Ebeveynler çocuklarını, öğretmenler öğrencilerini, ustabaşlar çalışanlarını, dinsel önderler müritlerini, polisler sokakları ve diğer mekânları gözetlerler. Çok eski dönemlerden bu yana özgürlük tarihinin merkezi temalarından biri; bireyleri ve grupları kendi iradeleri dışında gözetim altına alarak bu birey ve grupların dinsel, siyasal ve ekonomik güçlerinin üzerine sınırlar koymak olmuştur (Yüksel, 2014: 185-187).

Yüksel (2014: 186-187), tarihsel süreç içerisinde gittikçe gelişen modern gözetim tekniklerinin üç türü olduğundan bahsetmektedir. Birincisi, gözlem yoluyla gözetimdir. İnsanlar gözlendiğini bildiği takdirde grup veya topluluk normlarını ihlal etme düşüncesine sahip olsa bile içinde bulunduğu topluluk ve grup normlarına göre davranmaktadır. Farklı gruplarda farklı gözetleme tipi ve dereceleri bulunmaktadır. Bu gözetleme aracılığıyla grup normlarına karşı ihlaller engellenir. İşyerlerinde patronların işçilerin başında durması buna örnektir.

Gözetlemenin ikinci tipi, itiraf ya da ifşa ettirmektir. Bu durum, bir kimsenin mahrem olarak kabul ettiği bilgileri, duyguları ve tercihleri onun mahrem alanına girerek ona itiraf veya ifşaa ettirmektir. Böylesi bir müdahale, kişinin özerk ve özgür kalması gereken özel yaşam alanına ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

Gözetlemenin üçüncü tipi ise iletişimin yeniden üretilebilirliği olarak ifade edilebilir. Kamera ve yeni kayıt cihazları gibi teknolojiler ile kişinin görüntü veya ses kayıtları kendi bilgisi olmadan kolay bir şekilde elde edilmektedir. Bu kayıtlar gözetlenen kişi ile birlikte bulunanlar tarafından da gizli olarak yapılabilmektedir. Bu teknolojiler, insanlara gözetlenen kimselerin konuşmalarını yeniden üretebilme gücünü

vermektedir. Gözetlemeyi yapan kimse, gizli yoldan elde ettiği ses ve görüntü kayıtları üzerinde kendi amacı doğrultusunda değişiklikler, eklemeler ve çıkarmalar yaparak yeniden üretebilmekte ve bunları çok geniş bir coğrafyaya yayabilmektedir (Yüksel, 2014: 185-187).

1.4.4. Kişilerarası İletişime Etkisi

Sosyal medyanın çift yönlü iletişim sağlaması ve bununla beraber zaman ve mekân sınırı tanımaması bireylerarası iletişimi olumlu yönde etkilemiştir. Kullanıcılar bu mecra aracılığıyla birbirlerinin paylaşımlarına yorum yapmakta, beğenide bulunmakta ve ücretsiz olması özelliğinden faydalanarak, görüntülü görüşme yapabilmektedirler. Sosyal medyanın hızlı ve etkili bir ortama sahip olması, sosyal medyanın kullanımını yaygınlaştırmaktadır. Böylelikle sosyal medya ortamları, kişilere sağladığı kolay, zahmetsiz ve ucuz iletişim sayesinde tercih edilir hale gelmiştir. Bu açıdan sosyal medyanın birleştirici yönlerinden söz etmek mümkündür. İnsanların daha önce yüz yüze gerçekleştirdiği kişilerarası iletişim, günümüzde sosyal medya ve internet ortamlarında gerçekleşmektedir. Bu düşünceden hareketle sosyal medya ortamlarının kişilerarası iletişimde bir araç olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Günümüzde kişilerin gündelik iletişimlerinde, sosyal medyayı sıklıkla kullanma eğiliminde oldukları görülmektedir (Çalışır, 2015: 140).

Sosyal medya kullanımının yaygınlaşması insanoğlunun en temel eylemi olan iletişim sürecinde önemli bir yer kaplar oldu. Gündelik hayatta gerçekleştirilen kişilerarası iletişimin bir bölümü bu mecra aracılığıyla gerçekleşmeye başladı. Gittikçe de kişilerarası iletişimde daha fazla kullanılır oldu. Bu durum yüz yüze yapılan iletişimi zamanla azaltmaya başladı. Sosyal medyanın bireyler arası iletişime getirdiği en önemli etki kişiler arasında etkileşimi arttırmasıdır. Bunun yanında yüz yüze iletişimi ise gittikçe azaltmasıdır. Yani iletişim teknolojilerinin gelişimi ile birlikte insanlar bu değişikliğe ayak uydurarak iletişim araçlarını yoğun olarak kullanmaya başlamış ve bu durum kişilerarası iletişim süreçlerinde değişikliklerin olmasına sebep olmuştur. İletişim gereksinimlerini bu yeni teknolojiler ile gerçekleştiren bir kişi, gündelik hayatta yüz yüze iletişime geçmeye daha az gereksinim duymaya başlamıştır. Yeni iletişim teknolojileriyle beraber etkileşim olanağı ön plana çıkmasına rağmen yüz yüze iletişimin azalmasına neden olmaya başlamıştır (Kaya, 2017: 199).

İletişimin en temel öğeleri olan mesaj, kaynak, alıcı ve gürültü unsurlarının kişilerarası iletişim sürecinde teknolojik araçlarla gerçekleştirilmesi kişiler arasındaki etkileşimin artmasını sağlayarak olumlu bir etki yaratmıştır. Ancak bu teknolojiler mesajın psikolojik gürültü sonucu yanlış anlamlara uğramasına sebep olarak sürece olumsuz etki yaratabilmektedir. İletişimin yüz yüze olmaması bireyler arası iletişimde alıcının ruh durumuna ve içinde bulunduğu psikolojik duruma göre mesajın yanlış yorumlanmasına, dolayısıyla anlam farklılıklarının oluşmasına sebep olmaktadır. Yapılan eş zamansız iletişimde o anki ruh halinin olmaması da iletiyi anlamlandırma konusunda eksikliklere neden olmaktadır. Bireyler kişilerarası iletişimde yüz yüze birbirlere tüm vücut hareketlerini yorumlayarak birbirlere daha iyi anlayabilirken internet ortamındaki iletişimde araya gürültü unsurları sayılabilecek bir sürü engel çıkabilmektedir. Bir yazının veya simgenin aktarmak istediği duygu ve anlatım, yüz yüze aktarmaların yerini tam anlamıyla almamaktadır. Yüz yüze iken kurulan iletişimde kişiler birbirlere yanlış anlama gibi bir durum yaşadığında hemen müdahale edebilmekten sanal ortamda kişi iletişim ortamını terk edip iletişimi koparabilmektedir (Kaya, 2017: 200-201).

Sosyal medyanın bireylerarası iletişimde en önemli katkılarından biri de mekân sınırlılığını ortadan kaldırmasıdır. Sosyal ağlar olmadan önce sembolik materyaller yüz yüze ilişkiler sonucunda kazanılmaktaydı. İnsanların çoğu için kimlik formasyonu yaşadığı mekân ve yerellikle sınırlıydı. Bilgileri yerel bilgilerdi ve bunları aktarım biçimi, sözlü iletişime dayalı ve hayatın gerçeklerine adapte olmuş biçimlerdi. Ayrıca bu yerellik içerisinde kamuoyu önderleri, gezginler ve otoriter kişiler kimliğin biçimlenmesinde etkili modellerdi. Ancak günümüzde bu koşullar iletişim araçlarının gelişmesiyle aşılmıştır. Gündelik hayatın mekansallığı içerisindeki birey, internet aracılığıyla uzak deneyimlerin tanığı haline gelmiştir. Bu süreç birey ve grup kimliğinin oluşumunu tamamlamada oldukça etkili olmuştur. İletişim teknolojileri tarihinde ilk kez internet aracılığıyla bireyler, iletişimde bulunduğu ötekinin biyolojik ve toplumsal varlığını, sesini, görüntüsünü ve cinsiyetini kısaca bireysel tarihini dikkate almaksızın iletişimde bulunabilmektedir. (Baban, 2012: 74-75). Bu durum olumlu gibi algılansa da kişilerarası iletişimde referans çerçevelerinin kesişmemesi sonucunda yüzeysel iletişimi de doğurdu. Günümüzde sosyal medya aracılığıyla tanışan insanların bir müddet sonra

iletişimlerini koparmalarının nedeni birbirinin gerçek varlığına dokunamaması olarak görülebilir. Yüzeysel kurulan iletişim daha fazla srememekte ve son bulmaktadır.

1.4.5. Toplumsal Hareketlere Etkisi

İnternetin gelişmesi ile ortaya çıkan yeni medya ortamları bireysel ve toplumsal yaşamda birçok alanı dönüştürmüştür. Bu dönüşümlerden en önemlilerinden biri de toplumsal hareketler üzerinde olmuştur. Çeşitli toplumsal muhalefet odaklarının, kurumların veya grupların bir araya gelerek örgütlenme ve bunu eyleme dökme uygulamaları sosyal medya ile birlikte yeni ve farklı bir boyut kazanmıştır. İnternet ve sosyal mecraların önemli bir araç olarak benimsenmesinden bu yana toplumsal hareketlerde akışkan örgütlenme modelleri, lidersiz olma ve kendiliğindenlik özellikleri ortaya çıkmıştır. Günümüz toplumunu merkezsiz bir ağ olarak gören teoriler, toplumsal hareketlere birçok anlam yüklemektedir. Bu teoriler bu hareketlerin sosyal medya aracılığıyla kazandığı devrimci güçlerini vurgulamaktadırlar (Sayımer, 2014: 97).

Sosyal medya sanal dünyanın kamusal alanı olarak düşünülen ortamların gelişmesine izin vererek önemli bir rol üstlenmiştir. Yeni medya toplumsal konularla ilgili farkındalık yaratarak, belli bir meseleye yönelik toplumsal müzakere başlatarak ve ana akım medyanın yer vermediği konularla ilgili haberlerin dolaşıma girmesini sağlayarak etkin bir biçimde kullanılmıştır. Ayrıca yeni medya ortamları son yıllarda tüm dünyada toplumsal hareketlerin eylem yaratmak üzere örgütlendikleri ve seslerinin duyurdukları temel mecralar olmuşlardır (Sayımer, 2014: 103).

Yeni sosyal araçlar son derece kolay bir biçimde insanların grup oluşturmasını sağlamıştır. Son zamanlardaki iletişim ağlarının çoğu grup oluşturma ve grubu genişletme platformu olarak işlev görmektedir. İnsan doğasında var olan bir grubun parçası olma arzusu bu platformlar sayesinde çok rahat bir şekilde gerçekleşmektedir. Sosyal medyanın sunduğu maliyetsiz ve hızlı grup oluşumu yeni grupların kolay bir şekilde oluşmasını ve genişlemesini sağlamaktadır (Shirky, 2008: 53-54). Yani Sosyal medya son derece dağınık ve bireysel davranan bir kitlenin fiziksel olarak toplanmasını kolaylaştıran ve bunda kılavuz rolü oynayan bir mecra olmuştur (Gerbaudo, 2014: 9).

Meknlar; deneyimlerin, tehlikenin ve zorlukların fiziksel paylaşımını sağlayarak yüz yüze etkileşime olanak sağlasa da internetteki sosyal ağlar, bu deneyimin iletilmesine ve güçlenmesine olanak sağladı. Bu mecralar kitleleri hareketin

içine taşıyarak bir dayanışma, tartışma platformu yarattı (Manuel, 2013: 156-157) Ancak insanları sosyal mecralarla hareketin içine katma sürecinde yüz yüze temasın olmaması, kullanıcıların başkalarının niyetlerinden emin olmamasına neden olmuş bu durum insanlar arasında güven duygusunun sağlanmasını zorlaştırmıştır. Bu durum internet üzerinde örgütlenmenin başlıca problemlerinden biridir (Tarrow, 1998'den aktaran Gerbaudo, 2014: 240).

İnternetin politik faaliyet için taşıdığı potansiyeller bakımından üçlü bir işlevi vardır. Bunlardan ilki etkileşimli yapısından ve anlık akış özelliği bakımından sunduğu “Agora” işlevidir. Burada, sosyal medyanın gerçek zamanlı ve çok daha geniş kitlelere tartışma imkânı sunması özelliği ön plana çıkmaktadır. Geniş kitlelere sunduğu bu tartışma zemini ile sosyal medya küresel bir meydana dönüşmektedir. Böyle bir ortam hem politik fikirlerin olgunlaşması hem de politik katılım açısından önemlidir. Diğer işlev ise, internetin merkezsiz yapısından kaynaklanan engellenememesi ve kontrol altına alınamaması sayesinde, sunduğu örgütlenme, eylemleri organize etme, seçenekleri gerçekliğe dönüştürme vs. gibi işlevlerdir. Bu işlev ile gençler rahatlıkla politik hayata katılmaktadır. İnternetin üçüncü işlevi ise, tamamen küreselliğinden ve ulus ötesi yapısından kaynaklı ve sınır aşma özelliği sayesinde bilginin önlenemez bir biçimde dolaşıma sokulması işlevidir. Bu sayede herhangi bir haksızlık olduğu takdirde insanlar seslerini uluslararası alanda duyurabilmektedir (Karagöz, 2013: 143-144).

Özetle geçmişte ideolojik unsurlardan beslenen toplumsal hareketler, günümüzde çevre, politik uygulamalar, haklar, eğitim ve özgürlükler gibi sosyal sorunlardan güç almaktadır. Sosyal medya uygulamaları sayesinde bu sosyal sorunlar eskisinden daha kolay bir şekilde örgütlenerek sesini duyurma ve daha geniş kitlelere ulaşma imkânı bulmuştur. Böylelikle eskiden marjinal ve küçük grupların duymazdan geldiği konvansiyonel medyanın sabit tutumu, yeni medyanın özgürleştirici tutumu ile aşılmış. Günümüzde sosyal ağlarda toplanıp ve sesini bu ağlarda güçlü duyuran kitleler konvansiyonel medyanın da gündemine gelebilmektedir. Bu pembe tabloya rağmen muhalif seslerin duyulmasına imkân tanıyan yeni medya ortamlarının baskıcı rejimler tarafından konvansiyonel medyaya göre daha kolay yönetilebileceği iddia edilmektedir. Bu iki duruma da bakıldığında yeni medya ve sosyal ağların muhalif sesler için bir çıkış noktası olabileceği bir gerçek iken bir diğer gerçeğin bu mecraların baskıcı yönetimlerin eline kolayca geçip bu yönde iletişimi besleyen ortamlara dönüşebileceğidir (Karagöz,

2013: 139). Bir diğerk unsur ise sosyal medyada insanlar anonimleşmediğı sürece rahatlıkla fişlenebilmektedirler.

1.4.6. Benlik Sunumuna Etkisi

Goffman'a ait olan dramaturjik teori; toplumsal yapıyı benlik, aktör, sahne, dekor gibi kavramlar dâhilinde açıklamaya çalışmaktadır. Goffman gündelik hayatı, bireylerin sahnede benliklerini sergiledikleri bir sistem olarak kabul etmektedir. Dramaturjik teori toplumsal yaşamın kendisini tiyatroya benzetmiştir. Ayrıca bu teori bireylerin aynen bir oyuncu gibi çeşitli türden izleyiciler önünde nasıl farklı roller planlayıp, oynadıklarını ve katılımcıların mevcut durumu tanımlarken ve sürdürürken nasıl iş birliğine gittiğini ayrıntılı bir biçimde ele almıştır (Koç, 2017: 266).

Benlik, sahnede belli bir karakteri canlandıran bireyin başkalarına vermeye çalıştığı bir imaj olarak kabul edilmektedir. Benlik her ne kadar bir kişiye atfedilerek oluşturulsa da bu benlik sahip olunan unsurlarla değil, tüm eylemlerinin toplamından gelir. Benlik olayların şahitlerce yorumlanmalarına imkân veren nitelikler tarafından yaratılır. Doğru şekilde düzenlenmiş ve canlandırılmış bir rol, seyirciyi canlandırılan karakterlere bir benlik atfetmeye yönlendirir. Bu atfı ortaya konulan rolün nedeni değil ürünüdür. Buna göre canlandırılan bir karakter olarak benlik; belli bir yeri olan, esas kaderi doğmak, büyümek ve ölmek olan organik bir şey değildir. Sergilenen bir sahneden dağınık olarak doğan bir dramatik etkidir. Tipik sorun ve asıl kaygı, bu dramatik etkinin inandırıcı olup olmayacağıdır (Goffman, 2014: 234-235).

Bu teori bir tiyatro oyunu ile aynı bakış açısına sahiptir. Buradan çıkarılan ilkeler ise dramaturjik ilkelerdir. Sahne yapmacık şeyler sunarken, yaşam ise daha gerçek ve genelde pek de iyi prova edilmemiş şeylerden oluşur. Sahnede oyuncu bir karakter kılığına bürünerek kendisini başka oyuncuların gerçekleştirdiğı karakterlere sunar. Seyirci buradaki etkileşimde hayati öneme sahip fakat gerçek yaşamda olmayan üçüncü bir tarafı oluşturur. Gerçek yaşamda ise bu üçlü yapı ikiye düşer. Burada bir kişinin oynadığı rol, diğerlerinin oynadığı rollere göre şekillenmekte olup bu kişiler aynı zamanda hem rolü icra eden hem de seyirci görevini de görmektedir (Goffman, 2014: 13).

Benliği dramaturjik perspektiften açıkladıktan sonra sosyal medyadaki yansımalarına baktığımızda sosyal medyada benlik sunumunun daha da kolaylaştığını

söyleyebiliriz. Bu ağılarda sergilenen performanslar bireyin benlik sunumunun ve kimlik algısının bir parçasını oluşturmaktadır. Bu ağlar kendisine özgü normları, anlamları ve genel kabulleri ile bireysel kimliklerin yapılandırılması için yeni bir ortam sunmaktadır. Bireyler kim olduklarını, ne olmak istediklerini ve ötekilerin beklentileri doğrultusunda en iyi sonuçlar elde etmek için nasıl bir sunum yapmaları gerektiğini düşünerek hareket etmektedir. Dolayısıyla ortamın, rolün ve grup niteliğinin çeşitliliği bireyin sahip olduğu kimlikleri de çeşitlendirmekte böylelikle benlik sunumu kesintisiz devam etmektedir (Özkan Şap, 2014: 252). Buna göre kullanıcıların birer aktör olarak rol aldıkları ağ tabanlı medya bir sahne olarak karşımızda durmaktadır. Bu sahnede oynanan roller kişilerin benliklerinin bir parçasını oluşturmakta ve gün geçtikçe hem sahnenin yaşamdaki yeri büyümekte hem de burada sergilenen benliğin bütüne olan katkısı artmaktadır (Özkan Şap, 2014: 276).

1.4.7. Kimliğe Etkisi

Günümüzde farklı iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle beraber kimlikler, sosyal medyanın sunduğu olanaklar ve neo-liberal sistemin değerleri içinde yeniden şekillenmektedir. Sanal ortamlarda kimlikler, giderek kurgu haline bürünmekte, bu kurgusal gerçekliğe göre anlam arayışına girmekte ve imaj göstergelerine dönüşmektedir. Daha açık bir ifade ile sanal ortamda kimlik sunumları; görüntü, imaj oluşturma, tüketime yönelme, boş zamanı değerlendirme ve rol yapma suretiyle daha tiyatral bir hale gelmektedir (Armağan, 2013: 18).

Siber uzayda her an her yerde olmak artık mümkündür. İnternetin, yeni ifade ve sosyal ilişkiler mekânı olmasıyla beraber bu mekan, yeni kimliklerin icra edildiği bir mecra yaratmaktadır. Sanal ortamda kimlikler seçilip oynanmakta, değiştirilmekte veya doğrudan verili olarak alınmaktadır. Bireyler bu mecralarda kendisini sadece dil aracılığıyla ifade ettiğinden kimlik kurgusunun çok yönlülüğünden faydalanabilmektedir. Burada birey seçici bir kurgu yapabilir ya da yalan söyleyebilir. Kullanıcılar sürekli olarak kendilerine uygun bir kimlik biçme ya da biçilmiş kimlikleri oluşturabilirler (Baban, 2012: 75).

Bireylerin bu mecrayı kimlik oluşturmada, yakın ilişkiler kurmada kullanmaları şaşırtıcı değildir. Burada dikkat çekici olan çevirim içi olmakla çevirim dışı olmak arasında bir karşıtlık oluşturarak sosyal medya kullanıcısı olan bireyin benlik algısını

parçalı hale getiren bir yaklaşımın yaygınlığıdır. Bu durum sosyal medya kullanıcılarının davranışlarını sanal ve gerçeklik diye ikiye bölmektedir. Birey sanal ortamlardaki davranışlarını ve seçimlerini kişisel sorumluluk anlayışının dışında görmektedir. Bu nedenle “-mış gibi yapmak” olağan karşılanmakta ve böyle bir davranış kalıbı oluşmaktadır. Böylece gerçek bir fiziksel mekânda hareket etmelerinin bilgisiyse sanal ortamda bireyler kendilerini eylemlerinin öznesi olarak görmekte zorlanmaktadır. Çünkü insan yaşamı zaman, mekân ve eylem birliğinden oluşan bir sürekliliktir. Sosyal medya bu birliği parçalamıştır. Zaman, kullanıcının ekran üzerindeki metinlerarasılıktan faydalanarak kendini çoğaltabildiği ölçüde parçalanır. Mekân ise çok katmanlı ve açılabilir pencerelerle sonsuzlaşan bir akış olmuştur (Altan, 2015: 86-87)

Bu bağlamda sosyal medyanın kimliği deformasyona uğratmasıyla sanal kimlikler yaygınlaşmaya başlamıştır. Sanal kimlik kişinin kendisini ifade etme biçimi olarak seçtiği yöntemdir. İnsanlar diğerleri tarafından nasıl görünmek ve algılanmak istiyorsa bu yönde sanal kimlikler oluşturmaktadır. Anonimliğin hâkim olduğu, sosyal kontrolün azaldığı, sosyal ilişkilerin çok kolay başladığı ve çok kolay bittiği sanal ortam, bireylere bu sosyal davranışları sonucu bir sorumluluk yüklememektedir. Bu sanal ortam bireyin arzuladığı ancak gerçek kimliği ile tatmin sağlayamadığı duygularına tatmin sağlama ve gerçekleştiremediği arzularını gerçekleştirme olanağı sunmasından dolayı hızla yaygınlaşmıştır. Dolayısıyla gerçek yaşamda emek ve sabır gerektiren ancak sosyal ağlarda kolayca kurulan sosyal ilişkilerden dolayı kişinin toplumsal beğeni, kabul görme ve onaylanma gibi arzuları sosyal medya ortamına kaymıştır (Turan, 2016: 399).

1.4.8. İfade Özgürlüğü ve Demokrasiye Etkisi

Bilgisayar ağlarının birbirlerine bağlanmasına dayanan, “ağların ağı” olarak nitelendirilen internetin teknolojik potansiyeli, enformasyon ve demokratikleşme arasında kurulan olumlu ilişkinin yeniden canlanmasına neden olmuştur. İnternet, erişim sağlayan herkesin kendini farklı araçlarla özgürce ifade edebildiği, her yönde iletişim sağlayan, bilginin küresel çapta ve eş zamanlı olarak paylaşılmasına olanak veren ve özel çıkar gruplarınca kontrol edilemeyen bir ortam sunmaktadır. İnternette enformasyonun bolluğu, seçeneklerin fazlalığı ve etkileşim imkânı gibi özellikler;

katılımcı demokrasi, doğrudan demokrasi ve agora hayallerini yeniden canlandırmıştır (Şener, 2006: 64-65).

Etkileşimli medya ve sanal toplumlarla birlikte, günümüzde ifade özgürlüğünün açılım yaptığı yeni bir kamusal alandan söz etmek mümkündür. İnternet yoğun, şeffaf ve evrensel bir iletişim alanı sunarak kamusal hayatın koşullarını da daha iyi yönde değiştirmekte, vatandaşların özgürlük ve sorumluluk anlayışlarını geliştirmektedir. Siber mekânın gelişimi ile beraber yeni politik uygulamalar ortaya çıkmıştır. Temelleri son yıllarda atılan ve büyük bir hızla gelişen e-yönetim uygulamaları daha katılımcı bir demokrasi yaratılması yolunda etkili olmaktadır. Politik tartışmaların rahatlıkla yapılmasına olanak sağlayan internet, hükümetlerin elektronik demokrasi kavramına giderek daha fazla ağırlık vermesinde ve oylama gibi bazı uygulamaların da giderek yaygınlaşmasında etkili olmuştur. İletişimin ve ekonominin küreselleşmesiyle birlikte, kitleler bir kamusal alanda fikirlerini tartışabilmekte ve kendilerini özgürce ifade edebilmektedir. Siber mekânda ortaya çıkan aykırı politik güçler bu yeni kamusal alanın tüm özelliklerinden faydalanmakta ve elektronik demokrasiye katkıda bulunmaktadır (Ersöz, 2005: 123).

Bu mecranın yarattığı en büyük sorunlarından biri, bu mecrada kontrol mekanizmasının olmamasından dolayı terörizm faaliyetlerine, toplum içinde anarşi ve karışıklık yaratmak için kullanılmasına yol açabilmesidir. Buna rağmen teknik olanaklar göz önüne alındığında internetin çağdaş demokrasilerin işleyişi için çeşitli fırsatlar sunduğunu görmekteyiz. İnternet Atina agoralarında olduğu gibi kullanıcılara her konuyu sınırsızca ve özgürce paylaşabilecekleri bir tartışma ortamı sunmaktadır. Tartışma gruplarında herkes kendi fikirlerini rahatlıkla söyleyebilmekte ve ortak bir enformasyon zemini sağlanabilmektedir. Bu mecra çok sayıda katılımcıya aynı anda birçok farklı konuda tartışma imkânı sunarken, iletilen mesajların kolayca arşivlenip saklanabilmesine de olanak tanımaktadır (Ersöz, 2005: 123).

Demokratik toplum, gücün ve egemenliğin halkın elinde olduğu bir toplumdur. Demokrasiyi tanımlayan başlıca özsel nitelikler ifade özgürlüğü, katılım ve eşitliktir. Demokratik bir toplumda yaşayan bireylerin insani yaşam standartlarına ulaşmasının yanında, kendilerini geliştirecek olanaklara erişebilmeleri beklenmektedir. Bununla beraber bireyler içinde yaşadıkları dünyada olup bitenlerle ilgili doğru bilgilenmeye

gereksinim duymaktadırlar. Demokratik toplum yapısının temel taşları olan ifade özgürlüğü ve katılım özelliğinin sağlanabilmesi için kişinin niteliklerinin yanında genel ve gündemle ilgili doğru enformasyonu alması gerekir. Bunun sağlayabilmek için elinde iletişim araçlarının bulunması ve erişim gerekmektedir. Sosyal medya, kitlesel nitelikte iletişim sağlayan olanaklara sahip bir mecradır. Sağladığı iletişim çok yönlü olduğundan anında bilgi ya da fikir paylaşımını mümkün kılmakta, toplumsal dinamizm oluşturan “etkileşim” yaratmaktadır. Bu durum demokrasinin temel yapı taşlarından olan özgür ifade ve katılım unsurlarını beslemekte, desteklemekte ve buna olumlu katkı sağlamaktadır. Buna ek olarak internet ve sosyal medya, coğrafyadan bağımsız küresel boyutta, niteliği farklı kültürlerin birbirlerini tanımaları ve anlamaları için fırsatlar yaratmakta, bu durum tüm insanlığın birbirine yaklaşması ve barış içinde yaşaması için pozitif bir etkiye sahip olmaktadır (Dedeoğlu, 2013: 12). İnternet ve sosyal medya tek başına demokratik toplum yapısı için temel bir unsur olmamakla birlikte bu yapının işleyişini kuvvetlendirici bir unsur olarak görülmektedir. Sosyal medyanın demokrasi ile kesişen nitelikleri onun demokrasiye olumlu yönde etki yapmasına olanak sağlamıştır.

1.4.9. Kamusal Alan ve Gündem Belirlemeye Etkisi

Sosyal medya enformasyonu çoğaltan ve etkileşime dayalı yapısıyla siyasi alanda ulusal sınırları ve zaman sorununu aşarak bireylere istedikleri enformasyonu sağlamaktadır. Bu mecra vatandaşların siyasete katılımını teknik olarak kolaylaştırmakta, sanal forumlar aracılığıyla tartışma ortamı yaratmakta, toplumdaki muhalif seslere ve alternatif gruplara sermaye denetimindeki egemen iletişim araçlarından çok daha düşük maliyete haberleşme ve ifade imkânı tanımaktadır. Sosyal medya sivil toplumun örgütlenmesini kolaylaştırdığı için toplumu demokratikleştireceği ve doğrudan demokrasiyi uygulayacağı ileri sürülmektedir. Habermas’ın 19. yüzyıl modern toplumunun burjuva kamusal alanının oluşmasında etkili olan bir araç olarak ele aldığı gazetelere benzer şekilde, günümüzde internet ve sosyal medyanın hızla bireyselleşen bir dünyada bu kez küresel bir kamusal alanı yeniden canlandırması beklenmektedir (Şener, 2006: 65). Küreselleşmenin bir aracı olarak internet, kitle iletişim ulusal coğrafya ile sınırlı kalan enformasyonuna karşı küresel çapta dolaşıma giren bir enformasyon ağı sunmaktadır. Bu enformasyon ağı; ulusal sınırları aşarak bireylerin, grupların ve örgütlerin küresel düzeyde iletişimine olanak tanıyıp dünyayı

McLuhan'ın deyimiyle “küresel bir köy”e çevirmiştir (Şener, 2006: 66). Bu noktadan hareketle dünyanın başka bir ucunda olan herhangi bir olay tüm dünyanın meselesi olarak bu ağda gündeme gelmekte ve üzerine tartışılabilmektedir.

Gündem kavramının tarihsel boyutuna baktığımızda eskiden ayda bir değişen gündem, günümüzde artık günlük hatta saatlik değişime uğramaktadır. Sosyal medya bilginin ve haberin yayılması ve oluşumunda önemli bir noktada durmaktadır. Sosyal medyanın kendisi bir haber ajansına, kullanıcılar ise birer muhabire dönüşmüştür. Sosyal medyada yer alan kimi haberler geleneksel medyada da gündemi belirleyebilmektedir. Sosyal medyanın haber deposu haline döndüğü son zamanlarda, özellikle Twitter adından söz ettirmekte ve bizzat kendisi gündem olmaktadır. Bir mikroblog sitesi olan Twitter'ın özellikle siyasiler tarafından düzenli kullanılmaya başlanmasıyla beraber gündemle ilişkisi artmış ve önemli bir haber alma ve kaynak gösterme aracı haline gelmiştir (Güdekli, 2016: 155).

Sosyal medya kitleleri mobilize etme aracı olmanın ötesinde, aynı kitlenin kültürel kaynağı durumundadır; Bireyler toplumsal anlamda nelerin kabul edilebilir olduğunu sosyal medya aracılığı ile öğrenmekte, bu ortamlarda yaptığı paylaşımlarla kendisini istediği yönde konumlandırmakta ve gündemi yine sosyal medyadan takip etmektedir. Dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen bir olayla ilgili küresel medyanın yansıttığı haberlere karşı, artık sosyal medya ortamlarını etkin biçimde kullanabilen ve aynı olayla ilgili kendi haberini üretebilen bir kitle bulunmaktadır (Sayımer, 2014: 109-110).

1.5. Sosyal Paylaşım Ağları

Sosyal paylaşım ağları dar manada dünyadaki tüm bilgisayar ağlarını ve kurumsal bilgisayar sistemlerini birbirine bağlayan elektronik iletişim ağı olarak tanımlanan internetin gelişmesiyle beraber kişileri farklı kişilerle buluşturan web tabanlı hizmetlerdir (Toprak vd., 2014: 28-29). Geniş manada ise sosyal ağlar bireylerin sınırları belli olan bir sistem içerisinde açık veya yarı açık profil oluşturmalarına izin veren; başka kişilerle bağlantı paylaşımında bulunan kişilerin listesini, bu kişilerin bağlantılı olduğu diğer kişilerin listelerine gösteren web tabanlı hizmetler olarak tanımlanmaktadır (Ellison ve Boyd, 2008: 232). Yani bu siteler bu ağda profili olanların, profili olan başka kullanıcılara karşı kendini gösterme yoludur. Açılan

profillerde kişiler hemen hemen bütün özelliklerini yansıtmakta ve böylece başkasına karşı kendisini temsil etmektedir. Ellison ve Boyd'a göre sosyal ağ sitelerini benzersiz kılan, bireylerin yabancılarla tanışmalarına izin vermelerinden ziyade kullanıcıların sosyal ağlarında kendilerini ifade etmeleri ve kendilerini görünür hale getirebilmeleridir. Bu ağlarda insanlar sadece yeni kişilerle tanışmak amacıyla değildirler. Kullanıcılar daha çok mevcut tanıdıkları ve arkadaşlarıyla iletişime geçmek ve bu iletişimi sürdürmek amacındadırlar (Ellison ve Boyd, 2008: 232).

Sosyal ağlar internetin ilk formlarıyla Web 2.0 konseptinin temel yapı taşlarından biri olarak kabul edilir. Web 1.0 dünyasının arkadaşlık siteleri olan sohbet odaları Web 2.0 teknolojileri ve yeni paylaşım anlayışı ile evrim geçirerek günümüzün Twitter, Facebook ve Instagram gibi dev sosyal ağlarına dönüştüler. Kullanıcıların arkadaşlarıyla sürekli bir iletişim içerisinde kalmasına ve metin, fotoğraf, video ve müzik gibi içeriklerin paylaşılmasına izin veren sosyal ağlar günümüzün en önemli sosyalleşme araçlarından biri olmuştur. Bu sosyal ağlar, artık çevirim dışı hayatımızın da önemli bir parçası haline gelmiş ve çevirim dışı etkinliklerimizin önemli bir kısmını sosyal ağlar üzerinden yönetmemizi sağlamıştır (Kahraman, 2010: 16)

Çok çeşitli teknik özellikleri olan sosyal paylaşım ağlarının omurgasını bu ağları kullanan kişilerin, aynı zamanda sistemin kullanıcıları olan arkadaşlarının açık bir listesini gösteren görünür profilleri oluşturmaktadır. Profiller, kişinin kendini var edebileceği benzersiz sayfalardır. Bir sosyal paylaşım ağına katılmadan önce bireyin bir dizi soru içeren formları doldurması istenir. Bu sorular genellikle, yaş, yer, ilgi alanları ve hakkımda bölümü gibi tanımlayıcı öğeleri içeren unsurlardan oluşur. Bu ağların kullanıcıları profil fotoğrafı yüklemeye de teşvik eder. Bu sosyal paylaşım ağları kullanıcılarına profillerini güncelleme imkânı tanır. Böylece sosyal paylaşım ağları hisleri ve durumu değişen bireylerin profillerini geliştirmelerine olanak tanır (Ellison ve Boyd, 2008: 233).

Bir sosyal ağ sitesine katıldıktan sonra bu ağlar kullanıcılarından, bu ağın içerisinde ilişki içinde oldukları diğer kullanıcıları tanımlamalarını ister. Bu ilişkilerin etiketi siteye bağlı olarak farklılık gösterir. Bu etiketlerden en popüler olanlar arasında "arkadaşlar", "kişiler" ve "hayranlar" bulunur. Çoğu sosyal paylaşım ağında arkadaşlık için çift yönlü onay istenir. Ancak bazılarında bu onay yoktur. Onay olmayan tek yönlü

bağda bu durum "hayran" veya "takipçi" olarak etiketlenir. Birçok sosyal paylaşım ağında bu etkileşim listeleri arkadaşlar olarak adlandırılır. Bu "arkadaşlar" terimi yanıltıcı olabilir. Çünkü bu bağ, günlük dildeki dostluk anlamına gelmez. İnsanların bu etkileşimi kurma nedenleri değişebilir (Boyd, 2006).

Sosyal ağlar içerisinde sınıflandırılması gereken çeşitli sosyal medya türleri vardır. Ancak, çoğu insan Wikipedia, YouTube ve Facebook gibi büyük sosyal ağların bir parçası olduğunu kabul etseler de farklı sosyal medya uygulamalarının kategorize edilebileceği sistematik bir yol yoktur. Ayrıca her gün siber dünyada yeni siteler ortaya çıkmaktadır (Kaplan ve Haenlein, 2010: 61). Sosyal ağları sınıflandırmak için belirli sınırların olmayışı çeşitli sınıflandırma tiplerini ortaya çıkarmıştır.

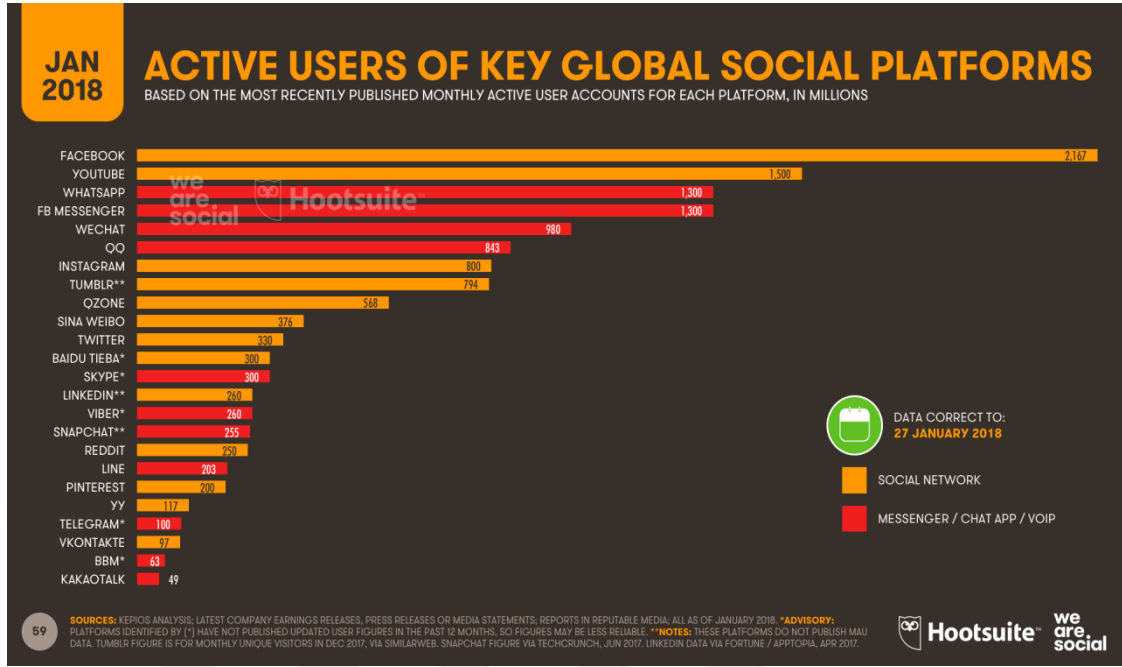
Sosyal ağlar, geniş bir araç ve platform yelpazesinden oluşur. Gittikçe katılımcı web teknolojilerinin gelişmesi bu yelpazeyi daha da genişletmektedir. Bu platformların kendine göre işlevsellik katacak özellikleri bulunmaktadır. Bundan hareketle sosyal medya platformları tür ve yararlarına göre aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir (Kurtuluş, Özkan ve Öztürk, 2015: 341):

- **İletişim Platformları:** Bloglar, mikro-bloglar, durum uygulamaları (Twitter, vb.), sosyal ağlar (Facebook, Myspace vb.), sosyal ağ toplayıcıları, e-posta grupları ve forum siteleri
- **İşbirliği Platformları:** Wikiler, alternatif habercilik, toplumsal etiketleme vb.
- **Multimedya Platformları:** Fotoğraf paylaşımı (Flickr, Instagram vb.), video paylaşımı (YouTube vb.), müzik, ses paylaşımı
- **Yorumlar ve Gözden Geçirme Platformları:** Ürünler, iş değerlendirme uygulamaları, paylaşılan yazılı içerik ve haberler, soru-cevap grupları, gözden geçirme ve öneri sistemleri.
- **Eğlence Platformları:** Hayali dünyalar ve oyun paylaşımı

1.5.1. Sosyal Paylaşım Ağı Kullanım İstatistikleri

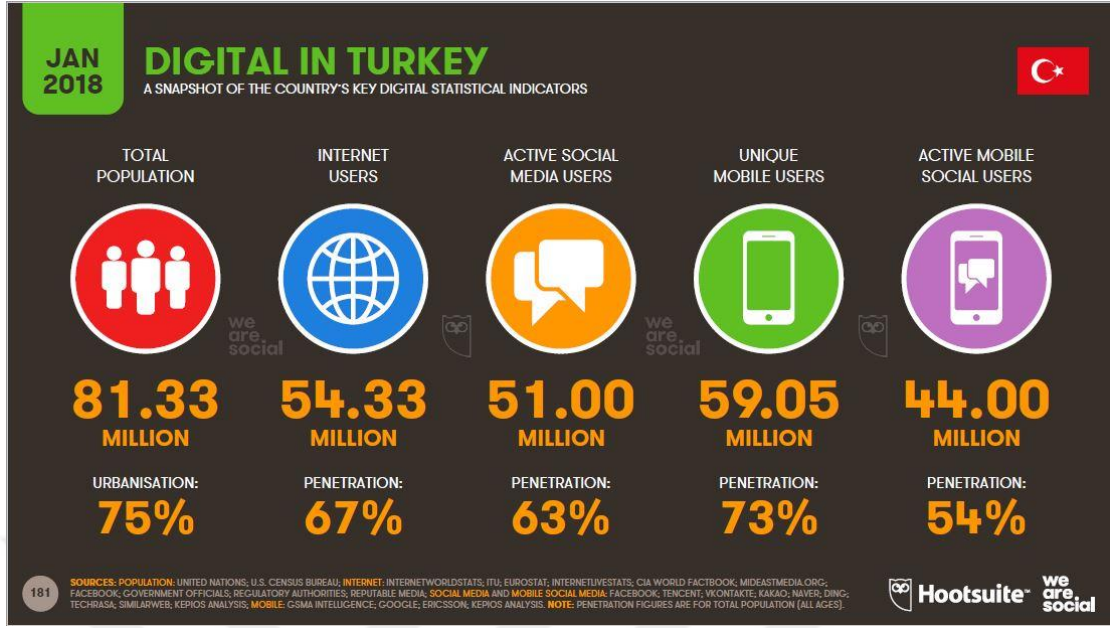
Sosyal ağların günümüzde insanlar için ne kadar önemli bir unsur olduğunu onların bu ağlarda geçirdikleri zamana ve hangi ağlarda daha fazla zaman harcadığına bakarak anlayabiliriz. Her yıl We are Social ve Hootsuit tarafından hazırlanan sosyal medya istatistikleri 2018 yılı için "Digital in 2018 in Western Asia" ismiyle yayınlanmıştır. Elde edilen veriler aşağıdaki gibidir (wearesocial.com, 03.06.2018):

Şekil 1.2: Sosyal ağların küresel ölçekte kullanıcı sayısı (wearesocial.com, 03.06.2018)

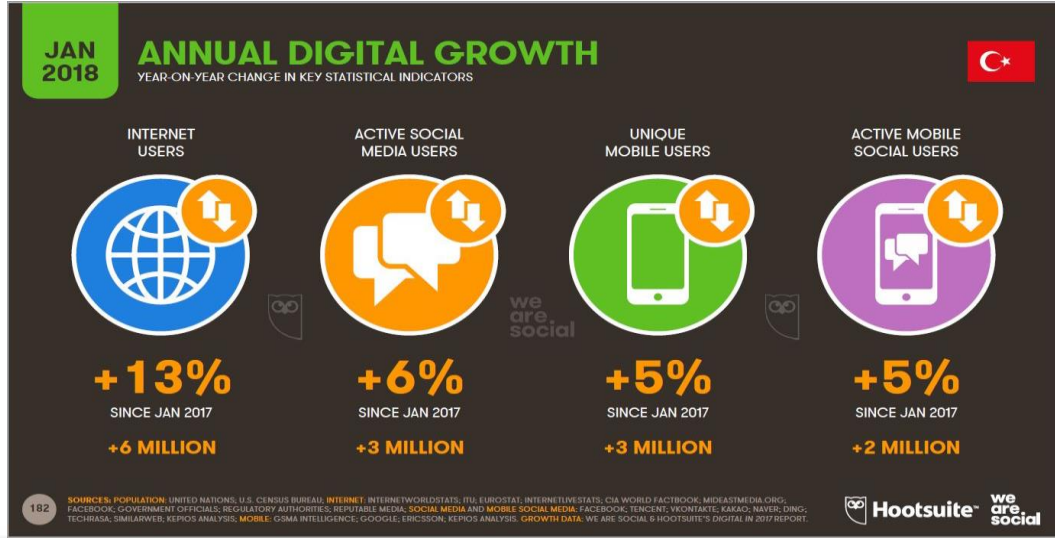
Bu tabloya göre Facebook sosyal platformu 2017'den 2018 yılına kadar giderek büyümeye devam etmiştir. Facebook'un toplam kullanıcı sayısı, yılda % 15 artarak 2018'in başında 2.17 milyara ulaşmıştır. Facebook'un bünyesindeki WhatsApp ve Messenger kullananların sayısı yılda yüzde 30 artarken, bu uygulamaların büyüme oranı Facebook platformunun iki katına çıktı. Sosyal ağlar içerisinde dünya çapında en fazla kullanılan uygulama olan Facebook'un, en yakın rakibi Youtube'dan açık ara önde olduğu görülüyor.

Şekil 1.3: Türkiye’deki Dijital Dünyaya Genel Bakış (wearesocial.com, 03.06.2018)

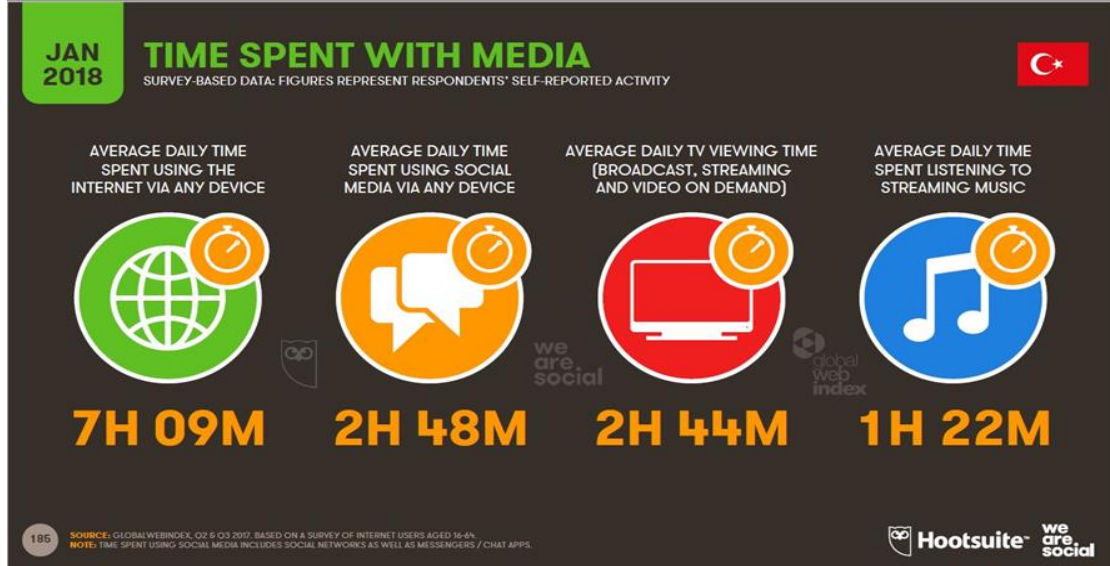
81 milyon nüfusa sahip Türkiye’de, nüfusun %67’sini oluşturan 54.3 milyon internet kullanıcısı, nüfusun % 63’ünü oluşturan 51 milyon aktif sosyal medya kullanıcısı, nüfusun %54’ünü oluşturan 44 milyon aktif mobil sosyal medya kullanıcısı mevcuttur. Oranların yüksekliği dikkate çarpmakla birlikte Türkiye’de 51 milyon insanın aktif sosyal medya kullanıcısı olması sosyal medyanın bireysel ve toplumsal anlamda büyük etkilere sahip olduğunu göstermektedir.

Şekil 1.4: Türkiye’deki Yıllık Dijital Gelişme (wearesocial.com, 03.06.2018)

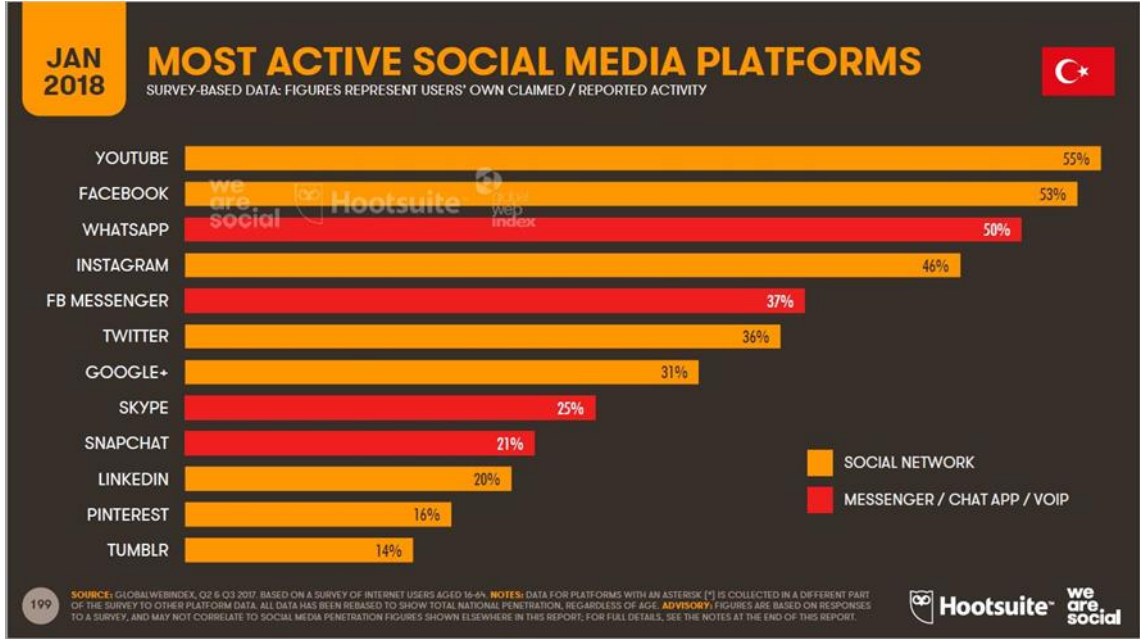
İnternet kullanım oranının 2018 yılında bir önceki yıla göre %13, yani 6 milyon kişi arttığını görülmektedir. Aktif sosyal medya kullanıcı sayısında %6’lık artış gerçekleşerek bir önceki yıla göre 3 milyon kişi artmıştır. Aktif mobil sosyal medya kullanıcı sayısında ise %5’lik, yani 2 milyonluk bir artış gerçekleşmiştir.

Şekil 1.5: Medyada Harcanan Zaman (wearesocial.com, 03.06.2018)

İnsanlar günde ortalama internette 7 saat 9 dakika geçiriyorlar. Günde ortalama 2 saat 48 dakika sosyal medyada, günde ortalama 2 saat 44 dakika televizyon başında ve son olarak günde ortalama 1 saat 22 dakika müzik dinleyerek geçiriyorlar.

Şekil 1.6: Türkiye’de Sosyal Medya Kullanım İstatistikleri (wearesocial.com, 03.06.2018)

Youtube, 51 milyon sosyal medya kullanıcısı bulunan Türkiye’de en aktif sosyal medya platformudur. Onun ardından Facebook ve Instagram daha sonra Twitter gelmektedir.

1.5.2. Sosyal Ağlarının Yapı Taşları

Sosyal ağları sınıflandırmak zor olsa da sosyal ağların bir bütünü tamamlayan yapısal özellikleri vardır. Kietzmann (2011: 243) bu özellikleri yedi başlık altında toplamıştır. Bu yedi başlık birer yapı olarak bir petek oluşturmaktadır. Bu yapılar; kimlik, sohbet, paylaşım, mevcudiyet, ilişkiler, itibar ve gruplar’dır. Her bir yapı belirli bir sosyal medya kullanıcı deneyimini paketlememize ve incelememize olanak sağlar. Bu yapı taşları farklı seviyelerde sosyal medya işlevselliğinin nasıl yapılandırılabilirliğini anlamamızı sağlayan yapılardır. Bir sosyal medya ağı bu yapı taşların tamamını içermek zorunda ve her bir sosyal paylaşım ağında bunlardan bir veya bir kaç diğelerine göre baskın olmaktadır.

Şekil 1.7: Sosyal Medya Peteği (Kietzmann, 2011'den aktaran Topaçan, 2016: 22).

1.5.2.1. Kimlik

Bu peteğin içerisindeki kimlik yapısı, kullanıcıların kimliklerini bir sosyal medya ortamında ne ölçüde ortaya çıkardıklarını gösterir. Bu; ad, yaş, cinsiyet, meslek, konum ve ayrıca portrelerde bulunan bilgileri açıklamayı içerebilir (Kietzmann vd, 2011: 243). Genellikle böyle bir sunum kendi kendini ifşa ederek yapılır. Yani kişinin kişisel bilgisinin, vermek istediği görüntü ile tutarlı bir şekilde bilinçli veya bilinçsiz açığa çıkmasıdır (Kaplan ve Haenlein, 2010: 62).

Sosyal medya kullanıcılarının büyük bir çoğunluğu kişisel bilgilerini paylaşma konusunda oldukça cömert davranmakta, sınırlama ve gizlilik tercihleri oldukça az kullanılmaktadır. Bu sundukları profillerde açıklanan kişisel bilgilerin çeşitliliği ve zenginliği, bunların görünürlüğü, üyelerinin gerçek kimlikleriyle olan halka açık bağlantıları ve ağıın kapsamı nedeniyle kullanıcılar kendilerini fiziksel ve çevrimiçi olarak çeşitli saldırılara maruz bırakabilir (Gross ve Acquisti, 2005: 78).

1.5.2.2. Sohbet

Peteğin konuşmalar bloğu, kullanıcıların sosyal medya ortamında diğer kullanıcılarla ne ölçüde iletişim kurduğunu gösterir. Birçok sosyal medya sitesi, öncelikle bireyler ve gruplar arasındaki konuşmaları kolaylaştırmak için tasarlanmıştır.

Bu konuşmalar her türlü nedenden dolayı gerçekleşir (Kietzmann vd., 2011: 244). İnsanlar temel ihtiyaçları olan gıda, barınak, su vb. fizyolojik ihtiyaçları; mülk, istihdam ve aile vb. güvenlik ihtiyaçları karşıladıktan sonra sevgi, aidiyet, saygı ve nihayetinde kendini gerçekleştirme ihtiyacı gibi diğer ihtiyaçları yerine getirmek istemektedir. Sosyal medya araçları burada devreye girerek iletişim ve sohbet yolu ile insanların bu ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir (Beirut, 03.06.2018). İnsanlar sosyal medya araçları ile gündemdeki konular hakkında fikirlerini beyan ederek, günlük rutin yaşantılarıyla ilgili düşüncelerini ifade ederek en son gelişen haberler hakkında insanlarla tartışarak bu ihtiyacını karşılamaktadır. Sosyal ağların bazıları sohbet unsurunu ön plana çıkarmaktadır. Özellikle Twitter bu anlamda işlev görmektedir.

1.5.2.3. Paylaşım

Paylaşım, kullanıcıların içeriği paylaşma, dağıtma ve alma düzeyini temsil eder. “Sosyal” terimi genellikle insanlar arasındaki değişimlerin çok önemli olduğunu ima eder. Bununla birlikte genellikle sosyallik, insanlar arasındaki bu bağlara aracılık eden nesnelerle ilgilidir. Yani sosyal medya, paylaşılan bir nesne (örneğin, bir metin, video, resim, ses, bağlantı, konum) ile bu nesneyle etkileşim kuran kişilerden oluşur. Paylaşım sonucunda kullanıcıların birbirleriyle iletişim kurması sosyal medya platformunun işlevsel amacına ve bu amaca hizmet eden paylaşım nesnesine bağlıdır. Bu nesneler olmadan İnsanları birbirine bağlayan hiçbir şey olmayacaktır. Bu paylaşım nesneleri ve bir sosyal medya platformunda kurulabilecek paylaşım türü, platformun amaçlarına çok bağlıdır (Kietzmann vd., 2011: 245). Paylaşım nesnelerinin sosyal ağlara göre değişikliğine örnek verecek olursak fotoğraf için Instagram, video için Youtube ve kariyer için LinkedIn verilebilir.

Paylaşım nesnesine fotoğraflar üzerinden bakacak olursak, insanlar kendi içsel ve dışsal ihtiyaçlarını karşılamak için fotoğrafları paylaşırlar. Fotoğrafların çevrimiçi ortamda paylaşılması insanların kendini ifade etme, kendini sunma, iletişim kurma, sosyal ilişkileri sürdürme ve sosyal ilişki kurma gibi gereksinimlerine yardımcı olabilir Yani pek çok kişi, sadece aile üyelerinden ziyade, web'deki daha geniş bir kitlenin beğenisini ve ilgisini çekmek istediği için, bu faaliyetlerde bulunabilir. Ayrıca, diğer kullanıcılarla paylaşılan fotoğrafların kullanıcılara eğlence değeri sağlamasından dolayı bu paylaşımlar eğlenceli bir etkinlik haline gelmektedir. Sosyal ağlarda paylaşılan

fotoğraflar, kişinin kendisi hakkında daha fazla bilgi paylaşmak ve kendi kendini açıklamak amacıyla kullanılmaktadır (Malik vd., 2015: 133-134).

1.5.2.4. Konum

Petekteki bu yapı kullanıcıların sosyal ağlarda diğer kullanıcılara ne ölçüde erişilebilir olduğunu ya da olmadığını anlayabileceklerini gösterir. Başkalarının nerede olduğunu, sanal dünyada veya gerçek dünyada mevcut olup olmadığını bilmeyi de içerir. Sanal dünyada bu, "mevcut" veya "gizli" gibi durum satırları aracılığıyla gerçekleşir. Hareket halindeki insanların artan bağlanabilirliği göz önünde bulundurulduğunda bu durum gerçek ve sanal arasında köprü kurar (Kietzmann vd., 2011: 245). Sosyal ağlar, kullanıcıların Facebook, Twitter, gibi ağlarda durum güncellemelerini ve “check-in”lerini paylaşmalarına olanak tanıyarak hangi arkadaşların fiziksel yakınlıkta olduğunu gösterir. Kullanıcılar gerçek zamanlı olarak etkileşimde bulunmayı tercih ederlerse sosyal medya platformu, bu kullanıcıların birbirleriyle iletişim kurabileceği ve etkileşimde bulunabileceği uygun bir işlevsellikle bunu belirtir (Kietzmann vd., 2011: 246). Sosyal ağların, insanların bu statülerini ve konumlarını göstermesi; onların nerede, ne zaman ve ne yaptıkları hakkında bilgiler vermektedir. Özetle kişinin takıldığı ve gittiği konumlar insanın mevcudiyeti hakkında bilgileri de içermektedir.

1.5.2.5. İlişkiler

Bu petekteki “ilişki” yapısı, kullanıcıların diğer kullanıcılarla ne ölçüde ilişkili olabileceğini gösterir. Bu yapı iki veya daha fazla kullanıcının birbirleriyle iletişim kurmalarını, sosyalleşme nesnelerini paylaşmalarını, buluşmalarını ya da yalnızca birbirlerini arkadaş veya hayran olarak listelemelerini sağlayan bir sosyallik biçimine sahip olmayı göstermektedir. Bir sosyal medya platformu, kullanıcılarını nasıl bir araya getireceğini ve bilgi alışverişinin nasıl olacağını belirler. Bazı durumlarda bu ilişkiler oldukça resmi, düzenlenmiş ve yapılandırılmıştır. Genellikle kimlik unsurlarına önem vermeyen bir sosyal ağ, ilişki boyutuna da önem vermemektedir (Kietzmann vd., 2011: 246). Örneğin LinkedIn kullanıcıları arasındaki ilişki resmi bir ilişki iken Skype’de kurulan ilişki ise gayri resmidir. McLuhan’ın “araç mesajın kendisidir” söylemi bu durumu kanıtlar niteliktedir. Sosyal ağın kendisi insanlar arasında bir ilişki türünü biçimlendirerek bu ilişkilerin nasıl olacağını belirler.

1.5.2.6. İtibar

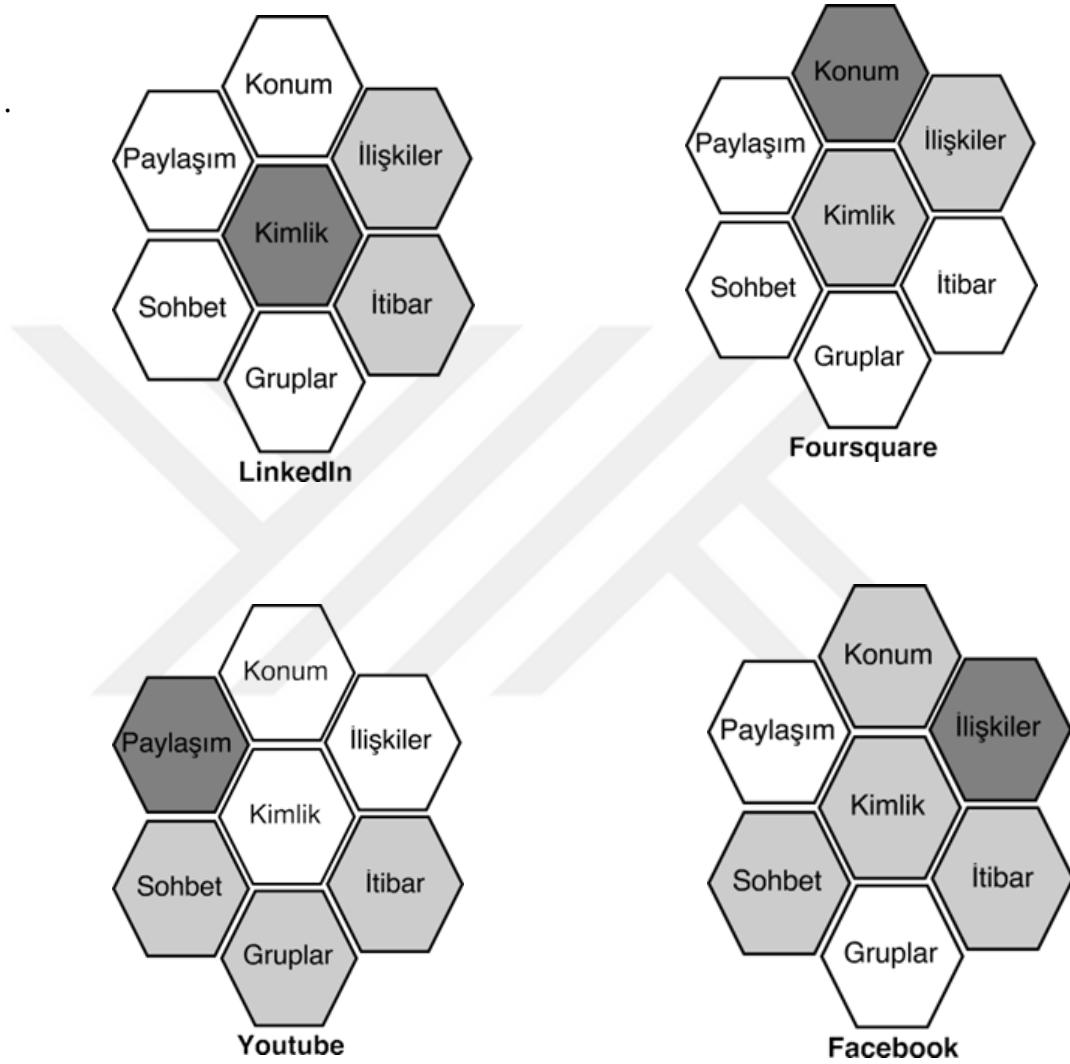
İtibar, kullanıcıların kendileri de dâhil olmak üzere, başkalarının sosyal medya ortamında ayakta durmalarını belirleyebilme derecesidir. İtibar sosyal medya platformlarında farklı anlamlara sahip olabilir. Çoğu durumda itibar bir güven meselesidir. Ancak bilişim teknolojileri bu tür yüksek niteliksel kriterleri belirlemede henüz iyi olmadığından sosyal medya siteleri, güvenilirliği belirlemek için kullanıcı tarafından üretilen bilgileri otomatik olarak birleştiren araçlara güvenmektedir. Örneğin kendisini sosyal medya uzmanı olarak niteleyenlerin itibarı takipçi sayıları ile ölçülmektedir. Bir başka örnek ise bir bireyin itibarının başkalarından gelen onaylara dayandığı LinkedIn'dir. Ancak sosyal medyada itibar için sadece değerlendirilen insanlar değil, üretilen içerikle de olmaktadır. Buna örnek olarak Youtube'da, videoların şöhreti "görüntüleme sayılarına" veya "derecelendirmelere" dayalı olabilir. Aynı şekilde Facebook'ta "beğen" butonu da aynı işlevi görmektedir (Kietzmann vd., 2011: 247).

1.5.2.7. Gruplar

Gruplar, kullanıcıların toplulukları ve alt toplulukları ne ölçüde oluşturabileceğini temsil eder. Bir ağ ne kadar "sosyal" hale gelirse o kadar çok arkadaş, takipçi ve iletişim grubu olur. İki ana grup türü vardır: İlkinde, bireyler kendi temasları üzerinden arkadaşlarını, takipçilerini veya hayranlarını kendileri belirleyerek grup oluşturur (ör. Twitter'ın listeleri vardır). İkincisinde ise arkadaş, hayran veya tanıdık olmayan insanları herkese açık veya kapalı gruplara onay verip katarak bu grubun üyesi yapmak şeklindedir. Bu grup şekli dış dünyadaki kulüplere benzer. Örneğin Facebook; grubu yöneten, başvuranları onaylayan ve başkalarını bu gruba katılmaya davet eden bir yöneticinin olduğu gruplardan oluşmaktadır. Sosyal medyadaki gruplar, yalnızca kullanıcıların listelerinden oluşmamaktadır. Sosyal ağlarda bireyler içerik üretirken bu paylaşımları farklı gruplara göre görünür yapabilir. Sosyal medyadaki muazzam trafik ve sosyal medyanın günlük olarak ürettiği gürültü miktarı göz önüne alındığında daha önce bahsettiğimiz petekteki her bir yapıya bağlanmak için gruplar, bireylerin bazı kişilere belirli ayrıntıları paylaşımlarına izin vermelerine göre farklılık gösterebilir (Kietzmann vd., 2011: 247-248). Petekteki her bir yapı kimliğin farklı bir bölümünü oluşturmaktadır. Varlık açısından, bir kullanıcı hafta sonunda sadece bazı kişilere (örneğin, arkadaş grubundakiler) erişilebilir olmayı seçebilir. Örneğin arkadaşları aynı

şekilde başkalarına erişilir olmayı istemeyebilir. Yani sosyal ağlar çeşitli filtreleme işlevleriyle bireylere bu esnekliği sağlamaktadır.

Şekil 1.8: Bazı Sosyal Paylaşım Ağlarının Farklı Yapı Taşlarına göre Karşılaştırılması
(Kietzmann, 2011'den aktaran Topaçan, 2016: 26)

Yukardaki şekilden hareketle sosyal ağlardan LinkedIn'e baktığımızda, bu mecrada kimliğin en önemli unsur olduğunu ve bunun tamamlayıcılarının ise itibar ve ilişki olduğunu görmekteyiz Youtube'a baktığımızda ise en önemli unsurun paylaşım olduğunu bunu tamamlayanların ise sohbet, gruplar ve itibar olduğunu görmekteyiz. Son olarak Facebook'a baktığımızda ise en önemli unsurun "ilişkiler" olarak ön plana çıktığını ve onu tamamlayanların ise konum, kimlik, sohbet ve itibar olduğunu görmekteyiz.

1.5.3. Bir Sosyal Paylaşım Ağı Olarak Twitter

Twitter, 280 karakter ile sınırlandırılmış ve kullanıcıların "tweet" adı verilen gönderiler yazabildiği bir sosyal ağıdır. Tweet'in anlamı Türkçe olarak "cıvılda" demektir. Twitter; Jack Dorsey, Noah Glass, Biz Stone ve Evan Williams tarafından Mart 2006'da oluşturulup Temmuz 2006'da kullanıma açılmıştır. 2013'te en çok ziyaret edilen 10 internet sitesinden biri olan Twitter "internetin SMS'i" olarak tanımlanmıştır. Twitter'ın 2018 yılı itibari ile 330 milyon aktif kullanıcısı bulunmaktadır (Wearesocial, 2018). Kullanıcılar bu mecraya giriş yaptıkları zaman Twitter'ın merkezi özelliği olan kişinin takip ettikleri tarafından gönderilen ve ters kronolojik sıraya göre listelenen bir tweet akışını görmektedirler. Burada katılımcılar, kimleri takip edeceğine karar vermek için farklı stratejilere sahiptir. Bazıları binlerce kişiyi, bazıları birkaç kişiyi, bazıları sadece şahsen tanıdıkları kişileri takip etmektedir. Diğerleri ise ilginç bulduğu ünlüleri ve yabancıları takip etmektedir (Boyd vd., 2010: 2)

Twitter'ın bilgisayarlar dışında mobil uygulamalarda da kullanılabilmesi bireye hemen her yerde, istediği kişi ile etkileşimde bulunma olanağı sunmuştur. Twitter üzerinde arkadaşlığı başlatmak da bitirmek de herhangi bir zorlama içermemektedir. Kişilerin sadece yazdıklarını beğeniyor olmak Twitter evreninde herhangi birisini takip etmek için yeterli bir sebep olabilmektedir. Twitter'da takibi bırakmak ise takip edilen kişiler ve onla kurulan veya yaşanan olaylarla alakalıdır. Bazı durumlarda takibi bırakmak, arkadaşlık ilişkisinin bitirilmesi veya bitmesi anlamına gelerek sosyal bir cezalandırma işlevi görmektedir. Diğer yandan yazılan tweetleri beğendiğinizi ifade etmek, beğenilen tweetleri de diğer Twitter takipçileri ile paylaşmak mümkündür. Bu mecra da yalnızca birilerini takip edip herhangi bir tweet atmayan gözlemcilerin yanında aktif bir şekilde sosyal, siyasal, kültürel amaçla ve eğlenmek için tweet atanlar da bulunmaktadır (Timisi, 2015: 11).

Anlık iletilen durum güncellemeleri ile yola çıkan Twitter kısa zamanda bir bilgi ağına dönüşmüştür. Örneğin 2007 yılının mart ayında kendisine bir Twitter hesabı açan Barack Obama, 4 Kasım 2008 tarihinde yapılan ABD başkanlık seçimlerinden sonra Twitter'dan bir teşekkür mesajı yayınlamıştır. Bu mesajın, Twitter'ın bugünkü popülerliğinin temeli olduğu söylenebilir. Twitter'ın yaygınlaşmasında önemli rol oynayan Obama'nın teşekkür paylaşımının ardından 25 Haziran 2009'da Micheal

Jackson'ın ölüm haberleri ve 2010 yılındaki ABD Ulusal Basketbol Ligi NBA finalleri için atılan tweetler takip etmiştir. 2012 yılının sonunda 259 milyon dolarlık reklam gelirine ulaşan Twitter, kuruluşundan itibaren 4-5 yıl içerisinde dünya genelinde kullanıcıları olan bir sosyal medya devine dönüşmüştür. Twitter'ın Türkiye'de yaygın kullanımı ise 26 Nisan 2011 tarihinde başlamıştır. Şirket bu tarihte resmi internet sitesinde Türkçe dil desteğinin kullanıma sunulduğunu duyurmasıyla kısa sürede Türkiye'de de internet kullanıcıları tarafından benimsenmiştir. Twitter, siyasetçilerden sanatçılara kadar kamusal tanınırlığı olan hemen hemen herkes tarafından kullanılmaya başlanmıştır. İnteraktif yayıncılık amaçlayan televizyon programlarının yayınlarında Twitter adreslerine yer vermesi ve Türkiye'deki akıllı telefon kullanıcılarının artması bu yaygınlaşmanın nedeni olarak gösterilebilir (Arvas, 2016: 149-150).

Twitter aynı zamanda kendi çıkarını gözetken ve sanal cemaate dönüşen kurumların kullanıcılarına ulaşma aracıdır. Bu kurumlar, devlet kurumları olabildiği gibi yerel yönetimler ve ticari kuruluşlar da olabilmektedir. Bu kuruluşlar arasında özellikle dikkat çeken grup ise toplumun bilgilendirilmesi işlevini üstlenmiş haberci kuruluşlardır. Twitter toplumsal muhalefetin etkileşim alanı olmakla birlikte bu mecraayı kullanan hareketlere, çok hızlı bir şekilde etkisini artırma ve iletişimsel özerkliğe sahip olma imkânları sunmaktadır. (Timisi, 2015: 12). Bu nedenle sosyal ağlar içerisinde toplumsal hareketlerde kullanılan ilk mecra Twitter olmaktadır. Toplumsal hareketlerde geleneksel kitle iletişim araçları ile sesini duyuramayan insanlar, kitle iletişim araçları yerine Twitter'ı kullanarak sanal bir kamusal alan oluşturmaktadırlar. Bu bağlamda Twitter, Arap Baharı ve Wall Street gibi dünya siyasetini değiştiren gelişmelerde kendisini göstermiştir.

Twitter günlük yaşam aktivitelerinde gerçekleşen ilginç ve eğlenceli şeyleri paylaşmanın hızlı ve kolay bir yolu olarak görülmüştür. Bu sosyal ağ türü, kullanıcıların özellikle yaşam döngülerinin dışında olan arkadaşları ve meslektaşlarıyla iletişim halinde olmalarını sağlar. Twitter insanların kişisel çalışmaları ve diğer ilgi alanları için değerli bilgileri toplamak adına yararlıdır. Genellikle tweet paylaşan kişiler, bir içeriği çok ilginç ve yararlı bulduğu için paylaşmaktadır. Bu gönderiyi okuyan kişiler ise takip etmek için seçtiği bir kişinin gönderdiği bilgileri, yararlı ve güvenilir bulduğu için takip etmektedir (Zhao ve Rosson, 2009: 246-247).

Twitter ile gündelik yaşam arasında iç içe geçmiş birbirinden beslenen karmaşık bir akış vardır. Twitter paylaşımlarının oluşturduğu bu akış kişisel üretim ve seçimlere dayanan daha sonra alışkanlık haline gelip bir rutine dönüşebilen çaprazlama bir akıştır. Bu ağları kullanarak üretici pozisyonundaki bireyler, aynı zamanda internet üzerinde içerik sağlayıcısı tüketicilerdir. Bu bireyleri sadece kullanıcı olarak nitelendirmek eksik olacağı için onları üretici-kullanıcı-tüketici kavramı ile adlandırmak daha iyi olacaktır. Bu bireyler kendi kullanıcı sayfalarında kendi akışlarını üretirken, diğer taraftan kendi gündemlerini de belirleyerek bunu diğer üretici-kullanıcı-tüketicilerle paylaşırlar (Altunay Cemiloğlu, 2010: 52). Kullanıcıların Twitter ile olan bu ilişkileri, kendine özgü bir kullanım biçimi oluşturmaktadır. Kendine özgü bu kullanımın ortaya çıkmasının temel nedeni Twitter mesajlarının basit, kısa ve kolay bir şekilde oluşturulabilmesidir. Twitter, kullanıcılarının gündelik yaşam pratikleri içerisine sızabilmeleri için bugüne kadar deneyimlenen diğer sosyalleşme olanaklarıyla karşılaştırıldığında, daha elverişli bir ortam hazırlar (Altunay Cemiloğlu, 2010: 53). İnsanlar Twitter’da sadece önemli olayları paylaşmamaktadır. Ayrıca insanlar gündelik hayatlarıyla Twitter’daki akışın kesiştiği noktada kendi hayatlarıyla ilgili önemli gelişmeleri veya rutin şeyleri de paylaşmaktadırlar.

Twitter olanı anında dolaşıma sokan bir mecradır. Twitter’ın sosyal bilimler için önemi toplumsalın oluşurken yakalanması, kayıt altına alınması ve analizinin mümkün olmasıdır. Olan ve olanın temsili arasındaki aralığın daralması, temsil pratiğinin toplumsalı dönüştürmesi ve toplumsalın kendisinin bizzat temsil olması anlamına gelmektedir. Twitter bu saptamanın ilham kaynağı ve aynı zamanda en önemli örneğidir. Twitter; yurttaş gazeteciliği, günceli takip etme, yorumlama, kamuoyu oluşturma ve gündem yaratma gibi sahip olduğu potansiyelleri henüz tam manasıyla ortaya koymuş değildir. Twitter mikro düzeyde katılım ve etkileşim ile makro gerçekleri dönüştürme ve dönüştürürken temsil etme kapasitesi ile uzun ömürlü bir sosyal medya olacağı ön görülebilmektedir (Timisi, 2015: 12). Bu nedenle Twitter sosyal bilimler alanında sosyal ağlar içerisinde en çok bilimsel çalışma yapılan ağlardan biridir.

1.5.3.1. Twitter Terminolojisi

Twitter'ın, kullanıcıları diğer kullanıcılar ile etkileşime koyan, bu kullanıcıların etkileşimini ve katılımcılığını arttıran bir takım kendine has özellikleri vardır. Bu özelliklerin her biri Twitter terminolojisinde bir kavramla ifade edilmektedir.

Tweet:

Tweet, tek bir Twitter gönderisine karşılık gelen, 280 karakterden oluşmuş ve kullanıcının herhangi bir şey hakkında fikir ve düşüncelerini içeren paylaşımlardır. Her bir tweet kullanıcının kendi hesabından iletilmektedir. Tweetler genellikle yazılı olmakla birlikte fotoğraf ve video olarak da paylaşılmaktadır. Bunun yanında fotoğraf uzun yazılar için bir araç olarak Twitter'da kullanılabilir (twitter.com, 10.06.2018).

Retweet (RT):

Herhangi bir kullanıcının beğendiği bir tweeti kendi takipçilerine gönderdiği bir yöntemdir. Retweet, tweet sahibinin orijinal paylaşımına sadık kalınarak yapılmaktadır. Bu özellik ile kullanıcılar kolaylıkla bilgileri yaymaktadır. Herhangi bir tweet, bir kullanıcı tarafından retweet edildiğinde; retweet eden kullanıcının takipçilerine, tweetin orijinalinin üzerinde retweet yapanın sadece adı gözükerek ulaşmaktadır. Retweet edenin takipçilerine ulaşan tweet, takipçileri tarafından da retweet edilerek domino etkisi yaratılabilmekte ve herhangi bir bilgi hızlı bir şekilde bu fonksiyon sayesinde yayılmaktadır (twitter.com, 10.06.2018).

Hashtag (#):

Aynı konuda yazılan tweetlerin filtrelemesi ya da aynı konular hakkında kullanıcının paylaşımda bulunması için kullanılan bir yöntemdir. Aynı konuda organize olmak ve birleşmek için seçilen anahtar kelimelerin başına # işareti konularak yapılır. Bu anahtar kelimeler bitişik yazılmak zorundadır. Hashtag olarak tanımlanan bu işaret ve konuya göre değişen anahtar kelime veya kelime grupları kullanıcıların belirli konular, olaylar ve tartışmalar etrafında birleşmesini ve organize olmasını kolaylıkla sağlamaktadır. Bu işaret ve kelime grubu birlikte bir linke dönüşmekte ve bu linke tıklandığı zaman bu hashtagi içeren tüm tweetler zaman sıralamasına göre sıralanmaktadır. Bu yöntem ile günde on binlerce tweet atılan bu mecrada, konularına

göre tweetleri kategorize etmektedir. Bir konu hakkında devam eden tartışmaları veya konuşmaları bulmak için # işareti ile beraber kullanılan anahtar kelime gruplarıyla oluşturulmuş hashtagi arama bölümünde arattırarak o konu hakkındaki güncel tartışmalara da ulaşılabilir (twitter.com, 10.06.2018).

Trending Topic (TT):

Herhangi bir konunun veya kullanıcılar tarafından açılan bir hashtag'in defalarca paylaşılması sonucunda popüler hale gelerek Twitter gündeminde ilk on konu arasında sıralanmasına denir. Bu konular Twitter'da en çok konuşulan konular anlamına gelmektedir. Trending Topic kısaca TT olarak ifade edilmektedir. TT listesi bölgelere göre değişmektedir. Her ülkenin ya da ülke içindeki herhangi bir yerin kendi TT listesi vardır. Twitter'da dilediği ülkenin veya bölgenin TT listesini seçilerek görüntülenebilmektedir. Bunun yanında dünya genelinde en çok konuşulan konuların listelendiği bir TT listesi de Twitter'da bulunmaktadır (twitter.com, 10.06.2018).

Mention:

Bu terimin Türkçe karşılığı bahsetmek anlamına gelmektedir. Bu işlev Twitter'da başka bir kullanıcıdan bahsederken kullanılmaktadır. Mention, tweetin herhangi bir yerinde "@kullanıcıadı" şeklinde yazılarak yapılır. Yanıt ve mention arasındaki temel farkı, "@yanıt" ile sadece takip eden kullanıcılar tweetin hem gönderenini hem de alıcısını görebilmesi oluşturmaktadır. Eğer kullanıcının hesabı korumalı değil ise mention yapılan tweeti, kullanıcıyı takip etsin ya da etmesin herkes görebilir (twitter.com, 10.06.2018).

Direct Message (DM):

Herhangi bir kullanıcının başka bir kullanıcıya göndermiş olduğu özel mesaj anlamına gelmektedir. Bu mesajlar DM olarak kısaltılmaktadır. Bir kullanıcının başka bir kullanıcıya DM gönderebilmesi için her iki kullanıcının da karşılıklı olarak birbirlerini takip etmesi gerekmektedir. Eğer kullanıcı, kendisini takip etmeyen diğer kullanıcılardan da direkt mesaj almak istiyorsa herkesten direkt mesaj alma ayarını etkinleştirmesi gerekmektedir (twitter.com, 10.06.2018).

2. BÖLÜM

2.SÖYLEM VE NEFRET SÖYLEMİ

Bu bölümde nefret, söylem ve nefret söylemi kavramları ayrı ayrı ele alınarak nefret söyleminin üretildiği bazı pratikler açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra nefret söyleminin yöneltildiği unsurlara göre türlerine, nefret söyleminin üretilmesinde ifade özgürlüğünün rolüne ve sosyal medyada nefret söylemine bu bölümde değinilmiştir.

2.1. Nefret Kavramı

Arapça kökenli olan nefret kavramı, bir kimsenin kötülüğünü, mutsuzluğunu istemeye yönelik duygu anlamına gelmekle beraber tikslenme ve tiksinti anlamını da içermektedir (tdk.gov.tr, 12.06.2018). Nefret bir şeylere yönlendirdiğinde birinin kötülüğünü isteme ve yok etme isteğine varan yadsıma olarak ortaya çıkabilmektedir. Nefretin en yüksek derecesi öldürmeyi isteyen nefret olarak ortaya çıkar. Nefret, şeylere ve nesnelere karşı sevmeme, uzaklaşma ve bunları ortadan kaldırmayı isteme anlamlarına gelecek şekilde de kullanılmaktadır (Ataman, 2012: 50-51). Nefret duygusu her insanda vardır. Örneğin ıspanağı deneyip sevmeyen bir insan “ıspanaktan nefret ediyorum” diyebilir. Fakat nefret, bir ideolojinin ögesi olduğunda insanlar kendilerini ve ötekini ideolojinin belirlediği ölçütlere göre konumlandırmaya başlarlar. Nefret, bir kimliğin parçası olduğunda, o kimlik kendisini nefret edilen gruptan bağımsız olarak tanımlayamaz (Çayır, 2010: 48).

Nefreti tanımlama çalışmalarına günümüzde olduğu gibi geçmişte de rastlanmaktadır. Aristoteles, Descartes, Spinoza, Hume ve Darwin'in nefret hakkındaki klasik formüllerindeki farklılıklar dikkate değerdir. Descartes için nefret, kötü bir şey olarak nesnenin farkındalığı ve ondan çekilme arzudur. Spinoza için nefret, bazı dışsal algı durumlarının eşlik ettiği acı (üzüntü) durumudur. Aristoteles için nefretin ayırt edici fenomenolojik gerçeği acısız olmasıdır. Hume, ne sevgi ne de nefretin hiç tanımlanamayacağını savunmuştur. Hume'a göre her iki duygu da duyuşal izlenimlerin içsel yakınlığına indirgenemez duygulardır. Darwin nefreti özel bir duygu olarak görmüş bu duyguyu yüzde belirgin bir işaret bulundurmeyen ve kendini öfke olarak gösteren bir duygu olarak ele almıştır (Royzman vd., 2005: 4). Klasik nefret tanımlarından yola çıktığımızda bu tanımlar arasındaki temel ayırım, tanımlarda duygulara ve yargılara verilen ağırlıktır. Spinoza ve Hume gibi düşünürler nefretin

objesine yönelik olumsuz duygulara vurgu yaparken Aristoteles ve Descartes gibi düşünürler obje hakkındaki olumsuz bir yargılamaya vurgu yapmaktadır. Bu tanımlardaki bir diğer ayırım ise nefretle ilgili davranış eğilimleri hakkındadır. Descartes, nefretten uzak durarak geri çekilmeyi önerirken; Aristoteles, nefrete yaklaşp saldırmayı önerir. Bu klasik dönem nefret tartışmaları ve ele alınış biçimleri aynı zamanda öfke ve korku gibi duygularla nefretin ilişkisini ve nefretle bütünleşmiş olan inanç, duygu ve davranışlar hakkındaki tartışmaların genel bir özetini vermektedir (Royzman vd., 2005: 4).

Nefret konusunda modern toplumbilimcilerin de tanımlama çabaları bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar nefreti kısa bir zaman diliminde gelişen eğilimlerin, çok yönlü bir tepki vermesi olarak nefreti duygu ve yaradılış kavramıyla açıklamaya çalışmaktadır. Bu haliyle nefret, sevginin bir karşıtı olarak tanımlandığı gibi bir “sendrom” olarak da ele alınmaktadır. Araştırmacıların buna verdiği örnek “vatanseverlik” kavramıdır. Hayatı boyunca kendisini milliyetçi ya da vatansever olarak adlandırmayan pek çok kişi, ülkesinin çıkarlarıyla ilgili bir durum ortaya çıktığında kendi vatanına sevgi ve tutku ile bağlanabilmekte ve ötekine nefret duyabilmektedir. Günümüzde nefreti duygu kavramı temelinde açıklamaya çalışan modern görüşler “sendrom” olarak nefret fikrini daha da ileri götürerek nefreti tek başına bir duygu olarak değil, duygusal bir tutum olarak da değerlendirmektedir. Buna karşılık bir diğer görüş, nefreti her şeyden sonra ortaya çıkan bir duygu olarak değerlendirmektedir. Bu haliyle nefret, ötekinin kötü olduğu bir yargılamaya neden olmaktadır. Başka bir yaklaşım ise nefreti sevgi kavramından hareketle üç farklı eylem hissi ile ifade etmeye çalışmaktadır: Yaklaşma (inkâr etme, iğrenme, uzaklaşma), tutku ve bağlılık (Ataman, 2012: 56). Görüldüğü gibi nefret konusunda belirli bir tanım bulunmamakla beraber bu kavram yere, zamana ve duygulara göre değişmektedir. Bu yaklaşımların ortak noktası ise bu kavramın toplumsal ve bireysel yönden olumsuz sonuç doğurmasıdır.

2.2. Söylem Kavramı

Söylem kavramı günümüzde araştırmacılar tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu kavramın farklı disiplinler ile yolu kesişmektedir. Bu nedenle bu kavramın tanımı, arka plan disiplinlerine ve araştırmacıların teorik yönelimlerine bağlı olarak önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Foucault göre söylem alanı bir belirsizlik

alanıdır. Bu belirsizlikte ikamet eden varoluş tarzları dil ve insandır. Birer belirsizlik alanı olarak söylemler, kendisi de belirsiz olan dilde ve insanda hayat bulur. Dilin ve insanın belirsizliği üzerine çalışmalar yapan beşeri bilimler, söylemi de üzerinde düşünülmesi gereken bir mesele olarak ele almıştır. Söylem fikrinin kurucusu olan Foucault'a göre beşeri bilimlerin nesnesi dil değil, kuşatıldığı dilin içerisinden hareketle dile getirdiği kelimelerin veya ifadelerin anlamını konuşarak kendine sunan ve nihayet dilin bizzat kendi kendisinin temsilini sağlayan insandır (Foucault, 1973'den aktaran Sözen, 2017: 18). Bu bağlamda insanın ürettiği söylem, insanı kendi varoluşsal ve toplumsal bağlarıyla beraber temel olarak açıklanmaya çalışmaktadır.

Söylem, söylemi üreten öznenin dünya üzerindeki konumunu, geleceğini toplumsal mücadelesini dil yolu ile meşrulaştırma çabasıdır. Söylemin öznesinin bu çabasının arkasında; kimi zaman bir bireysel varlık mücadelesi, kimi zaman bir kimlik mücadelesi, kimi zaman bir sınıf mücadelesi ve kimi zaman ise dini bir mücadele bulunabilir. Bu mücadelenin sınırlarını çizen ise hayatın farklılığı, renkleri ve yaşamın bize verdiği tüm olasılıklardır. Söylem bir mücadele olarak bütün alanlarda kendisini dilsel pratik olarak göstermektedir. Gücün, bir toplumda farklı dayanakları ve kaynakları olabilir. Örnek olarak bir asker için silah, zengin için para, akademisyen için bilgidir. Bu güç mutlak olmamakla beraber zaman içerisinde değişebilir. Egemen grupların gücü yasa, hukuk, norm veya genel bir uzlaşmayla bütünleşmiş olabilir. Böylece egemen grupların bu gücü Gramsci'nin vurguladığı hegemonya formuna dönüştür (Yılmaz, 2013: 27). Bu hegemonik form ise kendisini dilsel söylemler ile yeniden üretmekte ve bu hegemonik gücü pekiştirmektedir.

Bir söylemde kullanılan sözcüklerin anlamı nerede ve neyi açıkladığına göre değişmektedir. Bu kullanılan kelimelerin söylem içerisinde değişebilme özelliği nedeniyle bir diyalogda aynı kelimeler birbirinin zıttı olan iki içeriği yansıtabilir. Fabrikadaki çalışan kesimin söylemiyle yöneticilerin söylemi veya hastaların söylemi ile doktorların söylemi birbiri ile çelişebilir. Çalışanın söylemi yönetimin söylemini, hastaların söylemi ise hastanenin söylemini belirleyemez. Bu durum hastane, üniversite, hapisane aile gibi kurumsal yapılarda da geçerlidir. Tekçil birimlerde söyleme ilişkin dil pratiği, tek başına ortaya çıkmaz. Söylemin veya söylemlerin bir diğeriyle ilişkisi veya diğer söylemlerce üretilmesi söz konusudur. Bu türden ilişkiler söylemin hem diyaloga dayalı üretilmesine hem de söylemin kendi kendisini inşasına katkıda bulunur

(Sözen, 2017: 22). Yani her söylem zıttı ile kendi sınırlarını çizmekte ve kendini karşısındakine göre konumlandırmaktadır.

Herhangi bir grubun üyesi olarak konuştuğumuzda söylemlerimizin çoğu ideolojik temelli görüşlerimizi ifade eder. Bu ideolojik fikirlerimizin çoğunu ebeveynlerden, akranlardan, diğer grup üyelerinden dinleyerek ve okuyarak öğreniyoruz. Daha sonra ideolojileri bir yığın konuşma ve metin biçimleri arasından televizyon izleyerek, okulda okutulan kitaplardan, reklamlardan gazetelerden, romanlardan ya da iş arkadaşlarımız ve dostlarımızla yaptığımız günlük konuşmalardan öğreniyoruz (van Dijk, 2015: 19-20) Öğrendiğimiz bu ideolojiler söylem olarak kendini toplumda göstermektedir

Söylemler grup aidiyetlerini anlamlandırarak, gruplar arası ilişkilerde benzerlikler ve farklılıklar üretilip iç grup dış grup ayrımının belirginleşmesini sağlar. Gruplar arasındaki farklılık ve ayrımlara göre şekillenen kamusal alanda, bu grupların gücünün nasıl dağılacakını söylemler belirler. Bu bağlamdan hareketle insanların grup aidiyetlerini, gruplar arası eşitsizlikleri veya grup davranışlarını anlama ve açıklama çabaları söylemsel bir nitelik taşımaktadır. Bundan dolayı toplumda belirli bir söylemin analizinin yapılması bu söylemi inşa eden ideolojik arka planın nasıl bir grup aidiyeti tasavvur ettiğini de kapsayacaktır (Göregenli, 2013a: 58). Bu tasavvur yapılırken söylemin görünen yüzünden görünmeyene ulaşmaya çalışılır.

Aynı grubun mensupları bir bilgiyi kendi olay modellerinin oluşturulmasında kendilerine saklayabilirler. Bu grup mensupları önermelerin sadece küçük bir miktarını gerçekten ifade ederler. Öteki bilgilerin çoğu ise dolaylı olarak varsayılır. Bu nedenle bu önermeler gizli kalan buz dağlarına benzerler. Her şeye rağmen konuşmacılar ve dinleyiciler çoğunlukla aynı ortak alanı paylaşırlar. Bu nedenle de söylemin anlaşılması sırasında oluşturmakta oldukları modellerdeki bu toplumsal inançlara somut örnekler verebilirler. Başka bir ifade ile söylemin anlamını tanımlayan anlamsal temsiller, bu türden bir söylemi anlamak için kullanılan modelde temsil edilen bilginin yalnızca küçük bir parçasının seçimidir (van Dijk, 2015: 36).

Bu durumdan hareketle düşünsel soyut bir üretim olarak söylem gerçeklikten kaynaklanarak bu gerçekliği hedeflese de her zaman için onun dışındadır. Bu nedenle söylem kurgusal olana gönderme yapar. Yani söylem kendi kapalı alanında kurgusal bir

gerçeklik yaratır. Pratik yaşamın gerçekliği ile bu gerçeklik tam olarak çakışmaz. Söylemin kurgusallığı gerçekliği dönüştürmeyi hedefleyebilir ancak bu dönüştürmeyi eyleme gönderme yaparsa başarabilir. Eyleme eklemelenmeyen hiçbir söylem kendini var kılamaz (Çoban, 2015: 222).

2.3. Nefret Söylemi

Nefret Söylemi genellikle etnik köken, ırk ve kültürel özellikler nedeniyle insanlara veya gruplara karşı ayrımcılık yapan sözlü ifadeler olarak tanımlanmaktadır. Bu söylemlerin arka planında, milliyetçilik, din, cinsiyet, cinsel yönelim veya engellilik bulunmaktadır. Bununla birlikte, nefret söylemi, Avrupa Konseyi'nin tanımında yer aldığı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında görüldüğü gibi, görüntülerde, videolarda veya çevrimiçi ve çevrimdışı etkinliklerin iletişimsel formunda yer alan sözel olmayan ifadeleri de içerir (De Latour vd, 2017: 31).

Nefret söylemi çok kullanılmasına rağmen bu söylemin evrensel olarak kabul gören bir tanımı yoktur. Birçok devlet, nefret söylemine denk düşen ifadeleri yasaklayan yasalar kabul etmiş olsa da nefret söylemine sahip ifadelerin ne olduğunu belirleyen bu tanımlamalarda ufak tefek farklılıklar bulunmaktadır. Avrupa Konseyi'nin Bakanlar Komitesi tarafından yayınlanan nefret söylemi konulu 97(20) sayılı Tavsiye Kararı'nda bu kavram şöyle tanımlanmıştır:

Nefret söylemi kavramı; ırkçı nefreti, yabancı düşmanlığını, Yahudi düşmanlığını veya azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli insanlara yönelik; saldırgan ulusalcılık ve etnik merkezcilik, ayrımcılık ve düşmanlık şeklinde ifadesini bulan; dinsel hoşgörüsüzlük dâhil olmak üzere hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret biçimlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimini kapsayacak şekilde anlaşılacaktır.

Bu tanımdan hareketle “nefret söylemi” muhakkak belirli bir kişiye veya gruba yönlendirilmiş yorumları kapsamaktadır (Weber, 2009: 3).

Soğuk savaşın bitiminden bugüne küreselleşmeyle beraber modern toplumların çoğulcu niteliğinde çok önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Küreselleşen dünyada toplumsal hareketlilik ulusal ve bölgesel boyuttan küresel bir boyuta geçmiştir. Küresel göç ve onun doğurduğu gerçekliğin, çoğulculuk üzerinde dönüştürücü bir etkisi olmuştur. Böylece modern toplumların çoğulculuk özellikleri, küresel göç ile beraber küresel bir nitelik de kazanmıştır. Bu noktada nefret söylemi ve nefret suçu çoğulcu

toplumun ve toplum yönetiminin en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. Çoğulcu toplumun çoğunluk kimliğini temsil etmeyen azınlık olanları hedef alarak geliştirilen ve yaşama geçirilen; incitici, küçük düşürücü, aşağılayıcı, alçaltıcı, dışlayıcı, ötekileştirici ve kodlayıcı bir ayrımcılığı hedef güden; yazılı, sözlü ve görsel hareketler nefret söylemi olarak tanımlanmaktadır. Nefret söylemi bu genel tanım içerisinde ırkçılığın bir boyutunu oluşturmaktadır (Keyman, 2013: 7-8).

Bir başka tanıma göre ise nefret söylemi, doğuştan gelen gerçek veya algılanan özelliklerinden dolayı, bir kişiye ya da bir grup insana yönelik önyargılı, düşmanca, kötü niyetli konuşma olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet, ırk, din, etnik köken, renk, ulusal köken, engellilik veya cinsel yönelim gibi özelliklere karşı ayrımcı, göz korkutucu, onaylamayan, düşmanca ve önyargılı tutumları ifade eder. Nefret söylemi; hedeflenen grupları yaralamayı, taciz etmeyi, sindirmeyi, çökertmeyi, yıkmayı, mağdur etmeyi ayrıca onlara karşı duyarsızlığı ve vahşeti teşvik etmeyi amaçlar (Cohen- Almagor, 2011: 1-2)

Dolayısıyla nefret söylemi farklı kültür, inanç veya etnik kökene sahip insanların bir arada yaşamasını sağlayan karşılıklı saygıyı ve hoşgörü kültürünü zedeler. Ayrıca çeşitli bakış açılarının adil bir şekilde değerlendirilmesi ve irdelenmesini engeller. Nefret söylemi, bünyesinde potansiyel şiddeti de barındırır. Bu nedenle nefret söylemi şiddetin altyapısını hazırlar. Bunu, çeşitli inançlar veya yargılar ağı yaratarak gerçekleştirir. Dolayısıyla nefret söylemi, içinde suç potansiyelini de barındırır. Yani nefret söylemiyle oluşan kelimeler ve cümleler taşlara, mermilere dönüşebilir. Azınlıklara karşı gerçekleştirilen nefret söylemine göz yumuldukça nefret edilen grupların en temel insan haklarına sahip olmak için dahi değersiz görüleceği riski ortaya çıkar (Alğan ve Şensever, 2010: 17). Bu risk onların en temel haklarının alınmasına göz yumulmayı ve onları şiddetin ortasında bırakmayı doğurabilmektedir.

Nefret söyleminin bir diğer ortaya çıkarabileceği önemli sonuç, nefret söylemi mağdurlarının sessizleştirilmesidir. Nefret söylemini oluştururken telaffuz edilen kelimeler belirli gruplar hakkında çeşitli kalıp yargılar yaratarak onların ötekileşmesine neden olabilir. Nefret söylemlerinin sürekli tekrar edilerek yeniden üretilmesi halinde bu söylem çeşitli gruplar üzerinde baskıyı artırır. Tüm bu faktörler hedefteki grupları korkutup pasifleştirerek bu mağdurların demokratik bir sisteme eşit bir şekilde katılma

cesaretlerini veya motivasyonlarını kırar. Demokratik bir toplum, uzlaşmanın gerçekleştiği ve farklı bakış açılarının açık bir şekilde ifade edildiği bir toplumsal alana ihtiyaç duyar. Farklı düşüncelerin temsil edilmesi ve farklı görüşlerin değerlendirilmesi karşılıklı saygı kültürünün ve hoşgörü ortamının var olmasını gerektirir. Nefret söylemi bu saygı kültürünün ve hoşgörü ortamının oluşmasına izin vermez. Nefret söylemine hedef olan gruplar, müzakere süreçlerinde ve demokratik yaşama katılımında gittikçe geri çekilirler. Nefret söylemi, hedefindeki gruplara onların toplumun bir parçası olmadıklarını kabul ettirmeye çalışır. Bunun sonucunda bu grupların, tartışma ve müzakere etme sürecine katılmaları için motivasyonları kırılmış olur. Hedefteki gruplar demokratik bir toplumda katılımlarını sunamaz duruma gelir ve tüm müzakereler onların katılımları olmadan devam eder (Alğan ve Şensever, 2010: 16-17).

Bazı araştırmacılar, grupların tarih boyunca başkalarına karşı nasıl ayrımcılığa maruz kaldıklarını ve bu ayrımcılığın nasıl baskı sistemlerinin bir parçası olduğunu açıklamışlardır. Bunun için sınıf ayrımlarını, toplumsal cinsiyet ilişkilerini ve sömürgeciliği incelemişlerdir. Bu incelemeler, herhangi bir grubun diğerlerinden üstün veya aşağı olduğunu ve bu eşitsiz toplumsal ilişkileri haklı göstermek ve sürdürmek için sistemlerin oluşturulduğunu ortaya çıkarmışlardır. Örneğin, Tarihsel süreç içerisinde bazı grupların veya kişilerin doğası gereği daha az yetenekli ya da aptal olduğu düşüncelerine dayanarak bu grup veya kişilerin eğitime erişimi kısıtlanmıştır. Diğer araştırmacılar ise insan davranışının; güvenlik, kimlik ve özgürlüğün ihtiyaçları doğrultusunda yönlendirildiğine dikkat çekmişlerdir. İnsanlar bir tehdidi algıladıklarında ve ihtiyaçlarını karşılayamayacaklarını düşündüklerinde bir tepki verirler. Bu tepkiyi ihtiyaçların korunmasını ve gerçekleştirilmesini sağlamak için gruplar oluşturarak yaparlar. Anlatılar, bir grubun kimliğini oluşturmak için kullanılır ve grubun neden korumaya ihtiyaç duyduğuna dair temel açıklamalar içerir. Bu açıklamalar “biz ve onlar” çerçevesinde zıtlıklar yaratılarak yapılır. Bu yüzden nefret söylemi her zaman açık bir şekilde küçümseyici veya nefret dolu biçimde yapılmayarak grubun değerlerinin diğer grupların değerlerine karşı yüceltilerek de yapılmaktadır (De Latour vd., 2017 :33).

Özetle nefret söylemi, nefret suçuna giden sürecin başlangıç noktası ve bu suçun önünü açan tahammülsüzlüğün ve hoşgörüsüzlüğün dışarı yansımasıdır. Hedef alınan gruplara “toplumda size yer yok” düşüncesi yinelenerek verilip grup üyelerinin

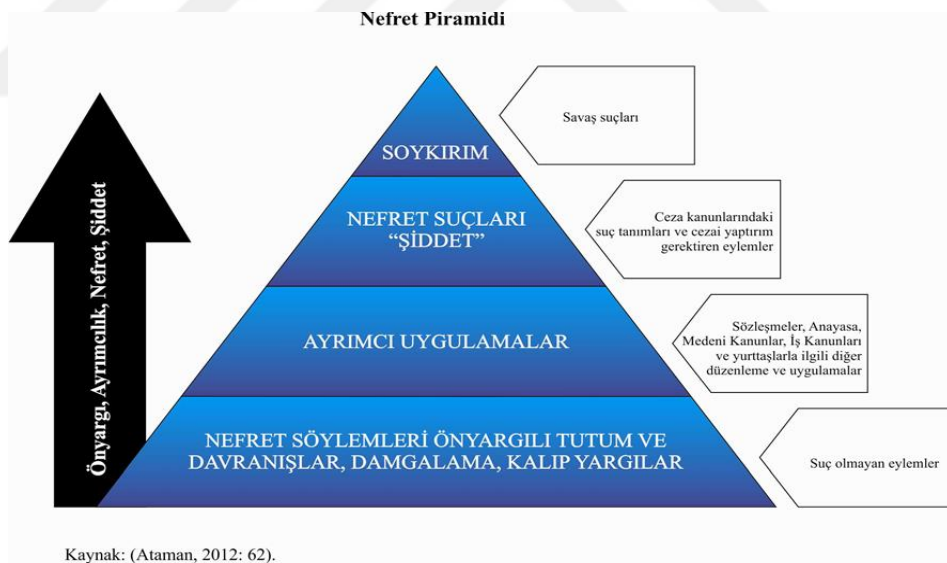
pasifleştirilmesine ve sessizleştirilmesine neden olur. Bu durum kaçınılmaz olarak demokratik düzeni yıpratır. Zira insanın en temel hakkı olan yaşama ve katılım hakkı ihlal edilmiş olur (İnceoğlu ve Sözeri, 2012: 24).

2.3.1. Nefret Söyleminin Üretildiği Bazı Pratikler

Nefret söyleminin, bu söylemin temellerini oluşturan dilsel ve zihinsel çeşitli söylemesel pratikleri vardır. Bu kavramlar nefret söylemi ile birlikte oluşmakta ve söylemsel pratiklerde birbirilerini tamamlayabilmektedir. Bu söylemsel pratiklerden en çok kullanılanlar; stigma (damgalama), stereotipler (kalıpyargılar), ayrımcılık, homofobi ve zenofobidir.

Nefret söylemi ile ilişkili olan bu kavramlar aşağıdaki piramitte de görüldüğü gibi nefret suçlarından soykırma uzanan sürecin zeminini ve başlangıcını oluşturmaktadır. Bir başka deyişle nefret söylemi ve onla ilişkili kavramlar bu piramitteki uygulamaların tetikleyicisi olarak işlev görmektedir.

Şekil 2.1: Nefret Suçları Piramidi

2.3.1.1. Stigma (Damgalama)

Görselleştirmede güçlü olan Yunanlılar, toplumun akışını bozup olağan dışı işler yapanlara o şahsın ahlaki yapısını vurgulayan bedensel işaretler vurarak damgalama terimini kullanmışlardır. Bu işaretler şahsın bedeni kesilerek ya da bedene çeşitli tasarımlar gömülerek yapılmıştır. Bu işaretleri taşıyanlar bu; bir köle, bir suçlu ya da bir

hain olabilir, özellikle kamuya açık yerlerde, kaçınılması gereken lekelenmiş insanlar olarak görülmektedir. Daha sonraları terime iki metafor daha eklenmiştir. Birincisi dini olarak adanmışlığa atıf gönderen damgalama ikincisi ise bedensel bozukluğu olanlara atfedilen damgalamadır. Bugün bu terim orijinal anlamında kullanılmakla beraber bedensel işaretler vurulmasa da utangaçlık ve endişeler uyandıran özelliklerin bir kişi ya da gruba atfedilmesi anlamında kullanılmaktadır (Goffman, 1986: 1). Yani en genel tabir ile stigma (damgalama) başkaları tarafından reddedilme ve çekinilmenin; utanç ve kara leke olarak görülmenin veya diğerlerince beğenilmemenin bir izi, işareti ya da damgası anlamına gelir (Bostancı, 2006: 33) Damgalama, sosyal bilişsel yapının üç unsurunu kapsamaktadır. Bunlar; azınlıklar hakkında toplumun büyük bir çoğunluğu tarafından sahip olunan stereotipler veya olumsuz inançlar, önyargılar veya basmakalıpları onaylamanın neden olduğu olumsuz duygusal tepkiler ve bu önyargılar tarafından harekete geçirilen ayırım veya davranışlardır (Çam ve Çuhadar, 2011: 136-137).

Bu kavram ile damgalanan kişi ya da grubun farklı olduğu belirtilir. Bu farklılık sebebiyle de damgalı kişilere birçok olumsuz özellik yüklenir. Damgalanıp tüm olumsuzlukların yüklendiği bu kişiler daha sonra toplumdan uzaklaştırılır, yalıtılır, yok edilmek için çaba gösterilir ya da yok olması için kendi haline bırakılır. Damgalamanın amacı ve sonucu ayırmak ve dışlamaktır (Taşkın, 2004: 3).

2.3.1.2. Stereotipler (Kalıpyargılar)

Sosyal sınıflandırma sonucunda insanlar gruplara ayrılarak algılamaktadır. Bu sınıflandırma sonucunda oluşan algı ile bireyler sosyal gruplara ilişkin bilgi, inanç ve beklentilerini içeren bilişsel bir yapı geliştirirler. Bu yapılardan biri kalıp yargılardır. Bu kavramı ilk kez kullanan Lippmann'a göre kalıp yargılar, sosyal sınıfları betimleyen beyindeki resimlerdir. Belirli bir grubu sevmediğini söylemek bir önyargıyken, o grubu sevmeme gerekçesi olarak dile getirilen grup üyelerine atfedilmiş özellikler birer kalıp yargıdır. Bir başka deyişle kalıp yargılar bir grubun üyelerine yüklenen aşırı genellenmiş inançlardır. “Kadınlar matematikten anlamaz”, “sarışınlar aptaldır”, “soğuk ülkenin insanı soğuk olur” gibi ifadeler kalıp yargılara örnek olarak verilebilir (Madran, Demirtaş, 2018: 32-33). Lippmann, kalıp yargıları bireyin bir savunma mekanizması olarak görmüştür. Buna göre kalıpyargılar; bizim kendi kimliğimizin, yaşadığımız

toplumdaki statünün ve haklarımızı içeren değer bilincimizin göstergesidir. Kalıp yargılarda inancın, normalliğin ve güvenin cazibesi bulunur. Kalıp yargıları zedeleyecek herhangi bir ifade karşısında bu ifade evrenin düzenine karşı bir saldırıymış gibi algılanır. Bu nedenle, kalıp yargılar duygusal bir karakter taşımakta ve bu duygusallığı pekiştirmeye hizmet etmektedir (İmançer, 2009: 129).

Kalıp yargı ile ön yargılar sıklıkla birbiri ile karıştırılır. Kalıp yargı ile önyargı birbirinden farklı fakat birbirini tamamlayan kavramlardır. Her iki kavram da sosyal iki gerçekliği şematize etmeye çalışır. Kalıp yargı ile önyargı insanın gerçeklik hakkındaki sosyal ve zihinsel temsillerini şekillendirme fonksiyonu görür. Kalıp yargılar belirli bir obje veya gruba ilişkin bilgi boşluklarını dolduran, onlar hakkında karar vermeyi kolaylaştıran, önceden oluşturulmuş birtakım izlenimler ve atıflar bütünü olarak zihnimizde oluşturduğumuz temsillerdir. Yeni bir olgu, obje ya da grup ile karşılaştığımızda onlarla ilgili bilgilerimiz kalıp yargılar ışığında biçimlenir. Böylece kalıp yargılarımız aracılığıyla yeni olguyu, objeyi veya grubu gerçekte olduğu gibi değil, düşünce eğilimlerimize göre algılarız. Kalıp yargılar her zaman olumsuz olmayabilir. Örneğin, her ‘sarışın’ yabancı turistin Alman olduğu ve bütün Japonların ‘çalışkan’ olduğu gibi örnekler olumsuz olmayan kalıp yargılardır (Göregenli, 2018: 23). Kalıp yargılar daha çok olumsuz anlamda kullanılmakta ve ön yargıya zemin hazırlamaktadır.

2.3.1.3. Önyargı

Önyargı tanımları birbirinden farklılık göstermesine rağmen ön yargının bir grup ya da grubun üyelerine karşı genellikle negatif bir ön değerlendirme olduğu konusunda araştırmacılar uzlaşırlar. Psikolojide ise genel olarak önyargı, sadece bir fikir veya inanç üzerine bir beyanat değil; hor görme, sevmeme ve nefret gibi duyguları içeren bir tutumdur (Ataman, 2012: 64). Sosyal psikolog ve kişilik psikologları ön yargı ile birlikte gelişen bilişsel nitelikli kişilik özelliklerini araştırmışlardır. Otoriterlik, katılık, belirsizliğe tolerans gösterememe, bilişsel olarak kapanma ihtiyacı gibi özellikler genellikle önyargı ile birlikte ortaya çıkar (Göregenli, 2013b: 34).

Önyargı kavramının tarihsel süreç içerisinde barındırdığı özelliklere baktığımızda Allport “Önyargının Doğası” başlıklı çalışmasında ön yargı kavramının

anlamındaki değişimi genel hatlarıyla řu şekilde özetlemektedir (Allport,1958'den aktaran Ataman, 2012: 63):

- Antik çağlardakilere göre önyargı, önceki karar ve tecrübelerle dayalı yargı anlamına geliyordu.
- Sonra terim, İngilizcede olguların gerekli değerlendirilmesi yapılmadan oluşturulan yargı anlamını kazandı.
- En sonunda terim ön ya da desteklenmiş yargıya eşlik eden, hoşla gidene ya da gitmeyene ilişkin mevcut duygusal nitelikler de kazandı.

Önyargıyla herhangi birine ya da gruplara yaklaşan kişiler, en hafifinden onlara karşı fiziksel ya da sosyal mesafe koymalarına yol açar. Bu tutum ayrımcılıkla yakından ilişkilidir. Önyargılar davranışa dönüştüğü zaman ise ayrımcılık söz konusu olur. Toplumsal grup ve katmanların, çeşitli özellikleri açısından bir hiyerarşi içinde örgütlenmesine bağlı olarak önyargı ve ayrımcılık meydana gelir. Bu hiyerarşik algı en azından zihinsel düzeyde gerçekleşebilir. Toplumsal örgütlenmenin eşit ve adil olduğu durumlarda önyargıdan söz etmek belki yine mümkündür ancak en azından böyle bir toplumda ayrımcılık ve buna bağlı olarak ortaya çıkan çeşitli şiddet davranışları azalabilir, hatta hiç gerçekleşmeyebilir. Bir toplumda hiyerarşik örgütlenme, adaletsizlik, gücün inşası ve güçle ilgili söylemsel yapı ne kadar baskınsa dezavantajlı gruplara yönelik önyargı ve ayrımcılık o ölçüde ortaya çıkacaktır (Göregenli, 2018: 6).

Birbiri ile kutuplaşan gruplar, öteki grup üyelerine tamamen olumsuz özellikler yüklerken kendi grupları için olumlu genellemeler yaparlar. Bu kutuplaşma ve uyuşmazlık yükseldikçe hatalı genelleyci tutumlar daha da netleşir ve kemikleşir. Böylece gruplar arasında iletişim kesilerek bireyler 'öteki' grubun üyeleriyle minimum düzeyde temas kurabilir hatta hiç temasta bulunmayabilir. Bu fiziksel ve psikolojik ayrışma önyargıyı daha da körükleyebilir ve 'öteki' grup gittikçe daha homojen ve olumsuz özelliklerle anılır hale gelebilir. Bu tutumlar zamanla çeşitli kurumlara sirayet edip daha da kalıcı hale gelebilir, hatta kuşaktan kuşağa aktarılabilir. Nihayet bireylerin gözünde 'öteki' grubun üyeleri, artık kendileriyle 'eşit' haklara veya sosyal ve ekonomik statüye sahip insanlar olmaktan çıkar. İlişkiler bu aşamaya vardığında 'öteki' grubun tüm üyelerine karşı ayrımcılık ve şiddet içeren davranışlar 'meşru' görülmeye başlanır (Çuhadar, 2018: 256). Bu durum ön yargının insanları getirebileceği en uç

noktadır. Yukarda sıralanan olumsuz neticeleri besleyen ve tetikleyen şey ön yargının kendisidir. Birbiri ile temasta bulunmayan insanlar bu ön yargıları daha kalıcı hale getirebilmektedir.

2.1.3.4. Ayrımcılık

İnsanlar hukuksal ve insani olarak üzerinde bir söz birliği bulunduğu varsayılan eşitlik ilkesine göre her insanın doğuştan eşittir. İnsanlar, dünyanın neresinde, hangi ten rengiyle, hangi cinsiyet ya da cinsel yönelimle, hangi etnik kökene, dine ve mezhebe ait olarak doğarlarsa doğsunlar insan olmak bakımından eşittirler. Eşitlik ilkesi insanlık tarihinin belirli bir döneminde dinsel ve vicdani temellere oturtulmuştu. Daha sonra bu ilke hukuk terimleriyle tanımlanmış ve ayrımcılık yasağının bu ilkenin ihlalinin önlemek için hukuk alanına girmesi sağlanmıştır. Modern toplumun ortaya koyduğu modern hukuk, eşitlik ilkesi temelinde temel insan hakları kavramına dayanarak, tüm bireyleri eşit niteliklere sahip varlıklar olarak tanımlamış ve bir teorik hukuksal sisteme yerleştirmiştir (Göregenli, 2018: 18).

Ayrımcılık kavramı, kamusal veya özel yaşamda insan haklarının eşitlik temelinde tanınmasını, insanların bu haklardan yararlanmasını ve bu hakların kullanılmasını ortadan kaldıran, bu hakları zayıflatma amacını taşıyan veya böyle bir etki doğuran bir ayrımcılık temeline dayanan; herhangi bir fark gözetme, dışlama, sınırlama veya kısıtlama ya da öncelik tanıma anlamına gelir. Buna ek olarak ayrımcı nitelikte taciz, bir başkasına yönelik ayrımcılık yapılması talimatı, engellilik, din veya inanç gibi temellerde; herhangi bir kişinin ya da kuruluşun, bir hükmün, ölçütün veya uygulamanın beraberinde getirdiği dezavantajların ortadan kaldırılması için uygun tedbirlerin alınmaması da ayrımcılığın güncel biçimleri olarak kabul edilmektedir. Ayrımcılık yasağının ihlalinde herhangi bir kasıt aranmamakta belirli bir grup üzerinde orantısız, biçimsiz ve olumsuz etkileri olan genel bir politika veya tedbir alınmayışı da ayrımcılık kabul edilmektedir (Karan, 2013: 98).

Ayrımcılığı doğuran, farklı özellikleri olan grupların toplumsal hiyerarşi içinde aşağıda ve dezavantajlı olarak konumlandırılmalarıdır. Ayrımcılığı yaygınlaştıran ise farklılıkların algılanma biçimleri, bazı özelliklerin diğerlerinden üstün olduğuna dair inançlar, her düzeyde iktidarın farka ve farklı olana yaklaşımı, azınlık gibi çoğunluğa ait

olmayana ilişkin dışlayıcı, ayrımcı ideolojik söylemsel yapılar vb. unsurlardır. (Göregenli, 2018: 6)

Ayrımcılık bireysel düzeyde bir tutum ve davranış biçimi olarak meydana gelir fakat bu bireysel tutumu diğer bütün tutum ve davranışlar gibi içinde yaşanan sosyal çevre toplumsal bağlam şekillendirir. Bir arada yaşama sürecinde her toplum genel olarak kuralların ve kurumların hâkim ideolojilerinin etkisiyle, tarihiyle oluşur ve tüm bireysel ve toplumsal süreçler bu tarihsel sosyal arka plandan etkilenir (Göregenli, 2013c: 39) Yani ayrımcılığın meydana gelmesinin en temel sebeplerinden biri bireyin tutum ve davranışlarının oluşmasında etkili olan toplumsal yapıdır.

Uluslararası hukuksal düzenlemelere ek olarak Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi sözleşmelerinin uygulamasına, özellikle de açıkça bu konuyu düzenleyen Avrupa Birliği mevzuatına bakıldığında, ayrımcılığın üç türü olduğu söylenebilir (Gül, Işıl, 2018: 124-125):

- **Doğrudan Ayrımcılık:** Bu ayrımcılık, ayrımcılığın en tipik halini ifade eder. Buna göre bir kişiye; cinsiyeti, etnik kökeni, dini vb. nedenlerle diğer kişilere kıyasla farklı ve olumsuz bir davranışta bulunulması doğrudan ayrımcılık ifade etmektedir. Örneğin; Bir kişinin Roman olduğu için kuaföre alınmaması, bir çocuğun engelli olduğu için okula kaydedilmemesi gibi.
- **Dolaylı Ayrımcılık:** Dolaylı ayrımcılıkta, doğrudan ayrımcılıktaki gibi farklı ve değişik bir muamele yoktur. Ancak, herkese aynı şekilde uygulanan öyle bir düzenleme, ölçüt veya uygulama söz konusudur ki, bu uygulama ayrımcılık yasağına tabi olmayan bir özellik bakımından olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin, iş ilanlarında sıkça rastladığımız “seyahat engeli olmaması” kriteri, hemen hemen tüm başvurularda bulunmaktadır. Ancak, bu kriter erkeklere kıyasla kadınlar ve engellileri olumsuz bir şekilde etkileyerek kadınların ve engellilerin bu işe başvuru yapmasını engelleyecektir. Eğer söz konusu ilanla amaçlanan, sürekli seyahat edecek bir kişi istihdam etmekse bu ölçüt meşrudur ve bu nedenle dolaylı ayrımcılık yoktur. Ama eğer, çoğunlukla masa başında yapılacak bir iş ise yani seyahat işin asli bir unsuru değilse o halde bu ölçüt, gereksiz yere kadınları ve engellileri işe başvurmadan alıkoyduğu için bu durum dolaylı ayrımcılığı doğuracaktır.

- **Taciz:** Ayrımcılığa maruz kalan kişinin doğal özelliğinin, içinde bulunduğu ortamlarda sıklıkla vurgulanması, çoğu zaman alay konusu yapılması, taklit edilen bir özellik olarak ortaya çıkması halidir. Ayağı aksayan bir öğrenciye öğretmen bir lakap takması, ortamda bulunan kişilerin çoğundan farklı bir dine veya inanca sahip kişinin sürekli bu niteliğinin vurgulanması eşcinsel olduğu düşünülen bir çalışanın arkasından gülünmesi buna örnek olarak verilebilir.

2.3.1.5. Homofobi

İnsanların eşcinsellere karşı korku, ön yargı ve öfkeleri, homoerotikfobi, heteroseksizm, homoseksfobi, homoseksizm, homonegativizm, antihomoseksüellik gibi farklı bir takım kavramlarla tanımlanmıştır. Homofobi, bütün bu kavramlar arasında en yaygın olanı ve kabul görenidir (Herek ve Capitanio, 1991: 62). Bu tanım bu kavramı bireye indirgese de sosyal psikologlar homofobinin ardında toplumsal bir boyutun da olduğunu savunmaktadırlar.

Bir bireye cinsel yönelimi nedeniyle olumsuz tutum geliştirilmesi olarak basitçe tanımlanabilecek cinsel önyargı kavramı yerine bugün homofobi kullanılmaktadır. Homofobi kişisel bir korku ve irrasyonel bir inanç olmanın çok ötesinde kültür ve anlam sistemleriyle, kurumlar ve sosyal geleneklerle ilişkili olarak ele alınması gereken politik bir alanda oluşan, gruplar arası bir sürece işaret etmektedir. Bu sürecin bilginin iktidarı da dâhil bütün iktidar biçimlerinin politika üretme süreçleriyle de doğrudan bağları vardır. Eşcinselliğe yönelik tutumların dinsel arka planlarındaki cinsiyete dayalı ötekiler yaratma süreçleri ve heteroseksüellikten farklı cinsel yönelimleri olan insanların bazı yurttaşlık haklarının inkâr edilmesi, konuya toplumun politik düzenlenişıyla ilgili boyutlar eklemektedir. Dolayısıyla söylenebilecek her söz kendiliğinden politiktir ve sadece eşcinsellikle ilgili olamaz (Göregenli, 2012).

2.3.1.6. Zenofobi

Bu kavram yabancıların varlığından rahatsızlık duymak anlamına gelmektedir. Bu rahatsızlık içerisinde hem korkuyu hem de nefreti barındırmaktadır. Bu nefret zaman zaman bir toplumun içerisindeki göçmenlere, azınlıklara veya çeşitli kültürel özelliklere karşı olabilmektedir. Bu kavram çoğunlukla kültürel farklılık ve ötekine duyulan öfke ve nefret gibi kavramlarla beraber ele alınır. Bu kavram bir dile giren yabancı kelimelere karşı verilen tavır, farklı aksanlara yönelik alay veya başka bir kültürün

özelliklerini küçümseme olarak ortaya çıkabilir. Zenofobik tutum içinde olanlar kendi grubunun veya grup üyelerinin anormal davranışlarını normal olarak kabul etmekte, bu anormal davranışlar yabancılar için söz konusu olduğunda ise bunu onlara karşı düşmanlığı meşrulaştırıcı sebepler olarak görebilmekteler. Örneğin sokağa çöp atma davranışını kendi çevresi için daha yumuşak bir anlayışla değerlendiren zenofobik bir birey, bu davranışı yapancı biri yaptığında bunu büyük bir nefret aracı olarak onlara karşı kullanabilir. Bu durumdan hareketle Zenofobi için şöyle bir tanım yapılabilir: "Herhangi bir destekleyici gerekçe olmaksızın bir ırkın mensuplarına ya da göçmenlere yöneltilen irrasyonel korkular ve bunun sonucu oluşan abartılı korunma davranışlarını ifade eder (Aktüelpsikoloji, 10.06.2018).

Zenofobinin iki türü vardır. Birincisi bir topluluğun içinde olan ama o topluluğun bir parçası sayılmayan bir gruba karşı duyulan korkudur. Bunlar genellikle göçmenler ya da azınlıklar olmakla beraber bazen yüzyıllardır bir arada bulunan bir grup da olabilir. İkincisi ise kültür farklılıktır. Gruplar arasındaki kültürel farklılıklardan kaynaklı korku bu durumu oluşturmaktadır (Ural, 2015). Modern zamanlarda göçlerin artmasıyla beraber bu psikolojik ve sosyal durum toplum içindeki bireylerde gittikçe artmaya başlamış bu durum bu alanla ilgili yapılan çalışmaların artmasına neden olmuştur.

2.4. Nefret Söylemi Türleri

Nefret söyleminin pratikte birçok boyutu olmakla beraber hedef aldığı gruba göre nefret söylemi türlerini sıralayabiliriz. Bunlar genellikle siyasal nefret söylemi, kadınlara yönelik nefret söylemi, yabancılar ve göçmenlere yönelik nefret söylemi, cinsel kimlik temelli nefret söylemi, inanç ve mezhep temelli nefret söylemi olmak üzere beş başlık altında toplanabilir.

2.4.1. Siyasal Nefret Söylemi

Bu nefret söylemi türü siyasal bir düşünceyi ve bu düşünceyi benimseyenleri hedef alan nefret söylemidir. Bu nefret türü; bir ideolojinin tamamını, bir veya birkaç partiyi ya da çok daha küçük grupları hedef alabilmektedir. Bu nefret türünün oluşmasında siyasi partilerin geliştirdiği sert söylemler en temel etkenlerden biridir. Bu söylemler toplumda yankı bulmakta ve toplumsal çatışma hatlarını telafisi mümkün olmayan şekilde derinleştirebilmektedir (Yılmaz, 2013: 44).

Nefret söylemi ve nefret suçları çoğu zaman toplumsal ve siyasi olgularla teşvik edilmektedir. Bu toplumsal ve siyasi olgular bu tür söylemleri teşvik eden kalıp yargıları desteklenmektedir. Bu bakımdan nefret söylemi ve nefret suçları aynı zamanda toplum içindeki iktidar ilişkilerinin de bir yansımasıdır. Bu tür söylemler, var olan düzen içinde sarsılan iktidar ilişkilerinin yeniden inşasını sağlamakta ve tehdit altında olan mağdur grubun toplum içindeki ikincil konumunun pekiştirilmesine hizmet etmektedir. Dolayısıyla siyasi nefret söyleminde bulunan kişiler, bu söylemlerle ve işledikleri nefret suçu ile kendisi ve ötekileştirdiği kişi veya grup arasındaki ilişkiyi daha geniş ideolojik, siyasi ve toplumsal modele oturma çabasıdadırlar (Alğan ve Şensever, 2010: 10)

Bir söylemin etkili olabilmesinde söylenen söz kadar söyleyen kişi de önemlidir. Bu bakımdan siyasi liderlerin kullandığı dilin önemli bir etkisi ön plana çıkmaktadır. Siyasi partiler genel olarak kendi liderleriyle özdeşleştirildikleri için parti liderlerinin söylemi, partililer için çok büyük önem taşımaktadır. Bir siyasi parti liderinin parti tabanı üzerindeki etkisi büyük olmakla beraber liderin kullandığı dil siyasetin dili olarak görünür. Siyasi liderler nefret söylemine temel oluşturan önyargı, hoşgörüsüzlük, taraf tutma, ayrımcılık, yabancı korkusu ya da düşmanlığı, cinsiyetçilik, homofobi vb. içeren konuşmalar yaptıkları zaman söylemin nefret içerikli olmasının yanında bunun parti tabanına yayılması nedeniyle nefret söylemi toplumda daha geniş bir biçimde yer alabilmektedir (Ozulu, 2014: 20-21).

Siyasi tartışmaların içinde bulunan herkes ifade özgürlüğünün genel sınırlamalarının içerisinde. Siyasi açıklamaların önemi nedeniyle siyasi açıklamalara tanım, içerik ve ifade biçimleri gibi belli konularda sınırlamalar konulur. Siyasi söylemler seçimleri kazanmak için kamuoyunda tartışılan konulara katkı sağlayıp öğretici olabildiği gibi bu söylemler kışkırtıcı, nefret dolu ya da şiddete yönelten açıklamalar biçiminde de olabilir. Siyasi açıklamalar iyi planlanıp hesabı yapılmış seçim kampanyalarının unsuru olabilmekle beraber, düşünülmezsizin miting meydanlarındaki hararetin şiddetiyle savunulan konular da olabilmektedir. İfadeler kullanılması halinde bu ifadeleri kullanan kişilere bazı görev ve sorumluluklar yükler. Bu nedenle siyasetçiler insan haklarını korumada vazgeçilmez bir adım olan her türlü hoşgörüsüzlüğe karşı mücadele etmede özel bir görev ve sorumluluğun sahibidirler. İfade özgürlüğü mutlak sınırsız değildir. Demokratik toplumlardaki siyasi ifade

özgürlüğü herhangi bir ayrımcı, ırkçı ya da hoşgörüsüzlük anlamına gelecek fikirleri açıklama özgürlüğünü içermez (McGonagle, 2013: 17-18).

2.4.2. Kadınlara Yönelik Nefret Söylemi

Biyolojik cinsiyetin aksine, toplumsal cinsiyet farklılığı sosyal yapılandırma sonucu oluşmaktadır. Pek çok toplumda kadın ve erkek farklı canlılar olarak görülmekte ve bunların kendine ait imkânları, rolleri ve sorumlulukları olduğu kabul edilmektedir. Bunun en açık göstergesi “ev işleri ve aile ile ilgili özel alanlar doğal olarak kadın işidir” görüşünün birçok toplum tarafından benimsenmiş ve uygulanıyor olmasıdır. Toplumsal cinsiyet ayrımları hem kadınların hem de erkeklerin yaşamını şekillendirir. Bu ayrım cinsiyet farklılığından daha fazla anlam taşımaktadır. Nitekim kadın kategorisinde olma erkek kategorisinde olmaya göre kadınların kaynaklara daha az ulaşmasını ve elde etmesini haklı gösterir (Akın ve Demirel, 2003: 73). Modern toplumda kadının iş hayatına girmesiyle beraber kadınların da çeşitli hak taleplerini ortaya çıkarmıştır. Kadınların kamusal alanda daha çok görülmesi erkeklerin ataerkil dil ile kadınlara karşı nefret söyleminde bulunmasına neden olmuştur.

Kadına yönelik nefret söyleminin ardındaki ana etken erkek egemen kültürün hâkimiyetidir. Erkek egemen kültürün hâkim olduğu medya da bu nefret söyleminin başka bir boyutunu teşkil etmektedir. Medyadaki eril dilin kaynağı ise erkek egemen kültürün hem medya içeriklerini hem de medyanın kurumsal örgütlenmesini belirlemesidir. Medyada kadın pazar için önemli bir satış unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Ticari bir kuruluş olarak medya kadın imgesi üzerinden hem haberin hem de diğer medya içeriklerinin satışını planlamakta bunun gerçekleşmesi için de söylemler oluşturmaktadır. Kadına yönelik nefret söyleminin bir sonraki aşaması kadına yönelik şiddettir. Kadına yönelik nefret söylemi aynı zamanda kadına yönelik şiddeti beslemekte bunu toplumsal alanda yaygınlaştırmaktadır (Yılmaz, 2013: 46).

Kadına yönelik nefret söylemi çevrimiçi ve çevrimdışı olarak okulda, ailede, sosyal çevrelerde, kamusal alanda, iş yerinde, e-postalarda, web sitelerinde ve medyada her türlü sosyal etkileşimde gerçekleşebilmektedir. Bu nefret söylemi, internet aracılığıyla yeni bir boyut kazanmış olmasına rağmen bu nefret söyleminin temel nedenleri teknolojiye önce oluşmuş olan kadınlar ve erkekler arasındaki sürekli eşit olmayan güç ilişkileriyle bağlantılıdır. Bu tür söylemler kadınlara ve kızlara karşı

toplumsal cinsiyet eşitsizliğini devam ettiren ve arttıran bir şiddet biçimidir (Council of Europe Gender Equality Strategy, 2016: 2-3).

Uluslararası Af Örgütü'nün yaptırdığı kamuoyu anketine göre, sosyal medya kadın kullanıcılar için hedef gösterildikleri, tehdit edildikleri ya da hakarete maruz kaldıkları bir mecraya dönüşmüştür. Sekiz ülkede yapılan bu ankete göre kadınlar sosyal medya nedeniyle korkmakta ve panik yaşamaktadır. Ankete katılan kadınların dörtte biri en az bir kez sosyal medyada hedef gösterildiklerini söylemişlerdir. Vakaların yaklaşık yarısında nefret içerikli paylaşımların kadın düşmanı ya da cinsiyetçi olduğu belirtilmiştir (DW, 09.06.2018).

2.4.3. Cinsel Kimlik Temelli Nefret Söylemi

Bu nefret söylemi bir insanın cinsiyetine dayanan saygısızlığı ifade etmeyi amaçlayan herhangi bir varsayım, inanç, iddia, jest veya eylem olarak tanımlanabilir. Cinsiyetçi nefret söylemi, cinsiyete göre nefreti teşvik eden, kışkırtan veya haklı gösteren ifadeleri içerir (Council of Europe Gender Equality Strategy, 2016: 3).

Bu nefret söylemi heteroseksüel cinsel kimlik dışındaki cinsel kimliklere sahip kişileri hedef alan nefret söylemidir. Bu tür söylemler temel olarak geyleri, lezbiyenleri, biseksüelleri, travesti ve transseksüelleri hedef alır, bu cinsel kimlikleri “sapkın” ve “iğrenç” olarak etiketler (Binark ve Çomu, 2012).

Cinsiyetçi homofobik nefret söyleminin üretiminde toplumun eşcinselliğe yönelik algı ve tutumunun etkisi büyüktür. Türkiye erkek egemen bir toplumdur. Türkiye’deki aile yapısında genel olarak erkek çocuğunun yeri kız çocuğundan ayrıdır. Bundan dolayı Türkiye’de bir erkeğin eşcinsel olması büyük tepkilere neden olmaktadır. Buna ek olarak kişinin doğuşu ile başlayan kimlik edinme süreci önce aile ve toplumsal çevre, daha sonra da devletin ideolojik aygıtları tarafından dayatılmaktadır (Aygül, 2010 :112). Bu kimliğin dışına çıkmak toplumu da karşısına almak anlamına geldiğinden LGBT¹’li bireyler rahatlıkla nefret söylemine maruz kalıp yalnızlaştırılabilmektedirler.

¹ Lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel veya travesti.

2.4.4. İnanç ve Mezhep Temelli Nefret Söylemi

İnanç ve mezhep temelli nefret söylemi belki en eski nefret söylemi türlerinden biridir. Bu nefret söylemi farklı dini inanışlara ya da aynı dini inancın içindeki farklı mezheplere veya görüşlere duyulan nefreti ifade eder. Bazı dini inanç mensupları, genellikle sayısal üstünlükten dolayı elde ettikleri kendi hâkim konumlarını korumak için bu tür nefret söylemleri geliştirebilmektedirler. Bu tür nefret söyleminde bulunanlar diğer nefret söylemlerinde olduğu gibi, kendilerinden farklı şekilde inananları ötekileştirerek kendi kimliklerini yeniden kurmaktadır. Dini temelli nefret söyleminin nefret suçuna dönüştüğü anlar, dünya tarihinin en kanlı sayfaları olarak kaydedilmişlerdir (Bilge, 2016: 4). Bu nefret söyleminin Türkiye’de ve dünyada farklı örnekleri sıklıkla görülmektedir. Türkiye’de İslamiyet dışındaki dinlerin yanı sıra hâkim konumlanan veya konumlandırılmış Sünni mezhebi dışındaki tüm mezheplere, başta Alevilere yönelik üretilmektedir (Binark ve Çomu, 2012). Türkiye tarihi bu tür nefret söylemlerinin nefret suçlarına dönüşmüş örnekleriyle doludur. Sivas, Kahramanmaraş olayları ve Malatya Zirve Kitapevi baskını bu tür nefret söylemlerinin nefret suçuna dönüşmüş halidir (Yılmaz, 2013: 51).

Batı toplumlarında ise en yaygın inanç ve mezhep temelli nefret söylemi İslamofobidir. Bu kavram 1990’lı yıllarda kullanılmaya başlanmış fakat 11 Eylül 2001 tarihinden sonra popülerlik kazanmıştır. İslamofobi, İslam ve Müslüman korkusu anlamına gelmekle birlikte İslam ile yabancı karşıtlığı ve düşmanlığını da içermektedir. Kavram ayrıca İslam’a karşı kin, nefret ve düşmanlık besleme anlamına gelen Müslümanlardan akıl dışı bir korku ve nefret olarak batı toplumlarında kendini göstermektedir. En basit tanımıyla İslamofobi; İslam korkusu, İslam'dan ve Müslümanlardan korkma, çekinme içgüdüsünü ifade etmektedir. Kısaca İslamofobi İslam ve Müslümanlara ilişkin yaygın korkuya verilen isimdir (Övet, 2016: 122-123). Bu korkunun nedeni Batı toplumlarında yapılan terör saldırılarıdır. Bu saldırıların İslam dinine mensup kişilerin hepsine mal edilmesi batıda yaşayan Müslüman kimselere nefret söylemini doğurmuştur.

2.4.5. Yabancılarla ve Göçmenlere Yönelik Nefret Söylemi

Bu nefret söylemi yabancıları, göçmenleri veya etnik grupları hedef alabilmektedir. Türkiye’de ve dünyada ekonomik nedenlerle üretilmiş örnekleri sıklıkla

görülmektedir. Ayrıca bu nefret söylemi ırkçılıktan da beslenmektedir. Yabancılar ve göçmenlere yönelik nefret söylemi farklı etnik grupları toplumda korku, kaygı kaynağı olarak konumlandırmakta ve onları “düşman” olarak nitelendirmektedir (Binark ve Çomu, 2012).

Burada biz ve onlar denklemi grup içi motivasyonu sağlarken toplumsal sorunların kaynağı olarak öteki gösterilmektedir. Bu hem toplumsal sorunların doğru bir biçimde algılanmasını önlemekte hem de modern hayatın bireyler üzerinde biriktirdiği öfke ve nefret bireyler tarafından bunların ötekine karşı boşaltılması sağlanmaktadır. Yabancılar ve göçmenlere yönelik bu nefretin modern anlamda bir körleşme biçimi olduğunu söylemek mümkündür (Yılmaz, 2013: 47)

2.5.Nefret Söylemi ve İfade Özgürlüğü

İfade özgürlüğü anayasal demokrasilerin en önemli unsurlarından biridir. En geniş anlamda ifade özgürlüğü bir düşünce, inanç, kanaat, tutum veya duygunun barışçı yoldan dile getirilmesinin veya dış dünyada ifade edilmesinin serbest olması demektir. Bu tanımdan da anlaşılabileceği gibi birer özgürlük kullanma biçimi olarak korunması gereken pek çok ifade ve izhar biçimi vardır. Geniş anlamda ifade özgürlüğü sözlü ve yazılı anlatım, sanatsal gösterim, kişisel görünüm ve görüntü tercihi, gösteri, yürüyüş, toplantı yapma ve örgütlenme gibi özgürlüklerin hepsini kapsamaktadır. Bunlara örnek verecek olursak; sadece kitap, makale, deneme, roman ve hikâye yazmak ve yayınlamak ifade özgürlüğü değildir. Aynı zamanda bir resim veya heykel yapmak, bir oyun sahnelemek, belli bir kıyafeti giymek, bir gösteri yürüyüşüne veya bir toplantıya katılmak, bir dernek veya topluluk kurmak da kişisel veya toplu ifade biçimleridir (Erdoğan, 2001: 8).

Her özgürlük gibi ifade özgürlüğünün de bir norm alanı vardır. Bazı ifadeler ifade özgürlüğü kapsamına girerken bazıları girmemektedir. Bir ifadenin ifade özgürlüğü kapsamına girip girmediğine karar verildikten sonra bu kez ifadenin sınırlanıp sınırlanamayacağı değerlendirilmektedir. Bazı ifadeler ifade özgürlüğünün norm alanı içerisine girmektedir. Örnek olarak çocuk pornografisi ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemez. Ayrıca günümüzde ırkçılık veya nefret içerikli ifadelerin insan hakları hukuku açısından ifade özgürlüğünün norm alanına girmediği genel olarak kabul edilmektedir. Bu yönde yapılacak bir sınırlandırma ifade özgürlüğünün olumlu

yönde sınırlanması olarak değerlendirilir. Nefret içerikli ifadeler mağdurlarına şiddet gösterilebilecek kadar tepki göstermesine neden olabileceği, mağdurlara yönelik şiddet olaylarını tahrik edebileceği ve bu şekilde zarar ortaya çıkmasa dahi ifadelerin başlı başına ifadelere muhatap olan kişiler açısından zarar meydana getirebileceği düşünülmektedir (Karan, 2012: 89). Yukarda sayılan belli başlı konular haricinde neyin ifade özgürlüğü kapsamına gireceği konusunda çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır.

Pek çok entelektüel ve yazar ifade özgürlüğünün önemi konusunda fikir birliğine varırlar. Ancak ifade özgürlüğünün niçin önemli olduğu hakkında farklı argümanlar veya gerekçeler göstermektedirler. Bunun nedeni ifade özgürlüğünün farklı felsefik düşünceler temelinde değerlendirilmesidir. Bu felsefik değerlendirmeler deontolojik ve sonuçsalci olarak iki başlık altında toplanabilir. En popüler yaklaşım olan sonuçsalci yaklaşımın tezleri üç başlık altında toplanır. Bunlar; hakikate/fikirler piyasasına dayanan tez, demokrasiye dayanan tez ve yasaklamanın işe yaramazlığına dayanan tezdır. Deontolojik yaklaşımın altında ise kendini gerçekleştirmeye/iyi hayata dayanan tez ve bireyselliğe/özerkliğe dayanan tez olarak toplanabilir. İfade özgürlüğünün içeriği ve sınırlarının nasıl belirleneceği bu tezlere göre meşrulaştırılmaktadır (Uslu, 2013: 97-98). İfade özgürlüğüne bu yaklaşım farklılıkları nefret söyleminin nasıl sınırlandırılması gerektiği noktasında ise kesin çizgiler ortaya çıkaramamaktadır. Bundan dolayı neyin nefret söylemi kapsamına gireceği ve nefret söylemine içeren ifadenin hangi noktada ceza konusu olacağı kesinlik kazanmamıştır. İfade özgürlüğünün; bilimsel, eleştirel, sanatsal, politik, kişisel ve daha başka geniş alanları kapsaması bu belirsizliğin nedenini göstermektedir. Diğer yandan nefret söylemi kavramıyla çatışma halinde olduğu düşünülen ifade özgürlüğü, geçmişten bu yana tam anlamıyla mutlak bir hak olarak ele alınmamıştır. Bu kavram; inanç özgürlüğü, mahremiyet, eşitlik ve ayrımcılık yasakları ile dengelenmesi gereken bir özgürlük olarak hayat bulsa da (Çelik, 2013: 206). Bu sınırlandırma çalışmaları netlik kazanmamış ve nefret söylemi konusunda bir kaygan zemin oluşturmuştur.

İfade özgürlüğünün sınırlandırılması meselesinde en önemli nokta bu sınırlamaların gerçekte insan hak ve özgürlüklerini korumaya ne kadar hizmet ettiği. Dolayısıyla ifade özgürlüğünü sınırlandırılma nedenleri insan hakları düşüncesine hizmet etmesi gerekmektedir. Nefret söylemi kavramının tam da bu noktada önem kazanacağı unutulmamalıdır. Bu açıdan kavrama bir çerçeve çizme gerekliliği, nefret

söyleminin hedef aldığı ve korunması gereken alan açısından, kişi veya grupları korumak bakımından ve bizzat ifade özgürlüğü alanını nefret söylemi argümanı ileri sürerek yapılabilecek kısıtlamalardan, yani nefret söyleminin istismarından koruyabilmek adına önemlidir. Bu görevin her zaman kolay bir görev olmadığı açıktır. Bu zorluğu fark etmiş olan kimi düşünürler, ifade özgürlüğünün ve nefret söyleminin insan onuru ile ilişkisi bakımından ele almaktadırlar. Ayrıca insan onuru öncelikli yaklaşım, bazı ülkelerin yasalarında ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarında da göze çarpmaktadır (Çelik, 2013: 208-209). İfade kısıtlanırken öncelik haline getirilen değer veya alanlardan bir başkası ise eşit özerklik ve demokratik katılım prensibidir. Eşit özerklik prensibi ve demokratik katılım prensibinden dolayı nefret söylemi sadece sonuçlarına bakılarak ya da pratik açıdan verdiği zararlardan yola çıkarak değil, ifade özgürlüğünü temellendiren bu iki önemli prensibi ihlal ettiği için sınırlandırılmalıdır. İhlal edilen bu iki prensip nedeniyle nefret söylemi, kategorik bir şekilde koruma altına alınması gereken özgür ifade olarak görülemez (Badamchi Kabasakal, 2015: 74-75). Nefret söylemi, eşit özerklik prensibinin evrensel dayanağı olan "tüm bireyler seçimlerini özerkliklerinin bir gerekliliği olarak özgürce yapma kapasitesine sahiptirler" prensibini ihlal ettiği için özgür ifade sayılmaz. Çünkü nefret söylemi ile belirli bir gruba ait olan bireylerin eşit ve özerk statüsüne inanılmadığı ve hatta bunun tam tersi olduğu iddia edilmektedir. İkinci olarak ise nefret söyleminin, demokratik müzakerenin prosedürel dayanakları olan "tüm bireylerin eşit ve özgür statüye sahip olması ve makullük prensibi"ni çiğnemesinden dolayı bu tür söylemlerin korunması gereken bir özgür ifade biçimi olarak görülmeyeceğidir (Badamchi Kabasakal, 2015: 76).

Diğerlerinin haklarının ne zaman ihlal edildiğini gösteren veya ne zaman ihlal edilmiş kabul edileceğine ilişkin bir diğer sınırlandırma ise zarar kavramıdır. Mill: "uygar bir toplumun herhangi bir üyesi üzerinde onun iradesine karşı gücün haklı olarak kullanılabileceği tek amaç, diğerlerine zarar vermenin önlenmesidir" diyerek özgürlüğün ölçütünü bir başkasına verilen zarar ile koymuştur (Mill, 2001: 16). Tüm bunlardan hareketle ifade özgürlüğünün bir başkasına karşı kullanılan bir kavram olduğu, sınırlandırılmak istense bu sınırları çizmenin zor olunacağı eğer sınırlandığında ise bu sınırların kullanılabileceği görülmektedir.

2.6. Sosyal Medyada Nefret Söylemi

Yeni medya ortamında gündelik hayatta söylemsel pratiklerde üretilen ve geleneksel medya metinlerinde dolaşıma sokulan homofobik, cinsiyetçi, yabancı düşmanı, ırkçı, etnik milliyetçi ve ayrımcı nefret söylemi yeni medya ortamının özelliklerinden dolayı çok daha kolay bir şekilde yaygınlaşarak, sıradanlaşarak dolaşıma sokulmaktadır. Böylece her türlü ayrımcı ve dışlayıcı söylemsel pratikler kanıksanmakta zaman içerisinde toplumdaki farklı kimlikleri ve var oluş pratiklerini ötekileştirmekte hatta yok edici eylemlere, diğer bir deyişle nefret suçlarına dönüşebilmektedir (Binark, 2010: 11).

Yeni medya içerisinde en önemli mecra olan sosyal medya ortamlarının demokratik olarak ifade özgürlüğüne çok katkısı olmakla beraber bu ortamlarda geleneksel medyanın aksine herhangi bir editöryal sürecin olmaması, sosyal medyada üretilen söylemleri kişilerin bireysel vicdanına ve etik anlayışına bırakmaktadır. Bu nedenle sosyal medya ırkçılık, din ve cinsel temelli nefret söylemlerinin üretilerek, yaygınlaştığı bir saha haline gelmektedir (Bilge, 2016: 2).

Sosyal medya ile kıyaslandığında geleneksel medya araçlarından yapılan yayınların kim tarafından yapıldığının kolay tespit edilebilmesi, cezaların caydırıcı biçimde hızlıca uygulanabilmesi gibi geleneksel medyanın bu konuda bir takım avantajları bulunmaktadır. Buna karşın sosyal medya ortamlarında birkaç saniye içinde hazırlanan bir içerik, tüm dünyadaki milyonlarca insana ulaşabilmesi takibinin yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle özellikle radikal gruplar kendi ötekilerini bu ortamlarda aşağılamakta ve nefret söylemlerini sosyal medyada hızlıca kurdukları çoğunlukla sahte ya da sözde kurumsal profillerinde gerçekleştirmektedirler. Bu yönüyle internet, doğasındaki demokratik avantajının negatif bir yansımasını, küresel nefret akışının odağı olmasına hizmet edecek şekilde ortaya koymaktadır (Bilge, 2016: 8)

Nefret söylemi üretilmesinde geleneksel medyaya göre sosyal medya kolaylıklar sağlamaktadır. İnsanların hem gruba katılma hem de birleşme için bir araç olarak sosyal medyayı kullanma konusunda giderek artan bir istekliliği söz konusudur. Geleneksel olarak nefret gruplarının üyelerini gruba almak veya hoşgörüsüzlük mesajlarını yaymak için bireylerle konuşulmuş ya da broşürler kullanılmıştır. Fakat bunu değiştirmek için

birkaç güncel faktör bir araya gelmiştir. Bir yandan daha ucuz, daha hızlı ve daha erişilebilir olan iletişim araçları ortaya çıkmıştır. Öte yandan, nefret hareketleri, nefret grubu liderleri ve üyelerinin bu gelişen teknolojilerden yararlandığı ölçüde çok daha karmaşık hale gelmiştir. Yani internet nefret hareketinin bir hediyesi olarak kutsanmıştır. Bu özel iletişim biçimi, nefret propagandasını yaygın ve hızlı bir şekilde yayma aracı olarak diğerlerinden daha üstündür. Bu üstünlüklerden en önemlisi nefret gruplarının bakış açısıyla, nefret hareketlerinin bu iletişim biçimi ile kontrolsüz kalmasıdır (Perry ve Olsson, 2009: 188-189).

Sosyal medya; anlık ve küresel olabilmenin yanında anonimlik de sağladığından dolayı radikaller, aşırı uçtakiler ve nefreti yayma arzusu olan kişiler için ideal bir ortam olmuştur. Teknolojinin tüm dünyada yaygınlaşması, internet ortamında oluşan nefret gruplarının ve nefret eylemlerinin sayısının sürekli bir artış göstermesini sağlamıştır. Bu teknolojilerin fiyatının giderek ucuzlaması ve kullanımının kolaylaşması bağınaz kişilerin propagandalarını yaymak için modern teknolojiyi kullanma fırsatını da artırmıştır. Ucuz ve engellere uğramayan yapısıyla internet, nefretin yayılması için yeni bir ‘mevzi’ olmuştur. Saniyeler içinde, milyonlarca kişiye etkileşim sağlama fırsatı sağlayan internet, önceden dağınık ve parçalı halde bulunan grupların kolektif bir kimlik oluşturmalarına ve topluluk bilinciyle hareket etmesini sağlayacak şekilde birbirleriyle temas kurmalarına imkân tanımaktadır (Banks, 2011: 3)

Sosyal medyada nefret söylemlerinin yoğun olmasının iki nedeni vardır. Öncelikle, zaten geleneksel medyanın ötelediği gruplara yönelik ürettiği ötekileştirme biçimleriyle bir tepki, toplumun tamamında hâkimdir. Ancak toplumdaki bireyler, sosyal medya ortamları haricinde ötekilerle karşılaşma ve içlerindeki potansiyel nefreti ortaya çıkarma şansına sahip değildirler. Örneğin geleneksel medyada yeterince yer verilmeyen ve bu medyada üretilen mesajlarla sürekli olarak küçültülen, suçlanan LGBT üyelerinden bazıları; günlük yaşamda kendi kimliklerini sakladıklarından dolayı sosyal medyadaki ikincil profilleri olan sanal kimlikler aracılığıyla aslında oldukları şekilde ortaya çıkmaktadırlar. Bu durum; toplumun hâkim ‘biz’ algısının içinde kalmış geniş dairenin mensuplarının, sosyal medyada kimliklerini fark ettikleri bu kişi ya da gruplara karşı öfkelerini rahatça dökmelerine neden olmaktadır (Bilge, 2016: 9). Nefret söyleminin sosyal medyada ortaya çıkmasında bir diğer neden özne ile failin birbirinden ayrılmış olmasıdır. Yani bu durum internet tarafından sağlanan korunma, tehdit veya

taciz sözlerinin failinin; mağdura karşı gerçekleştirilen saldırı esnasında gerçek suç mahallinde bulunmasının gerekmemesi anlamına gelmektedir (Banks, 2011: 4). Temasın olmayışı empatinin oluşmasını engellemektedir. Bireyler birbirini görmediğinden ve duymadığından kolaylıkla nefret söyleminde bulunmaktadır. Bu durum nefret söyleminin rahatlıkla üretilebilmesini sağlamaktadır.

Nefret söyleminin internet mecralarında üretilmiş hali olan siber nefret; çoğu durumda Twitter, Facebook veya Youtube gibi sosyal medya araçlarıyla bağlantılıdır. Bununla birlikte akademik, yasal ve politik alanlarda birçok tanımının olmasından dolayı siber nefret olarak nitelendirilebilecek şey çok açık değildir. Örneğin, Anti-Defamation League tarafından siber nefret, “Yahudi aleyhtarı, ırkçı, bağnaz, aşırılıkçı kişilerin, bilgi ve mesajlarını yaymak için elektronik iletişim teknolojisinin herhangi birini bir şekilde kullanması” olarak tanımlanmıştır. Genel olarak, siber nefretin tüm tanımları nefret söyleminin tanımına veya daha çok nefret suçuna dayanmaktadır. Bu tanımlarda din, etnik köken, cinsiyet, cinsellikten dolayı bir hedefe (kişi veya grup) yönelik eylem veya ifade; şiddet veya zulüm ayrıca hedefe sözlü olarak saldırmaya yönelik yönlendirme vb. şeyler geçmektedir. Nefret söyleminin üretilmesinde etkili olan elektronik ortamlar içerisinde özellikle sosyal medya platformları önemlidir. Çünkü sosyal medyanın radikalleşme süreçlerini destekleyen bazı özellikleri vardır. Özellikle sosyal medya küçük grupların politik eylemler ve örgütsel yetenekler kazanmasını kolaylaştırmıştır. Sosyal medya aynı zamanda benzer fikirleri ve karşılıklı dayanışmayı paylaşan kolektif bir kimliğin yaratılması için alan sağlar. Bunun yanında sosyal medya, toplumun radikal üyelerine benzer düşüncelere sahip bireyler bulma fırsatını sağlayarak bu kişilerle bakış açılarının paylaşılmasını kolaylaştırır. Böylelikle sosyal medya bu kişilerin daha fazla radikalleşmelerine katkı sağlar (Hanzelka ve Schmidt, 2017: 146-147).

Özetle sosyal medyanın nefret söylemlerine bir ivme kattığı söylenebilir. Yapılan bu çalışmada sosyal medyanın nefret söylemini ne kadar kolaylaştırdığı ele alınarak Suriyeli sığınmacılara yapılan nefret söylemi kalıpları ve bunun altında yatan ideolojik ve toplumsal kodlar işlenmiştir. Sosyal medya ortamları içerisinde söylemin en çok üretildiği mecralardan biri olan Twitter ortamında Suriyeli sığınmacılara karşı nefret söylemi incelenerek nefret söylemi ile ötekileştirici ve ayrımcı ifadelerin grup

kimliği üzerinden nasıl yapıldığı bu analizler sonucunda ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

3. BÖLÜM

3.SOSYAL MEDYADA TWITTER ÖRNEĞİNDE SURIYELİ SIĞINMACILARA YÖNELİK NEFRET SÖYLEMİNİN ANALİZİ

Bu bölümde Suriye Krizi ve Suriyeli sığınmacı meselelerine değinilmiş Suriye krizi ve Suriyeli sığınmacı meselesinin Türkiye üzerinde yarattığı etkiler açıklanmıştır. Daha sonra tez kapsamında kullanılan metodoloji açıklanarak analiz için on adet gönderinin (Tweetin) eleştirel söylem analizi yapılmıştır.

3.1. Suriye Krizi ve Suriyeli Sığınmacılar

Suriyeli sığınmacılar meselesi Suriye krizinin doğurduğu dünyanın birçok ülkesini özellikle de Türkiye'yi çok etkileyen bir meseledir. Suriyeli sığınmacılar meselesini anlayabilmek için öncelikle Suriye krizine değinmek gerekir.

3.1.1. Suriye Krizi

Tunuslu bir vatandaş olan Muhammed Buazizi, iş bulamadığı için Pazar yerinde meyve-sebze satarak ailesini geçindirmeye çalışmaktaydı. 17 Aralık 2010 günü, tezgâhının ruhsatsız olduğu gerekçesiyle tezgâhına el koymak isteyen zabıtalara ve güvenlik güçlerine direnen Buazizi, maruz kaldığı şiddet, hakaret ve aşağılanma nedeniyle o gün kendisini ateşe vermiştir. Tunus halkı bu olay üzerine sokaklara dökülüp, işsizlik, yolsuzluk, gıda enflasyonu, ifade özgürlüğü ve kötü yaşam koşulları gibi birçok sorunu protesto eden gösteriler düzenlemeye başlamıştır. Hükümet güçleriyle protestocu halk arasında yoğun çatışmaların yaşandığı gösteriler sonucunda gerçekleşen “Yasemin Devrimi” ile 23 yıldır iktidarda olan Zeynel Abidin Bin Ali, 14 Ocak 2011’de iktidarı bırakarak yurt dışına kaçmıştır. İlk olarak 18 Aralık 2010 tarihinde Tunus’ta başlayan protestolar Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da Arap Baharı adı verilen süreci başlatmıştır. Arap Baharı ile Mısır’da 30 yıl boyunca yönetimde olan Hüsnü Mübarek, Libya’da 42 yıl boyunca yönetimde olan Muammer Kaddafi devrilmiştir (İnsan Hakları Yardım Vakfı, 2014).

Bu süreç Ortadoğu’da istikrarsız bir döneme neden olabilecek dini, mezhepsel ve etnik farklılıklar temelinde dinamikler ortaya çıkarmıştır. Bu dinamikler ile bölgede yeni çatışma alanlarına zemin hazırlamıştır. Bu durum bölge dışı aktörlerin Ortadoğu’daki gelişmelere müdahil olduğu ve bu gelişmeleri yönlendirebileceği bir

ortam meydana getirmiştir. Bu bakımdan Suriye krizi Tunus ve Mısır'daki olumlu süreçlerin aksine Arap devriminin çıkmaza girdiği bir yerdir. İran'ın Arap dünyasındaki tek müttefiki olan ve Rusya'nın Akdeniz'deki tek askeri üssüne ev sahipliği yapan Suriye'de Baas rejimine karşı oluşan halk hareketi, reform talepleri ve kitlesel yürüyüşlerle başlamış rejimin muhalefeti şiddetle bastırmaya çalışmasıyla silahlı isyana dönüşmüştür. Beşşar Esad rejiminin muhalif protestoları bastırma amacıyla halka karşı şiddete başvurusu ve yerleşim yerlerini bombalaması sonucu on binlerce Suriye vatandaşının ölümüne, yüz binlercesinin ise ülkeyi terk etmesine neden olmuştur. Daha sonra Özgür Suriye Ordusu'nun kurulması ve Esad'a bağlı güvenlik güçlerinin mevcut durumunu kısmen koruması nedeniyle kriz bir iç savaşa dönüşmüştür. Dış aktörlerin kiminin Esad rejiminin yanında yer alması kiminin ise muhalefet tarafında bulunması sonucunda bu durum, Suriye üzerinde bölgesel ve küresel düzeyde bir nüfuz mücadelesi başlatmıştır (Sandıklı ve Semin, 2012: 4-5)

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Suriye'ye karşı müdahale konusunda Rusya ve Çin ikilisinin “müdahale” seçeneğini dışlaması ve karar tasarılarını veto etmesi, ülkedeki şiddetin her geçen gün artarak devam etmesine neden olmuştur. Çünkü Rusya ve Çin'in Güvenlik Konseyi'ndeki bu tutumu, Esad yönetimine destek olarak algılanmıştır. Bunun neticesinde Rusya ve Çin'in Suriye yönetimine karşı desteğini sürdürmesi, Suriye yönetiminin muhalifleri güç kullanarak bastırma yönünde motive etmiştir. Özellikle Şam ve Halep şehirlerinin ortasında stratejik konumu ve bir milyonun üstünde nüfusu ile Suriye'nin üçüncü büyük şehri olan ve muhalefetin en önemli kalesi haline gelen Humus'ta çatışmaların şiddeti ve bilançosu ağır olmuştur (Topal, 2015: 120-121).

Esad rejimine sağlanan dış desteğin Rusya'nın yanı sıra önemli bir kısmının da İran'dan geldiği gözlemlenmiştir. İran bu muhalif hareketlere karşı Esad rejiminin yıkılmasını önlemek amacıyla tüm imkânlarını seferber etmiştir. Tahran, Suriye krizinin Güvenlik Konseyi'ne taşınmasına ve Suriye'ye müdahale edilmesine karşı çıkarak itiraz etmiştir. İran, Suriye yönetimine; gösterileri bastırabilmesi için danışmanlık desteği vermiş, istihbarat sistemleri tedarik etmiş ve askeri teçhizat ve mühimmat sağlayarak devrim muhafızlarını göndermiştir. Irak'ta Maliki iktidarı da Esad rejiminin varlığını sürdürmesine destek sağlamış, Arap Birliği'nin Suriye aleyhinde aldığı yaptırım kararlarını uygulamamıştır (Sandıklı ve Semin, 2012: 12). Bu olaylar Suriye'de diyalog

zemini başlatamamış bu krizin gittikçe derinleşmesine neden olmuştur. Günümüzde gelinen noktada bu krizin derinlikleri başta Suriye'ye yakın ülkelerde olmak üzere dünyanın büyük bir bölümünü etkilemiştir.

3.1.2. Suriye Krizinin Türkiye'ye Yansıması

Türkiye'nin en uzun kara sınırına sahip olduğu Suriye'de yaşanan iç savaş Türkiye'yi doğrudan ve dolaylı olarak etkilemiştir. Geçmişte Suriye ile yaşanan Hatay ve su sorunu bunun yanında 1990'lı yıllarda Suriye'nin PKK'ya destek olması iki ülke arasındaki en önemli sıkıntıları oluşturmaktaydı. 2011 yılına kadar ise ilişkilerde normallik hâkimdi. Ancak Suriye'de yaşanan iç savaşın çıkması ile bu normalliğin seyri değişti. Suriye'deki iç savaş Türkiye'de sınır güvenliğini ortaya çıkardı. Bu sınır güvenliği sorunu neticesinde 2012'de Türkiye tampon bölge oluşturma girişiminde bulunmuştur. Fakat Türkiye bu konuda dış ülkelere yeteri kadar destek alamamıştır. Bunun neticesinde Suriye krizi nedeniyle sınır güvenliği tehlikeye girmiştir. Türkiye; El Nusra, DAİŞ / IŞİD ve PKK'nın kollarından YPG'ye karşı sınır çatışmaları yaşamıştır. Sınır güvenliğini korumak isteyen Türkiye Fırat Kalkanı Harekatı ve Afrin Operasyonu yaparak terör örgütlerinden bu bölgeleri arındırmaya çalışmıştır. Bu harekât ve operasyonlar sonrasında da burasının kontrolünü muhalif Özgür Suriye Ordusu'na bırakmıştır. Özellikle DAİŞ / IŞİD Türkiye'yi kana bulayan eylemler gerçekleştirmesi, Türkiye'nin Suriye'deki iç savaşa komşu olması ve PYD / DAİŞ rekabetinden doğan çatışmaların Suriye sınırını aşip Türkiye'ye sıçraması ülke karışıklıklarının komşu ülkeler için ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Cavlak, 2018). Ayrıca Suriye'nin kuzeyindeki otorite boşluğu ve Suriye rejimi Türkiye'ye karşı PKK'ya destek vermeye yönelmesi Türkiye'nin yıllarca boğuştuğu bu örgüte bölgede hareket alanı sağlamıştır. Suriye rejimi PKK'yı, Kürtlerin muhalif hareketlere karışmasını önlemek amacıyla kullanmıştır. Orta Doğu'da dört parçalı konfederal bağımsız bir Kürdistan hedefleyen KCK² sisteminin parçaları olarak hareket eden PKK ve PYD ise bölgedeki ayrılıkçı eğilimi güçlendirmeye çalışmıştır. Suriye'nin kuzeyindeki bu ayrılıkçı oluşumlar Türkiye tarafından toprak bütünlüğüne bir tehdit olarak algılanmıştır (Sandıklı ve Semin, 2012: 47). Suriye'nin kuzeyinde otorite boşluğundan faydalanan bu

² Koma Civaken Kurdistan (Kürdistan Topluluklar Birliği)

hareketler Türkiye'nin sınır güvenliğini tehdit etmiş, bu durum Türkiye'yi doğrudan etkilemekle beraber Suriye konusuna müdahil olmasında en temel mesele olmuştur.

Türkiye için Suriye krizinin etkileri sadece Irak ve Suriye sınırında yaşanan belirsizlik ve istikrarsızlık ortamıyla sınırlı değildir. Türkiye, krizin en ağır faturasını çeken Suriye halkının yaşadığı dramı paylaşmak ve neticede canlarını kurtarmak için kendisine sığınan insanların sorunlarıyla da ilgilenmek durumunda kalmıştır. Giderek artan ve iki milyona yaklaşan Suriyeli mültecileri barındırmak ve ne zaman ülkelerine dönebilecekleri belli olmayan bu insanların sorunlarıyla uğraşmak Türkiye'nin zaten sıkıntılı olan güneyinde yeni problemlere yol açmıştır (Altundöğür ve Yılmaz, 2016: 293). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelmesi, sınır güvenliğinden sonra en önemli sorunu oluşturmuştur. Suriyeli sığınmacıların kitlesel halde milyonları bulan gelişti toplumda ekonomik ve sosyal birçok sorun meydana getirmiştir. Bu sorunlar neticesinde yerli halk arasında Suriyelilere karşı tepkilerin oluşmasına neden olmuştur.

3.1.3. Türkiye'de Suriyeli Sığınmacı Sorunu

Suriye'de yaşanan krizin büyümesi neticesinde 300-400 kadar Suriye vatandaşının 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay'ın Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısına doğru hareketlenmesi Suriye'den Türkiye'ye doğru toplu göç hareketinin ilk adımını oluşturmuştur. Türkiye 2011 yılının Nisan ayından itibaren, Suriye'den ayrılmaya zorlanmış kişilerin ani gelişen kitlesel akınlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Suriye'nin durumunun ciddiyetini devam ettirmesi ve Suriyeli sığınmacıların ülkelerine güvenli bir şekilde dönüşlerine imkân verecek koşulların oluşmaması nedeniyle Türkiye tarafından bu sığınmacılara hiçbir ön koşul aranmadan geçici koruma sağlanmıştır (Bostancı, 2017: 197). Türkiye ilk etapta sadece insani ihtiyaçların karşılanması noktasında sığınmacıları kabul etmiş ardından Suriye rejiminin zulmünden kaçan Suriyeliler için açık kapı politikası izlemeye başlanmıştır. Uygulanan açık kapı politikası ile sınırları geçerek giriş yapan Suriyelilerin kayıtlarını tutmak olanaksız hale gelmiştir. Çatışmaların ülkenin kuzeyine yayılmasıyla sınırı geçerek Türkiye'ye sığınan insanların sayısı hızla artmıştır. Rakamlar arttıkça hükümet sınıra yakın illerde misafirler için sayıları sürekli artan kamplar inşa etmeye başlamış ve izlediği açık kapı politikasının bir gereği olarak geri göndermeme ilkesi ve misafirler için gereken temel insani hizmetleri sağlama taahhüdünü yerine getirmeye çalışmıştır (Koyuncu, 2014: 31).

Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara sağladığı bu kolaylıklar neticesinde Türkiye'de Suriyeli sığınmacı sayısı her geçen gün artmıştır.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün verilerine göre 24 Mayıs 2018 tarihi itibarıyla kayıt altına alınan Suriyeli mülteci sayısını toplam 3 milyon 589 bin 384 kişi olduğunu açıklamıştır. Bu sayıların demografik dağılımı aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir:

Tablo 3.1: Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Dağılımı (Mülteciler Derneği, 2018)

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.947.053	1.642.331	3.589.384
0-4	261.514	244.390	505.904
5-9	248.573	233.076	481.649
10-18	358.174	310.968	669.142
19-24	320.983	227.846	548.829
25-34	366.680	268.880	635.560
35-44	195.716	163.670	359.386
45-59	139.330	133.407	272.737
60-90+	56.083	60.094	116.177

Göç İdaresinin 24 Mayıs 2018 tarihli verilerine göre Suriyelilerin en çok yaşadığı 10 şehir ve bu şehirlerdeki Suriyeli yoğunluğu aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3.2: Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların illere göre Dağılımı (Mülteciler Derneği, 2018)

ŞEHİR	SAYI	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA
İstanbul	560 bin 959	%3,73
Şanlıurfa	475 bin 954	%23,97
Hatay	445 bin 642	%28,29
Gaziantep	384 bin 737	%19,18
Mersin	207 bin 988	%11,59
Adana	200 bin 660	%9,05
Bursa	147 bin 368	%5,02
İzmir	137 bin 228	%3,21
Kilis	130 bin 746	%95,91
Konya	107 bin 382	%4,93

Şekil 3.1: Türkiye’deki Suriyelilerin En Çok Olduğu İller (Mülteciler Derneği, 2018)

Suriyelilerin yerli nüfusa oranla en yoğun yaşadığı il %95,91 ile Kilis’tir. Kilis’te kayıtlı Suriyelilerin sayısı, Türk vatandaşlarının sayısından 5 bin 573 kişi daha azdır. Suriyelilerin Türk nüfusuna oranla yoğunluğunun en az olduğu şehirler ise %0,02 oran ile Artvin’dir. Artvin’i %0,03 ile Bayburt ve Giresun takip etmektedir.

3.2. Twitter’da Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Nefret Söylemi

Bu başlık altında araştırmanın yöntemi olan eleştirel söylem analizi açıklanmıştır. Daha sonra uygulamaya geçilerek tez kapsamında on adet nefret söylemi içeren gönderinin (Tweetin) eleştirel söylem analizi yapılmıştır.

3.2.1. Araştırmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında, kullanıcı türevli içerik niteliği barındıran ve nefret söylemi içeren 1 Ekim 2017 ile 31 Mart 2018 tarihleri arasındaki 6 aylık süreci kapsayan Twitter’daki gönderiler ele alınmıştır. Twitter’daki nefret söylemi içeren gönderilere Twitter sitesinde yer alan gelişmiş arama bölümünden belirtilen tarih aralığında gün bazlı zaman sınırlandırılması yapılarak ulaşılmıştır. Gelişmiş arama bölümünde Suriyeli, Suriyeliler, Suriyeli mülteci, Suriyeli sığınmacı, Suriyeli göçmen anahtar sözcükleri taranıp bu tarama sonucunda herkese açık olan hesaplardan atılan popüler kategorideki tweetler incelenmiştir. Belirtilen zaman aralığında popüler kategorideki gönderiler içerisinde 100 adet gönderi örnek olarak ele alınmış ve bu 100 adet gönderi

içerisinde içerisinden tez kapsamında 10 adet gönderinin söylem analizi yapılmıştır. Taramalar sırasında herhangi bir kullanıcıyla etkileşime girilmemiştir. Yapılan analizlerin temel amacı, gönderilerin ardında yatan nefreti besleyen ideolojik kodları ortaya çıkarmaktır. Bu nedenle Tweetlerin analiz aşamasında Hollandalı dilbilimci Teun Van Dijk'in bir nitel araştırma yöntemi olan eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin kullanılmasının nedeni, nefret söylemi içeren gönderilerin arka planının incelenerek bu dilin analiz edilmesinde faydalanılabilecek bir yöntem olmasıdır.

3.2.2. Eleştirel Söylem Analizi

Söylem çözümlemesi disiplinler arası yaklaşımlarla oluşan ve ideolojik unsurlar içeren dilsel yapıları, dilbilimin yöntemleriyle sistemli bir şekilde açıklamayı amaçlayan çalışmalardır. Bu çalışmalar “eleştirel söylem çözümlemesi” olarak adlandırılmaktadır (Büyükkantarcıoğlu, 2012'den aktaran Karaduman, 2017: 38). Bu çözümleme yöntemi, ırk cinsiyet, hâkimiyet, hegemonya, güç, çıkar, sınıf farkı, ideoloji, ayrımcılık, sosyal yapı, gelenek, sosyal düzen, kazanç, yeniden oluşturma ve dönüştürme, gibi konulara önem atfederek araştırma alanı olarak bu konuları işleyen söylem analizi metodudur. Eleştirel söylem analizi; ideolojiler, kimlik tanımlamaları, güç ilişkileri ve değerler gibi çeşitli toplumsal olguların dilsel pratikler aracılığıyla bireylere ve toplumsal düzene nasıl yansıdığı ve bu pratiklerin nasıl işlendiği ile ilgilenir (Van Dijk, 2013'den aktaran Çelik ve Ekşi, 2008).

Van Dijk'in söylem çözümlemesi modeli “Makro yapı ve mikro yapı” olarak iki bölümden oluşmaktadır. Makro yapı bölümü tematik çözümleme ve şematik çözümleme olarak kendi içerisinde iki başlık altında incelenmektedir (Özer, 2011: 83). Tematik yapıda metnin en baştaki konusundan en alta kadar ya da en üst düzey konudan en alt düzeydeki detay konulara kadar söz edilen hususlara değinilmektedir (Devran, 2010: 65). Tematik analiz kapsamında enformasyon eksiltimi, genelleştirme ve kurgulamaya bakılmaktadır. Enformasyon eksiltimi; yer, dönem ve zaman gibi bilgilerin verilmemesidir. Genelleştirme, özne veya nesnelerin kategorilere indirgenmesi olarak tanımlanabilmektedir. Kurgulama ise genelleştirmeye benzetmekle birlikte özne veya nesnelerden ziyade eylemlere yöneliktir (Özer, 2011: 93-94). Şematik yapıda incelenen unsurlar ise arka plan bilgisi, bağlamsal bilgi, olayın gerçekleştirildiği

tarihlerlerdir. Arka plan bilgisinin verilmesiyle olayın toplumsal ve politik yönü ortaya konulabilmektedir (Van Dijk, 1988'den aktaran Çomu ve Halağa, 2015: 48). Bağlamsal bilgi de ise söylemin hangi olay veya durum sonucunda ortaya çıktığı ile ilgilenir.

Mikro yapı çözümlemelerinde ise metnin cümle yapıları üzerinde durulmaktadır. Mikro yapı çözümlemesinde; sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve retorik çözümlemeleri yapılmaktadır. Sentaktik çözümlemede cümlelerin kullanım yapılarına bakılmaktadır. Aktif ve pasif yapı ile kullanılan bir cümlenin anlamı farklı olabilmektedir. Bölgesel uyumda ardarda gelen cümlelerin ve cümlenin bölümlerinin birbiri ile olan ilişkilerine bakılır. Nedensel ilişkide cümle içerisinde nedensel bağlar aranmaktadır. İşlevsel ilişkide genel ifadeli bir cümlenin açılımının bir sonraki cümlede yer alıp almadığı kontrol edilir. Burada uygun anlatım, özetleme, zıtlık ve örnekleme yapıp yapılmadığına bakılır. Burada da ideolojik bulgulara rastlanmaktadır. Kullanılan bazı kavramlar anlamsal buzdağı oluşturmaktadır. Sözcük seçimleri ideolojik yapılanma açısından oldukça önemlidir (Özer, 2011: 84). Metnin retorğinde ise ikna edici ve inandırıcı verilere bakılmaktadır. Metnin ikna edici ve inandırıcı olabilmesi için görgü tanıklarından alıntılar yapılabilir veya fotoğraf gösterilebilir (Van Dijk, 1988'den aktaran Özer, 2011).

Ömer Özer, Van Dijk'in ana hatları aşağıdaki gibi olan eleştirel söylem analizi modelini şablonlaştırmıştır (Özer, 2011: 85). Ömer Özer'in şablonlaştırdığı bu eleştirel söylem analizi modeli, metinlerin söylem analizi yapılırken kullanılmaktadır. Bu çalışmada Twitter gönderilerindeki metinler bu şablon kullanılarak analiz edilmiştir.

Tablo 3.3: Van Dijk'in Eleştirel Söylem Analizi Modeli

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

- a. Paylaşılan Gönderinin metni (Atılan tweet)
- c. Gönderinin görseli (Eğer varsa tweet ile paylaşılan görsel)
- b. Etiket/ler (Tweetler taranırken kullanılan anahtar kelimeler)

2. Şematik Yapı (Durum tanımı)

- a. Gönderinin anlatım dili (Tweet içeriğinin anlatım dili)
- b. Ardaalan Bilgisi (Tweet içeriğinin ardında ideolojik toplumsal ve sosyal kodlar)
- c. Bağlam Bilgisi (Tweet içerisindeki söylemin oluşmasına etken olan olay veya konu)

B. Mikro Yapı

1 . Sentaktik Çözümleme

Tweet içeriğinin dilbilimsel analizi

2. Bölgesel Uyum

- a. Nedensel ilişki
- b. İşlevsel İlişki
- c. Referansal ilişki

3. Kelime Seçimleri

Tweet içeriğindeki metafor, metonimi, yan anlam, düz değişmece, vb. unsurlar

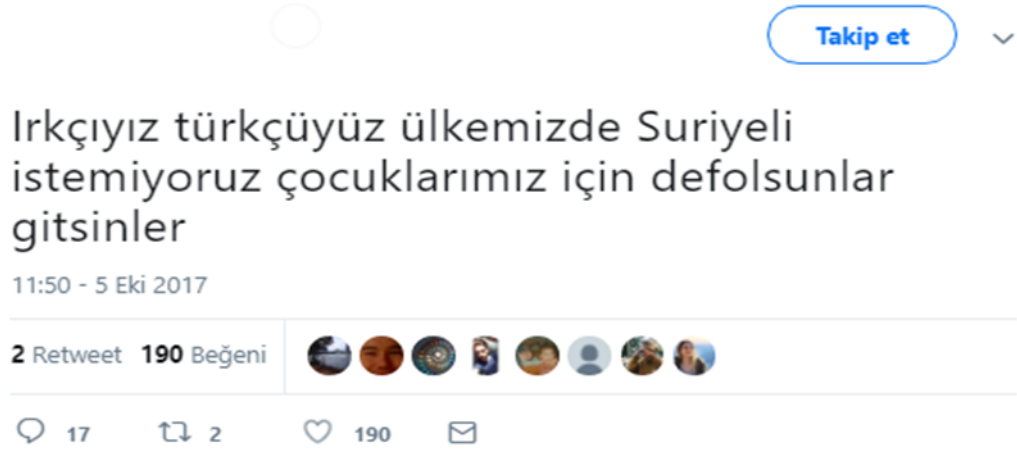
4. Metindeki Retorik

Tweet içeriğindeki fotoğraf, inandırıcı bilgiler, görgü tanıklarının ifadeleri vb.

3.2.3. Eleştirel Söylem Analizi Uygulaması

Bu tez kapsamında uygulama için seçilen 10 adet Twitter gönderisi (Tweet) eleştirel söylem analizi ile incelenmiştir. Bu analiz kapsamında önce tweet'in görseli, paylaşan kişinin hesabı gizli kalacak şekilde gösterilmiş daha sonra bu gönderi (Tweet) ile ilgili bilgiler tablolastırılmıştır. Bu tablolastırmadan sonra gönderilerin (Tweetlerin) eleştirel söylem analizi yapılmıştır.

Analiz 1:

Şekil 3.2: Tweet 1 ile İlgili Görsel

Gönderinin İçeriği	İrkçıyız türkçüyüz ölkemizde Suriyeli istemiyoruz çocuklarımız için defolsunlar gitsinler
Kullanıcı	A.H.E
Tarih	5 Ekim 2017
Retweet	2
Beğeni	190
Yorum Sayısı	17
Takipçi Sayısı	166
Ayrımcılık ve Nefret Türü	İrk Ayrımcılığı, İrksal Nefret

Tablo 3.4: Tweet 1 ile İlgili Bilgiler

A. Makro Yapı

1.Tematik Yapı

Gönderiye Suriyeli, Suriyeliler, Suriyeli Mülteci, Suriyeli Sığınmacı, Suriyeli Göçmen etiketlerinden herhangi biri Twitter’da gelişmiş arama yapılarak ulaşılmıştır. Gönderide iki tane konu bulunmaktadır. İlk konuda gönderici ideolojisini “İrkçıyız türkçüyüz” diyerek açıklamıştır. Gönderici ikinci konuda ise “Suriyeli istemiyoruz”

diyerek Suriyeli sığınmacılar ile ilgili yargıda bulunmuştur. Gönderici bu söylemini güçlendirmek için ise “çocuklarımız için defolsunlar gitsinler” ifadesini kullanmıştır. Gönderici Suriyeli sığınmacıları istemeyenleri Türkçü ve ırkçı olarak genellemiştir. Bu genellemeye kendisini de dâhil etmiştir. Bu genelleme ile Suriyeli sığınmacıları istememesini meşrulaştırmaya çalışmıştır. Gönderi kurgusal olarak incelendiğinde; Türkçü ve ırkçı olmanın gereği olarak Suriyelilerden nefret duyulması gerektiği ve bu ideolojiye sahip kişilerin Suriyeli sığınmacıları istemediği kurgulanmıştır. Gönderide enformasyon eksiltimi vardır. “İrkçiyiz türkçüyüz ülkemizde Suriyeli istemiyoruz” ifadesinde kimlerin veya hangi grubun ırkçı ve Türkçü olduğundan bahsetmemiş ayrıca Suriyeli sığınmacıları kimlerin veya hangi grubun istemediği ile ilgili bilgi vermemiştir.

2. Şematik yapı

Gönderinin Anlatım Dili

Gönderinin anlatım dilinde ırkçı nefret söylemi açıkça görülmektedir. Gönderici söylemine ” İrkçiyiz türkçüyüz” ifadesi başlaması ile bu gönderinin dili için ideolojik unsurları açıkça ilan etmiştir. Bu dil sadece Suriyeli sığınmacıları değil öteki unsurları da dışlayıcıdır. Bu ifadeden sonra gelen “Suriyeli istemiyoruz”, “çocuklarımız için defolsunlar” ifadeleri söylemde nefret dilini açıkça göstermiştir. Ayrıca “defolsunlar gitsinler” ifadesi ile anlatım dilinde öfkenin de olduğunu açığa çıkarmaktadır.

Ardalan Bilgisi

Türkçülük akımının kökeninde soy ve kültür birliği bulunmaktadır. Göndericinin “Türkçüyüz” ifadesinden sonra “ırkçiyiz” demesinin nedeni olarak Türkçülük akımının soy birliği vurgusundan kaynaklanmıştır. Türkçülük akımı Osmanlıcılık ve İslamcılık akımının iflas etmesi nedeniyle II. Meşrutiyet’in sonunda güçlenmeye başlamıştır. Bu akım tüm Türk halklarının kültürel ve politik birliğini amaçlar. Türkçülük akımını savunan İttihat ve Terakkiciler Osmanlı sınırları içinde yaşayan Türkleri dil ve kültür birliği etrafında birleştirmeyi amaçlamıştır (İndigo, 11.05.2018).

Devlet kendi çıkarları için dönem dönem çeşitli fikir akımlarını devletin ideolojisi olarak savunabilmektedir. Tarihsel bağlamında ele alındığında II. Meşrutiyetin ilanından sonra Türkler diğer halklarla birlikte bir Osmanlı milleti oluşturmayı amaçladı. Bunu farklılıkları ortadan kaldırarak yapmayı düşündüler fakat Osmanlı devletindeki diğer unsurlar bu farklılıklarını kaybetmeyi istemediler.

Osmanlıcılık fikri altında ülke unsurlarını birleştirme düşüncesi başarısız olup Türkler azınlıklar karşısında ikinci unsur haline gelince Türkçülük ön plana çıktı (Hekimoğlu, 2017: 43).

Türkçülük akımı ile beraber İslamcılık akımı I. Dünya Savaşında imzalanan gizli anlaşmalara kadar varlığını sürdürdü. I. Dünya Savaşında imzalanan gizli anlaşmalardan McMahon Antlaşması ile Araplar Şerif Hüseyin önderliğinde Osmanlı Devletine Karşı ayaklanmaya başladı. McMahon antlaşması Birinci Dünya Savaşı esnasında, Osmanlı topraklarını paylaşmak için yapılmış gizli antlaşmalardan biridir. İngiltere'nin Mısır Valisi Mac Mahon ile Hicaz Emiri Hüseyin bin Ali (Şerif Hüseyin) arasında 1917 yılında imzalanmıştır. İngiltere; Araplara, Osmanlı Devletine karşı savaşması halinde bağımsız bir Arap Krallığı kuracağını vadetmiştir. Fakat bölgede istediğini alan İngiltere, Şerif Hüseyin'e verdiği sözü yerine getirmemiş ve ona karşı ayaklanan Suudi ve Vahhabilere destek vererek Şerif Hüseyin'i saf dışı bırakmıştır. Böylelikle antlaşmanın tek kazananı İngiltere olmuştur. Bu olayların sonucunda, İslamcılık fikri nüfuz alanını kaybetmiştir (turkcebilgi.com, 11.05.2018). Bu olay günümüze kadar Arap kökenli milletlere mensup insanlara önyargı ile bakılmasına neden oldu. Dillere pelesenk olan “Araplar bizi sırtımızdan vurdu” söylemi bu tarihsel perspektiften doğmuştur.

Türkçülük söyleminin içerisinde bulunan kültür birliğinin unsurlarından İslam dini, Suriyeliler ile bağ kurulabilecek ortak unsurlardan biridir. Göndericinin söyleminde bu bağ ırkçı olduğunu belirterek kopartılmıştır. Irkçılık insanların toplumsal özelliklerini biyolojik, ırksal özelliklerine indirgeyerek bir ırkın başka ırklara üstün olduğunu öne süren öğretilerdir (tdk.gov, 11.05.2018) Irkçı insan kendi biyolojik özelliklerinin diğer unsurlardan daha üstün olduğunu vurgular ve onlara yaşam hakkı tanımaz.

Irak ayrımının temel özelliklerinden biri keyfiliktir. Irkları halkları veya bireyleri objektif değerlendirmez. Sadece bir etnik veya ırksal gruba mensup olma temelinde bir ırkı bir halkı bir bireyi ayrıma sokar. Onu aşağı olmakla damgalar. Birinin nesnel yönleri ne olursa olsun diğer etnik gruba mensup olması onun üstün olması için yeterlidir (Ataöv, 1982: 11).

Iraklılığın uygulamada çok büyük zararlar doğurduğu bilinmesine rağmen dönem

dönem yine gündeme gelmektedir. Birçok insan bunun hedefi olabilmektedir. Geçmişten günümüze birçok neden ırkçılık için öne sürülmesine rağmen ırkçılığın temelinde, genellikle siyasal iktidar ve gelir dağılımı kavramlarına ilişkin amaçlar da dâhil olmak üzere derin sosyo-ekonomik nedenler vardır (Ertan, 2012: 6). Bu nedenlerden biri zorunlu göçtür. Günümüzde yapılan ırkçılık kendisine biyolojik farklılıkları temel almak yerine bir toplumsal grubun diğerinden üstünlüğü düşüncesine dayanmayan; fakat kültürel farklılıklar üzerinden bir ayrımcılık ve dışlanma pratiğine dayanır. Dolayısıyla günümüz ırkçılığı göç olgusunu akla getirmektedir. Özellikle batılı toplumlarda Kültürel homojenliğin karşında göçmenler bir tehdit olarak belirmektedir (Genç, 2014: 2). Gönderici ırkçı olduğunu açıkça dile getirerek bu kültürel homojenliğin ileride Suriyeliler yüzünden yok olabileceğini düşünmekte ve gelecek nesil için Suriyelilerin bu ülkeden gitmesini savunmaktadır.

Bağlam Bilgisi

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Türkiye'de Nisan 2018 itibari ile 3.588.877 milyon Suriyeli bulunmaktadır (Mülteciler Derneği, 12.06.2018) Böyle büyük bir nüfus beraberinde birçok sorunu da günlük olarak getirmektedir. Gönderici herhangi bir spesifik olaydan hareket etmeyip bu büyük nüfusun ülkeye adaptasyonu sırasında yaşattığı sıkıntılardan hareketle söylemini geliştirmiştir. Özellikle söyleminin bağlamanın merkezinde Suriyeli sığınmacıların dünyaya getirdiği veya getireceği bebek sayısından kaygı vardır. Söyleminin oluşmasındaki temel bağlam bu kaygıdır. Bunu da söyleminde “çocuklarımız için defolsunlar gitsinler” ifadesi ile yansıtmıştır.

B. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Gönderi dört tane cümleden oluşmaktadır. İlk iki cümle öznesi gizli olduğundan tek kelimedenden oluşmaktadır. İlk iki cümle yüklemi olduğundan isim cümlesidir. Bundan dolayı iş, oluş hareket bildirmeyip durum bildirmektedir. Sonra gelen iki cümle ise yüklemi fiil olduğundan fiil cümlesidir. Bu cümlelerde yüklemi fiil olduğundan iş, oluş ve hareket vardır. Yüklemi eylem olan cümleler aktif yapıdadır. Bu nedenle özne yapılan işi ya yapmış ya da etkilenmiştir. Tüm cümlelerin yüklemi sonda olduğundan cümleler kurallı cümledir. Cümlelerin kurallı olması söylemin slogan gibi olmasını

sağlamıştır. Fiil olan cümlelerden ilki şimdiki zaman ile daha sonra gelen cümle ise geniş zaman ile çekimlenmiştir. Bu iki zamanın kullanılması cümlelerin sentaktik yapısındaki zaman uyumunu sağlamıştır. Gönderide noktalama işaretlerine uyulmamıştır ancak cümleler basit olarak kurgulandığından anlam kargaşası yaşanmamıştır.

Bölgesel Uyum

Cümleler nedensel ilişki bakımından incelendiğinde gönderide nedensellik ilişkisi kurulmamıştır. “İrkçiyiz türkçüyüz” ifadesinden sonra gelen “ülkemizde Suriyeli istemiyoruz” ve “çocuklarımız için defolsunlar gitsinler” ifadeleri arasında nedensel bağ bulunmamaktadır. Ülkede neden Suriyeli istemediği ve Suriyelilerin neden ülkeden gitmesi gerektiği ile ilgili nedensel yargı içeren herhangi bir cümle kullanılmamıştır. İşlevsel ilişki bakımından cümleler arasında bir ilişki vardır. “ülkemizde Suriyeli istemiyoruz” ifadesinden sonra gelen “çocuklarımız için defolsunlar gitsinler” ifadeleri anlamsal olarak birbirini tamamladığından işlevsel ilişki kurulmuştur. Aynı iki cümle arasında referansal ilişki de bulunmaktadır. İlk ifadede yer alan “Suriyeli” ifadesi ilk cümlelerin nesnesi sonra gelen cümlelerin ise öznesi olarak kullanılmıştır.

3. Kelime Seçimleri

Gönderide kullanılan kelimeler düz anlamda kullanılmıştır. Herhangi bir metafor ve göndermede bulunmamıştır. Seçilen kelimelerde doğrudan hakaret unsuru yoktur. Gönderici “defolsunlar” kelimesini ortalıktan kaybolsunlar, göze görünmesinler manasında kullanmıştır. Bu durum göndericinin nefretini pekiştirici unsur olarak söylemde bulunmaktadır.

Retorik

Gönderide ikna edici herhangi bir fotoğraf veya veri bulunmamaktadır. Gönderici Herhangi ikna edici bir veri veya bilgi sunmamasına rağmen neden Suriyelileri istemediğiyle ilgili Türkçü ve ırkçı olmayı ikna edici bir sebep olarak sunmuştur. Suriyelilerin gitmesi gerektiği ile ilgili ise ikna edici unsur olarak “çocuklarımız için” ifadesini kullanmıştır.

Analiz 2:

Takip et

Arapsevici enayiler Suriyeli savaşkaçağı,vatanhaini arap kardeşleriniz sayenizde Türkiyede keyiften geceleri çoğalıyorlar,gündüzleri takım kurmuş futbol oynuyorlar.

12:13 - 26 Kas 2017

7 Retweet 8 Beğeni

Şekil 3.3: Tweet 2 ile İlgili Görsel

Gönderinin İçeriği	Arapsevici enayiler Suriyeli savaşkaçağı,vatanhaini arap kardeşleriniz sayenizde Türkiyede keyiften geceleri çoğalıyorlar,gündüzleri takım kurmuş futbol oynuyorlar.
Kullanıcı	F.Y
Tarih	26 Kasım 2017
Retweet	7
Beğeni	8
Yorum Sayısı	0
Takipçi Sayısı	941
Ayrımcılık ve Nefret Türü	Etnik Ayrımcılık, Irksal Nefret Söylemi

Tablo 3.5: Tweet 2 ile İlgili Bilgiler

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Gönderiye Suriyeli, Suriyeliler, Suriyeli Mülteci, Suriyeli Sığınmacı, Suriyeli Göçmen etiketlerinden herhangi biri Twitter’da gelişmiş arama yapılarak ulaşılmıştır. Gönderide iki tane konu bulunmaktadır. İlk konuda Suriyeli sığınmacıların futbol takımı kurması, eğlenmeleri ve üremeleri üzerinedir. İkinci konuda ise Suriyeli sığınmacılara hoşgörölü davrananların Arap sevicı ve enayı ifadeleriyle nitelenmesi ve bunların Suriyeli sığınmacıların rahat yaşamalarının sorumluları olmasıyla ilgilidir. Gönderide genelleme yapılmıştır. Suriyeli sığınmacılara hoşgörölü davrananları “Arap sevicı” ve “enayı” olarak genellemiştir. Bir diğeri Suriyeli sığınmacıları “savaş kaçığı ve vatan haini” olarak genellemesi ile yapılmıştır. Gönderideki kurgusal olarak incelendiğinde şöyle kurgulanmıştır: “Suriyelilere hiçbir şekilde tolerans gösterilmemesi gerekmektedir. Çünkü Suriyeli sığınmacılar vatan haini ve savaş kaçığı olmakla beraber çok rahat yaşamakta ve çok fazla üremektedirler. Eğer bu duruma insanlar tolerans gösteriliyorsa ya Arap sevicı olmasından ya da enayı olmasından kaynaklıdır. Bu Arap sevicı ve enayiler tolerans gösterdikçe onlar daha fazla eğlenmekte ve üremektedirler.” Gönderide enformasyon eksiltimi yapılmıştır. Suriyeli sığınmacıların kurduğı futbol takımının armasının bulunduğı görsel paylaşılmış, bu futbol kulübünün nerede ve ne zaman kurulduğı ile ilgili bilgi verilmemiştir. Nitekim yetkililer böyle bir kulüp için herhangi resmi bir başvurunun olmadığını belirtmiştir (bursa.com, 12.05.2018). Kullanıcı paylaşılan görseli referans alıp nefret söylemini bu görsel üzerinden şekillendirmiştir. Bu görselde bahsi geçen futbol kulübünün herhangi bir tel korkuluğı asılı pankart üzerinde arması bulunmaktadır. Pankart herhangi bir tel korkuluğı asılmış vaziyette olup mekân olarak ipucu vermemektedir.

2. Şematik Yapı

Gönderinin Anlatım Dili

Gönderinin anlatım dili hakaret edici, aşağılayıcı ve suçlayıcı olmanın yanında alaycıdır. Anlatım dilini “Arap sevicı enayiler” ifadesini kullanarak hakaret edici, “savaş kaçığı, vatan haini” ifadelerini kullanarak aşağılayıcı dil ile oluşturmuştur. “Arap kardeşleriniz sayenizde Türkiye’de keyiften geceleri çoğalıyorlar, gündüzleri

takım kurmuş futbol oynuyorlar” ifadesinde “sayenizde” diyerek suçlayıcı dil kullanmıştır.

Ardalan Bilgisi

Kültür ile din arasında her zaman bir ilişki olmuştur. Her toplumun kültür sisteminin oluşumunda din, önemli bir yere sahiptir. Toplum, kültür ve din arasında sıkı bir etkileşim vardır. Kültür sistemi; o sistemin Tanrı, insan ve evrenle ilgili tasavvuruna ve toplumsal gerçeklikte bu üçüyle kurduğu ilişkiye göre şekillendiği düşünüldüğünde, kültürün dinle sıkı ilişkileri kendiliğinden anlaşılır. Toplamların kendilerini tanıma ve tanıtımalarında önemli bir araç olan din, doğal olarak kendi mensubu bulunan toplumun kültürüyle etkileşim içerisinde (Okumuş, 2009: 275). Bu noktadan hareketle Müslümanların arasında dinin kültür üzerindeki etkisinden dolayı kültürel bir bağ vardır.

Her din ortaya çıktığı kültürün koşullarından da etkilenmiştir. Hiçbir din boşlukta ortaya çıkmamaktadır. Dinler fiziksel ve kültürel bir ortamda doğmakta, yaşamakta ve kurumlaşmaya başlamaktadır. Öncelikle, beşeri olarak ortaya çıkıp daha sonra beşer üstü ve zamanla da tarih üstü olma eğilimi gösterip kutsallaşmaya evrilmektedir. Din, insan topluluklarında yaşanan beşeri ve toplumsal şartlarda tezahür etmesi nedeniyle aynı zamanda bir toplum olayı olarak ortaya çıkmakta ve dolayısıyla toplumsal bir karaktere de sahip olmaktadır (Arslan, 2004: 190). Bundan dolayı Arap yarım adasında ortaya çıkan İslam Arap kültürü ile de harmanlanmıştır. Bu durum Türkiye’de İslam öğretilerine göre yaşayan insanların dolaylı yoldan Arap kültürü ile de bağ kurmasına vesile olmuştur. Bu kesimin dışında kalan bazı kesimler ise Arap sevicisi ifadesi ile İslam öğretilerine göre yaşayan muhafazakâr kesimi kastetmektedir. Bu kesim genellikle inancı gereği Suriyelileri dışlamamakta, onları din kardeşi gördüğü için hoşgörölü davranabilmektedir. Bu hoşgörölü tavır bazı kesimler tarafından nefret söylemine maruz kalabilmektedir.

Bağlam Bilgisi

Gönderide nefret söyleminin oluşmasında Suriyeli mültecilerin savaş mağduru gibi davranmayıp günlük hayatlarını hiçbir şey olmamış gibi sürdürmeleridir. Genel manada Suriyeli sığınmacılardan rahatsız olanlar Suriyelilerin keyiflerinden ödün vermeyip sahillerde gezdikleri, kafelerde nargile içtikleri, saçlarına jöle sürüp

süslendikleri görüşündeler. Bu görüşün oluşmasında sosyal medya paylaşımları, yerel veya ulusal basında Suriyeliler ile ilgili çıkan haberler ve kişilerin kendi yaşamındaki deneyimler etkili olmaktadır. Onlar kendi zevklerinden ödün vermemesi algısı, bu nefretin oluşmasında temel unsur teşkil etmektedir.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün verilerine göre 0-9 yaş arası Suriyeli çocuk sayısı Nisan 2018 itibari ile 975,703'tür (Mülteciler Derneği, 12.06.2018). Türkiye'de dünyaya gelen Suriyeli bebek sayısı yaklaşık 300,000'den fazladır (Yeniçağ, 13.05.2018). Bu sayı bazı kesimleri rahatsız etmiş ve sürekli ürüyorlar söyleminin oluşmasına neden olmuştur. Ayrıca sokaklarda çocukların kötü işlerde çalışmaları ve dilenmeleri bu söylemin oluşmasını pekiştirmiştir. Bu durum bağlamında basında ve sosyal medyada çıkan "Bursa'da Suriyespor mu kuruldu" (bursa.com, 12.05.2018) haberi ve sosyal medya paylaşımları bu nefret söyleminin oluşmasına neden olmuştur.

B. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Gönderi iki tane cümle, bir tane hitap içeren tamlamadan oluşmaktadır. Gönderici cümleleri sıralamadan önce "Arap sevici enayiler" diye hitap tamlamasıyla gönderiye başlamıştır. Daha sonra gelen cümleler birbirinin tamamlayan bağımlı sıralı cümlelerdir. Bağımlı sıralı cümle olmasının nedeni iki yargıyı birleştiren ortak ögenin bulunmasından dolayıdır. "Suriyeli savaş kaçağı, vatan haini Arap kardeşleriniz sayenizde Türkiye'de keyiften geceleri çoğalıyorlar, gündüzleri takım kurmuş futbol oynuyorlar" ifadesindeki bu iki cümlenin ortak ögesi "Suriyeli savaş kaçağı, vatan haini Arap kardeşleriniz" ifadesidir. İki cümlenin de yüklemi fiil olduğundan fiil cümlesidirler ayrıca yüklem cümle sonunda olduğundan kurallı yapıdadırlar. İki cümlede şimdiki zaman kipi kullanılarak Suriyelilerin üremesinin ve futbol oynamasının hala devam ettiğini vurgulamıştır. Cümlede noktalama işaretlerine uyulmaya çalışılmıştır ancak yer yer yazım yanlışlıkları bulunmaktadır. "Arap sevici", "savaş kaçağı" ve "vatan haini" kelime grupları bitişik yazılarak yazım yanlış yapılmıştır. Noktalama işaretlerinin yerinde kullanılmayışı ve cümlelerin karmaşık olması anlam kargaşası yaratmıştır.

Bölgesel Uyum

Cümleler arasında nedensellik ilişkisi vardır. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de rahat durumda olması, üremesi ve futbol takımı kurmasının nedeni olarak onları “Arap sevici enayiler” diye etiketlediği insanları görmektedir. Bu ilişki “arap kardeşleriniz sayenizde” ifadesinde kendini göstermektedir. Hitap bulunan tamlamadan sonra gelen cümleler bağımlı sıralı cümle olduğu için özne ortaklığı vardır. Bu özne ortaklığı işlevsel olarak yargıyı birbirine bağlamıştır. İki cümlenin ifade olarak birbirini tamamlaması işlevsel ilişkinin var olduğunu göstermektedir. Ayrıca gönderideki görsel söylemi destekleyici bir unsur olarak paylaşıldığından görsel ile söylem arasında da işlevsel ilişki kurulmuştur. Referansal ilişki bakımından cümleler arasında ilişki bulunmaktadır. Gönderinin başladığı ilk ifade olan “Arap sevici enayiler” ifadesine cümlenin devamında gelen “Arap kardeşleriniz” ifadesi ile göndermede bulunulmuştur.

Kelime Seçimleri

Gönderideki kelimeler genellikle düz anlamda kullanılmasıyla beraber yan anlamlı kelimeler de mevcuttur. “Kardeşleriniz” kelimesi ile İslami kesim ve Suriyeliler arasındaki dinsel bağı kastetmiştir. “Sayenizde” kelimesini sizin yüzünüzden anlamında kullanmıştır. “Çoğalıyorlar” kelimesini durmadan ürüyorlar manasında kullanmıştır. “Vatan haini” ve “savaş kaçağı” kelimelerini Suriyelileri, “Arap sevici enayi” ifadesini ise onlara toleranslı yaklaşanları aşağılamak için kullanılmıştır.

Retorik

Gönderici, bahsettiği spor kulübünün kurulduğunu kanıtlamak için spor kulübünün armasının bulunduğu pankartı paylaşmıştır. Bu görsel ikna edici bir unsur olarak gönderide paylaşılmıştır. Bu görselden hareketle “Arap kardeşleriniz gündüz top oynuyorlar” diyerek bu durumu bütün Suriyelilere mal etmeye çalışmıştır. Gönderici ifadesini güçlendirmek için Suriyelilerin vatan haini ve savaş kaçağı olduğunu belirtmiştir. Gönderide bunun dışında ikna edici unsur olarak herhangi bir veri ve bilgi kullanılmamıştır.

Analiz 3:

Şekil 3.4: Tweet 3 ile İlgili Görsel

Gönderinin İçeriği	Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur. Kutsal vatanını bırakıp gelen suriyeli kadın çocuk dahil tüm bu gavatlara acıyanın amına koyayım. Düşüncelerimi beğenmeyen ve aksi bir şey söyleyecek olan varsa takipten çıksın. VARLIĞINI TÜRK VARLIĞINA ARMAĞAN EDENLER VAR OLSUN.
Kullanıcı	H.Ö
Tarih	11 Şubat 2018
Retweet	0
Beğeni	6
Yorum Sayısı	0
Takipçi Sayısı	505
Ayrımcılık ve Nefret Türü	Etnik Ayrımcılık, Irksal Nefret Söylemi

Tablo 3.6: Tweet 3 ile İlgili Bilgiler

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Gönderiye Suriyeli, Suriyeliler, Suriyeli Mülteci, Suriyeli Sığınmacı, Suriyeli Göçmen etiketlerinden herhangi biri Twitter’da gelişmiş arama yapılarak ulaşılmıştır. Gönderici gönderide üç tane konuya değinmiştir. “Türkün Türk’ten başka dostu yoktur” ve “Varlığını Türk varlığına armağan edenler var olsun” ifadeleriyle düşünce yapısını açıklamış ve bu düşünce yapısında olanları yüceltmıştır. Daha sonra Suriyeli sığınmacılara ve onlara acıyanlara hakaret etmiştir. Son olarak bu düşüncesine negatif yaklaşanlara seslenmiş bu düşünceyi onaylamayanların kendisini takipten çıkarmasını istemiştir. Gönderici enformasyon eksiltiliminde bulunmuştur. Gönderici yer, zaman ve dönem belirtmemiş, bu ifadeyi ortaya çıkaran zeminden bahsetmemiştir. Tüm Suriyelilere genelleme yaparak onlara argo bir kelime olan “gavat” diye hitap etmiştir. Gönderici Türk ve Türk olmayanlar diye iki sınıflandırma yapmıştır. Türk olmayanları Türk düşmanı olarak genellemiştir.

2. Şematik Yapı

Gönderinin Anlatım Dili

Gönderinin anlatım dilinde öfke ve kin açıkça görülebilmektedir. Dil ötekileştirici ve ayrıştırıcıdır. Kullanılan dilde hakaret ve küfür bulunmaktadır. Kullanılan dilde yüceltici unsur sadece kendi tarafındakilere yönlendirilmiştir.

Ardalan Bilgisi

Dünyada yaşayan halkların “biz” bilincine sahip olmalarının geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. Modern anlamda ise milletleri inşa eden modern milliyetçiliğin kökenleri, 1789 Fransız İhtilali’ne dayanmaktadır. Fransız İhtilaliyle beraber eşitlik, hürriyet, kardeşlik gibi önemli kavramların yanında milliyetçiliğe de atıfta bulunulmuştur. Fransız ihtilali ile beraber gelişen milliyetçilik akımı başta Fransa olmak üzere diğer Avrupa devletlerinin de milli monarşiler sonrası “uluslaşma” sürecine girmesinde etkili olmuştur. Fransa’da başlayan bu süreç Avrupa’yı etkisi altına aldıktan sonra tüm dünya toplumlarını da etkilemiştir. Dünyada modern milletlerin inşa süreçlerinin nasıl olduğuna dair farklı anlatılar ve teoriler bulunmakla beraber bu süreci destekleyen en önemli aracın “tarih” olduğu bilinmektedir. Tarih, özellikle 19. yüzyılda

uluslaşma çabalarına ve modern bilim disiplinlerinin oluşmasına paralel olarak yeniden biçimlenmiş, bir anlamda “rüşünü ispat etme” gayretine girmiştir. Bu bağlamda ulusal kimliği inşa etmek ve bunu pekiştirmek adına ulusların kendine has özelliklerini öne çıkarmak ve biz ile öteki arasındaki kesin ve keskin farklılıklara vurgu yapmak önem kazanmıştır. Başta Avrupa devletleri olmak üzere, modernleşme sürecini milli bir kimlik edinme süreci olarak gören tüm toplumlarda, bir dönem neredeyse sadece “öteki” tanımlaması üzerinden yeni bir “biz” inşasının yaşandığı görülmüştür. (Şimşek ve Alaslan, 2014: 173). Tarih dersleri bu noktada devreye girmekte ve yeni bir “biz” yaratma sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Bir dönem yaygın olan bu romantik tarih anlayışı ötekiler ile aralarındaki farklılıkları tam tanımlayabilmek için düşmanlık ve nefret gibi unsurları da kullanabilmekte ve kişilerin kim olduklarını veya olmadıklarını öğretebilmektedir. (Yıldırım, 2014: 82).

Yeni ırkçılık olarak geçen etnosantrik bakış açısı bu sürecin sonucunda oluşabilmektedir. Irkçılık, biyolojik karakteristiklere dayanan özellikleri vurgularken kabilecilik (tribalizm) ya da etnomerkezcilik bir kişinin kendi grubunun öteki gruplardan üstün görmesidir. Bu gruplar genelde ortak geçmiş, kan bağları, akrabalık ve coğrafi yakınlık ilişkileri bakımından birbirlerine bağlıdırlar (Mora, 2008: 209). Irkçılık kavramı zamanla kalıtımsal özelliklerden sıyrılmıştır. Bu yüzden ırkçılığı kültürel dışlama, etnik-merkezcilik (Etnocentrism), Anti-semitizm ve hatta göçmen karşıtlığı gibi toplumsal ve grupsal dışlamacı tavır ve davranışlardan ayırmak zorlaşmaktadır. Farklı gruplar arasındaki önyargı ve hoşgörüsüzlük, grubun ötekilerden üstün olan yanlarını ön plana çıkarmasıyla bir davranış biçimi haline gelmektedir. Dolayısıyla günümüzde, ırkçılığın bir biçimi olarak tanımlanan yabancı düşmanlığı ile şekillenen ve sosyal tabana birçok alanda yansıyan bir davranış biçiminin varlığından bahsedilebilir (Yılmaz, 2008: 13). Irkçılığın bu yeni biçimi günümüzde göçmenlere karşı uygulanabilmektedir. Yabancıya duyulan öfke sistemli bir hale gelmektedir. Bir dönem Türkiye’de de uygulanan romantik tarih anlayışının doğurduğu söylemlerden olan “Türk’ün Türk’ten başka dostu yoktur” ve “Varlığını Türk varlığına armağan edenler var olsun” söylemleri romantik tarih anlayışının uzantıları olarak bu gönderide ortaya çıkmakla beraber söylemin etnosantrik yapıda temellendiğini de göstermektedir.

Bağlam Bilgisi

Türkiye’de dış ülkelerle veya yabancı unsurlarla ilgili yaşanan olumsuz olaylarda “Türk’ün Türk’ten başka dostu yoktur” söylemi dile gelmektedir. Özellikle dış politikada Türkiye aleyhine gelişen meselelerde bu söylem ortaya çıkmakta halkın büyük bir çoğunluğu tarafından dile getirilebilmektedir. Bu söylem kimi zaman bazı çevreler tarafından korku yayıp ve düşman yaratarak insanları başkalarına karşı birleştirmek amacıyla kullanılmıştır. Gönderici bu söylemi Suriyeliler üzerinde nefreti ve düşmanlığı birleştirmek adına Suriyelilere yönlendirmiştir.

Suriye iç savaşı Mart 2011 tarihinde Suriyelilerin özgürlük talebi ile gösteriler düzenlemesi üzerine rejimin ayaklanmayı şiddet yolu ile bastırmasıyla başlamıştır. Daha sonra Suriye’nin jeopolitik konumundan dolayı çok sayıda ülkenin olaya müdahil olması ve Suriye toplumunun heterojen yapısı gibi faktörlerin etkisi ile kanlı bir iç savaşa dönüşmüştür. İç savaş tam bir kördüğüm halini alarak Ortadoğu’nun güvenliğini gittikçe tehdit etmiştir. İç savaşın bölgede tetiklediği güvenlik sorunu Suriye’deki istikrarsızlığı beslemiştir (Orhan, 2014: 36). Suriye’deki bu karışıklık Suriyelilerin ülkelerinden ayrılmasına neden olmuştur. Türkiye bu olaylar karşısında kendisini Esad rejimine karşı ayaklananların yanında konumlandırmış ve Suriyeli sığınmacılara kapılarını açmıştır. Suriye’deki bu meseleler Türkiye’yi çok etkilemiştir. Gerek Suriyelilere yapılan harcamalar gerek Suriyelilerin ülkede yaşadığı bazı olaylar Suriyelilere karşı nefret oluşturmaya başlamıştır.

1932 yılında Milli Eğitim Bakanlığı görevini yapan Reşit Galip Bey başkanlığı sırasında ilkokuldan başlayarak öğrencilere Atatürk ilkelerine bağlılık ruhu aşılamaya yönelmiştir. Cumhuriyet 10. yılını doldurduğu sırada 23 Nisan 1933 sabahı çocuklarına kendi yazdığı bir andı okutmuştur. O gün Çocuk Haftası açılış konuşmasında da bu metni tekrar etmiştir. Bu konuşmanın ardından Bakanlıkça yayımlanan bir genelge ile Cumhuriyet’in 10. yılından başlayarak okullarda bu ant 2013 yılına kadar hep bir ağızdan okutulmuştur (Akşam, 15.05.2018). 2013 yılında demokratikleşme paketi kapsamında kaldırılmıştır. Bu metindeki ötekileştirici ve tek tipleştirici ifadeler daha sonra kimi kesimler tarafından tekrar sloganlaştırılmıştır. Gönderideki “Varlığını Türk varlığına feda edenler var olsun” ifadesi bu andın içinden alınmış bir ifadeden esinlenmiştir.

B. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Gönderide dört tane cümle bulunmaktadır. Bu cümlelerden ikisi aktif yapıdadır. Bu cümlelerden üçü fiil cümlesi bir tanesi ise isim cümlesidir. Cümle yapısı bakımından dört cümlede de yüklemi sonda olduğundan kurallı cümledir. Cümleler emir ve geniş zaman kiplerinden oluşmaktadır. İlk cümle isim cümlesi olduğundan kip yoktur. Ardından gelen yargıda geniş zaman kullanmış daha sonra bu yargıya katılmayanlara emir kipinde yargıda bulunmuştur. Gönderici basit ve karmaşık cümleleri bir arada kullanmıştır. İlk cümle basit bir ifade olarak karşımıza çıkarken ikinci cümlede karmaşık yargılar bulunmaktadır. Aynı şey son iki cümle içinde geçerlidir. Gönderici noktalama işaretlerine uymuştur. Sanal dilde kullanılan büyük harflerle yazılmış cümleler bağırma anlamı taşımaktadır (Anadolu Ajansı, 15.05.2018). Gönderici “VARLIĞINI TÜRK VARLIĞINA ARMAĞAN EDENLER VAR OLSUN” ifadesini büyük harflerle yazarak bağırıldığını ifade etmek istemiştir.

Bölgesel Uyum

Nedensellik ilişkisi bakımından cümleler incelendiğinde, genellikle cümleler arasında nedensellik ilişkisi kurulmamıştır. “Türk’ün Türk’ten başka dostu yoktur” yargısından sonra Suriyelilere ve onlara acıyanlara küfür etmiştir. Suriyelilere ve onlara acıyanlara karşı bu küfür ve hakareti gerekçelendirmemiştir. Son yargı olarak belirttiği “varlığını Türk varlığına armağan edenler var olsun” yargısı, bir önceki cümle ile bir ilişkisi bulunmamaktadır. İşlevsellik ilişkisi bakımından incelendiğinde cümlelerin birbirini tamamladığı görülmemektedir. Cümleler bir önceki veya sonraki cümlelerden bağımsız kalmıştır. Bu nedenle cümleler arasında işlevsellik ilişkisi kurulamamıştır. Son cümle ile ilk cümle arasında referansal bir bağ bulunmaktadır. İlk cümlede Türk ve Türk olmayanlar ayrımı yapıp son cümlede Türk olanları selamlamıştır.

Kelime Seçimleri

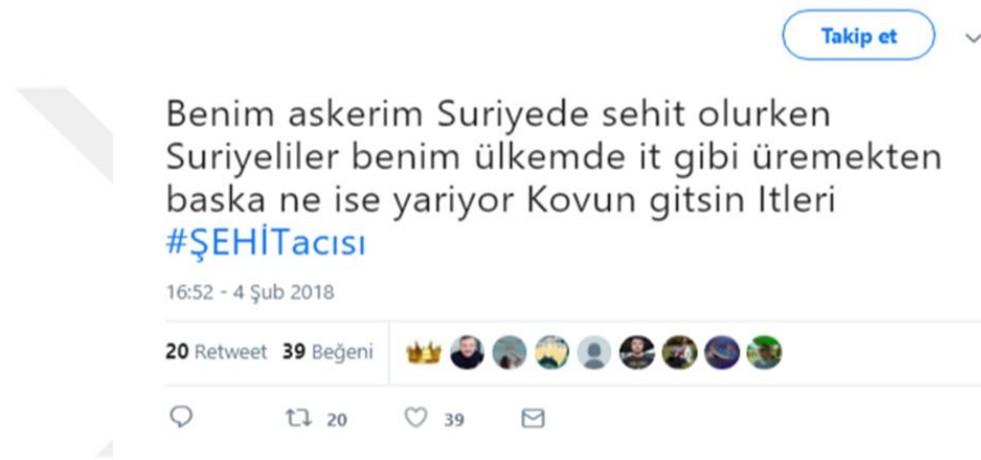
Kullanılan kelimeler hedef kitleye yöneltilen nefreti doğrudan yansıtmaktadır. Suriyelilerin tümünü “kadın çocuk dahil” vurgusu yaparak “gavat” olarak nitelemiştir. “kutsal vatanını bırakıp” ifadesinde kişinin vatana karşı bakış açısı yansımaktadır. Öncelikle kendi vatanını kutsal olarak gördüğünü, onun dışında herkesin vatanını kutsal olarak görmesi gerektiğini düşünmektedir. Suriyelilerin vatanını bırakmasını bu kutsala

ihanet olarak algılamış ve Suriyelilere bu nedenle hakaret etmiştir. Genellikle kelimeler düz anlamda kullanılmıştır.

Retorik

Gönderici ifadesini güçlendirici herhangi bir bilgi, veri veya görsel paylaşmamıştır. Göndericinin ikna etme amacında olmadığını “Düşüncelerimi beğenmeyen ve aksi bir şey söyleyecek olan varsa takipten çıksın” ifadesinden anlaşılmaktadır.

Analiz 4:

Şekil 3.5: Tweet 4 ile İlgili Görsel

Gönderinin İçeriği	Benim askerim Suriyede şehit olurken Suriyeliler benim ülkemde it gibi üremekten baska ne ise yariyor Kovun gitsin Itleri #ŞEHİTacısi
Kullanıcı	H.Ö
Tarih	4 Şubat 2018
Retweet	20
Beğeni	37
Yorum Sayısı	0
Takipçi Sayısı	6108
Ayrımcılık ve Nefret Türü	Etnik Nefret Söylemi

Tablo 3.7: Tweet 4 ile İlgili Bilgiler

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Gönderiye Suriyeli, Suriyeliler, Suriyeli Mülteci, Suriyeli Sığınmacı, Suriyeli Göçmen etiketlerinden herhangi biri Twitter’da gelişmiş arama yapılarak ulaşılmıştır. Gönderide bir tema işlenmiştir. Bu temada gönderici Suriye’de savaşan Türk askerleriyle Suriyeli göçmenleri karşılaştırmıştır. Türk askerinin Suriye’de öldüğünü bunun karşılığında ise Suriyelilerin burada ürettiğinden bahsetmiş ve bundan doğan nefretini dile getirmiştir. Gönderide enformasyon eksiltimi vardır. Vefat eden askerlerin ne zaman ve kaç tane olduğundan bahsetmemiştir. Suriyeli sığınmacılarla ilgili ise çok fazla ürediklerini söylemiş ama herhangi bir rakam ve veri vermeyerek enformasyon eksiltiliminde bulunmuştur. Gönderi tematik olarak incelendiğinde genelleme yapılmıştır. “Kovun gitsin itleri” diyerek Suriyeli sığınmacıları hakaret unsuru kullanarak genellemiştir. Gönderici ikili bir kurgu yapmıştır. Şehit olup azalan Türk askerleri ve onun karşısında Sürekli üreyen Suriyeli sığınmacı. Bu karşıtlıktan Suriyeli sığınmacıları düşman olarak görmüştür.

2. Şematik Yapı

Gönderinin Anlatım Dili

Gönderinin anlatım dilinde öfke duygusu söylemin tamamında kendisini göstermektedir. Bu öfke hakaret edici bir dil ile söyleme yansımasıdır. Bu nefret dili karşı tarafı tamamen dışlayıcıdır.

Ardalan Bilgisi

Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de ordu yüceltilmektedir. Ordu bir kurum olmaktan çıkıp bir değerler ve semboller bütünü haline gelmektedir. Bu yüzdendir ki Türk halkı, askeri “Mehmetçik” orduyu ise “Peygamber ocağı” olarak nitelemiştir. Milliyetçilik ekseninde hayatın birçok alanını etkileyen militarizm en genel tanımıyla askeri değerlerin ve pratiklerin yüceltilmesidir. Böylelikle toplumsal hayatın örgütlenmesinde önemli bir yapı taşı olur (Altınsay, 2009: 162). Fransız İhtilali’nden sonra ulus devletleri ortaya çıkınca ordu artık paralı askerlerle değil zorunlu olarak bu görevi üstlenenlerden oluşmaya başladı. İnsanları bu zorunluluğa adapte edebilmek için militarist anlayışı güçlendirmeye çalıştı. Birçok ulusta olduğu gibi ülkemizde de bu

yapılmaya çalışıldı. Ülkemizde en belirgin algı ordu-millet anlayışıdır. Türk milliyetçiliğinin temelinde ordu- millet miti yatmaktadır. Bu mite göre Türklerin tarih boyunca en belirgin özelliği iyi asker olmaları ve orduyla kendilerini özdeşleştirmeleridir. Bu mit 1931 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün kurup çalışmalarına liderlik ettiği Türk Tarih Tektik Cemiyeti tarafından yazılan Türk Tarih Tezi'nin Türklük ve Askerlik bölümünde yer almaktadır (Altınsay ve Bora, 2002: 142). Bunun sonucunda “her Türk asker doğar” söylemi yıllardır söylenerek ve bir slogan haline gelebilmiştir. Bu anlayış temelinde askeri bir kimlik kurgusu gerçekleştirilmiştir. Askerlikle ilgili çok kullanılan kavramların başında “kutsal vazife” kavramının yanında dini referansla yüceltilen “şehit” ve “gazi” kavramları askerliğin bir ibadet olarak sunulmasına katkıda bulunmuştur (Altınsay, 2009: 148). Askerlerin ölmesi durumunda şehit olduğu inancı insanların acısını kısmen dindirir de her şehit haberi toplumda kin ve öfkeyi ötekine karşı körükleyebilmektedir. Özellikle eğitim sistemiyle güçlendirilen militarist bakış açısı ötekine karşı kini rahatlıkla oluşturabilmektedir. Bu uğurda ötekini öldürenleri meşrulaştırmıştır.

Bağlam Bilgisi

Arap Baharı ve sonrasında yaşanan güvenlik merkezli değişimler, Türkiye'nin sınır güvenliği politikalarında bir kırılmaya sebep vermiştir. Bu durum sadece Türkiye için bir sıkıntı haline gelmemiş bölgesel ölçekte sınır güvenliğine ilişkin meydan okumaları beraberinde getirmiştir. Böyle bir tablo karşısında Türkiye sınır politikalarını askeri ve siyasi yönden yeniden gözden geçirmiştir. Bunun neticesinde Suriye sınırını daha güvenli bir hale getirmek amacıyla bir dizi askeri önlemi devreye sokmuştur (Yeşiltaş, 2015: 37). Suriye iç savaşının başladığı 2011'den beri Türkiye sınırları boyunca Beşer Esad rejiminin yerleşim yerlerinin yönetimini PKK'nın Suriye Kolu PYD almıştır. 2017'ye gelindiğinde PYD bölgede iyice güçlenmiş ve Suriye'nin yönetiminde söz sahibi olacak düzeye yükselmiştir. Savaş başladığı zaman YPG muhalif gruplara karşı rejimin yanında yer aldı. İçeride rejimle birlikte hareket edip dışarıda ise Rusya ile ilişkilerini bozmadan ABD'ye bağımlı hale gelerek savaşta yeni bir rol üstlenmiştir (Stratejik Düşünce ve Analiz Merkezi, 2017) PYD'nin açılımı Türkçe olarak Demokratik Birlik Partisi'dir. Bu yapının Lideri Salih Müslim'dir. Bu parti Suriye'deki Kürtler'den oluşmaktadır. YPG ise PYD'nin silahlı kanadı olup açılımı Türkçe olarak Halk Koruma Birlikleridir (Karar.com, 2017). PYD'nin

Suriye'nin Kuzeyini Rejimin kontrolünde ele geçirmesi Türkiye'yi en başından beri rahatsız etse de Türkiye'de devam eden "Çözüm Süreci" nedeniyle PYD'ye karşı bir yaptırımda bulunmamıştır. Türkiye bu nedenle PYD'nin bölgede güçlenmesine engel olamadı. Ancak PYD'nin Fırat'ın batısına geçip Münbiç'e girmesi Türkiye'nin kaygılarını arttırdı ve Türkiye'nin olaya fiili olarak müdahalede bulunma düşüncesini güçlendirdi (Stratejik Düşünce ve Analiz Merkezi, 2018). Türkiye ilk olarak 24 Ağustos 2016 tarihinde Fırat Kalkanı Harekâtı'nı başlattı. Milli Güvenlik Kurulu'nun 30 Kasım 2016 tarihli toplantısına ilişkin basın açıklamasında, sınır güvenliğinin sağlanması ve DEAŞ terör örgütü ile mücadele edilmesi harekâtın hedefi olarak gösterildi ve ayrıca PKK örgütünün ve onun uzantısı olan PYD/YPG'nin bir koridor oluşturmaya izin verilmeyeceği vurgulandı (Anadolu Ajansı, 16.05.2018). Fırat Kalkanı harekâtı 29 Mart 2017 de sona erdiği Milli Güvenlik Kurulu toplantısının ardından bu harekâtın başarılı olduğu ve sona erdiği duyurulmuştur. Bu harekâtın sonunda El Bab'ın alınmasıyla 2015 kilometrelik alan güvene alındığı ifade edilmiştir. Bu harekâttan sonra başka harekâtların da olabileceği söylenmiştir (Anadolu Ajansı, 16.05.2018). Bu harekât sonucunda Türk Silahlı Ordusu 71 kayıp vermiştir (aljazeera.com.tr, 16.05.2018). Bu harekât doğrudan olmasa da dolaylı yoldan PYD/YPG'ye yönelik yapılmıştır. PYD/YPG'nin Fırat'ın batısında oluşturmaya çalıştığı koridor yapılamayınca koridorun batı kısmında kalan Afrin bölgesine de bir operasyon yapma gereği duyulmuştur. Oldukça stratejik bir noktada olan Afrin 2012 yılında Suriye ordusunun çekilmesi ile YPG'nin kontrolüne girdi. Afrin 2014 yılında PYD/YPG'nin özerklik ilan ettiği üç kantondan biri oldu. Irak sınırından Akdeniz'e kadar uzanan bir koridor oluşturma düşüncesi Fırat Kalkanı Harekâtı ile bu koridoru böldüyse de Afrin'de bulunan YPG tehdidi devam etti. Özellikle ABD'nin YPG'ye verdiği destek sadece silahla sınırlı kalmayıp YPG'yi orduya dönüştürmeye yönelik adımları YPG'nin olduğu bölgelerde Türkiye için büyük tehdit olmaya başladı (Kurt, 16.05.2018). Bu nedenlerden dolayı Türkiye, Özgür Suriye ordusu ile beraber 20 Ocak 2018'de Fırat Kalkanı Harekâtını başlattı. Bu harekâtın sonucunda Türk askerinden gelen kayıp haberleri Türk halkında Suriyelilere yönelik nefret söyleminin artmasına neden oldu. Gönderi tarihi incelendiğinde bu tarihte Genel Kurmayın yaptığı açıklamaya göre Afrin'de PYD/YPG'nin Türk ordusunun tankına düzenlediği saldırı sonucunda 5 asker hayatını

kaybetmiştir (Milliyet, 16.05.2018). Bu durum göndericide öfkeye neden olmuş ve nefret söyleminin geliştirilmesinde etkili olmuştur.

2. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Gönderi iki cümleden oluşmaktadır. İki cümle de aktif yapıda olmakla beraber cümleler fiil cümlesidir. İlk cümlenin yüklemi sonda olduğundan kurallı cümle olup ikinci cümlenin yüklemi başta olup devrik yapıdadır. İlk cümle şimdiki zaman kipi ile çekimlenip ikinci cümle ise emir kipinden oluşmaktadır. İlk cümlede şimdiki zaman kullanılmış olup Suriyelilerin bir işe yaramama durumu devam etmektedir. İkinci cümlede kovma eylemini başkalarına emretmektedir. Cümleler basit anlaşılır şekilde ifade edilmiş ancak gönderici noktalama işaretlerine uymamıştır.

Bölgesel Uyum

Gönderideki iki cümle arasında nedensellik ilişkisi doğrudan olmasa da dolaylı yoldan kurulmuştur. İkinci cümlede bulunun “Kovun gitsin İtleri” ifadesinin gerekçesini ilk cümlede Suriye’de askerin şehit olduğunu fakat Suriyelilerin buna karşın hiçbir işe yaramadan sürekli ürediklerini dile getirerek söylemini gerekçelendirmiştir. Cümleler arasında işlevsellik ilişkisi kurulmamıştır. Birinci cümle ile ikinci cümle birbirinin açıklayıcısı konumunda olmamakla beraber iki ayrı yargı bildirmektedir. Referansal ilişki bakımından cümle ele alındığında Suriyelilere benzettiği “it” ifadesini ikinci cümlede de kullanmıştır. Bu bakımdan referansal ilişki kurulmuştur.

Kelime Seçimi

Gönderideki kelimeler nefret söylemini ortaya çıkartan kelimelerdir. “it gibi üremek” ifadesi ile Suriyeli sığınmacıların çok fazla çocuk dünyaya getirmiş olmasını kastetmiştir. “Benim askerim” ifadesinde askere benim diyerek orduyu ve askeri sahiplendiğini vurgulamıştır. Kaybedilen askerler için “şehit” ifadesini kullanmıştır. Terim anlamı itibariyle şehit kavramı, Allah yolunda savaşıırken canını feda eden Müslümanlar için kullanılır. Şehit olanların esasen ölmeyip Allah’ın huzurunda bir şahit gibi canlı olması, dünyada öldürülmesi durumunda kendisine hazırlanılan ilahi mükâfata tanıklık etmesi nedeniyle bu mertebeye layık görülür (Can, 2015: 1036).

Gönderici kaybedilen askerin öldükten sonra mükâfatlandırılacağını düşünmektedir. “kovun gitsin itleri” ifadesinde Suriyeli sığınmacıların tümünü kastetmektedir.

Retorik

Gönderici Türk askerinin şehit olmasından bahsederek ifadesini güçlendirmiştir fakat kaç tane askerin nerede şehit olduğuyla ilgili bilgi vermemiştir. Askerlerin şehit olması ile Suriyelilere karşı nefret söylemi meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Bunun dışında herhangi bir bilgi ve veri verilmemiş ayrıca herhangi bir görsel kullanılmamıştır.

Analiz 5:

Şekil 3.6: Tweet 5 ile İlgili Görsel

Gönderinin İçeriği	Atv Haber'de "kahraman suriyeli" diye haber yapmışlar. Ulan vatanını teröristlere bırakıp kaçıp gelmiş o suriyeli fareler ülkemizde cirit atarken onların yerine bizim askerimiz şehit oluyor Afrin'de nesi kahraman onların aptal atv gerizekalı Atv!!!
Kullanıcı	V.T
Tarih	17 Mart 2018
Retweet	33
Beğeni	174
Yorum Sayısı	0
Takipçi Sayısı	1452
Ayrımcılık ve Nefret Türü	Etnik Ayrımcılık

Tablo 3.8: Tweet 5 ile İlgili Bilgiler

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Gönderiye Suriyeli, Suriyeliler, Suriyeli Mülteci, Suriyeli Sığınmacı, Suriyeli Göçmen etiketlerinden herhangi biri Twitter’da gelişmiş arama yapılarak ulaşılmıştır. Gönderide iki konu vardır. Temalardan ilki Türkiye’de yayın yapan bir yayın kuruluşu olan ATV’nin “kahraman Suriyeli” diye sunduğu bir habere duyulan öfke dile getirilmiştir. İkinci konuda ise Suriyelilerin kahraman olamayacağı, onların Türkiye’de gezip tozduğu, şehit olanların ve asıl kahramanların Türk askeri olduğu ile ilgilidir. Gönderide enformasyon eksiltimi vardır. ATV’de çıkan haberin ne zaman sunulduğu ve şehit askerlerin kaç tane ve ne zaman şehit olduğu ile ilgili bilgi verilmemiştir. Gönderide genelleme yapılmıştır Suriyeli sığınmacıları “fareler” olarak ATV çalışanlarının tümünü ise “gerizekalı” olarak genellemiştir. Gönderi kurgulama bakımından incelendiğinde; gönderici Suriyelilerin tamamının mutlu bir hayat sürüp, rahat içinde yaşadıklarını kurgulamıştır.

2. Şematik Yapı

Gönderinin Anlatım Dili

Gönderinin anlatım dili hakaret edici ve ötekileştiricidir. Dilin anlatımında öfke hâkimdir. Göndericinin dilindeki öfke ikinci cümlenin başlangıcında kullanılan “ulan” kelimesiyle açığa çıkmaktadır. Daha sonra cümlenin en sonunda kullanılan ünlem işaretleri bu öfkeyi pekiştirici unsur olarak söyleme yansımasıdır. Suriyeliler için kullandığı “fareler” ve ATV için kullandığı “gerizekalılar” ifadesi söylemin hakaret edici olduğunu göstermektedir.

Ardalan Bilgisi

Medyanın insanları eğlendirmek, eğitmek ve bilgilendirmek gibi birçok işlevi vardır. Bireyler günlük hayatta kitle iletişimi aracılığıyla bu ihtiyaçlarını giderebilmektedir. Bireyler günlük hayatta boş zamanlarını değerlendirme aracı olarak medyayı kullansa da medyanın ülke gündemi için verdiği siyasi haberlerle kamuoyu oluşturabilmektedir. Demokrasilerde yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç olarak geçen medya toplumun gündemini belirlemede etkilidir (Şimşek, 2009: 125).

Medya- siyaset ilişkisinde en çok değerlendirilen mesele medyanın iktidar yanlısı yayınlarıdır. Medya- iktidar ilişkisi yeni olmamakla beraber bu ilişkiyi dönemin koşulları ve dinamikleri belirlemektedir. Her dönemde dönemin koşullarına göre basın iktidar ilişkisi şekil almıştır. Medyanın iktidar yanlısı yayın yapması özünde değişmese de dönemsel özelliklerin farklılığına göre sadece isimler değişmiştir (Uzun, 2014: 129).

Medya ticari ya da siyasi bir güç sayesinde varlığını sürdürebilir. Bu nedenle alternatif medya organları dışındaki hemen hemen tüm medya organları farklı güç odaklarının elinde bulunmaktadır. En etkili olan medya organları egemen ideolojiye uyumlu olmak zorunda kalmıştır. Siyasal iktidarlar gücünü arttırmak hegemonyasını yaymak için medyayı etkin bir propaganda aracı olarak kullanmıştır (Arsan ve Çoban, 2014: 37).

Yöneticiler ve yönetici adayları iktidara gelmek ve iktidara geldikten sonra iktidarını sürdürebilmek için iletişim kanallarını denetim altında tutarlar. Bunu yaratabilmek amacıyla kendi yandaşlarını örgütlemenin peşine düşerler (Uzun, 2014: 130). Bu medya organları, gerçeği gölgeleyerek egemen ideoloji ve iktidara göre

hikayeleştirir. Enformasyonun belli bir ideoloji çerçevesinde istenilen miktar ve şekilde sunulması iktidarı ayakta tutar. Bu durum iktidara kendisini ve ideolojisini yeniden üretmek için fırsat verir. İktidarlar hegemonyasını kabul ettirmek ve rıza üretebilmek için medyayı bir araç olarak kullanırlar (Arsan ve Çoban, 2014: 27).

Gramsci ve Althusser'in "hegemonya" ve "rıza" kavramını temele aldığımızda medya egemen olmaya çalışan ideolojilerin mücadele alanıdır. Bu mücadele anlam üretme ve bu anlamı topluma kabul ettirme üzerinden yapılır. Medya iktidarın kurulmasına vesile olan bilgiyi sağlayarak toplumsal rızanın üretilmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Egemen sınıfın değerlerini evrensel değerler olarak kabul ettirmektedir (Arsan ve Çoban, 2014: 28).

Herhangi bir medya kuruluşunu anlamak için o medyanın toplumsal yapı ve güç yapılarıyla olan ilişkisine bakmak gerekir. Bu güç ilişkisi eşitsizliği doğurmaktadır. Bu güç eşitsizliğinden doğan kitle medyasına çok yönlü etki bulunmaktadır. Bu güç ilişkisi paranın ve gücün hangi haberi süzgeçten geçireceğini, hangilerini marjinalleştirdiğini ortaya çıkartır. Bu nedenle medya kendini denetleyen ve finanse eden güçlü toplumsal grupların çıkarlarına hizmet eder ve onların lehine propaganda yapar. Medya olayları objektif şekilde yansıtmaz yönetimin ve onlara finansal kaynak sağlayan iş dünyasının çıkarları doğrultusunda yansıtır (Herman ve Chomsky, 2017: 72).

Chomsky propagandayı daha iyi anlamak adına "Rızanın İmalatı" kitabında "Rambo" filmini örnek göstermektedir. Filme bakıldığında savaşın etkilediği ABD askerlerine ve onların hüznü hikâyelerine rastlanılmaktadır. Filmde Vietnam Savaşından dönen, çalışmak için iş tecrübesi ve eğitimi olmayan askerlere sahip çıkmadığı için ABD yönetiminin eleştirildiği görülmektedir. Fakat film Vietnam Savaşı'nın yol açtığı can kayıplarına ve zararlara değinmediği görülmektedir. Agent Orange gazı sonucu bir Amerikan askeri ülkesine döndükten sonra kanserden ölmüştür fakat orada yaşayan halkın bu kimyasal maddenin etkisini yıllarca yaşamasına dair hiç bir gönderme yoktur. Ne de olsa film bir aksiyon yapımıdır ve "Vietnam gazisinin acıklı öyküsü" ise bize temel husus olarak sunulmaktadır (Gadimov, 2016: 215-216).

Bağlam Bilgisi

Türkiye'nin 20 Ocak 2018'de Afrin'e yönelik düzenlediği Zeytin Dalı Harekâtı'na Türk Silahlı Kuvvetleri ile birlikte Özgür Suriye Ordusu da katıldı. Özgür

Suriye Ordusu Suriye rejimi ordusunda görev yapmış yedi subay tarafından kuruldu. Örgüt kuruluşunu Youtube’da yayınladığı bir video ile ilan etmiştir. Kuruluş amacını “sistemi yıkmak için halkla birlikte çalışmak ve halkı sistemin silahlı ölüm makinelerine karşı korumak” olarak açıklayan ÖSO Albay Riyad el Esad önderliğinde kurulmuştur. Suriye ordusunun tüm üyelerinin kendilerine katılma ve tüm silahlı muhalif gruplarla birleşme çağrısını yapmışlardır. Sivilleri hedef alan tüm harekâtların bundan sonra kendileri için meşru bir hedef ve düşman olduklarını aynı videoda ilan etmişlerdir. ÖSO Suriye bayrağına bir yıldız daha ekleyip Suriye bayrağının üç yıldızlı sürümünü kullanmış ve ele geçirdiği yerlerde bu bayrağı asmıştır. Harekâtın lideri El Esad Suriye iç savaşının başlamasından bir süre sonra Türkiye’ye kaçtı ve harekâtı Türkiye’den yönetmeye başladı (BBC Türkçe, 17.05.2018). Uluslararası toplum genellikle bir ulus devletinin içinden ayaklanan bir yapıyı genellikle terörizm olarak en azından ilk etapta tanımlamaz. Bu tür ayaklanmalar anarşik örgütlenmeli ayaklanmalara göre daha meşru sayılmaktadır. Bu tür ayaklanmalar başarılı olması durumunda devletin yeni temsilcisi olarak rahatlıkla görülebilmektedirler. ÖSO ne kadar Suriye ordusundan ayrılan askerlerin kurduğu bir yapı olarak ortaya çıksa da daha sonra yapısına İslami grupları da almıştır. Bu yapı heterojen olup bir koalisyon olarak ifade edilebilir (Şen, 2015: 11). Türkiye kamuoyunda ÖSO’nun yapısıyla ilgili şüpheleri hükümet yaptığı açıklamalar ile gidermeye çalışsa da Türkiye’de bazı kesimler buna ikna olmamıştır. ÖSO’nun cihatçı ya da cihatçı grupları bünyesinde barındıran bir örgüt olduğu ile ilgili şüpheleri akıllarda barındırmıştır. Bu kesim Türk Ordusunun ÖSO ile hareket etmesini Türk ordusu için itibar zedeleyici bir şey olarak görmektedir. Zaman zaman Türk ordusunun asker kaybının yanında ÖSO’nun da kayıpları medya tarafından dile getirilmekte, onların da şehit ve kahraman olduğu ile ilgili haber çerçevelmeleri yapılmaktadır. Bu durumu kabullenemeyen gönderici duruma itirazını Suriyeli sığınmacılara yönelttiği nefret söylemi ile birlikte dile getirmiştir.

2. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Gönderi üç tane cümle, bir tane sıfat tamlamasından oluşmaktadır. Son cümledeki sıfat tamlaması ünlem ifadesi barındırmaktadır. Cümlelerde eylemi yapan öznenin kendisi olduğundan aktif yapılarıdır. İlk iki cümlenin yüklemine fiil

bulunduğundan fiil cümlesidir. “nesi kahraman onların” cümlesi ise isim cümlesidir. Cümle yapıları bakımından ilk iki cümle yüklemi sonda olduğundan kurallı, daha sonra gelen cümle ise sözde soru cümlesidir. Gönderici ilk cümlede –mişli geçmiş zaman kipi kullanarak hikaye anlatıcılığına gönderme yapmış, anlatılan olayın inandırıcı olmadığını ifade etmek istemiştir. İkinci cümle ise şimdiki zaman kipi ile çekimlenmiştir. “Bizim askerimiz şehit oluyor” ifadesindeki şimdiki zaman hala şehit olmaya devam ettiğini vurgulamaktadır. İlk cümle basit anlaşılır bir yapıdayken sonra gelen cümlelerdeki ifadeler anlam kargaşası yaratmıştır. Gönderide noktalama işaretlerinin olmaması da bu anlam kargaşasını arttırmıştır.

Bölgesel Uyum

Gönderide cümleler arasında nedensellik ilişkisi kurulmuştur. İlk cümlede ATV haberin “kahraman Suriyeli” diye haber yapmış olduğundan bahsetmiş ikinci cümlede “Ulan vatanını teröristlere bırakıp kaçıp gelmiş o suriyeli fareler ülkemizde cirit atarken onların yerine bizim askerimiz şehit oluyor” ifadesi ile “kahraman Suriyeli” yargısını sunduğu gerekçelendirerek çürütmeye çalışmıştır. Daha sonra bu gerekçeye dayanarak “Afrin'de nesi kahraman onların” diye sözde soru cümlesi sormuştur. Ardından “aptal atv gerizekalı Atv!!!” diyerek yargısını hakaret ederek sonlandırmıştır. Cümleler arasında işlevsellik ilişkisi vardır. İkinci cümledeki yargı ilk cümleye verilen cevap niteliğindedir. Daha sonra gelen soru cümlesi ise ikinci cümledeki yargıları temel alarak oluşturulmuştur. Referansal ilişki bakımından incelendiğinde ilk cümleden başlayarak sonraki cümlelere kadar, ifadeler Suriyelilerin kahraman olamayacağı üzerine şekillenmiştir. Bu bakımdan cümleler arasında referansal ilişki bulunmaktadır.

Kelime Seçimi

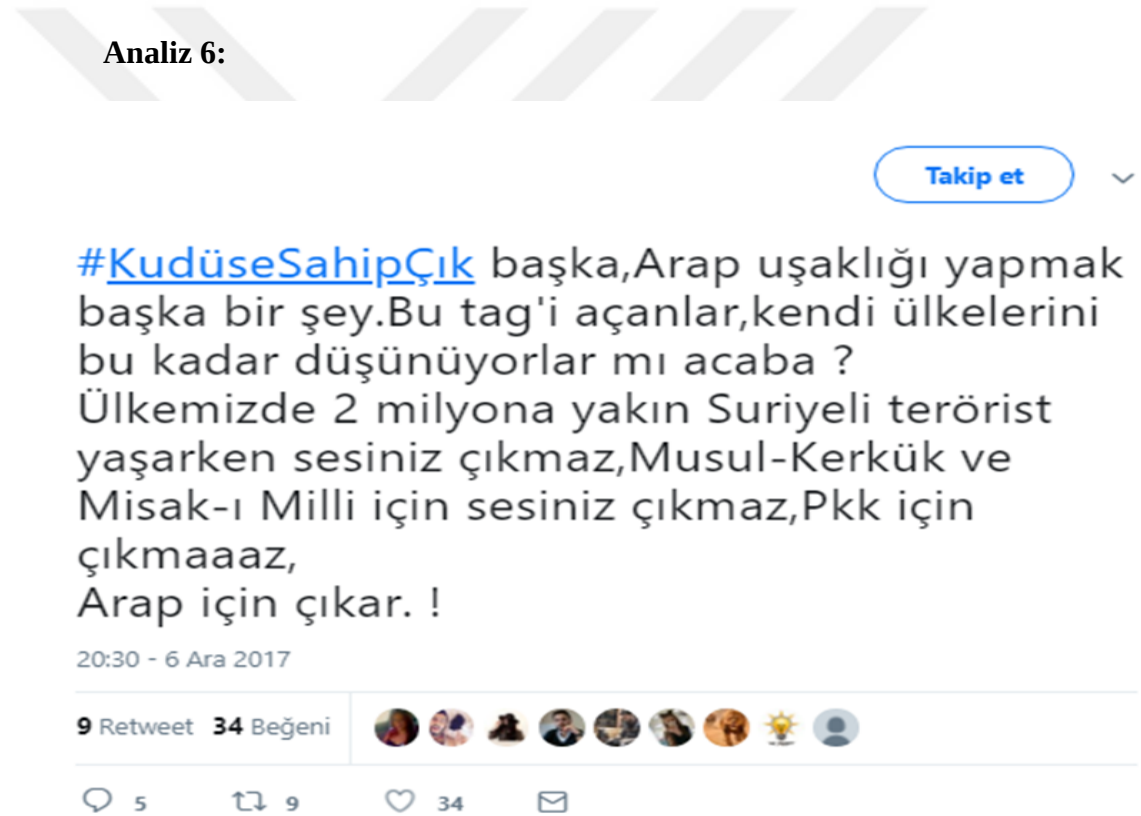
Gönderide nefret söylemini ortaya çıkaran kelimeler kullanılmıştır. Gönderici “kahraman Suriyeli” ifadesini tırnak içinde kullanarak bu durumu vurgulamak istemiştir. Gönderici “ulan” kelimesinde öfkesini açığa çıkarmış bu öfkeyi ATV kanalına yönlendirmiştir. “o Suriyeli fareler” ifadesinde Suriyeli sığınmacıları fareye benzetmiştir. Fare genellikle insanların en tiksinti duyduğu hayvandır. Göndericinin bu hayvanı Suriyelilere yakıştırması ile Suriyeli sığınmacılardan tiksinti duyduğu ortaya çıkmaktadır. Gönderici “cirit atmak” eylemini kullanarak Suriyelilerin ortalıkta nicelik olarak çok olduğunu ve başıboş dolaştıklarını kastetmiştir. “nesi kahraman onların”

ifadesinde “nesi” kelimesi nasıl anlamında kullanılmıştır. “aptal atv gerizekalı atv!!!” ifadesi ile ATV kanalının çalışanları gönderici tarafından gerizekalı ve aptal olarak nitelendirilmiştir.

Retorik

Gönderici ATV kanalında yayınlanan Suriyelilere yakıştırılan kahraman ifadesini gönderisinde ikna edici bir zemin olarak sunmuştur. Daha sonra ifadesinin ikna ediciliğini arttırmak için şehit olan Türk askerlerini göstermiştir. Fakat nerede ve kaç tane askerin şehit olduğundan bahsetmemiştir. Bunun dışında gönderide ikna edici bilgi, veri veya görsel kullanmamıştır.

Analiz 6:

Şekil 3.7: Tweet 6 ile İlgili Görsel

Gönderinin İçeriği	#KudüseSahipÇık başka,Arap uşaklığı yapmak başka bir şey.Bu tag'i açanlar,kendi ülkelerini bu kadar düşünüyorlar mı acaba ? Ülkemizde 2 milyona yakın Suriyeli terörist yaşarken sesiniz çıkmaz,Musul-Kerkük ve Misak-ı Milli için sesiniz çıkmaz,Pkk için çıkmaaaz, Arap için çıkar. !
Kullanıcı	Y.T
Tarih	6 Aralık 2018
Retweet	9
Beğeni	34
Yorum Sayısı	5
Takipçi Sayısı	11000
Ayrımcılık ve Nefret Türü	Aşağılayıcı, Irkçı ve Milliyetçi Nefret Söylemi

Tablo 3.9: Tweet 6 ile İlgili Bilgiler

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Gönderiye Suriyeli, Suriyeliler, Suriyeli Mülteci, Suriyeli Sığınmacı, Suriyeli Göçmen etiketlerinden herhangi biri Twitter’da gelişmiş arama yapılarak ulaşılmıştır. Gönderide iki tane tema bulunmaktadır. İlk temada Kudüs’e sahip çıkmak ile Arap uşaklığı arasındaki farkın ortadan kalktığına işaret eder. İkinci tema ise #KudüseSahipÇık tag’inde Kudüs ile ilgili tweet atanlara seslenip, onların kedi ülkelerindeki meselelere duyarsız kalıp Araplar ile ilgili meselelerde hassas davrandıklarıyla ilgilidir. Gönderide #KudüseSahipÇık hashtag’ini kullanıp tweet atanların Arap uşağı olduğuyla ilgili genelleme yapılmıştır. Daha sonra “Ülkemizde 2 milyona yakın Suriyeli terörist yaşarken sesiniz çıkmaz” ifadesinde Suriyeli sığınmacıları “terörist” olarak genellemiştir. Gönderici Kudüs meselesinde duyarlı olanların hepsinin Türkiye’nin önemli ve milli meselelerinde duyarsız olduğunu kurgulamıştır.

2. Şematik Yapı

Gönderinin Anlatım Dili

Göndericinin anlatım dilinde öfke mevcuttur. Bu öfke söylemde kendisini kontrollü bir şekilde yansıtmıştır. Bu öfkeli anlatım dili, karşısındakini sorgulayıcı ve en önemlisi azarlayıcıdır. “Bu tag'i açanlar, kendi ülkelerini bu kadar düşünüyorlar mı acaba?” ifadesinde karşısındakileri sorgulamış “Ülkemizde 2 milyona yakın Suriyeli terörist yaşarken sesiniz çıkmaz, Musul-Kerkük ve Misak-ı Milli için sesiniz çıkmaz, Pkk için çıkamaz, Arap için çıkar. !” ifadesinde de azarlamıştır. Bu nedenle anlatım diline nefret yansımıştır.

Ardalan Bilgisi

Milliyetçilik kolektif kimliğe teşvik eden bireysel kimlik ve kültürdür. Bu nedenle milliyetçilik dil ve mitoloji içinde barındıran bir bilinçtir. Bu bilinç ulusu bir arada tutup ortak hedefe yönlendirmek için uluslar tarafından oluşturulmaktadır (Gökalp, 2007: 296). Milli hislere dayalı duygu, davranış ve tutumları oldukça eskilere götürebiliriz. Ancak ideolojik ve siyasal bir hareket olarak milliyetçilik modern zaman olgusudur. Bu olgunun ulus devletlerin ortaya çıkıp varlığını devam ettirmesindeki rolü büyüktür (Kasımoğlu, 2013: 162). Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik günümüze kadar etkisini sürdürmüştür. Küreselleşme ile beraber etkisi azalacağı düşünüldüğünde tam tersine günümüzde etnik çatışmalara neden olmuştur.

Milliyetçiliğin en önemli tamamlayıcısı dil ve onun oluşturduğu söylemdir. Milliyetçiliğin bir temsil sistemi olarak kendisini söylemde ortaya çıkarması çok boyutlu sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle milliyetçiliği sadece bir siyasal oluşum ve toplumsal hareket olarak değerlendirmek doğru değildir. Milliyetçilik millet, ulus ve halk kavramlarını bir ölçüde mitleştirerek söylem oluşturur. Böylelikle milliyetçi söylem hegemonik olarak bu kavramları doldurmuş olur (Gökalp, 2007: 290). Bu yüzden uluslar, milli hisleri güçlendirecek söylemlerin alt yapısını devletin ideolojik aygıtlarıyla geliştirmeye çalışır. Böylelikle gündelik hayata taşınan söylem kendini yeniden üretir.

Bu söylemi oluşturabilmek için öteki kavramını kendisinin düşmanı olarak algılatmak gereğini duymaktadır. Milliyetçilik “öteki” kavramı ile var olabilmektedir. Milliyetçi kimlik evrensel değil yereldir. Bu yerellik ötekinin varlığıyla açıklanır. Tabi

ki bu durum ötekine karşı güvensizliği beslemektedir. Öteki her zaman bize karşı bir bütün olduğu anlayışı milliyetçi anlayışın temel dünya görüşüdür. Milliyetçilik öteki konusunda aşırılıklara vardığı durumlarda yaratılan toplumsal güvensizlik başka alanlarda da sıkıntılar yaratabilir (Millas, 2002: 199). Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye gelmesi ile Suriyeli sığınmacılar milliyetçi söylemin “öteki” unsuru haline gelmiştir. Suriyeliler üzerinden milliyetçi söylem kolaylıkla kendini var etmiştir. Milliyetçi söylemdeki aşırılıklar davranışa dönüşüp zaman zaman Suriyeli sığınmacılar ile kavgaya da dönüşmüştür.

Milli “biz”in inşa edilebilmesi için ötekilerden ayırt edici anlamların ve simgelerin kullanılması veya yeniden icat edilmesi gerekir. Bu üretim bir kereye mahsus değil sürekli olmalıdır. Bu nedenle milli kimlik her gün sayısız küçük alışkanlıklar ve pratiklerle yeniden üretilir. Bu yeniden üretim fark edilmeden, doğalmış gibi gerçekleşir. Böylelikle milliyetçilik dünyayı algılama biçimine milli kimlik de bir yaşam tarzına dönüşür (Gökalp, 2007: 296).

Her söylemin öznesi milliyetçilik söyleminde de olduğu gibi insandır. Milli kimlikler belli bir bilinç oluşumuna paralel olarak oluşturulur ve yeniden üretilir. Özellikle milliyetçi reflekslerin görünür olduğu milli kriz ya da milli başarı dönemlerine ortaya çıkmaktadır. Gündelik deneyimler ise bu bilinci desteklemektedir (Durur Küçük, 2011: 40).

Bu bağlamda gönderinin ideolojik alt yapısı incelendiğinde milliyetçi kodlarla oluştuğu görülmektedir. Göndericinin “Bu tag'i açanlar,kendi ülkelerini bu kadar düşünüyorlar mı acaba?” sorusunda ulus meselelerini bütün meselelerden önce görmüş böyle davranmayanlara ise öfkelenmiştir. Ayrıca gönderici Kudüs meselesini ülkenin meselesi saymayarak, asıl meselenin Misak-ı Milli sınırları ve PKK meselesinin olduğunu vurgulaması ve Kudüs meselesini sahipleneni Arap uşaklığı yapmakla ifade etmesi, gönderinin milliyetçi kodlarla yazıldığını göstermektedir. Bu söylem içerisinde gönderici Suriyeli sığınmacılara da terörist yakıştırması yaparak nefret söyleminde bulunmuştur.

Bağlam Bilgisi

Kudüs; İslamiyet, Yahudilik ve Musevilik dini için kutsal mekânları bünyesinde barındıran bir yerdir. Müslümanlar için Mescid-i ve Kubbet’üs Sahra’nın bulunduğu

Harem-üş-Şerif, Yahudiler için Ağlama Duvarı, Hristiyanlar için ise İsa'nın çarmıha gerildiği ve gömüldüğü yer olan Kutsal Kabir Kilisesi Kudüs'te bulunmaktadır (Işık, 2018: 165). Üç semai dinin de kutsal saydığı şehir dini önemi bakımından tarihte olduğu gibi günümüzde de paylaşılmayan bir yer olmuştur. Günümüzde İsrail ile Filistin arasında çatışmaların kaynağı da Kudüs meselesidir. Her iki toplum da şehri kendi başkenti olarak görmesi ve bu şehirdeki egemenlik meselesi İsrail ile Filistin arasında sorunların kaynağı olarak görülmektedir (Uzer, 2017: 135). Bu iki toplum arasındaki egemenlik mücadelesine İslam ülkeleri Filistin tarafında, ABD ise İsrail tarafında yer almaktadır. Bu durum Kudüs'ü Ortadoğu'daki sorunların merkezi haline getirmiştir. Filistin'in İsrail'in karşısında savunmasız oluşu İsrail'i Kudüs meselesinde sürekli cesaretlendirmiştir. Bu nedenle İsrail Kudüs'ün doğusunu 1967'de işgal etmiş 1980 yılında ise tamamını başkent ilan etmiştir. Ancak bugüne kadar hiçbir ülke Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanımamıştır (BBC Türkçe, 19.05.2018). İngiltere, Kudüs meselesinde İsrail devletinin kuruluşu olan 1948 yılına kadar söz sahibiydi. 1948'den sonra ABD II Dünya Savaşından güçlü bir ülke olarak çıkmış olmasının etkisi ile dünya ile ilgili bütün meselelerde olduğu gibi Kudüs meselesinde de söz sahibi olmuştur (Özay, 2017). 1948'den günümüze kadar zaman zaman Kudüs ile ilgili meseleler gündeme gelse de bugüne kadar ABD İsrail'e Kudüs'ü başkent ilan etmesi için yetki vermemiştir. Donald Trump ABD başkanlık seçimleri öncesinde Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıyacağını vaat etmişti. ABD Başkanı Donald Trump seçildikten sonra, İslam dünyasından gelen tüm tepkilere karşın Kudüs'ü İsrail'in resmi başkenti olarak tanımış ve Tel Aviv'deki ABD Büyükelçiliği'nin Kudüs'e taşınacağını açıklamıştır (BBC Türkçe, 19.05.2018). Bu açıklamaları İslam dünyası protesto etmiş ve eylemler yapmıştır. Türkiye'de de bu meseleyle ilgili toplumsal hareketlilik olmuştur. Özellikle sosyal medyada açılan hashtag'ler ile bu durum protesto edilmiştir. Gönderici bu meselenin protesto edildiği hastag etiketini kullanarak tweet atmış ve bu olaya halkın gösterdiği hassasiyeti Türkiye'nin meseleleri için göstermediğinden yakınmıştır. Suriyeli sığınmacıları terör unsuru olarak görüp bu meselelerden biri olarak göstermiştir.

B. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Gönderi üç tane cümleden oluşmaktadır. İlk cümle isim cümlesi sonra gelen iki cümle ise fiil cümlesidir. Son iki cümlelerin yüklemi fiil olmakla beraber aktif yapıdadırlar. Cümleler yapıları bakımından yüklemeleri sonda olduğundan ilk cümle ile son cümle kurallı cümlelerdir. İkinci cümle ise soru cümlesidir. İkinci cümle şimdiki zaman kipi ile üçüncü cümle ise geniş zaman kipi ile çekimlenmiştir. İkinci cümle geniş zaman kipi ile çekimlenmesi Kudüs meselelerinde duyarlılık gösterenlerin gönderide sıralanan meselelere hiçbir zaman duyarlılık göstermediğini vurgulamıştır. Gönderide noktalama işaretlerine ve yer yer yazım yanlışları yapılsa da dil bilgisi kurallarına uyulmuştur. İlk cümle hastag cümlesi ile anlam bütünlüğü oluşturarak kurulmuştur. Cümleler basit ve anlaşılabilir tarzda yazılmış ve anlam bütünlüğü oluşturmuştur.

Bölgesel Uyum

Gönderi nedensellik ilişkisi bakımından incelendiğinde cümleler arasında nedensellik ilişkisi kurulmamıştır. “Ülkemizde 2 milyona yakın Suriyeli terörist yaşarken...” ifadesinde Suriyeli sığınmacılara neden terörist dediği ile ilgili hiçbir açıklama yapmamıştır. Cümleler arasında işlevsellik ilişkisi kurulmuştur #KudüseSahipÇık tag’ine “başka,Arap uşaklığı yapmak başka bir şey” ifadesini ekleyerek cümle oluşturmuştur. Daha sonra gelen cümleye “Bu tag’i açanlar” diyerek başlamış ilk cümledeki tag’e vurgu yapmıştır. Bu cümlede “Bu tag’i açanlar, kendi ülkelerini bu kadar düşünüyorlar mı acaba?” sorusunu sormuş daha sonra gelen cümleler ile bu soruyu tamamlamıştır. Cümleler referansal ilişki bakımından incelendiğinde Kudüs meselesini sahipleneni ilk cümlede Arap uşaklığı yapmakla suçlamış, son cümlede ise “Ülkemizde 2 milyona yakın Suriyeli terörist yaşarken sesiniz çıkmaz,Musul-Kerkük ve Misak-ı Milli için sesiniz çıkmaz,Pkk için çıkmaaaz, Arap için çıkar. !” ifadesini kullanarak referansal ilişki kurmuştur.

Kelime Seçimi

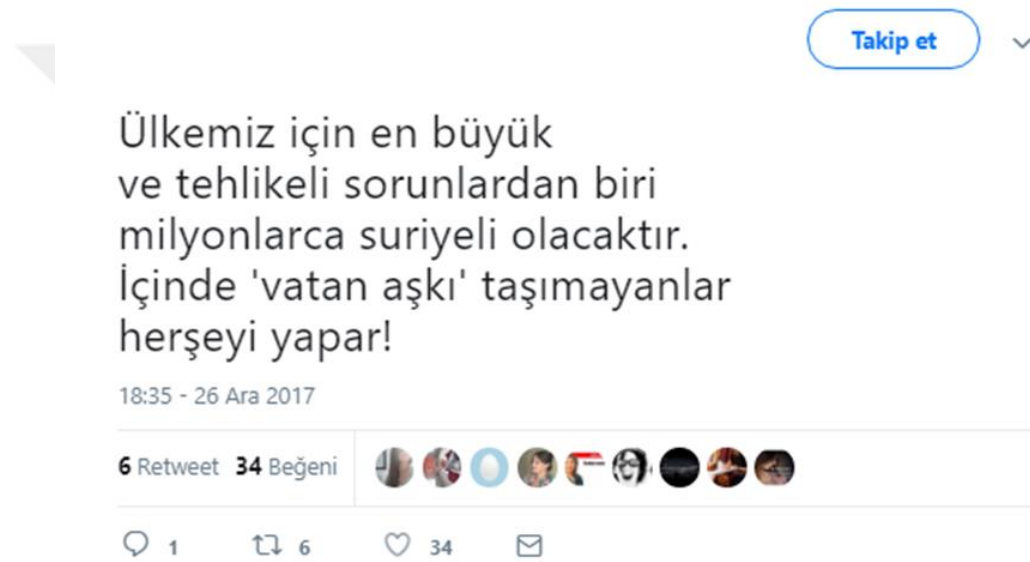
Gönderici “Arap uşaklığı” ifadesi ile Kudüs meselesinde duyarlılık gösterenleri aşağılamaya çalışmıştır. Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıları rakam vererek “terörist”

olarak nitelemiştir. “Arap için çıkar. !” ifadesinde etnik milliyetçilik yaparak nefret söyleminde bulunmuştur.

Retorik

Gönderici “Ülkemizde 2 milyona yakın Suriyeli terörist yaşarken sesiniz çıkmaz” ifadesinde Suriyeli sığınmacıların sayısı ile ilgili rakam vererek ifadesini güçlendirmeye çalışmıştır. Bunun dışında gönderide herhangi bir ikna edici veri, bilgi veya görsel kullanılmamıştır.

Analiz 7:

Şekil 3.8: Tweet 5 ile İlgili Görsel

Gönderinin İçeriği	Ülkemiz için en büyük ve tehlikeli sorunlardan biri milyonlarca suriyeli olacaktır. İçinde 'vatan aşkı' taşımayanlar herşeyi yapar!
Kullanıcı	N.C
Tarih	26 Aralık 2017
Retweet	6
Beğeni	34
Yorum Sayısı	1
Takipçi Sayısı	22200
Ayrımcılık ve Nefret Türü	Etnik Ayrımcılık, Aşağılayıcı Nefret Söylemi

Tablo 3.10: Tweet 7 ile İlgili Bilgiler

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Gönderiye Suriyeli, Suriyeliler, Suriyeli Mülteci, Suriyeli Sığınmacı, Suriyeli Göçmen etiketlerinden herhangi biri Twitter’da gelişmiş arama yapılarak ulaşılmıştır. Gönderide iki tane konu vardır. İlk konuda Türkiye’nin gelecekte en büyük sorunlarından birinin Suriyeli sığınmacılar olacağından bahsetmiştir. İkinci konuda ise Suriyeli sığınmacıların içinde vatan aşkı olmadığından olumsuz şeyler yapabileceklerinden bahsetmektedir. Gönderici Suriyeli sığınmacıların vatan aşkı taşımadıklarını düşünerek gönderide “içinde vatan aşkı taşımayanlar” ifadesi ile Suriyelileri genellemiştir. Gönderi kurgusal olarak incelendiğinde gönderici; Suriyeli sığınmacıları, gelecekte çok büyük problemlere gebe olacağı için bir tehdit unsuru olarak kurgulanmıştır. Gönderide enformasyon eksiltimi bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacıların içlerinde neden vatan aşkı taşımadıklarıyla ilgili herhangi bir veri veya bilgi sunulmamıştır.

2. Şematik Yapı

Gönderinin Anlatım Dili

Gönderinin anlatım dili öfkeli olmakla beraber aşağılayıcıdır. Gönderici öfkesini belirtmek için gönderinin sonunda ünlem (!) işareti kullanmıştır. Gönderici “İçinde

'vatan aşkı' taşımayanlar her şeyi yapar" ifadesini kullanarak Suriyeli sığınmacıları aşağılamıştır. Böylelikle bu öfke ve aşağılama ile nefret söyleminde bulunulmuştur.

Ardalan Bilgisi

Toplumsal yapının yeniden şekillenmesinde göç hareketlerinin rolü büyüktür. Göç sonucunda; toplumların demografik, kültürel ve sosyoekonomik yapısı etkilemektedir (Akıncı vd., 2015: 60). Göç ile yaşadığı yerden kopan insanlar var olduğu toplumun değerlerini de getirmektedir. Göçtüğü yerde ise uyum sorunu yaşayabilmektedir. Söz konusu uluslararası göç olduğunda göçmenlerin göç ettiği yerlerin toplumsal ve kültürel dokusunu bozduğuyla ilgili bir algı vardır. Bu sebeple göçmenlerin göç ettiği yerlere uyum sağlaması beklenmektedir. Örneğin gittikleri yerlerin dilini öğrenmeleri ya da orada yaşayanların hayat tarzına benzer hayat tarzını benimsemeleri istenmektedir (Akçiçek, 2015: 53).

Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılar toplumsal uyumla ilgili sıkıntılar yaşamaktadırlar. Özellikle milli değerler konusunda ortaya çıkan unsurlar Suriyeli sığınmacılar üzerinden söyleme dönüşmektedir. Vatan kavramı da bunlardan biridir.

Vatan kavramına; topluluklar, tarihsel süreç içerisindeki mücadelelerine ve toplumsal yapıdaki dönüşümlerine paralel olarak farklı anlamlar yüklemiştir. Bundan dolayı ulusların bu kavrama verdiği anlamlarda farklılıklar görülmektedir. Bu bağlamda vatan kavramı millet olabilmiş topluluklar için sadece bir insanın doğduğu ve yaşadığı toprak parçası değil, onun ötesine geçmiştir (Kurt, 2009: 106). Her toplumda olduğu gibi özellikle Türk toplumunda bu kavrama verilen önem daha fazladır.

Vatan kavramı; Türk kültüründe, Tanzimat Döneminden önce "kişinin doğduğu yer. Ata yurdu" anlamında kullanılırdı. Batı kültüründeki fikir hareketlerinin Osmanlı aydınlarını etkilemesi sonucu bu tanım, anlam değişikliğine uğramıştır. Özellikle Tanzimat Fermanının ilanı ile vatan kavramı "bir ulusun, ortak egemen otoritesinin yetki alanıyla belirlenmiş, ortak bir toprağın yurt edinmesi" anlamında kullanılmıştır. Vatan kavramının anlamında değişiklikler olsa da genel olarak Türkler, var olduğundan beri yaşadığı toprağı yurt kabul ederek değer vermiş ve korumak için elinden geleni yapmıştır (Büyükarman, Ardalı, 2008: 127). Modern anlamda vatan kavramı Türk kültürüne Tanzimat döneminde girmiş olsa da günümüzdeki anlamını milli mücadele

döneminde oluşturmuştur (Keskin, 1991: 443). Milli mücadele döneminde ülkenin zor şartlar altında savaşarak bağımsızlığını elde etmesi, Türk toplumunda bu konuda tarihsel bir hassasiyet oluşturmuştur. Milli mücadele döneminden günümüze kalma “vatan bir bütündür parçalanamaz” söylemi ülkenin milli bilincine işlenmiştir.

Bu tarihsel ve kültürel bilinç Suriyelilerin ülkelerini bırakmak zorunda kalıp Türkiye’ye sığınması üzerine, kimi kesimler tarafından istismar edilmiştir. Bu istismarı Suriye meselesini, Suriye’nin kendi tarihsel ve kültürel bağlamından kopartarak yapmışlardır. Suriyelilerin Türkiye’ye sığınması ile bazı kesimler, Suriyelileri vatanlarını savunmayıp kaçmakla suçlamıştır. Bu algı üzerinden Suriyelilere nefret söyleminde bulunmuştur. Bu algı Suriyelilere yapılan nefret söylemi içerisinde en çok kullanılan argümanlardan biri haline gelmiştir.

Bağlam Bilgisi

Ortadoğu’da demokrasi, özgürlük ve insan hakları talepleri nedeniyle meydana gelen isyanlar 2010 yılında Tunus’ta başlayarak birçok ülkeyi etkilemiştir. Bu ülkelerden biri de Suriye’dir. Suriye’ye sığınan isyanlar Suriye rejiminin sert tutumu nedeniyle iç savaşa dönüşmüştür. Suriye iç savaşının şiddetinin her geçen gün artması ile milyonlarca Suriyeli başta Suriye sınırına yakın olan Türkiye başta olmak üzere birçok ülkeye göç etmiştir. Bu göç dalgasından ilki 29 Nisan 2011 tarihinde Türkiye’ye ulaşmıştır. Türkiye’nin uyguladığı açık kapı politikası ve Suriyelilere verdiği geçici koruma statüsü Türkiye’deki mülteci sayısını arttırmıştır. “Açık kapı” politikası nedeniyle Türkiye’ye giriş yapan hiçbir Suriyeli geri gönderilmemiştir (Özdemir, 2017: 115).

Bu kitlesel göç sonucunda Suriyeli sığınmacıların kalma sürelerinin artması Türkiye’de ekonomik, sosyal ve kültürel sorunları da meydana getirmiştir. Bu sorunlardan en önemlisi; Suriyeli sığınmacılar ile yerel halk arasındaki farklı dil, kültür ve yaşam tarzının olmasından kaynaklı sorunlardır (Özdemir, 2017: 127).

Bu yaşam tarzı ile ilgili farklılıklar göndericinin söylemine “ülkemiz için en büyük ve tehlikeli sorunlardan biri milyonlarca Suriyeli olacaktır” şeklinde yansımıştır. Bu söylem, Suriyelilerin Türkiye’de gelecekte sosyal uyumla ilgili çıkarabileceği sorunlardan duyduğu endişe nedeniyle ortaya çıkmıştır. Türkiye’deki Suriyeliler konusu her şeyden önce bir sosyal uyum sorunudur. Sığınmacılar ile yerel halk arasında farklı

dil, kültür ve yaşam tarzından kaynaklanan sorunlar yerel tepkinin en önemli nedenidir (Orhan, 2015: 16).

Suriyelilerin mültecilik durumunun uzaması ile onların gitmeyeceği düşüncesi sosyal uyum ile ilgili endişeleri de arttırmıştır. “Gönderici içinde vatan aşkı taşımayanlar her şeyi yapar” ifadesi; yerli halkın değer verdiği kavramlara, Suriyelilerin veremeyeceğini düşüncesi ile bu söylem gelişmiştir.

B. Mikro Yapı

Sentaktik çözümleme

Gönderi iki tane cümleden oluşmaktadır. İki cümlede yüklemi fiil olduğunda fiil cümlesidir. Bu nedenle cümlelerde hareket ve eylem vardır. Cümlelerin gerçek öznesi var olduğundan cümleler aktif yapıdadır. Cümlelerde yüklemeler sonda olduğundan kurallı yapıdadırlar. İlk cümle gelecek zamanın hikâyesi ile çekimlenmiştir. Bu durum söylemdeki yargıyı güçlendirmiştir. İkinci cümlede ise geniş zaman kullanılmıştır. Bu zamanın kullanılması söylenen yargının her zaman geçerli olduğunu belirtmiştir. Cümleler basit ve anlaşılır tarzda yazılmıştır. Bu durum söylemi etkili hale getirmiştir. Basit bir iki hata dışında yazım yanlışları ve noktalama işaretlerine uyulmuştur.

Bölgesel uyum

Cümleler arasında nedensellik ilişkisi doğrudan olmasa da dolaylı yoldan kurulmuştur. İlk cümlede Türkiye için gelecekteki en büyük sorunun milyonlarca Suriyeli olacağını belirtmiştir. Gelecekte Suriyelilerin neden Türkiye için sorun olacağını ise Suriyelilerin içlerinde vatan aşkı olmamasına bağlamıştır. Cümleler arasında işlevsel bakımdan ilişki vardır. İkinci yargı birinci yargıyı anlamsal bakımdan tamamlamıştır. Referansal ilişki bakımından iki cümle incelendiğinden bir ilişki söz konusudur. İkinci cümledeki “İçinde vatan aşkı taşımayanlar” ifadesi ile ilk cümledeki “milyonlarca Suriyeli” ifadesine göndermede bulunulmuştur.

Kelime Seçimi

Gönderici gönderide belirttiği sorunun önemine dikkat çekebilmek için “en büyük ve tehlikeli” ifadesini kullanmıştır. “milyonlarca Suriyeli” ifadesinde Suriyeli bir tehlike unsuru göstermek adına “milyonlarca” ifadesini kullanmıştır. Suriyelileri aşağılamak için onlardan “İçinde vatan aşkı taşımayanlar” olarak bahsetmiştir.

Retorik

Gönderide ikna edici herhangi bir veri, bilgi veya görsel yoktur. Suriyelilerin neden büyük ve tehlikeli bir sorun olacağıyla ilgili bilgi veya veri sunmamıştır. Aynı şekilde Suriyelilerin içinde vatan aşkı taşıyamamasıyla alakalı ikna edici herhangi bir şeyden bahsetmemiştir.

Analiz 8:

Şekil 3.9: Tweet 8 ile İlgili Görsel

Gönderinin İçeriği	Neymiş Suriyeliler Afrinde savaşmak için dilekçe veriyormuş. Korkak İtten kurda dost mu olur?
Kullanıcı	Y.G
Tarih	26 Ocak 2018
Retweet	2
Beğeni	57
Yorum Sayısı	0
Takipçi Sayısı	722
Ayrımcılık ve Nefret Türü	Etnik, Ayrımcı ve Aşağılayıcı Nefret Söylemi

Tablo 3.11: Tweet 8 ile İlgili Bilgiler

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Gönderiye Suriyeli, Suriyeliler, Suriyeli Mülteci, Suriyeli Sığınmacı, Suriyeli Göçmen etiketlerinden herhangi biri Twitter’da gelişmiş arama yapılarak ulaşılmıştır. Gönderide iki tane konu vardır. Birinci konuda Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların

Afrin Operasyonu için gönüllü olduklarını, alaycı bir ifade ile dile getirmiştir. İkinci konuda ise “Korkak İtten kurda dost mu olur ?” ifadesi ile soru sorarak mitolojik bir gönderme yapmıştır. Bu gönderme ile Suriyelilerin Türkler ile birlikte hareket edemeyeceğini çünkü Suriyelilerin korkak olduğunu belirtmek istemiştir. Gönderici Suriyelileri “korkak it” ifadesi ile genellemiştir. İkinci bir genelleme olarak Türkleri ise “kurt” ifadesi ile genellemiş ve olumlamıştır. Gönderi kurgusal açıdan incelendiğinde “kurt” ve “it” metaforlarını Türkler ve Suriyelileri ayırmak için kullanmıştır. Söylemi bu iki zıtlık üzerinden oluşturmuş, Türklerin cesurluğuna karşı Suriyelilerin korkaklığını yerleştirmiştir. Gönderide enformasyon eksiltimi yapılmıştır. Suriyelilere neden korkak it dediği ile ilgili herhangi bir ifade, bilgi veya veri paylaşmamıştır.

2. Şematik Yapı

Göndericinin Anlatım Dili

Gönderinin anlatım dili alaycı ve aşağılayıcıdır ve hakaret edicidir. “Neymiş Suriyeliler Afrin’de savaşmak için dilekçe veriyormuş” ifadesinde alaycı bir üslup kullanmıştır. “Korkak İtten kurda dost mu olur ?” ifadesinde ise hakaret edici ve aşağılayıcı söylem dili geliştirmiştir. Söylemin dili açık ve duru olduğundan anlaşılır olmasını kolaylaştırmıştır.

Ardalan Bilgisi

Geçmişten bu güne insanlar dünya ile olan yabancılıklarını azaltmak onun üzerinde hâkimiyet kurmak veya onun güçlerini ele geçirmek için birçok araç kullanmıştır. Bu mücadele toplumsal yapının da bu bağlama göre düzenlenmesini gerektirmiştir. Eski kavimler mitler aracılığıyla insanın doğayla mücadelesinde yardımcı olurken, bu mitler toplumsal olarak da kendine zemin bulmuştur. Böylelikle birçok olaya kendi içinde ilişki kurarak açıklamıştır (Keskintaş, 2016: 126) Bu mitlerin sistemli bir hale getirilip toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasal bağları açıklanmasını mitoloji yapmaktadır.

Milletleri millet yapan faktörlerin başında mitoloji gelmektedir. Bunun nedeni mitolojinin gizli ve ilk bilgi kaynağı olması, eski insanın yaşam tarzını göstermesi ve yaşadığı zamanda kendisini bulmasıdır. Mitler mitolojik şuurun ürünü olarak her kavimin milli kültürünün temelli ve milli bilincinin özünü oluşturmaktadır. Mitler

zamanla değişip başka şekillerde kendini gösterebilir ancak hiçbir zaman ortadan kaybolup gitmez (Bayat, 2010: 11).

İslamiyet ncesi hayvancılıkla geçinen Türk toplulukları Orta Asya'nın zorlu şartları ile mücadele etmekteydi. Türk topluluklarının doğa ile verdiği bu mücadelede doğayı anlamlandırmak adına birçok mitolojik unsur geliştirmiştir. Hayvancılık ve avcılık ile geçinen toplumlar en çok kurttan korkmuştur. Bu yüzden kurda tabiatüstü özellikler vermişlerdir. Bu durum devlet yapısında da kendisini göstermiştir. Kurttan hareketle gelişen hayvan ata kavramı, Türk hükümdarlıkları ve devletlerinin sembolü olmuştur. Türkler kurtların yaşam tarzını kendilerinin yaşam tarzına benzeterek kurdu yol gösterici olarak görmüşlerdir. Ayrıca kurt, Türk mitolojisinde gök unsuruna bağlı olarak aydınlığın sembolü olmuştur (atalbaş, 2011: 51).

Aradan geçen binlerce yıla rağmen kurt motifi canlı bir şekilde hikyelerde, söylencelerde ve romanlarda yaşatılmaktadır (Azap, 2013: 279). Türk mitolojisi ile ilgili unsurlar özellikle milli bilinç koşununda hassasiyet direten Trk ve Milliyetçi kesimler tarafından oldukça kullanılmaktadır. En çok kullanılan unsurlar arasında kurt sembolü gelmektedir. Göndericinin "Korkak İtten kurda dost mu olur ?" ifadesinde Türkleri kurt olarak sembolize etmiş ve bu söylemin mitolojik ardılanı ile Suriyelileri tekileştirip onlara hakaret etmiştir.

Bağlam Bilgisi

Afrin Operasyonu başladıktan sonra Türk silahlı kuvvetlerine katılmak isteyen Suriyeli sığınmacılar çeşitli illerde askerlik şubesine gidip gönüllü Afrine gitmek için dilekçe verdiler. Türk bayrakları ile askerlik şubesine gelen Suriyeli sığınmacılar savaşmak istediklerini vurgulamıştır (Milliyet, 22.05.2018).

Türkiye'nin kendilerine kucak açtığını söyleyen Suriyeli sığınmacılar "Türkiye bize sahip çıktı. şimdi bizler de borcumuzu ödemek için Türk askerinin yanında yer alarak, Afrin'de terör örgütlerine yönelik düzenlenen Zeytin Dalı Harektına gönüllü asker olarak katılmak için dilekçe vermeye geldik" dediler (Doğan Haber Ajansı, 22.05.2018).

Suriyeli sığınmacıların bu düşünceleri ve davranışları Türkiye'de özellikle sosyal medyada tepki çekmiş ve alay konusu olmuştur. Göndericinin "Neymiş

Suriyeliler Afrin’de savaşmak için dilekçe veriyormuş” ifadesi bu bağlamda oluşturulmuştur.

B. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Gönderi iki tane cümleden oluşmaktadır. İki cümlede de hareket ve eylem olduğundan fiil cümlesidir. Cümlelerde hareket ve eylemi özneler yaptığından aktif yapıdadır. İlk cümle kurallı cümle, ikinci cümle ise soru cümlesidir. İlk cümle gelecek zamanın rivayeti ile çekimlenmiştir. Gönderici cümleyi böyle çekimleyerek durumu ciddiyetsiz göstermek adına bilerek hikâye havası katmıştır. İkinci cümledeki soru cümlesi ise yargının her zaman genel geçerliğini vurgulamak için geniş zaman kipi ile çekimlenmiştir. Cümlelerde yazım ve noktalama kurallarına uyularak cümlelerin anlaşılır olması kolaylaşmıştır.

Bölgesel Uyum

Cümleler arasında nedensellik ilişkisi yoktur. İlk cümlede verilen yargının devamında “Korkak İtten kurda dost mu olur?” sorusunu sorarak ilk yargıyı gerekçelendirmemiştir. Cümleler arasında işlevsellik ilişkisi vardır. İlk cümlelerin devamındaki soru cümlesi ilk cümleden yola çıkılarak sorulmuştur. Cümleler arasında referansal ilişki bulunmaktadır. “korkak it” ifadesini, ilk cümlede bahsettiği savaşmak isteyen gönüllü Suriyelilere atfetmiştir. Kurt ifadesi ile de Türkleri kastetmiştir.

Kelime Seçimi

Gönderici “Neymiş” kelimesini kullanarak belirteceği yargının gerçekliğini yok saymıştır. Söylemi etkili kılmak adına tezatlık vurgusunu hayvan isimlerini kullanarak bu isimlere verilen anlamlar üzerinden yapmıştır.

Retorik

Gönderide ikna edici herhangi bir veri, bilgi veya ifade kullanılmamıştır.

Analiz 9:

Şekil 3.10: Tweet 9 ile İlgili Görsel

Gönderinin İçeriği	Çok sıkıldım. Her gün dünün aynısı bi değişiklik olsun artık hayatımızda. Mesela suriyeli dövsek? Yasa gelse de dövsek ya
Kullanıcı	A.G
Tarih	23 Ocak 2018
Retweet	82
Beğeni	168
Yorum Sayısı	0
Takipçi Sayısı	3522
Ayrımcılık ve Nefret Türü	Etnik ve Aşağılayıcı Nefret Söylemi

Tablo 3.12: Tweet 9 ile İlgili Bilgiler

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Gönderiye Suriyeli, Suriyeliler, Suriyeli Mülteci, Suriyeli Sığınmacı, Suriyeli Göçmen etiketlerinden herhangi biri Twitter’da gelişmiş arama yapılarak ulaşılmıştır. Gönderi iki tane konudan oluşmaktadır. İlk konuda gönderici canının çok sıkıldığını bir şeyler yapması gerektiğini dile getirmiştir. İkinci konuda ise bu can sıkıntısını gidermek için Suriyeli dövmek önerisinde bulunmuştur. Bunu bu şartlarda yapamayacağını ama bununla ilgili hukuki düzenleme yapılsa Suriyeli sığınmacı dövebileceğini söylemiştir. Gönderide herhangi bir genelleme yapılmamıştır. Gönderi kurgusal olarak

incelendiğinde göndericinin kendisinin ve kendisine benzer hayat yaşayanların monoton hayatlarını daha eğlenceli hale gelmesinin yolunun Suriyeli sığınmacı dövmeyle olacağını kurgulamıştır. Gönderide enformasyon eksiltimi vardır. Can sıkıntısını gidermek için Neden hedef olarak Suriyelileri seçtiği ile ilgili bir bilgi veya ifade paylaşmamıştır.

2.Şematik Yapı

Gönderinin Anlatım Dili

Gönderinin anlatım dili alaycı ve aşağılayıcıdır. “Mesela Suriyeli dövsek? Yasa gelse de dövsek ya” ifadesinde Suriyeli dövmenin olağan bir durum gibi olduğu üslubuna yansıtılmıştır. Gönderinin sonunda kullanılan emoji hem bu rahatlığı yansıtmakta hem de kullandığı alaycı dili göstermektedir.

Bir fikir veya duyguyu ifade etmek için kullanılan küçük bir dijital görüntü veya simge (oxforddictionaries.com, 22.05.2018) olarak tanımlanan emojiler, iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile beraber insanların dijital dünyada yüz yüze iken aktarabildiği duyguları aktarmamasından kaynaklı yaşadığı sıkıntıları azaltmak için kullanımı artmıştır. Nitekim Oxford sözlüğü 2015 yılında yılın kelimesini emoji olarak seçmiştir (Sputnik Türkiye, 22.05.2018). Yüz yüze iletişimde sözel olarak ifade edilebilecek duygular yerine dijital iletişimde bulunurken kişiler emojileri yerleştirebilmektedir (Gökaliler ve Saatçioğlu, 2016: 70). Gönderide emoji kullanması ile gönderici, duygusunu simgesel olarak da ifade etmiştir. Bu durum anlatım dilinin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Güneş gözlüklü gülümseyen emoji, gönderim dilinin alaycılığını göstermektedir.

Ardalan Bilgisi

Dünya Sağlık Örgütünün yaptığı tanıma göre şiddet, fiziksel güç ya da kuvvetin kasti bir şekilde kendisine, başkasına ya da bir gruba yöneltilerek; yaralama, ölüm, psikolojik zarar, kötü gelişme ya da yoksunluğa neden olma ihtimali bulundurması durumudur (World Health Organization, 2011).

Şiddetin çeşitli tanımlarında karşılaşılan ortak öğeler şunlardır:

- Kişinin canını acıtmak, yaralamak, öldürmek, mala zarar vermek amacıyla güç kullanmak

- Yasaya aykırı fiziki güç kullanmak; yasaya aykırı bir hedefe varmak için şiddet kullanmak ya da şiddet kullanma tehdidinde bulunmak
- Genelde kabul gören yasa ve ahlak ilkelerine aykırı biçimde fiziksel yok etme, gereksiz yere kırma, yok etme eylemleri; toplumsal ilişkilerde kabul edilebilirlik sınırlarını aşan zorlama (Özerkmen ve Gölbaşı, 2012: 24).

Yaşamın olağan akışı içerisinde bireylerin birbiri üzerinde kurmaya çalıştığı üstünlük ve hâkimiyet isteği ile ortaya çıkan şiddet; yaşamı devam ettirme, beslenme ve üreme temellidir. Düşünebilen bir varlık olarak diğer canlılardan ayrılan insanın; şiddeti kendi eliyle yücelttiği, zaman içerisinde çeşitlendirdiği ve kendi türü içerisinde de yaşatarak medeniyetler boyunca sürdürmeye devam ettirdiği görülmektedir (Talas, 2017: 67).

Şiddet, çatışan çıkarları olan taraflar arasındaki sosyal ilişkiden kaynaklanabilmektedir. Bu çatışan çıkarlar sürekli veya geçici olabilir. Bu çatışma hali sürekli ise yapısal, geçici ise konjonktürelidir. Uzlaşmazlığın veya karşıtlığın olası sonuçlarından biri olarak şiddet, yapısal anlamda üstünlük kurma ve sürdürmenin, konjonktürel anlamda ise kısa süreli üstünlük sağlamanın bir aracıdır (Ergil, 2001'den aktaran Eren, 2005: 40-41).

Çatışan çıkarlar söz konusu olduğu için birey karşı tarafın savunmasız olduğu hallerde bile üstünlüğünü kurup sürdürebilmek için şiddete başvurabilmektir. Mezhepsel, siyasal, inançsal ve sosyal konumdan kaynaklı mağdur durumda olanların ayrıma uğradıkları düşüncesi onlarda nefret ve kıskançlık duygularını depreştirip saldırganlaştırabilir. Bu nevrotik durumların bireylerde yaygınlaşması kolektif nevrozları yaratabilir. Bireyler tek başına iken bazı olumsuz ve sağlıklı duygu ve düşüncelerini kontrol edebilmektedir. Fakat grup halinde grubun düşüncelerine göre hareket edip olumsuz ve sağlıklı düşüncelerde rahatlıkla bulunabilmektedir (Usta, 2009: 99). Grup psikolojisini anlamlandırmak için bir diğer husus kolektif narsizmdir.

Kolektif narsizm kırılğan, kişilerarası ilişkilerde başarısız, içe dönük, soğuk, aşırı bencil gibi kişilik özellikleriyle kendini gösterir. Grup narsizmi; büyülenmecilik başkaları üzerinde otorite kurma, aşırı müdahaleci ve kindar olma, aşırı sahiplik duygusu, doyumsuzluk ve tamahkârlık gibi özelliklerle bilinmektedir. Grup narsizmine nail olanlar toplumu iki gruba ayırır: bir tarafta önemli, değerli ve her yaptığı doğru olan

“kendi grupları”, diğer tarafta değersiz, önemsiz, hiçbir değerin taşıyıcısı olmayan hatta yoldan çıkmış “sapkın diğerleri” vardır. Grup narsizmi yaşayanlar kendi gruplarına dâhil olmanın verdiği haz yerine, öteki ve aşağı olarak gördükleri gruba dâhil olmamanın verdiği hazdan daha fazla tatmin olurlar. Bireyin grupla kurduğu aşırı özdeşlik bireyin öz değerini yücelttiği yanılsamasına kaptırır. Kişinin kendi grubunu yücelterek diğer grubu aşağılaması onun grup narsizmini okşayan durumdur (Tutar ve Terzi, 2017: 197).

Bir diğer husus ise bireyin ait olduğu gruba kendini kanıtlamak istemesidir. Bu kanıt karşı taraf üzerinden şekillenmektedir. Grup farklılıkları çeşitli unsurlardan oluşmaktadır. Bunlardan en önemlisi olan dil ve din farklılıkları etnik şiddet olgusunu tetikleyici nedenlerinden biri olarak görülmektedir. Dil ve din farklılığından kaynaklı kimlik bilinci, Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan kendini gerçekleştirme unsurları arasında yer alabilir. Bu gereksinimlerin karşılanmaması durumunda bireyde olumsuz duygulara neden olabilir. Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarından sonra bireyin kendini gerçekleştirme isteği gelmektedir. Birey toplumsal olarak kendini gerçekleştiremediğinde kızgınlık ve öfke durumları ortaya çıkmaktadır. Daha sonra bu duygular bireylerde şiddet içeren davranışa dönüşebilmektedir (Usta, 2009: 91).

Yukarıda şiddet ve şiddetin açıklanan nedenleri bu gönderinin zeminini oluşturmaktadır. Bireyin narsist özelliklerini kolektif narsizme dönüştürme ve bireyin gruba kendini kanıtlayarak kendini gerçekleştirme arzusunu savunmasız olan Suriyeli sığınmacılar aracılığıyla gerçekleştirmek istemiştir. Özellikle “Çok sıkıldım. Her gün dünün aynısı bi değişiklik olsun artık hayatımızda” ifadesi bireyin bir şeyler kanıtlama çabasının nedenini de göstermektedir. Canı sıkılan gönderici bir şeyler kanıtlama çabasına girmiştir. Günlük hayatın rutini onu ait olduğu gruba karşı bir şeyler yapma arzusunu doğurmuştur. Birey bu halde bir işe yaramadığını düşünmekte eğer Suriyelileri döver ise ait olduğu gruba kendisini kanıtlayacağını düşünmektedir.

Bağlam Bilgisi

Gönderi toplumsal olmaktan çok bireysel bağlamda oluşturulmuştur. Kişinin ruh hali gönderinin çıkış noktasını oluşturmaktadır. Monoton bir hayat yaşadığını düşünen gönderici bu monotonluğu kırmak, hayatına heyecan katmak için Suriyeli dövmek

istediğini dile getirmiştir. Bu isteği mevcut şartlarda yapamayacağını düşünerek ancak yasa gelse yapabileceğini dile getirmiştir. Tabi ki bu söylemde ironi de vardır. Suriyeli dövmek istemesi Suriyelilere duyduğu nefreti yansıtmaktadır.

B. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Gönderi beş tane cümleden oluşmaktadır. İkinci cümle isim cümlesidir geri kalan fiil cümlesinden oluşmaktadır. “bi değişiklik olsun artık hayatımızda” ifadesi devrik cümledir. Geri kalan cümleler kurallı cümlelerden oluşmaktadır. Cümleler aktif yapıdadır. Bu nedenle özne yüklemde belirtilen eylemi yapan ya da ondan etkilenen konumdadır. Gönderici “suriyeli dövsek? Yasa gelse de dövsek ya” ifadesinde şart kipi kullanmıştır. Bu kip ile cümledeki yargı öneri anlamı katmıştır. Cümleler arasındaki anlam ilişkisi noktalama işaretlerinin kullanılmaması veya yanlış kullanılmasından dolayı karmaşık hale gelmiştir.

Bölgesel Uyum

Cümle arasında nedensellik ilişkisi kurulmuştur. Gönderici her günün birbirine benzemesinden dolayı canı sıkıldığını ifade etmiştir. Daha sonra bu ifadeden hareketle bir değişiklik yapılması gerektiğini söylemiştir. Bu değişiklik için ise Suriyeli dövmek önerisinde bulunmuştur. Fakat neden Suriyelileri dövmek istediği konusunda bir gerekçe sunmamıştır. Cümleler arasında işlevsellik ilişkisi vardır. Her yargı bir sonraki yargının ya gerekçesi ya da sonucu olmuştur. Her yargı bir sonraki yargıyı tamamlamıştır. “Çok sıkıldım” ifadesinden sonra neden olarak “Her gün dünün aynısı” ifadesini kullanmıştır. Bu iki yargıyı temel alarak “bi değişiklik olsun artık hayatımızda” değişiklik arzusunu dile getirmiştir. “suriyeli dövsek? Yasa gelse de dövsek ya” ifadesinde ise bu değişiklik için seçtiği eylemi söylemiştir. Cümleler arasında referansal ilişki kurulmamıştır.

Kelime Seçimi

Göndericinin seçtiği kelimeler düz anlama sahiptir. “Mesela suriyeli dövsek? Yasa gelse de dövsek ya” cümlesindeki “Mesela” kelimesi cümleye öneri anlamı katmıştır. “Yasa gelse de dövsek ya” ifadesinde “dövsek ya” ifadesi bir önceki öneriyi hem pekiştirmiş hem de bu önerideki arzuyu ortaya çıkarmıştır.

Retorik

Gönderici ifadesinde ikna edici herhangi bir veri, bilgi veya ifade kullanmamıştır.

Analiz 10:

Şekil 3.11: Tweet 10 ile İlgili Görsel

Gönderinin İçeriği	Türkiyede Suriyeli göreyemeyeceğiniz tek yer vergi dairesidir. #DeğişmesiGerek
Kullanıcı	M.D
Tarih	26 Aralık 2018
Retweet	92
Beğeni	377
Yorum Sayısı	5
Takipçi Sayısı	314
Ayrımcılık ve Nefret Türü	Etnik Nefret Söylemi

Tablo 3.13: Tweet 10 ile İlgili Bilgiler

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Gönderiye Suriyeli, Suriyeliler, Suriyeli Mülteci, Suriyeli Sığınmacı, Suriyeli Göçmen etiketlerinden herhangi biri Twitter’da gelişmiş arama yapılarak ulaşılmıştır. Gönderide tek konu vardır. Bu tema devletin her imkânlarından faydalanan Suriyelilerin devlete hiçbir katkı sağlamadıkları üzerinedir. Gönderide herhangi bir kavramsal genelleştirme yapılmamıştır. Kurgusal olarak bakıldığında ise Suriyelilerin devlete zararı olduğu kurgulanmıştır. Gönderide enformasyon eksiltimi yapılmıştır. Suriyeli sığınmacıların görüldüğü veya görülebileceği ya da devletin hangi imkânlarından faydalandığı ile ilgili bir bilgi veri veya ifade yoktur. Gönderici ayrıca söylemini etkili kılmak için vergi dairesi diye belirttiği ve söylemle birlikte ima ettiği bir mekân ve mekânın konumunu paylaşmıştır. Bu mekânın vergi dairesi, gişedekilerin ise Türk vatandaşı olduğunu görsel olarak ima etmiştir. Bu görselde enformasyon eksiltimi vardır. Çünkü gişeler ve onun önünde insanların olması oranın vergi dairesi olduğuna dair yeterli bilgi içermemektedir.

2. Şematik Yapı

Gönderinin Anlatım Dili

Gönderinin anlatım dilinde hüküm verir tarzda bir üslup mevcuttur. Tek cümleden oluşan bu yargı gayet açık ve anlaşılır bir şekilde yazılmıştır. Gönderinin anlatım dilindeki öfkeyi ise “ #DeğişmesiGerek” hashtag’inde görmekteyiz. Bu öfke kolektif bir öfke olup bireyin söyleminde yargıya yedirilmiştir. Gönderinin anlatım dilinde hakaret olmamakla birlikte anlam nefret söylemi doğurmaktadır.

Ardalan Bilgisi

Devletin vazgeçilmez kurucu ögesi insan ve insan topluluğudur. Bu insan ögesini tanımlamak için çeşitli ifadeler kullanılmaktadır. Bunlar ulus(millet), halk, ahali, tebaa, nüfus gibi ifadelerdir. Bütün ifadelerin ortak ögesi tek tek bireylerden oluşmasıdır. Bu bireyler ile devlet arasındaki ilişkinin sosyolojik, kültürel, siyasal ve tarihsel çeşitli boyutları vardır. Bunlar soy, dil, din gibi unsurlar olabilir. Fakat bu unsurlar birey ile devlet arasında hukuksal bağı etkilememektedir. Bu nedenle, vatandaşlığı belirli bir devletle kişi arasındaki karşılıklı hak, görev ve yükümlülük ilişkilerini belirleyen hukuksal bağ olarak tanımlamak daha doğru olacaktır (Aybay, 2008: 3-4).

Bugünkü anlamda vatandaşlık kavramı 19. Yüzyılın sonlarından itibaren dilimize girmiştir. Toplumsal hayatımıza girdiği günlerden beri “vatandaşlık”, devletle birey arasında yasal düzeni oluşturan ve o yasal düzenden meşruiyetini alan bir öge olarak görülmüştür. Bu kavram devlet ile birey arasındaki vazgeçilmez ilişkinin sonucudur. Devlet bireyin haklarını tanıyan, koruyan ve güvence altına alan bir kurumdur. Vatandaşlığı yalın bir şekilde ifade etmek gerekirse karşılıklı bir şekilde devletle birey arasındaki bağı ifade eden bir kavramdır (Güzel, Polat, 2011: 129). Bir toplumda vatandaş olmak için en temel iki neden vardır; kan esası (jus-sanguinis) ve toprak esası (jus soli). Toprak esasına dayalı ülkelerde kişi doğduğu ülkenin vatandaşlığını alır. Kan esasına dayalı ülkelerde ise köken unsuru asli vatandaşlık için belirleyicidir. Kan bağı esası ile vatandaşlığın belirlendiği ülkelerde, vatandaşlık almak oldukça zor iken toprak esasına dayalı asli vatandaşlık olan ülkelerde kan bağına oranla kolaydır (Yıldız, 2017: 46).

Günümüzde yaşanan toplumsal hareketlikler vatandaşlık kavramının alanını da genişletmiştir. Geçmişten günümüze vatandaşlık, hem bireyler tarafından istenen haklar kategorisi hem de devletler tarafından verilen bir statü ve kimlik niteliğinde olmuştur. Yani bu kavram bireysel hak ve yetkilerle olduğu kadar, bir topluluğa üye olma ve ona bağlanmayı da ifade etmektedir. Milliyetçiliğin dirilmesi, göçlerle değişen çok etnikli, çok kültürlü demografik tablolar, küreselleşme, ulus devlet yapılarının zarar görmesi endişesi gibi gelişmeler vatandaşlık kavramına ilgiyi arttırmış ve beslemiştir (Güzel, Polat, 2011: 129).

Bu anlamda, vatandaşlığın üç kurucu unsuru göze çarpmaktadır: Birincisi, vatandaşlık, hak ve sorumluluklardan oluşmuş biçimsel hukuki bir statüdür; ikincisi, içinde bulunulan toplumun geleceğini şekillendirecek olan siyasal alana katılıma işaret eder; üçüncüsü ise içinde bulunulan topluluğa bir üyelik veya mensubiyet bağıdır (Güllüpnar, 2012: 82). Vergi vermek bu kategorizasyonun içerisinde vatandaşların sorumlulukları içerisinde yer almaktadır. Devletin kamu hizmetlerini sürdürebilmesi için bireylere yüklediği en temel sorumluluktur. Vergi, devletin faaliyetlerini gerçekleştirip varlığını devam ettirebilmesi için egemenlik yetkisini kullanarak elde ettiği gelirler içerisinde vergi en önemli yere sahiptir. Vergiler tarih boyunca devletler için önemli bir gelir kaynağı olmuş ve olmaya da devam edecektir. Bu nedenle devletler vatandaş vergi vermeye iten politikalar geliştirebilmeye önem göstermektedir (İzgi ve Saruç, 2011: 134).

Genellikle vergi mükellefleri, çeşitli zorluklarla elde ettiği gelirlerden bir bölümünü zorunlu olarak devlete bırakması, bireyde olumsuz bir his bırakabilmektedir. Bu his vergi mükelleflerinin psikolojik durumuna bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bu değişikliğin ana nedenleri ise mükellefin sosyo-kültürel durumu ve buna bağlı olarak, vergiye karşı geliştirdiği tavidir (Çataloluk, 2008: 213). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelerek çalışmaları, iş yeri açmaları veya devletin Suriyeli sığınmacılara yaptığı yardımlar bu olumsuz tavrı yeniden ortaya çıkarmış ve vatandaşlık kavramı insanlar arasında yeniden sorgulanmıştır.

Suriyelilerin Türk vatandaşı gibi yaşıyor olması algısı insanlarda Suriyelilerin neden devletin bütün imkânlarından faydalanıp da vergi vermiyor oluşunu dile getirmiştir. Bunun neticesinde Suriyelilere ve hükümete karşı bu konuda olumsuz bir

söylem gelişmiştir. Devletin vatandaşlarına bu konuda haksızlık yaptığı ile ilgili görüş toplumun büyük bir kesiminde yankı bulmuştur. Devletin kamu giderlerini karşılamak için Türk vatandaşlarından aldığı vergilerin Suriyelilere karşılıksız gittiği ile ilgili bir algı oluşmuştur. Bu söylem ve algıların oluşmasının temel nedeni Suriyelilerin bir sığınmacı gibi görünmeyip artık topluma bütünleşmiş bir şekilde hayatlarını devam ettirmesi gelmektedir.

Bağlam Bilgisi

Suriyelilerin ekonomiye verdiği etki, Suriyeli sığınmacılarla yerli halk arasındaki ilişkileri etkileyen en önemli unsurlardan biridir. Türkiye, Suriyeli sığınmacıların misafir edilmesi konusunda önemli bir harcama yaparak çaba sarf etmiştir. Sivil toplum kuruluşları da bu çabaya eşlik etmiştir. Yapılan harcamalar toplumun bazı kesimleri tarafından tepki çekerek eleştirilmiştir. Özellikle Türkiye'deki yoksul ve ihtiyaç sahibi gruplara yapılması gereken yardımın, Suriyelilere yapıldığı ve bu yoksul ve ihtiyaç sahibi kimselerin ikinci plana itildiği düşüncesi ön plana çıkmaktadır. Bunun neticesinde yardım kuruluşlarının kaynaklarının çoğunu Suriyeli sığınmacılara aktardığı ve Türkiye'deki yardıma muhtaç insanların ihmal edildiği algısı oluşmaktadır. Dolayısıyla devletin ve sivil toplum kuruluşlarının Suriyelilere yaptığı yardımın bütçelerine verdiği etki, yoksul grupların aleyhine olduğu algısı abartılarak halk arasında gerilimi beslemektedir (İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı, 2014: 12-14). Bu algının oluşmasına etkili olan faktörlerden bazıları şunlardır (Doğan, 2017: 327-328):

- Günlük geçici işlerde kayıt dışı sosyal güvenceden yoksun ve düşük ücretli çalışmaları neticesinde iş gücü piyasasının düşmesi
- Göçmen kampları dışında yaşayanların ev kiralamaları neticesinde kira artışlarına neden olması
- Küçük işletmelerde vasıfsız işçi ve çocuk işçilerin çalıştıran firmalar ile kaçak çalıştırmayan firmalar arasında haksız rekabet oluşması
- Yerel halkın ucuz işgücü ve kaçak olarak istihdam edilen göçmenlerin işlerini ellerinden aldıklarını ve işsiz kaldıkları düşünmeleri sosyal sorunlara zemin hazırlaması

- Bulundukları illerde kayıt dışı demografik yoğunluk neticesinde hazineden para alan belediye ve kamu harcamalarını arttırması olarak sıralanabilir.

Bu algıyı pekiştirici unsur olarak ekonomik yardımları da bu bağlama ekleyebiliriz. Suriyeli sığınmacılara Aralık 2017'ye kadar toplamda 84 milyar 880 milyon lira, dolar bazında 30 milyar 285 milyon 573 bin dolar harcama yapıldığı hükümet yetkililerince açıklanmıştır (Anadolu Ajansı, 24.05.2018).

Yukarıda sıralanan nedenler ve hükümetin Suriyeli sığınmacılara yaptığı yardımların para olarak miktarı gönderinin bağlamalarını oluşturmaktadır. Bu durumun neticesinde gönderici Suriyelilerin devletin her kurumundaki imkânlardan faydalandığını düşünmüş faydalanamadığı tek kurum olarak vergi dairesini göstermiştir.

B. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Gönderi tek cümleden oluşmaktadır. Bu cümle eylemi sonda olduğundan kurallı yapıdadır. Cümlemin yüklemi isim olduğunda isim cümlesidir. Cümle durum cümlesi olduğundan iş, oluş ve hareket bildirmemektedir. Cümlemin tek yargı bildirmesi ve ifadenin açık ve net olması cümlemin anlamsal olarak etkisini arttırmıştır.

Bölgesel Uyum

Nedensellik, işlevsellik ve referansal ilişki, söylemin bir cümleden oluşmasından dolayı kurulamamıştır.

Kelime Seçimi

Kelimeler düz anlamıyla kullanılmıştır. “Türkiye’de Suriyeli göremeyeceğiniz tek yer vergi dairesidir” söyleminde “tek” kelimesi cümleye kesinlik katmış ifadeyi güçlendirmiştir. Cümlede hakaret barındıran kelime veya kavrama yer verilmemiştir.

Retorik

Gönderici söylemini etkili hale getirebilmek için insanların gişelerin önünde yer aldığı bir mekân ve bu mekânın yer aldığı konumu paylaşmıştır. Bu mekânın vergi dairesi gişede bulunanların ise Türk olduğunu söylemle birlikte ima etmiştir. Bu retorikğin paylaşılması cümleyi etkili ve anlamlı hale getirmiştir.

SONUÇ

İletişim teknolojilerindeki gelişmeler çeşitli sosyal ağları ortaya çıkararak insanlar arasındaki etkileşimi arttırmış ve bu sosyal ağlar insan hayatının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Sosyal ağların yaygınlaşması dünyayı bir ağ üzerinde birleştirmiştir. Bu sosyal ağlarda bir araya gelen insanlar herhangi bir olay veya durum karşısında birlikte hareket edebilmiş ve bu olay veya durumlara karşı tepki gösterebilmiştir. Böylece dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir olay veya durum bu platformlarda herkesin gündemi haline gelebilmiştir. Sosyal ağların sağladığı imkânlar ile insanlar kendi duygularını ve düşüncelerini herkese paylaşma fırsatı bulmuştur. İnsanların duygu, düşünce ve fikirlerini kısıtlama olmaksızın bu mecralarda paylaşması demokrasinin en temel unsurlarından biri olan ifade özgürlüğü hakkını kolaylaştırmıştır. Sosyal medyanın ifade özgürlüğü konusunda sağladığı bu olanaklar kimileri tarafından olumsuz bir şekilde kullanılabilmiştir. Nefret söyleminin üretilmesi ve yaygınlaştırılması ifade özgürlüğü hakkının sosyal medyada kolaylaştırılmasının doğurduğu olumsuz sonuçlardan biridir. Sosyal medyanın söylemleri yayma konusunda sağladığı olanaklar (Örneğin; Twitter’da retweet, beğeni ve yorum özelliği) benzer duygu ve düşüncede olan insanlara gönderilerin ulaşmasını sağlamıştır. Bu gönderilerin benzer düşüncede olan insanlara ulaşması, onların da benzer söylemlerde bulunmasını cesaretlendirmekte ve böylece nefret söyleminin yaygınlaşması hızlanmaktadır. Sosyal medyada insanların birbiri ile yüz yüze temasının olmaması da bu söylemleri rahatlıkla üretmesini kolaylaştırmaktadır. Günlük hayatta yüz yüze söylenemeyen şeyler sosyal medya aracılığıyla rahatça dolaşıma sokulabilmektedir.

İletişim teknolojilerinin insanları sadece tüketen olmaktan çıkarıp aynı zamanda üreten konumuna getirmesi kullanıcıların enformasyon üretmesini sağladığı gibi nefret söylemi üretmesini de sağlamıştır. Sosyal medya ortamlarının yapısı üretilen içeriklere düzenleme veya denetleme yapılmasını zorlaştırmaktadır. Söylemlerin kontrol altına alınamayışı geleneksel medyaya karşı alternatif gündemler belirlemede ve toplumsal hareketlerde olumlu bir durum doğursa da nefret söylemlerinin üretilip yaygınlaşmasını da sağlamaktadır. Bu teknolojilerin meydana getirdiği sosyal medya platformlarında nefret söylemi üretilmesi bu tezin yapılmasının hareket noktasıdır.

Yapılan bu çalışmada sosyal medya platformlarından Twitter’da üretilen Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret söylemi incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda Twitter gönderilerindeki Suriyeli sığınmacılara yöneltilen nefret söylemi pratikleri ortaya çıkarılmıştır. Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret söylemi pratikleri daha çok milliyetçilik ve ırkçılık ekseninde şekillenmiştir. Bu nefret söylemleri Milliyetçilik ve ırkçılık ekseninde Suriyeli sığınmacılar üzerinden ordu, halk, vatan ve millet kıyaslaması yapılarak geliştirilmiştir. Bu söylemlerde tarihsel bağlamlar da kullanılmıştır. Özellikle milliyetçi ve ırkçı yaklaşımlarla Suriyeli sığınmacılara yönelik oluşturulan nefret söylemleri Afrin Operasyonunun gerçekleştiği dönemde şehit haberlerinin gelmesiyle daha da artmıştır. Suriyeli sığınmacılara yöneltilen nefret söylemlerinin temelini oluşturan bir diğer husus toplumsal ve ekonomik unsurlardır. Suriyeli sığınmacıların topluma entegrasyonu sürecinde çıkan sorunlar yerli halk tarafından Suriyeli sığınmacılara karşı tepki doğurmuştur. Suriyeli sığınmacılar ile yerli halk arasında iletişim kurulamaması yerli halk ile Suriyeli sığınmacılar arasında etkileşim kurulamamasına neden olmuştur. Bu temasın olmayışı yerli halkın Suriyeli sığınmacılara yönelik empati kurmasını engellemiştir. Bir diğer husus halk arasında “Suriyeli sığınmacılar keyiflerine düşkün” yargısının oluşması, bu yargı temelinde nefret söylemlerinin artmasını sağlamıştır. Özellikle Afrin Operasyonunun devam ettiği dönemde bu yargı çeşitli görsellerle desteklenerek halk arasındaki Suriyeli sığınmacılara karşı kin, öfke ve nefret söylemlerine yansımıştır. Bu durum şehit haberleriyle birleşince nefret söylemleri daha da artmıştır. Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret söylemlerinin üretilmesinde bir diğer husus ise ekonomidir. Özellikle Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde Suriyelilerin ucuz iş gücü ile çalışması, yoğun nüfusun getirdiği ekonomik problemler ve Suriyeli sığınmacılara yapılan ekonomik yardımlar ekonomik temelli nefret söyleminin üretilmesinde etkili olmuştur. Bu nefret söylemi içeren gönderilerde, Suriyeli sığınmacıların vergi vermeyişi ve çadır kentlerde aldıkları yardım ve ücretler vurgulanmıştır. Suriyeli sığınmacılar üzerinden sosyal medyada nefret söyleminin tüm boyutları ele alınmıştır. Böylece nefret söylemini sosyal medyada tetikleyen dinamiklerin üzerinde durulmuş Suriyeli sığınmacılara yapılan nefret söyleminin ardındaki etkenler ortaya çıkarılmıştır.

Bu nefret söylemlerinin önüne geçebilmek ve bu söylemleri azaltabilmek için kullanıcıların sosyal medya platformlarında gönderileri yorumlarken bu gönderilerin ne

ifade ettiğini ve içeriğin nasıl bir söylemsel pratik taşıdığını anlamlandırmasını sağlayacak bir bilinç geliştirilmelidir. Bu bilinç ile kullanıcılar nefret söylemi içeren gönderilere karşı farkındalık sağlayarak bu gönderileri dolaşıma sokup sokmamak konusunda karar verirken etik olarak değerlendirmede bulunacaktır. Bu bilinç formal eğitimle verilecek medya okuryazarlığı dersi ile sağlanabilir. Bu dersi verecek kişiler bu işin profesyonelleri olması gerekmektedir. Böylelikle bu dersin sadece geçilmesi gereken sıradan bir ders olarak görülmesinin önüne geçilir. Özellikle iletişim fakültesi mezunlarının bu bilinci yaygınlaştırması konusunda bu işin aktörleri olarak devreye sokulması gerekmektedir. Ayrıca oluşturulmaya çalışılan bu bilinç çevrimiçi aktiviteler ile desteklenmeli, teorik bilgi çevrimiçi dünyaya da uygulamada yansıtılmalıdır. Bir diğer öneri, nefret söylemi içeren gönderiler ile karşılaşanların bu gönderileri bildirim yapabileceği ve bu gönderiyi şikâyet edebileceği dijital bir platform oluşturulmasıdır. Bu platform insanların nefret söylemi üretmesinde çekimser kalmasını sağlayacaktır. Bir diğer öneri nefret söylemi içeren gönderilerin Twitter yönetimine bildirilmesini sağlayacak fonksiyonun ilave edilmesidir. Bu fonksiyon ile nefret söylemine sahip içerik, Twitter yönetimine bildirildikten sonra Twitter ekibi tarafından incelenip bu tip gönderiler filtrelenebilecektir. Twitter için yapılan bu öneri diğer sosyal medya platformları için de geçerlidir.

KAYNAKÇA

- Akçiçek, A. (2015). Türkiye'deki Suriyelilerin Toplumsal ve Ekonomik Uyumu. *Liberal Düşünce, Güz* (80), 51–61.
- Akın, A., ve Demirel, S. (2003). Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkileri. *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), 73–82.
- Akıncı, B., Nergiz, A., ve Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme : Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58–83.
- Alğan, T. C., ve Şensever, F. L. (Ed.). (2010). *Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 yıl, 10 Örnek*. İstanbul: Sosyal Değişim Derneği Yayınları.
- Altan, Hayriyem, Z. (2015). Sosyal Medya Araştırmaları 2. A. Büyükaslan ve A. M. Kırık (Ed.), *Sosyal Medyanın Kullanımlar ve Doyumlar Haritası: Youtube, Facebook, Twitter* (77–116). Konya: Çizgi Kitapevi.
- Altınsay, A., ve Bora, T. (2002). Ordu Militarizm ve Milliyetçilik. B. Tanıl (Ed.), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce IV: Milliyetçilik* (141–154). İletişim.
- Altınsay, A. G. (2009). Can Veririm Kan Dökerim: Ders Kitaplarında Militarizm. *Ders Kitaplarında İnsan Hakları II: Tarama Sonuçları* (Gürel Tüzü, 142–165). Türk Tarih Vakfı.
- Altunay, Cemiloğlu, M. (2010). Gündelik Yaşam ve Sosyal Paylaşım Ağları: Twitter ya da “Pıt Pıt Net”. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 12 (12), 31–56.
- Altundeğer, N. ve Yılmaz, M. E. (2016). İç Savaştan Bölgesel İstikrarsızlığa: Suriye Krizinin Türkiye'ye Faturası. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 289–301.
- Arık, E. (2017). Sosyal Medya Araştırmaları 1. A. Büyükaslan ve A. M. Kırık (Ed.), *Sosyal Medya Mahremiyet Görünümleri* (103–132). Konya: Çizgi Kitapevi.
- Arısoy, Ö. (2009). İnternet Bağımlılığı ve Tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1 (1), 55–67.
- Armağan, A. (2013). Kimlik Yapılarında Değişim ve Sanallaşan Kimlik Sunumları. *Akademik Bakış Dergisi*, (37), 1–20.
- Arsan, E., ve Çoban, S. (2014). *Medya ve İktidar*. İstanbul: Evresnel Basım Yayın.

- Arslan, M. (2004). Kültürel Bağlamda Din. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 4 (1), 189–205.
- Arvas, Sena, İ. (2016). Sosyal Medya Araştırmaları 3. A. Büyükaslan ve A. M. Kırık (Ed.), *İfade Özgürlüğü Vağlamında Türkiye’de Twitter* (145–188). Konya: Çizgi Kitapevi.
- Ataman, H. (2012). Nefret Suçlarını Farklı Yaklaşımlar Çerçevesinde Ele Almak: Etik, Sosyo-Politik ve Bir İnsan Hakları Problemi Olarak Nefret Suçları. Y. Inceoğlu (Ed.), *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları* (47–80). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ataöv, T. (1982). *Siyonizm ve Irkçılık*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Aybay, R. (2008). *Vatandaşlık Hukuku*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,.
- Aygül, E. (2010). Yeni Medyada Nefret Söylemi. T. Çomu (Ed.), *Facebook’ta Nefret Söyleminin Üretilmesi ve Dolaşıma Sokulması*. İstanbul: Kalkedon.
- Azap, S. (2013). Kurtlar ve Mankurtlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2 (1), 279–287.
- Babacan, M. E. (2016). The Relationship of Social Media Usage Areas and Addiction. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3(1), 9–30.
- Babacan, M. E. (2017). *Sosyal Medya ve Gençlik*. İstanbul: Bir Yayıncılık.
- Baban, E. (2012). Sosyal Medya Akademi. T. Kara ve E. Özgen (Ed.), *Mcluhan Ve Baudrillard’ın Penceresinden Sosyal Medyanın Etkisi: İfadenin Esareti, Gözetlenen Toplum ve Kayıp Kimlik Sendromu* (57–79). İstanbul: Beta.
- Badamchi, Kabasakal, D. (2015). Nefret Söylemi ifade Özgürlüğünün Bir Parçası mıdır? *Felsefe Dünyası*, (61), 55–79.
- Banks, J. (2011). European Regulation of Cross-Border Hate Speech In Cyberspace: The Limits Of Legislation. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 19(1), 1–13.
- Başer, A. (2010). İkinci Medya Çağında İnternet. A. Filiz ve A. Akyüz (Ed.), *Yeni İletişim Teknolojilerinin Evriminde Televizyonun Yeri* (36–60). İstanbul: Alfa.
- Bayat, F. (2010). *Mitolojiye Giriş*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- Bilge, R. (2016). Sosyal Medyada Nefret Söyleminin İnşası ve Nefret Suçlarına İlişkin Yasal Düzenlemeler. *Yeni Medya*, (1), 1–14.
- Binark, M. (2010). Yeni Medyada Nefret Söylemi. T. Çomu (Ed.), *Nefret Söyleminin Yeni Medya Ortamında Dolaşıma Girmesi ve Türetilmesi* (11–53). İstanbul: Kalkedon.
- Binark, M. ve Çomu, T. (2012). “Sosyal Medyanın Nefret Söylemi için Kullanılması İfade Özgürlüğü değildir!”, <https://yenimedya.wordpress.com/2012/01/20/sosyal-medyanin-nefret-soylemi-icin-kullanilmasi-ifade-ozgurlugu-degildir/>, (Erişim Tarihi: 09.06. 2018)
- Bostancı, M. (2017). *Suriyeli Sığınmacı Sorunu ve Basına Yansımalar*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Bostancı, N. (2006). Ruhsal Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Stigma ve Bunun Azaltılmasına Yönelik Uygulamalar. *Düşünen Adam Dergisi*, 18(1), 32–38.
- Boyd, D. (2006). Friends, Friendsters and MySpace Top 8: Writing Community Into Being on Social Network Sites. *First Monday*, 11(12).
- Boyd, D., Golder, S., & Lotan, G. (2010). Tweet, Tweet, Retweet: Conversational Aspects of Retweeting on Twitter. *Proceedings of the Annual Hawaii International Conference on System Sciences*.
- Büyükarman, Ardali, D. (2008). Vatan Kavramının Türk Tiyatro Edebiyatındaki Seyri Üzerine Bir İnceleme. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15 (37), 127–145.
- Büyükaslan, A. ve Kırık, Murat, A. (2016). *Sosyal Medya Araştırmaları 3*. İstanbul: Çizgi Kitapevi.
- Cavlak, C. (2018). “Türkiye’nin Suriye Sorunu ve İç Savaşın Türkiye’ye Etkisi”, <http://www.tuicakademi.org/turkiyenin-suriye-sorunu-ve-ic-savas-in-turkiyeye-etkisi/>, Erişim Tarihi: 12.06. 2018.
- Çalışır, G. (2015). Kişilerarası İletişimde Kullanılan Bir Araç Olarak Sosyal Medya: Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Humanities Sciences*, 10 (3), 115–144.

- Çam, O. ve Çuhadar, D. (2011). Ruhsal Hastalığa Sahip Bireylerde Damgalama Süreci ve İçselleştirilmiş Damgalama. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2 (3), 136–140.
- Can, A. (2015). Kuran ve Yeni Ahit’e göre Şehitlik. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (37), 1035–1048.
- Çatalbaş, R. (2011). Türklerde Hayvan Sembolizmi ve Din İlişkisi. *Turan Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 3 (12), 12–53.
- Çataloluk, C. (2008). Vergi Karşısında Mükelleflerin Tutum ve Davranışlar. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 213–228.
- Çayır, K. (2010). Ayrımcılığın Sosyolojisi ve Türkiye Toplumu. A. Çavdar ve B. A. Yıldırım (Ed.), *Nefret Suçları ve Nefret Söylemi* (45–54). İstanbul: Uluslararası Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Çelik, E. (2013). Nefret Söylemi İfade Özgürlüğünün Neresinde? *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2), 205–240.
- Çelik, H. ve Ekşi, H. (2008). Söylem Analizi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27 (27), 99–117.
- Çoban, B. (2015). Söylem ve İdeoloji. B. Çoban ve Z. Özarslan (Ed.), *Söylem İdeoloji ve Eylem: İktidar ve Muhalefet Arasındaki Mücadeleyi Çözümleme Denemesi*. İstanbul: Su Yayınları.
- Cohen, Almagor, R. (2011). Fighting Hate and Bigotry on the Internet. *Policy & Internet*, 3(3), 89–114.
- Çomu, T. ve Halaiga, İ. (2015). Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri. M. Binark (Ed.), *Web İçeriklerinin Metin Temelli Çözümlemesi* (26–87). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çuhadar, E. (2018). Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar. K. Çayır ve M. Ayan (Ed.), *Toplumsal Temas: Önyargı ve Ayrımcılığı Önlemek İçin Bir Sosyal Değişim Aracı Olarak Kullanılabilir mi?* (255–265). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- De Latour, A., Perger, N., Salaj, R., Tocchi, C. ve Viejo Otero, P. (2017). “We Can! Taking Action against Hate Speech through Counter and Alternative Narratives.” France: Council of Europe. <https://datasociety.net/output/media-manipulation-and->

- disinfo-online/, (Erişim tarihi: 25.05. 2018)
- Dedeoğlu, S. G. (2013). İnternet ve Demokrasi : Doğru Bilgi , Özgür İletişim, Katılım ve Eşitlik Bağlamında İnternet ve Demokrasi İlişkisi. *XVIII. Türkiye’de İnternet Konferansı* (11–17). İstanbul.
- Devran, Y. (2010). *Haber Söylem İdeoloji*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Doğan, C. (2017). Düzensiz Göçmenlerin Türkiye’ye Ekonomik Açıdan Etkiler. *Tarih Okulu Dergisi*, (31), 315–329.
- Durur, Küçük, E. (2011). Milliyetçilik Söylemi ve Medya. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 35–50.
- Eldeniz, L. (2010). İkinci Medya Çağında İnternet. A. Filiz ve A. Akyüz (Ed.), *İkinci Medya Çağında etkileşimin Rolü ve Web 2.0*, (18–35). İstanbul: Alfa.
- Ellison, N; Boyd, D. (2008). Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, [S.I.](n.13), 210–230.
- Erdoğan, M. (2001). Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü Bir Perspektif. *Liberal Düşünce Dergisi*, (24), 8–13.
- Eren, A. (2005). Korku Kültürü, Değerler Kültürü ve şiddet. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2(9).
- Erkul, Erdem, R. (2009). Sosyal Medya Araçlarının (Web 2.0) Kamu Hizmetleri ve Uygulamalarında Kullanılabilirliği. *Türkiye Bilişim Derneği*, (116), 96–101.
- Ersöz, S. (2005). İnternet ve Demokrasinin Geleceği. *Selçuk İletişim*, 3(4), 122–129.
- Fiske, J. (2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Gadimov, J. (2016). Herman ve Chomsky’nin Propaganda Modeli : Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Polisiği. *Ankara Üniversitesi İLEF Dergisi*, 2(2), 215–226.
- Genç, M. (2014). “Modern Bir Ayrımcılık Pratiği Olarak Yeni Irkçılık ve Göçmenlik”, <http://tekhned.blogspot.com.tr/2014/12/modern-bir-ayrmlck-pratigi-olarak-yeni.html>, Erişim Tarihi: 11.05. 2018.
- Gerbaudo, P. (2014). *Twitter ve Sokaklar* (Osman Akın). İstanbul: Agora Kitaplığı.

- Goffman, E. (1986). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. New York: Simon and Schuster.
- Goffman, E. (2014). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu* (Cezar, Bar). İstanbul: Metis Yayınları.
- Gökaliler, E. ve Saatçioğlu, E. (2016). Reklamlarda Emoji Kullanımı: Emoji İçerikli Reklamlara Yönelik Tüketicilerin Tutumlarının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 19(2), 63–91.
- Gökalp, E. (2007). Milliyetçilik: Kuramsal Bir Değerlendirme. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 279–298.
- Göregenli, M. (2012). “Heteroseksizm, Homofobi ve Nefret Suçları: Sosyal Psikolojik Yaklaşım”, <http://www.nefretsoylemi.org/detay.asp?id=405&bolum=makale>, Erişim Tarihi: 08.06.2018.
- Göregenli, M. (2012). Nefret Söylemi, Heteroseksizm, Homofobi ve Nefret Suçları: Sosyal Psikolojik Yaklaşım. <http://www.nefretsoylemi.org/detay.asp?id=405&bolum=makale>, Erişim Tarihi: 08 Haziran 2018.
- Göregenli, M. (2013a). Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar. M. Çınar (Ed.), *Nefret Söylemi ve Nefret Suçları* (57–73). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Göregenli, M. (2013b). Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar Mecralar Tartışmalar. M. Çınar (Ed.), *Temel Kavramlar: Önyargılar, Özcü İnançlar ve Ayrımcılık* (23–37). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Göregenli, M. (2013c). Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar Mecralar Tartışmalar. M. Çınar (Ed.), *Ayrımcılığın Meşrulaştırılması* (39–54). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Göregenli, M. (2018). Madranoyutlu Yaklaşımlar. K. Çayır ve M. Ayan (Ed.), *Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı ve Ayrımcılık* (17–29). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Gross, R. ve Acquisti, A. (2005). Information Revelation and Privacy in Online Social Networks. *Proceedings of the 2005 ACM Workshop on Privacy in the Electronic Society*, 71–80.
- Güdekli, A. (2016). Gündem Belirleme Kuramı Bağlamında Yazılı Basın ile Twitter Gündeminin Karşılaştırmalı Analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), 151–163.
- Gül, Işıl, İ. (2018). Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar. K. Çayır ve M. Ayan (Ed.), *Hukukta Ayrımcılık Yasağı* (117–133). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Güllüpcinar, F. (2012). Eşitsizlik ve Toplumsal Tabakalaşma Açısından Vatandaşlık Üzerine Sosyolojik Bir Analiz. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67(1), 81–109.
- Gündüz, U. ve Pembecioğlu, N. (2016). Yeni Medya Üzerine. M. Demir (Ed.), *Bilgi Kaynağı Olarak Sosyal Ağlar ve Sosyal Medya* (309–336). Konya: Literatürk.
- Güzel, Polat, E. (2011). Osmanlıdan Günümüze Vatandaşlık Anlayışı. *Ankara Barosu Dergisi*, (3), 128–157.
- Hanzelka, J. ve Schmidt, I. (2017). Dynamics of Cyber Hate in Social media: A Comparative Analysis of Anti-Muslim Movements in the Czech Republic and Germany. *International Journal of Cyber Criminology*, 11(1), 143–160.
- Hartshorn, S. (2010). “5 Differences Between Social Media and Social Networking”, <https://www.socialmediatoday.com/content/5-differences-between-social-media-and-social-networking>, Erişim Tarihi: 26.05. 2018.
- Hazar, M. (2011). Sosyal Medya Bağımlılığı-Bir Alan Çalışması. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 7(2), 151–175.
- Herek, G. M. ve Capitanio, J. P. (1991). Homosexuality – Research Implications For Public Policy. J. C. Gonsiorek ve D. J. Weinrich (Ed.), *Stigma, Prejudice, and Violence Against Lesbians and Gay Men* (60–80). Sage Publication: United States of America.
- Herman, E., ve Chomsky, N. (2017). *Rızanın İmalatı*. İstanbul: BGST Yayınları.
- İmançer, D. (2009). Sosyal Psikolojik Açından Stereotip Kavramının Dil ve Metin

- Analizinde Kullanımı. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 3(3), 128–142.
- İnceoğlu, Y. ve Sözeri, C. (2012). Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları. Y. İnceoğlu (Ed.), *Nefret Suçlarında Medyanın Sorumluluğu “Ya Sev Ya Terk Et”* (23–37). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı. (2014). *Komşuda Kriz: Suriyeli Mülteciler*. İstanbul.
- İşık, G. (2018). Sanaldan Sokağa “Kudüs Filistin’in Başkentidir ve Öyle Kalmalı” Hareketi. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(5), 157–172.
- İzgi, K. ve Saruç, N. T. (2011). Sosyo-Kültürel Faktörlerin Vergi Ahlakı Üzerindeki Etkisi: Üniversite Öğrencileri İle Yapılan Anket Çalışması. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3(2), 133–142.
- Kahraman, M. (2010). *Sosyal Medya 101*. İstanbul: MediaCat.
- Kaplan, A. M., ve Haenlein, M. (2010). Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53(1), 59–68.
- Karaduman, S. (2017). Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 31–46.
- Karagöz, K. (2013). Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri. *İletişim ve Diplomasi*, 1, 131–157.
- Karan, U. (2012). Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları. Y. İnceoğlu (Ed.), *Nefret İçerikli İfadeler, İfade Özgürlüğü ve Uluslararası Hukuk* (81–102). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Karan, U. (2013). Medya ve Nefret Söylemi. M. Çınar (Ed.), *Kavramlar, Nefret Söylemi ve Yakından İlişkili Diğer: Ayrımcılık, Nefret Suçu ve Hakaret* (95–125). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Kasımoğlu, A. (2013). Milliyetçilik ve Dil: Dil Milliyetçiliğinin Başarı ve Başarısızlıkları. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 161–173.
- Kaya, A. (2017). Sosyal Medya Araştırmaları 1. A. Büyükaslan ve A. Kırık, Murat

- (Ed.), *Sosyal Paylaşım Ağlarının Kişilerarası İletişim Sürecine Etkisi Bağlamında Facebook* (155–206). Konya: Çizgi Kitapevi.
- Keskin, M. (1991). Ziya Gökalp'te Vatan Kavramı. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(4), 443–452.
- Keskintaş, O. (2016). Anlatıcı , Zaman , Mekân ve Mistik Deneyim Açısından Mitler ve İktidar İlişkisinin İncelenmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 126–147.
- Keyman, F. (2013). Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar. M. Çınar (Ed.), *Nefret Söylemi, Nefret Suçu, Demokrasi ve Birlikte Yaşama: Türkiye Örneği* (7–13). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Kietzmann, J. H., Hermkens, K., McCarthy, I. P. ve Silvestre, B. S. (2011). Social media? Get serious! Understanding the Functional Building Blocks of Social Media. *Business Horizons*, 54(3), 241–251.
- Kırık, Murat, A. (2017). Sosyal Medya Araştırmaları 1. A. Büyükaslan ve A. M. Kırık (Ed.), *Gelişen Web Teknolojileri ve sosyal Medya Bağlılığı* (69–102). Konya: Çizgi Kitapevi.
- Koç, M. (2017). Dramaturjik Teori Çerçevesinde Sosyal Medyada Engelli Bireylerin Benlik Sunumu. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 10(1), 262–281.
- Koyuncu, A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Kurt, A. (2009). Tanzimattan Günümüze Türk Şiirinde Vatan Temi. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, (1), 105–137.
- Kurt, V. (2018). “Afrin Operasyonu” , <http://www.setav.org/afrin-operasyonu/>, Erişim Tarihi: 16.05. 2018.
- Kurtuluş, S., Özkan, E. ve Öztürk, S. (2015). How Do Social Media Users in Turkey Differ in Terms of Their Use Habits and Preferences? *International Journal of Business and Information*, 10(3), 337–365.
- Kuşay, Y. (2010). İkinci Medya Çağında İnternet. A. Filiz ve A. Akyüz (Ed.), *Sosyal Medyanın Gücü ve Uygulama Örnekleri* (61–89). İstanbul: Alfa.

- Kuyucu, M. (2015a). İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar. S. Karakulakoğlu, Ersöz ve Ö. Uğurlu (Ed.), *Web 2.0 Haçlı Seferleri Twitter ile Ana Akım Medyanın Erişim Savaşı* (145–181). Ankara: Heretik.
- Kuyucu, M. (2015b). Sosyal Medya Araştırmaları 2. A. Büyükaslan ve A. M. Kırık (Ed.), *Sosyal Medyada Mahremiyet: Türkiye’de Twitter Kullanıcılarının Mahremiyet Anlayışı* (21–53). Konya: Çizgi Kitapevi.
- Lerman, K. (2007). Social Information Processing in News Aggregation. *IEEE Internet Computing*, 11(6), 16–28.
- Madran, Demirtaş, A. H. (2018). Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar. K. Çayır ve M. Ayan (Ed.), *Temel Beklenti Etkisi: Kendini Gerçekleştiren Kehanet* (29-40). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Malik, A., Dhir, A. ve Nieminen, M. (2015). Uses and Gratifications of Digital Photo Sharing on Facebook. *Telematics and Informatics*, 33(1), 129–138.
- Manuel, C. (2013). *İsyen ve Umut Ağları: İnternet Çağında Toplumsal Hareketler* (Ebru Kılıç). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Mayfield, A. (2008). “What is Social Media.”, http://www.icrossing.com/uk/ideas/fileadmin/uploads/ebooks/what_is_social_media_icrossing_ebook.pdf , Erişim Tarihi: 29.05. 2018.
- McGonagle, T. (2013). *The Council Of Europe Against Online Hate Speech: Conundrums And Challenges. Council of Europe Conference Expert Paper*. Belgrade. [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/belgrade2013/McGonagle - The Council of Europe against online hate speech.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/belgrade2013/McGonagle_-_The_Council_of_Europe_against_online_hate_speech.pdf), Erişim Tarihi: 29.05. 2018.
- Mill, S. J. (2001). *On Liberty*. Kitchener, Ontario: Batoche Books. [https://eet.pixel-online.org/files/etranslation/original/Mill, On Liberty.pdf](https://eet.pixel-online.org/files/etranslation/original/Mill,_On_Liberty.pdf) Erişim Tarihi: 27.05. 2018.
- Millas, H. (2002). Milli Türk Kimliği ve Öteki. *Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce IV* (193–201). İstanbul: İletişim.
- Mora, E. (2008). Kendi-Öteki İletişimi ve Etnomerkezcilik. *Selçuk İletişim*, 5(2), 206–

- Okumuş, E. (2009). Toplum Bağlamında Din Kültür Etkileşimi. *Turkish Studies*, 11(7), 269–292.
- Orhan, O. (2014). Suriye iç Savaşı ve Ortadoğu’da Güvenlik. *Ortadoğu Analiz*, 6(63), 36–39.
- Orhan, O. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri*. Ankara.
- Övet, T. (2016). Terörizm, İslamofobi ve Nefret Suçu İlişkisi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 5(1), 109–140.
- Özay, M. (2017). Kudüs Bugün Üzgün. *Açık Medeniyet*.
- Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye’ye Etkileri. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 114–140.
- Özer, Ö. (2011). *Haber Söylem İdeoloji*. Konya: Literatürk.
- Özerkmen, N. ve Gölbaşı, H. (2012). Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet. *Akademik Bakış Dergisi*, 15(28), 23–37.
- Özkan, Şap, G. (2014). Yeni Medya Araştırmaları. İ. Sayımer (Ed.), *Ağ Tabanlı Sahnede Benliğin Sunumu* (243–282). Konya: Literatürk.
- Ozulu, S. (2014). Nefret Söyleminin Engellenmesinde Siyaset Kurumu. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(7), 15–29.
- Patel, K. (2013). Incremental Journey for World Wide Web: Introduced with Web 1.0 to Recent Web 5.0 – A Survey Paper. *International Journal of Advanced Research in Computer Science and Software Engineering*, 3(10), 410–417.
- Perry, B. ve Olsson, P. (2009). Cyberhate: The Globalization Of Hate. *Information and Communications Technology Law*, 18(2), 185–199.
- Poyraz, E. (2016). Sosyal Medya Araştırmaları 3. A. Büyükaslan ve A. M. Kırık (Ed.), *Sistem Kuramı Bağlamında Sosyal Medyanın İletişim Sürecine etkisi* (61–91). Konya: Çizgi Kitapevi.
- Royzman, E. B., McCauley, C. ve Rozin, P. (2005). From Plato to Putnam: Four Ways to Think About Hate. J. R. Sternberg (Ed.), *The Psychology of Hate*. (3–35).

- Washington: American Psychological Association.
- Sandıklı, A. ve Semin, A. (2012). *Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye*. İstanbul.
- Sayımer, İ. (2014). Yeni Medya Ortamlarında Ağlar Oluşturan Toplumsal Hareket Deneyimleri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, 2(2), 97–112.
- Şen, A. (2015). *Suriye Askeri Muhalefeti*. Ankara.
- Şener, G. (2006). İnternet ve Demokrasi İlişkisine Dair Eleştirel Bir Yaklaşım. *İnet-tr'06 - XI. "Türkiye'de İnternet" Konferansı Bildirileri* (63–67). TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara.
- Serkan, E. (2012). *Almanya'da Irkçılık ve Antisemitizm*. Ankara Üniversitesi.
- Shirky, C. (2008). *Here Comes Everybody: The Power of Organizing Without Organizations*. IEEE Spectrum. New York: Penguin Press.
- Şimşek, A. ve Alaslan, F. (2014). Milliyetçi Tarihten Milli Tarihe, Çatışmacı Eğitimden Barışçı Eğitime Doğru Türkiye'de Tarih Ders Kitapları. *Akademik Bakış Dergisi*, 40, 172–190.
- Şimşek, S. (2009). Medya-Siyaset-İktidar Üçgeninde Medya Gerçeği. *Selçuk İletişim*, 6(1), 124–143.
- Sözen, E. (2017). *Söylem*. İstanbul: Profil Kitap.
- Talas, M. (2017). 3. Uluslararası Farklı Şiddet Boyutları ve Toplumsal Algı Kongresi. *Kültür ve Şiddet* (67–77). Kocaeli: İstanbul Bilim ve Akademisyenler Derneği.
- Talimciler, A. (2016). Yeni Medya Üzerine. M. Demir (Ed.), *Sosyal Medya Aracılığıyla Değişen Futbolun Yeni Dünyası* (15–34). Konya: Literatürk.
- Taşkın, E. O. (2004). Damgalama, Ayrımcılık ve Ruhsal Hastalık. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*, 12(3), 5–12.
- Tercan, Y. (2014). Tarih Ders Kitaplarında “Öteki” Kurgusu: 1930’lı Yıllar Üzerine Bir Değerlendirme. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 3(1), 62–89.
- The Council of Europe’s Gender Equality Strategy. (2016). *Combating Sexist Hate Speech*. Council of Europe.
- Timisi, N. (2015). *İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar: Twitter*. (S.

- Karakulakoğlu, Ersöz ve Ö. Uğurlu, Ed.). Ankara: Heretik Basın Yayın.
- Topaçan, Ü. (2016). *Sosyal Medya Paylaşımlarında Duygu Analizi: Makine Öğrenimi Yaklaşımı Üzerine Bir Araştırma Doktora Tezi*. Marmara Üniversitesi.
- Topal, C. (2015). Suriye İç Savaşı ve Uluslararası Düzen. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, (9), 117–122.
- Toprak, A., Yıldırım, A., Aygül, E., Binark, M., Börekçi, S. ve Çomu, T. (2014). *Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook: “Görülüyorum Öyleyse Varım!”* İstanbul: Kalkedon.
- Turan, Y. (2016). Sosyal Medyanın Kimlik Gelişimindeki Rolü. Y. Ünal, Ş. Pekdemir, Y. B. Gündoğdu, O. İyibilgin ve S. Kar (Ed.), *Uluslararası Kişilik ve Karakter İnşasında Dinin Yeri sempozyumu* (399–420). Ordu.
- Tutar, H., ve Terzi, D. (2017). 3. Uluslararası Farklı Şiddet Boyutları ve Toplumsal Algı Kongresi. İçinde *Kolektif Narsizm ve Şiddet İlişkisi Üzerine Kuramsal ve Felsefik Bir Çözümleme* (196–197). Kocaeli: İstanbul Bilim ve Akademisyenler Derneği.
- Ural, O. (2015). "Yeni Çağın Hastalığı: Yabancı Korkusu (Zenofobi)", <http://akademikperspektif.com/2015/03/31/yeni-cagin-hastaligi-yabanci-korkusu-zenofobi/>, Erişim Tarihi: 10.06. 2018.
- Uslu, C. (2013). Nefret Söylemi Suçu Versus İfade Hürriyeti. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (38), 185–202.
- Usta, A. (2009). Etnik Şiddet Psikolojisi Üzerine Sosyo-Psikolojik Bir Değerlendirme. *Polis Bilimleri Dergisi*, 11(2), 87–106.
- Uzer, U. (2017). Kudüs Şehrinin Filistin, İsrail ve BM Açısından Siyasi Önemi. *Filistin Araştırmaları Dergisi*, (2), 134–157.
- Uzun, R. (2014). Medya-Siyaset İlişkileri: Türkiye ' de Savunucu Gazetecilik Olgusunun İncelenmesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (39), 129–147.
- van Dijk, T. (2015). Söylem ve İdeoloji. B. Çoban ve Z. Özarslan (Ed.), *Söylem ve İdeoloji Çok Alanlı Bir Yaklaşım*. İstanbul: Su Yayınları.
- Vecihi F. S., H. (2017). Türkiye’de Türkçülük Hareketinin Ortaya Çıkması ve Türk Ocakları. *Beu Akademik İzdüşüm*, 2(1), 41–50.

- Vural, Akıncı, B. ve Bat, M. (2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Yasar University*, 20(5), 3349–3382.
- Weber, A. (2009). *Nefret Söylemi El Kitabı*. Strazburg: Avrupa Konseyi Yayınları.
- Yaylagül, L. (2016). *Kitle İletişim Kuramları*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yeşiltaş, M. (2015). *Türkiye'nin Suriye Sınır Güvenliği Siyaseti* (C. 136). İstanbul.
- Yıldız, A. (2017). Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 36–67.
- Yılmaz, F. (2008). *Avrupa Birliği'nde Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele*. Ankara Üniversitesi.
- Yılmaz, S. H. (2013). *Siyasal Nefret Söylemi ve Medya*. Konya: Literatürk.
- Young, K. S. (1999). Internet Addiction : Symptoms , Evaluation , And Treatment. *Innovations in clinical practice: A source book* 17, 17, 19–31.
- Young, K. S. (2004). Internet Addiction: A New Clinical Phenomenon and Its Consequences. *American Behavioral Scientist*, 48(4), 402–415.
- Yüksel, M. (2014). Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58-1, 9(4), 181–213.
- Zhao, D., ve Rosson, M. B. (2009). How and Why People Twitter: The Role that Micro-blogging Plays in Informal Communication at Work. *The ACM 2009 International Conference on Supporting Group Work*, 243–252.

İnternet Kaynakları

- <http://blog.thoughtpick.com/2009/08/why-do-people-really-tweet-the-psychology-behind-tweeting.html> (Erişim Tarihi: 03.06.2018).
- <http://blog.thoughtpick.com/2009/08/why-do-people-really-tweet-the-psychology-behind-tweeting.html> (Erişim Tarihi: 03.06.2018).
- <http://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim Tarihi: 12.06. 2018).
- <http://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim Tarihi: 12.06.2018).

<http://sdam.org.tr/haber/140-turkiyenin-pyd-kontrolundeki-afrine-yonelik-zeytin-dali-harekati/> (Erişim Tarihi: 16.05.2018)

<http://sdam.org.tr/haber/140-turkiyenin-pyd-kontrolundeki-afrine-yonelik-zeytin-dali-harekati/> (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

<http://sdam.org.tr/haber/94-baas-rejimine-bagliliktan-abd-bagimliligina-pyd/> (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

<http://sdam.org.tr/haber/94-baas-rejimine-bagliliktan-abd-bagimliligina-pyd/> (Erişim Tarihi: 16.05. 2018).

<http://www.aktuelpsikoloji.com/zenofobi-nedir-belirtileri-nelerdir-11590h.htm> (Erişim Tarihi: 10.06.2018).

<http://www.aktuelpsikoloji.com/zenofobi-nedir-belirtileri-nelerdir-11590h.htm> (Erişim Tarihi: 10.06.2018).

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/firat-kalkani-bitti> (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/firat-kalkani-bitti> (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

<http://www.bursa.com/bursada-suriyespor-mu-kuruldu-n296483/> (Erişim Tarihi: 12.05.2018).

<http://www.bursa.com/bursada-suriyespor-mu-kuruldu-n296483/> (Erişim Tarihi: 12.05.2018).

<http://www.dw.com/tr/sosyal-medyadaki-nefret-kadınları-korkutuyor/a-41457643> (Erişim Tarihi: 09.06.2018).

<http://www.dw.com/tr/sosyal-medyadaki-nefret-kadınları-korkutuyor/a-41457643> (Erişim Tarihi: 09.06.2018).

<http://www.karar.com/dunya-haberleri/pyd-acilimi-nedir-pyd-ile-ypg-arasindaki-fark-nedir-teror-orgutunun-amaci-ne-227981> (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

<http://www.karar.com/dunya-haberleri/pyd-acilimi-nedir-pyd-ile-ypg-arasindaki-fark-nedir-teror-orgutunun-amaci-ne-227981> (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

<http://www.milliyet.com.tr/suriyeliler-afrin-de-gonullu-asker-olmak-adiyaman-yerelhaber-2555276/> (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

<http://www.milliyet.com.tr/suriyeliler-afrin-de-gonullu-asker-olmak-adiyaman-yerelhaber-2555276/> (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

<http://www.milliyet.com.tr/tsk-dan-flas-afrin-aciklamasi-gundem-2603247/> (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

<http://www.milliyet.com.tr/tsk-dan-flas-afrin-aciklamasi-gundem-2603247/> (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af5afb9de468.50238719 (Erişim Tarihi: 11.05.2018).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af5afb9de468.50238719 (Erişim Tarihi: 11.05.2018).

<http://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/> (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

<http://www.yenicaggazetesi.com.tr/turkiyede-300-binden-fazla-suriyeli-bebek-dunyaya-geldi-187136h.htm> (13.05.2018).

<https://en.oxforddictionaries.com/definition/emoji> (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

<https://en.oxforddictionaries.com/definition/emoji> (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

<https://indigodergisi.com/2016/07/turkculuk-akiminin-tarihi-evrimi/> (Erişim Tarihi: 11.05.2018).

<https://indigodergisi.com/2016/07/turkculuk-akiminin-tarihi-evrimi/> (Erişim Tarihi: 11.05.2018).

<https://tr.sputniknews.com/yasam/201511171019088860-oxford-emoji/> (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

<https://tr.sputniknews.com/yasam/201511171019088860-oxford-emoji/> (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

<https://wearesocial.com/blog/2018/01/global-digital-report-2018> (Erişim Tarihi: 03.06.2018).

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/firat-kalkani-ve-el-bab-operasyonu-hedefler-kazanimler/730556> (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/firat-kalkani-ve-el-bab-operasyonu-hedefler-kazanimler/730556> (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

<https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/sosyal-medya-dili-yozlastiriyor/919586> (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

<https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/sosyal-medya-dili-yozlastiriyor/919586> (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/basbakan-yardimcisi-akdag-suriyeliler-icin-harcanan-toplam-maliyet-84-milyar-880-milyon-lira/990509> (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/basbakan-yardimcisi-akdag-suriyeliler-icin-harcanan-toplam-maliyet-84-milyar-880-milyon-lira/990509> (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

<https://www.aksam.com.tr/siyaset/andimizi-yazan-resit-galip-kimdir/haber-251160> (Erişim Tarihi: 15.05.2018)

<https://www.aksam.com.tr/siyaset/andimizi-yazan-resit-galip-kimdir/haber-251160> (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42248198> (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42248198> (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42258773> (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42258773> (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42862756> (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42862756> (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

<https://www.dha.com.tr/yurt/zeytin-dali-harektina-katilmak-icin-dilekce-verdiler/haber-1561533> (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

<https://www.dha.com.tr/yurt/zeytin-dali-harektina-katilmak-icin-dilekce-verdiler/haber-1561533> (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

<https://www.ihh.org.tr/haber/18-aralik-2010-arap-baharinin-baslangici-1975> (Erişim Tarihi: 12.06.2018).

<https://www.ihh.org.tr/haber/18-aralik-2010-arap-baharinin-baslangici-1975> (Erişim Tarihi: 12.06.2018).

<https://www.techopedia.com/definition/27960/web-10> (Erişim Tarihi: 28.05.2018).

https://www.turkcebilgi.com/mcmahon_antlaşması (Erişim Tarihi: 11.05.2018).

https://www.turkcebilgi.com/mcmahon_antlaşması (Erişim Tarihi: 11.05.2018).

<https://wearesocial.com/blog/2018/01/global-digital-report-2018> (Erişim Tarihi: 03.06.2018).

<https://www.techopedia.com/definition/27960/web-10> (Erişim Tarihi: 28.05.2018).

<http://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/> (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

<http://www.yenicaggazetesi.com.tr/turkiyede-300-binden-fazla-suriyeli-bebek-dunyaya-geldi-187136h.htm> (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

<https://help.twitter.com/tr/using-twitter/> (Erişim Tarihi: 10.06.2018).